ÖNKÉNTES SZEMLE

ÖNKÉNTES SZEMLE

2024.
4. évfolyam
2. szám

ELMÉLET | GYAKORLAT | MÓDSZERTAN

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Kuti Éva *tiszteletbeli elnök,* **Perényi Szilvia** *elnök*

szerkesztőbizottsági tagok:

Bognár Bulcsu, Dániel Botond, Gyorgyovich Miklós, Laki Ildikó, Nárai Márta,

Pallay Katalin, Pusztai Gabriella, Sebestény István, Szabó Máté

SZERKESZTŐSÉG

Bartal Anna Mária

főszerkesztő

Dorner László

Fényes Hajnalka

Hegedűs Rita

Nagy Réka

Perpék Éva

szerkesztőségi tagok

www.onkentesszemle.hu

szerkesztoseg@onkentesszemle.hu

KIADÓ

Alapítvány a Magyar Önkéntesség Fejlesztéséért

1024. Budapest, Buday László utca 5/b.

Kmetty Zoltán *(kurátor)* ***Bartal Anna Mária*** *(főszerkesztő)*

ISSN 2786 – 0620

2024

TARTALOM

ELMÉLET

Molnár Zsolt: Önkéntesség nemzetközi szinten 2-23
Silló Ágota: Önkéntes turizmus a nemzetközi szakirodalom tükrében 24-59
Bartal Anna Mária – Fényes Hajnalka: Külföldi önkéntesek Magyarországon és magyar önkéntesek külföldön az Európai Önkéntes Szolgálat, valamint az Európai Szolidaritási Testület támogatásával 2014 – 2023 között 60-94

GYAKORLAT

Elekes István: Care2Travel Egyesület: nemzetközi önkéntesség Csíkszeredában 95-116
Závodi Emese – Csordás Krisztina: Túlnőni önmagunkon – az Önkéntes Diakóniai Év bemutatása 117-134

MÓDSZERTAN

Kolozsvári Csenge: Külföldi kalandok – mit ad nekünk a nemzetközi önkéntesség? 135-147

RECENZIÓ

Dorner László: Európai Szolidaritási Testület – lehetőségek és kockázatok 148-153

ÖNKÉNTES SZEMLE

4. évfolyam (2024)
2. szám, 2-23.
www.onkentesszemle.hu

ÖNKÉNTESSÉG NEMZETKÖZI SZINTEN

MOLNÁR ZSOLT[1]

DOI: https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2024.2.2-23

Absztrakt

A nemzetközi önkéntesség az önkéntes segítség olyan formája, ahol a tevékenység más földrajzi országban valósul meg, gyakran a résztvevő önkéntesek és a küldő szervezet kultúrájától eltérő társadalmi-gazdasági környezetben. Ez a sajátosság döntően meghatározza a nemzetközi önkéntesség értelmezési keretét, hatásmechanizmusát, valamint – ezekkel összefüggésben – nehézségeit és kockázatait is.
A nemzetközi önkéntesség több jelentős változáson ment át a kialakulása óta eltelt egy évszázadban. A fejlődő országok altruista indíttatású gazdasági támogatása mellett célként megjelent a társadalmi mobilitás elősegítése, az értékalapú fejlesztéssel párhuzamosan kialakultak az élményalapú önkéntesség új formái. Mára több síkon és dimenzióban mozgó, komplex tevékenységgé vált. A nemzetközi önkéntesség bemutatása során ezért kifejezett célom a téma átfogó, a változásokat megjelenítő keretezése és értelmezése.
A tanulmányban először bemutatom a nemzetközi önkéntesség kialakulását, történelmi hátterét, definícióját és fontosabb fogalmi kontextusait, majd ezekből levezetem egyéni, társadalmi, gazdasági és politikai szinten jelentkező szerepeit és hatásait, továbbá szakmai kapcsolódásait (humanitárius segélyezés, nemzetközi fejlesztés). Összefoglalom az önkéntesek, a küldő országok, illetve a recipiens társadalmak számára jelentkező előnyöket és veszélyeket, beleértve a nemzetközi önkéntesség gyakorlatával szemben megfogalmazott kritikai diskurzusokat.

Kulcsszavak: nemzetközi önkéntesség, humanitárius segítségnyújtás, nemzetközi fejlesztés, önkéntes segítség, interkulturális kapcsolódás, társadalmi fejlődés

Volunteering at international level

Zsolt Molnár

Abstract

International volunteering is a form of volunteering where volunteer assistance takes place in a different country, often in a different socio-economic context than the culture of the volunteers involved and the sending organisation. This specificity is a key determinant of the interpretative framework, the impact mechanism and, in this context, the difficulties and risks of international volunteering.
In this paper, I will first describe the emergence of international volunteering, its historical background, definition and main conceptual contexts, and then derive its roles and impacts at individual, social, economic and political levels, as well as its professional contexts (humanitarian aid, international

[1] *Molnár Zsolt (PhD) főiskolai docens, Budapesti Gazdasági Egyetem.*

development). Then I will summarise the benefits and risks for volunteers, sending countries and recipient societies, including critical discourses against the practice of international volunteering. International volunteering has undergone several major changes during the century since its inception (altruistic economic support to developing countries, the promotion of social mobility as a goal, new forms of experiential volunteering in parallel with value-based development) and has become a complex activity with multiple levels and dimensions. My explicit aim in presenting international volunteering is therefore to provide a comprehensive framework and understanding of the changes in the field.

Keywords: international volunteering, humanitarian solidarity, international development, voluntary aid, intercultural connection, societal progress

A NEMZETKÖZI ÖNKÉNTESSÉG EVOLÚCIÓJA

Az önkéntesség évszázadokon keresztül a különböző társadalmi közösségek belső gazdasági és szociális problémáinak megoldására irányult, amelynek vallási és történelmi alapja a rászoruló emberek vagy csoportok önzetlen segítése volt (Szigeti 2003; Salamon – Papp 2012). Határokon átnyúló formája csak a 20. században, Európa megváltozott társadalmi, gazdasági és politikai viszonyai következtében alakult ki.

A nemzetközi önkéntesség szervezett keretek között először az I. világháború után jelent meg, célja elsősorban a háborús károk helyreállítása, az azokhoz kapcsolódó gazdasági segélyezés támogatása, valamint az Európa népei közötti megbékélés elősegítése volt (Geudens et al. 2013; Lough 2015). Az első programok az újjáépítést megvalósító, fizikai munkára épülő, rövidtávú építőtáborok (workcamp) formájában működtek. Több közülük azonban a mai napig működő hálózattá nőtte ki magát.[2] A nemzetközi önkéntesség a két világháború között még Európán belülre korlátozódott, a gyarmati országok társadalmi és gazdasági fejlesztése ebben az időben nem volt prioritás (Solymári 2019b), az oda irányuló civil segítségnyújtás jellemzően orvosi vagy egyházi missziók formájában, ritkán és alacsony volumenben valósult meg.[3]

A II. világháborút követően azonban a fejlődő országok társadalmi és gazdasági elmaradottsága egyre nagyobb problémaként jelent meg, és hamar egyértelművé vált, hogy ezen csak nemzetközi összefogással lehet úrrá lenni (Udvari 2013). 1945-ben megalakult az Egyesült Nemzetek Szervezete, és ezzel párhuzamosan a gazdasági támogatás mellett egyre fontosabbá vált a humanitarianizmus, a szociális körülmények javítása, valamint a társadalmi

[2] Például az 1920-tól működő – az első nemzetközi önkénteskűldő szervezetnek tartott – Service Civil International, amely jelenleg a világ egyik legnagyobb, több mint 120 országban jelenlévő, hálózattal rendelkező nemzetközi önkéntes szervezete (www.sci.ngo)

[3] Lásd Albert Schweitzer 1913-tól kialakuló missziós tevékenységét a mai Gabon területén.

felzárkóztatás is (Solymári 2019b). Noha első transznacionális intézményként az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete, az UNESCO már 1948-ban együttműködést kezdett a nemzetközi önkéntességet szervező és koordináló szervezetekkel[4] (Geudens et al. 2013), de a nemzetközi fejlesztésben való intézményesült szerepvállalásukra a gyarmati rendszer felbomlásáig kellett várni. Ezt követően jelent meg az a törekvés, hogy a nemzetközi segélyezés lebonyolítását az államok helyett a civil-nonprofit szereplők (non-governmental organizations, az NGO-k)[5] vegyék át. Így jöttek létre a nemzetközi fejlesztés és humanitárius segélyezés keretét képező szervezeti és támogatási struktúrák, amelyek megvalósító intézménye jelentős mértékben a nemzetközi önkéntesség lett (Burns et al. 2006).

Az 1970-es években a társadalmi nyilvánosság figyelme egyre jobban a globális, transznacionális társadalmi ügyek (szegénység, egészségügy, oktatás, nevelés, társadalmi egyenlőség stb.) felé fordult, amely széles körben divatba hozta és popularizálta az ezek megoldására szerveződő nemzetközi önkéntességet (Devereux 2008). Ennek következtében 10 év alatt megkétszereződött, és így elérte az 55 ezer főt[6] a külföldi környezetben önkéntesmunkát vállalók száma (Lough 2010; 2015). Folyamatosan emelkedett a fejlődő országokba érkező támogatások és segélyek volumene (Udvari 2013; 2019), és összetettebb lett a fejlesztési programok tartalma. Ezzel párhuzamosan a nemzetközi önkéntesség is komplex, szerteágazó tevékenységgé vált. Kibővült az önkéntesség földrajzi iránya: míg korábban egyértelműen a fejlett országokat megtestesítő globális északról mentek délre az önkéntesek, addig az ezredforduló környékén már jelentős számú, fejlődő országokból érkező önkéntes dolgozott a nemzetközi programokban.[7] Így a résztvevők a megszerzett ismereteket, tudást és készségeket hazatérésük után otthon tudták társadalmi fejlődéssé konvertálni (Devereux 2008), amely nyitottá és multikulturálisan sokszínűvé is tette az önkéntességet.

---

[4] Még ebben az évben megalapították a nemzetközi önkéntességet koordináló első ernyőszervezetet (Coordinating Committee for International Voluntary Service, CCIVS) – amelynek egyébként 1920-tól datálható előzménye az International Voluntary Service (IVS) formájában, Pierre Cérésole szervezésében.

[5] Pl. 1958-ban megalakult a brit Voluntary Service Overseas (VSO), 1961-ben az amerikai Békehadtest (Peace Corps), 1962-ben a Német Fejlesztési Ügynökség (DED), 1971-ben az Orvosok Határok Nélkül (Médecins Sans Frontières), illetve az ENSZ saját önkénteküldő szervezete (UN Volunteers) is.

[6] 1970-ben 23 269 fő, míg 1982-ben már 55 526 fő dolgozott hivatalos, szervezett keretek között nemzetközi önkénteként (Lough 2010; 2015).

[7] Az ENSZ Önkéntesprogramja (UN Volunteers) önkénteseinek 70 százaléka jelenleg a globális délről származik (Lough 2010; 2015).

A nemzetközi segélyezés multilaterális koordinálása 1992-ben közvetlenül az ENSZ felügyelete alá került, ettől kezdve a nemzetközi önkéntesség céljait elsősorban a globális fejlesztési stratégiák[8] határozzák meg. Az elmúlt évtizedekben felerősödött az a törekvés, hogy a nemzetközi segélyezés középpontjába a donor országok érdekei mellett, illetve olykor azokkal szemben is a recipiens országok szükségleteit kell helyezni (Solymári 2019b). Ez felértékelte a nemzetközi önkéntesség kultúraközvetítő szerepét, az önkéntesküldő szervezetek egyre nagyobb hangsúlyt helyeznek az önkéntesek interkulturális felkészítésére, a részvételi tervezésre és a fogadó közösségekkel való partnerségi kapcsolat kialakítására.

Míg a nemzetközi önkéntesség szakmai és szervezeti fejlődését a 20. században globális szinten elsősorban a nemzetközi segélyezés és fejlesztés gyakorlata határozta meg, az Európai Unió önkéntes-felfogásában továbbra is meghatározó maradt a nemzetközi önkéntesség társadalmi integrációs és kultúraközvetítő szerepe. Uniós szinten ezért a nemzetközi önkéntesség főleg a fiatalok Európán belüli mobilitását és a szakmai tapasztalatcserét ösztönzi (Harkin 2008), míg a tagországok önkéntes programjai egyre jobban betagozódnak a nemzetközi segélyezés globális fejlesztési céljai mögé.

A 21. századra jellemző késő modern társadalmi környezet viszont jelentősen átalakította, fragmentálta a nemzetközi önkéntesség fejlődését. Megváltozott az önkéntesek motivációja, a közösségi célok mellett hangsúlyosabbá váltak az egyéni érdekek (Wuthnow 1991; Hustinx – Lammerty 2003), a közreműködők (szervezők, gazdasági szféra, állam) gazdasági és politikai érdekei beépültek a programokba, sőt esetenként a fogadó országok részéről a nemzetközi önkéntességgel való visszaélés[9] is tapasztalható volt (Papi-Thornton 2012). Megjelentek a nemzetközi önkéntesség új, hibrid formái, mint például a nyaralással összekötött rövid távú voluntourizmus (Kelemen 2011; Silló 2016)[10], vagy a szakmai tapasztalatszerzésre irányuló, illetve a vállalati keretek között megvalósuló társadalmi felelősségvállalás (Corporate Social Responsibility) célú önkéntes tevékenység. Divatba jöttek a rövid távú, gyakran szabadság vagy iskolai szünet alatt igénybe vehető lehetőségek. Ezek a változások még több érdeklődő

[8] 2000 és 2015 között: Millenniumi Fejlesztési Célok (Millenium Development Goals, MDGs), míg 2016 és 2030 között: Fenntartható Fejlesztési Célok (Sustainable Development Goals, SDGs).

[9] Sok önkéntesprogram támogatott árvaházakat Kambodzsában, de kiderült, hogy az ott lévő gyerekek jelentős része nem árva, hanem tudatosan vitték oda őket, hogy odavonzzák a nemzetközi segélyeket, illetve önkéntes turistákat (Papi-Thornton 2012).

[10] Az önkéntes turizmus (voluntourism) 2020-ra az egyik legnépszerűbb utazási forma lett (https://www.volunteeringsolutions.com/blog/voluntourism-will-continue-to-be-a-top-travel-trend/).

számára elérhetővé tették részvételt, ami az önkéntesek megnövekedett létszámában is megmutatkozott[11] (Lough 2012; Yea – Sin – Griffiths et al. 2018).

MAGYARORSZÁGI FEJLŐDÉS

Hazánkban a rendszerváltás előtt nem beszélhetünk a mai értelmezés szerinti, szervezett keretek között működő önkéntességről, így nemzetközi önkéntességről sem. 1990 után viszont hamar létrejöttek a civil társadalom feltételei (Szalainé – Nagy 2002; Nárai 2004), amelyek az önkéntesség szervezeti és működési alapját is jelentették. A nagy egyházi segélyszervezetek[12] saját nemzetközi humanitárius programjaikba vontak bele önkénteseket, de velük párhuzamosan magyar civil-nonprofit partnerszervezeteken keresztül Magyarországon is fokozatosan elérhetővé váltak a különböző nemzetközi önkéntesprogramok.[13] Ezt az időszakot az alacsony társadalmi ismertség, valamint a rövid távú, alapvetően a kulturális integrációt elősegítő, Európán belüli önkéntes programok jellemezték. A fejlődő országokba irányuló humanitárius önkéntesség csak a 2000-es években jelent meg mind társadalmi, mind politikai szinten. Akkor kezdődött meg a Külügyminisztériumban a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) normáinak megfelelő nemzetközi fejlesztési és segélyezési tevékenység kiépítése (Fodor – Orosz 2015), amely a nemzetközi önkéntesség politikai keretét jelentette. 2003-ban megkezdte működését a humanitárius és fejlesztési tevékenységet folytató társadalmi szervezeteket koordináló HAND Szövetség.[14] 2005-ben megszületett a hazai önkéntesség első törvényi szabályozása,[15] amelynek a hatálya – korlátozott mértékben – már kiterjedt a nemzetközi önkéntességre. 2009-ben Budapesten tartotta – az egész közép-európai régióban első alkalommal – éves konferenciáját a nemzetközi önkéntesküldő szervezeteket tömörítő International Forum for Volunteering in Development (FORUM).

[11] A nemzetközi önkéntesek létszáma a 2010-es évekre elérte, majd meghaladta az évi 1 millió főt.
[12] Magyar Máltai Szeretetszolgálat 1989-ben, az Ökumenikus Szeretetszolgálat 1991-ben, a Baptista Szeretetszolgálat 1996-ban alakult meg.
[13] Pl. az 1921-ben alakult Service Civil International (SCI) az Útilapú Hálózaton keresztül, míg az 1948-ban létrehozott Coordinating Committee for International Voluntary Service (CCIVS) és az Alliance of European Voluntary Organisations (Alliance) az Egyesek Ifjúsági Egyesületen keresztül.
[14] https://www.hand.org.hu
[15] Közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény.

A 2010-es éveket a korábbinál sokkal aktívabb politikai szerepvállalás jellemezte. Ennek része volt egyrészt az Európai Önkéntes Humanitárius Segítségnyújtási Hadtesthez (EVHAC) történő csatlakozási szándék (Nováky 2019), amely magyar önkéntesek számára is elérhetővé tette az uniós szintű humanitárius programokon való részvételt.[16] Másrészt nemzetközi önkéntesek bevonásával valósította meg a kormány a határon túli magyarok kulturális támogatását, például a 2015-ben elindult Petőfi Sándor- és Körösi Csoma Sándor programokon keresztül.[17] A két program az önkéntesek számát tekintve[18] hamarosan a magyarországi nemzetközi önkéntesség legnagyobb szereplőjévé[19] vált. Harmadrészt, 2017-ben megalakult a szintén kormányzati keretben működő Magyarország segít program (Hungary Helps Program[20]), amely magyar egyházi, civil-nonprofit szervezetek nemzetközi fejlesztési és humanitárius segélyezési tevékenységét támogatja. Ezen belül kiemelten kezeli a közreműködő nemzetközi önkénteseket, és a finanszírozásukon túl közreműködik szakmai és interkulturális felkészítésükben is. A program a 2017 és 2020 közötti időszakban több mint 100 projektet támogatott, amellyel jelentősen hozzájárult a döntően a szubszaharai térségben működő – alulról szerveződő – nemzetközi segélyezéssel foglalkozó civil szféra megerősödéséhez. Ezzel Magyarországon is megjelent a nemzetközi fejlesztést saját civil programokon keresztül támogató önkéntesség.

Az elmúlt 30 év tapasztalata alapján a hazai nemzetközi önkéntesség célja és működési rendszere alapvetően megfelel a külföldi gyakorlatnak, a magyar érdeklődők hozzáférnek az európai, illetve saját szervezésű önkéntes lehetőségekhez, és a hazai fejlesztési programok is lefedik a nemzetközi önkéntesség szinte minden szakmai területét. A magyar önkéntesek motivációi (interkulturális kíváncsiság, utazási vágy, segítő szándék, egyéni fejlődési célok) és demográfiai jellemzői (1. táblázat) hasonlóak a nemzetközi statisztikákhoz (Molnár 2022a, 2022b).

[16] European Voluntary Humanitarian Aid Corps: Expressing EU citizen's solidarity through volunteering (europa.eu).

[17] A Petőfi Sándor Program a szórványmagyarságot, míg a Körösi Csoma Sándor Program a diaszpórákat támogatja.

[18] Évente összesen több mint 200 önkéntessel dolgoznak, ami az összes magyar nemzetközi önkéntes létszámának jelentős része.

[19] Az önkéntesek (ösztöndíjasok) számára fizetett juttatás formája és mértéke miatt megoszlanak a vélemények, hogy a programok a hagyományos önkéntesség keretébe sorolhatók-e, ugyanakkor a legtöbb elemük (önként vállalt, külföldön, harmadik fél számára végzett tevékenység) megfelel a nemzetközi önkéntesség definíciójának.

[20] https://hungaryhelps.gov.hu

1.táblázat. Nemzetközi önkéntesek fontosabb demográfiai jellemzői (2009 – 2011)

	Európai Unió	Amerikai Egyesült Államok	Magyarország
Átlagos életkor	22-26 év	28 év	25 év
Nő-férfi arány	70-30%	60-40%	70-30%
Egyetemi végzettség aránya	75%	90%	90-95%

Forrás: a Magyar Önkénteskü ldő Alapítvány 2011-es összehasonlító felmérése, és „A fiatal önkéntesek mobilitása Európában" (2009) c. tanulmányok alapján saját szerkesztés.

A legnagyobb elmaradás a terület finanszírozásában tapasztalható: az önkénteskü ldő szervezetek döntően pályázati forrásból[21] működnek, míg a legtöbb külföldi országban a nemzetközi önkéntesség finanszírozása normatív alapú kormányzati támogatásból történik (Ockenden 2022). Ezek miatt a küldő szervezetek jelentős része folyamatosan erőforráshiánnyal küzd, ami behatárolja a szakmai munkájuk lehetőségeit, és indokolja a magyar nemzetközi önkéntesek alacsony számát[22] is.

ÉRTELMEZÉSI KERETEK

A nemzetközi önkéntesség meghatározása az önkéntesség általános fogalomrendszerén belül helyezkedik el, definíciós bázisa ugyanazokból a jellemzőkből [szabad akaratból, nem anyagi haszonszerzés céljából, harmadik fél (egyének, közösségek) számára végzett, illetve a közjó javára történő tevékenység] épül fel. A legtöbb – hazai és külföldi – meghatározás ennek megfelelően elsősorban az eltérő földrajzi helyszínüket emeli ki. Egy 2009-es uniós értelmezés szerint, *„a külföldi önkéntes munka javadalmazás nélküli, az egyén szabad akaratából valamely fogadó szervezetnél, a tartózkodási hely szerinti országon kívül, harmadik fél javára végzett munkát jelenti"*.[23] A magyarországi önkéntességet szabályozó törvény[24] is hasonlóan határozza meg a nemzetközi vonatkozást, amikor kimondja, hogy *„a törvény hatálya … a*

[21] Általában a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. (Nemzeti Együttműködési Alap és Civil Támogatások, Városi Civil Alap), valamint a Nemzeti Kulturális Alap pályázatai, illetve néhány uniós forrás vehető igénybe.
[22] Hazánkban a nemzetközi önkéntesek száma évente 200-400 között mozog, míg a Nemzetközi Önkénteskü ldő Szervezetek Szövetségének (FORUM) 2019-es kutatásába bevont 16 tagszervezet évente összesen több mint 18 ezer nemzetközi önkéntessel dolgozik, de az Egyesült Államokban például ennél nagyságrendekkel több, éves szinten mintegy egymillió önkéntes vesz részt nemzetközi programokban (Lough 2012).
[23] „A fiatal önkéntesek mobilitása Európában" tanulmány, 2009.
[24] A közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény.

Magyar Köztársaság területén kívül (a továbbiakban: külföld) végzett közérdekű önkéntes tevékenységre terjed ki" (lásd Czike – Szabóné 2010).

Míg az önkéntesség általános fogalmi dimenziói jellemzően a részvétel szabad akaratára, a haszonélvezet irányára, a javadalmazási formákra, az önkéntesek motivációjára, valamint az önkéntes tevékenység típusaira és fajtáira terjednek ki, addig a nemzetközi önkéntesség vonatkozásában ezek új globális, nemzetek és kultúrák közötti értelmezési kategóriákkal egészülnek ki.

Célkitűzései alapján a nemzetközi önkéntességnek két alapvető iránya létezik:

- az egyik a nemzetközi megértést és a kulturális integrációt kívánja elősegíteni, míg
- a másik a humanitárius fejlesztést és segélyezést támogatja (Sherraden et al. 2006).

Az első esetben általában tág, globális kontextusban szokták meghatározni az önkéntességet, amely a nemzetek közötti megismerés, a társadalmi kohézió és a kulturális csere erősítésére vonatkozik. Ebben az értelmezési keretben a nemzetközi önkéntesség haszna nem elsősorban egy harmadik fél segítésére irányul, hanem a közös, globális értékek elérését célozza meg. Josephine Elaine Talarski (2014:12) megfogalmazásában a nemzetközi önkéntesség *„lehetőséget nyújt a kultúrák közötti megértés, a globális polgárság és béke elősegítésére"*. Az Európai Parlament hasonló felfogású értelmezése szerint *„az önkéntesség gyakran a társadalmi tőke építésében játszik szerepet, különösen a gazdaságilag elmaradottabb régiókban"* (Harkin 2008:11), ahol társadalmi tőke alatt a különböző országok és társadalmak között kialakuló bizalmat, együttműködést, valamint a közös értékek és normák mentén történő elköteleződést értik.

A humanitárius fejlesztéshez kapcsolódó definíciók azonban másik fogalmi tartományt jelölnek ki, ahol nem a nagy társadalmi narratívák, hanem a sokkal kézzelfoghatóbb, konkrét fejlesztési célok és tevékenységek mentén határozzák meg az önkéntességet. Ezt képviseli többek között a Kanadai Nemzetközi Fejlesztési Ügynökség (CIDA) meghatározása, amely szerint *„a nemzetközi önkéntesek a fejlődő országokban élő emberek és a közösségek életének javítását támogatják azáltal, hogy együttműködnek és egyben fejlesztik is a globális dél társadalmi és gazdasági szervezeteit"* (CIDA 2005). A legtöbb hasonló értelmezés szintén a fejlődő országokban élő szegények támogatását, a tudás és a képességek fejlődő közösségek részére történő átadását, illetve – általános értelemben – a fejlődő országokért való felelősségvállalást emeli ki (lásd Lewis 2005; Devereux 2008; McLachlan 2018).

A globalizáció fogalma több narratívában és formában is megjelenik. A nemzetközi önkéntesség egyrészt globális szinten járul hozzá egy közösség életéhez, nemzetek feletti szinten támogatja a fenntartható fejlődést (Sherraden 2001; McLachlan 2018), más megfogalmazásban *„humanizálja a globalizációt”* (Lewis 2005:15). Liz Jackson és Genejane Adarlo (2014) értelmezésében a globalizáció kontextusában a nemzetközi önkéntesség viszont egy posztkoloniális új soft power eszközként is működik.

A nemzetközi önkéntesség három további területen,

- a hozzáférhetőség (nyílt, mindenki számára egyaránt elérhető),
- az ellentételezés, valamint
- a hasznosság (ki nyeri a legtöbbet) vonatkozásában is különbözik az általános értelemben vett önkéntességtől.

Több definíció is kiemeli, hogy a nemzetközi önkéntesség a formális jellegű önkéntességhez[25] tartozik, mert sajátosságai miatt (eltérő földrajzi környezet, meghatározott időtartam) sokkal kötöttebb keretek között tud megvalósulni, mint a belföldi önkéntesség (McBride – Benítez – Sherraden 2003; Perold et al. 2006), és emiatt az önkéntesség egyik általános alapelve (tudniillik, hogy mindenki számára nyitott és elérhető) a nemzetközi önkéntesség esetében nem jut teljesen érvényre (Smith – Ellis – Brewis 2005).

A nemzetközi önkéntesek javadalmazását tekintve viszont megengedőbbek az értelmezések. A legtöbb definíció elfogadja a külföldi környezetben fizetett anyagi juttatást abban az esetben, ha az alacsonyabb az önkéntes otthoni jövedelménél, illetve a piaci viszonyoknál (Dingle et al. 2001). Az ENSZ nemzetközi önkénteskűldő szervezete ezt azzal egészíti ki, hogy önkéntességnek tekint minden cselekedetet, ahol *„az anyagi juttatás nem az elsődleges motivációs faktor”*[26]. Amennyiben az önkéntesség azonos kulturális környezetben, például Európán belüli másik fejlett országban történik, akkor a résztvevők percepciójában ráadásul gyakran elmosódnak a határok az önkéntesség, mint kifejezetten mások hasznára végzett tevékenység, illetve az elsősorban saját szakmai képességeinket fejlesztő gyakornoki státusz

[25] A szakirodalom megkülönbözteti a formális és az informális önkéntességet. John Wilson (2000:216) pl. csak a szervezett keretek között zajló, formális önkéntességet tekinti önkéntességnek. E. Gil Clary és munkatársai (Clary et al. 1998:1517) ugyanakkor az önkéntesség fogalmába minden tervezett segítést (planned helping) beleértenek, mivel az önkéntesek kinyilvánítják akaratukat, és elkötelezettségüket, hogy másokon segítsenek, amire a szabadidejükből áldoznak időt.

[26] United Nations Volunteers (UNV) programme (2021). State of the World’s Volunteerism Report, 2022.

között. Egyes modern értelmezések szerint ezért mindenki önkéntesnek számít, aki *„saját akaratából rosszabb anyagi feltételekért dolgozik külföldön, mint amennyit a saját országában megkapna ugyanazért a munkáért”* (Palmer 2002: 637).

Noha a legtöbb definíció szerint az önkéntesek jelentősen hozzájárulnak a humanitárius fejlesztéshez és segélyezéshez (lásd korábbi értelmezések), több narratíva szerint a nemzetközi önkéntesség előnye elsősorban az önkéntesek fejlődésében mutatkozik meg (McBride – Benítez – Sherraden 2003), mert a recipiens oldalon megjelenő eredmények, azaz az önkéntesség másik fél javára irányuló „haszna” a nemzetközi önkéntesség esetében – ellentétben a belföldi önkéntességgel (lásd Bartal – Perpék – Nagy 2021) – nehezebben kimutatható (Lough – McBride – Sherraden 2012; Tiessen – Heron 2012). Ez azt is jelzi, hogy a nemzetközi önkéntesség a hatásvizsgálatokat tekintve jelentősen alulkutatott terület (Lewis 2005).

A NEMZETKÖZI ÖNKÉNTESSÉG HATÁSAI ÉS SZEREPEI

A nemzetközi önkéntesség szerepstruktúrája több formában jelenik meg. Társadalmi hatásai érintik a résztvevők egyéni fejlődését, a fogadó országokban bekövetkező szociális és gazdasági változásokat, a donor országokban kialakuló társadalmi diskurzusokat, valamint az egész folyamatot végig kísérő interkulturális, nemzetközi fejlesztési, valamint geopolitikai (diplomáciai) hatásokat (2. ábra).

2.táblázat. A nemzetközi önkéntesség szerepei és hatásai

Szerepek	Hatások
Társadalmi	egyéni szinten jelentkező (önkéntesek)
	helyi közösségekre ható (fogadó fél)
	össztársadalmi hatások (donor társadalom, aktív polgárság)
Gazdasági	önkéntesek munkaidőráfordításán alapuló gazdasági hatás
	az önkéntesség komplex gazdasági hatása
Politikai	humanitárius fejlesztési és segélyezési stratégia végrehajtása
	soft power befolyásolás
	társadalmi fejlesztés (saját országban)

Forrás: Fényes – Kiss 2011; Molnár 2022c alapján saját szerkesztés.

Vállalati szinten fontos részét képezik a projekteket kísérő gazdasági lehetőségek, valamint az önkéntesek megváltozott készségeinek és tapasztalatainak pozitív hatása. A nemzetközi önkéntesség komoly politikai lehetőségeket is jelenthet, az országimázs alakításától a globális fejlesztési célkitűzésekhez való tudatos hozzájárulásig. Ezek alkotják a nemzetközi önkéntesség társadalmi, gazdasági és politikai szerepeit, amelyek jelentős strukturális hasonlóságot mutatnak a belföldi önkéntesség funkcionális osztályozásával (Fényes – Kiss 2011: 363-364).

Társadalmi szerepek

A nemzetközi önkéntesség hatásai egymásra épülve, integráltan jelennek meg az önkéntesek egyéni, közösségi (recipiens), valamint össztársadalmi rétegeiben. Részét képezik a jelentkezők személyes motivációi („mit visznek magukkal”), a bennük végbemenő változások („mit hoznak haza”), az önkéntes folyamatot kísérő közvetlen társadalmi kapcsolódások (emberek közötti megismerés és megértés), valamint az ezekből következő szélesebb körű hatások és változások (aktív polgárság) összessége (lásd Mikesy – Molnár – Reicher 2011).
Egyes vélemények szerint mind hazai, mind külföldi viszonylatban a személyes és személyközi készségek egyik legjobb fejlesztési módszere a nemzetközi önkéntesség (lásd Mikesy – Molnár – Reicher 2011; Brown 2015). Közéjük tartozik például a kommunikációs készség, a tolerancia, a meghallgatás, a technológiai eszközök használata, a problémamegoldás, illetve a stressztűrés képessége (Sherraden – Benítez 2003; Brook et al. 2007; McLachlan 2018). Több kutatás külön kiemeli az interkulturális bevonódás és az idegen kultúrákkal történő együttműködés területén szükséges kompetenciák fejlődését (Hammer 2005; Jones 2005). Ezek gyakran kiegészülnek az önkéntesség, illetve az új környezet miatt bekövetkező világlátás, szemléletmód megváltozásával (CIDA 2006; McKivison 2018), amelyek együttesen az önkéntesek egész életére vagy identitására kiható változást eredményezhetnek (Hudson – Inkson 2006; Fantini – Tirmizi 2007), beleértve az életükkel való elégedettségük javulását is (Meier – Stutzer 2004). A személyes fejlődés másik szintje, amikor a nemzetközi önkéntesség során megszerzett tapasztalatok a visszatérő önkéntesek munkaerőpiaci helyzetét segítik elő. Az önkéntesség ebben a kontextusban olyan humán tőkeként (Wilson 2000) működik, ahol a befektetett erőforrásokért (például idő, munkavégzés, motiváció) cserébe konkrét, jól meghatározható – és eladható – munkaerőpiaci készségekre tesznek szert az önkéntesek.

Az egyéni fejlődés mellett azonban a nemzetközi önkéntesség alapvető célja továbbra is a rászoruló társadalmak és országok segítése (például Lough – McBride – Sherraden 2012). Ez a résztvevő önkéntesek fizikai közreműködésén keresztül eredményez különböző formákban megjelenő lokális változást, és ebből eredő társadalmi-gazdasági fejlődést. Jelenleg a nagy önkéntes programok alapvetően az ENSZ által megfogalmazott globális fejlesztési célok mentén valósulnak meg (Lough 2015), részben közvetlen (ENSZ, EU stb.) programokon, részben a donor országok saját humanitárius segélyezési és nemzetközi fejlesztési tevékenységén keresztül. A nemzetközi önkéntesség mindkét esetben a közreműködő társadalmi intézmény szerepkörét tölti be, amely humanizálja, és lokálisan értelmezhető fejlődéssé változtatja a nemzetközi hozzájárulásokat (Lewis 2005). Ennek keretében az önkéntesek leggyakrabban szakmai ismereteik, technikai tudásuk, tapasztalatuk és fejlesztő szemléletük átadásával (Devereux 2008) segítik a fogadó közösségeket. Bár talán túlzás azt állítani, hogy *„az önkéntesek nélkül számos fejlesztési és humanitárius program megszűnne létezni"* (Burns et al. 2006:81), a nemzetközi önkéntesség lokális szinten jelentkező értéke tagadhatatlan. Noha ez a nemzetközi önkéntesség legszélesebb körben, közvetlenül jelentkező eredménye, társadalmi haszna és kulturális hozadéka, mértéke nehezen kimutatható, mert a nemzetközi önkéntesség recipiens közösségekben jelentkező hatásával kapcsolatban sajnos kevés elérhető kutatás létezik (Lewis 2005; Lough – McBride – Sherraden 2012).

Az visszatérő önkéntesek egyéni szintjén megjelenő hatások makroszinten az egész otthoni társadalom számára komoly értéket jelentenek. Az önkéntesek hazatérése után a hozzáállásukban, magatartásukban és személyiségükben bekövetkező egyéni változások beépülnek az otthoni kulturális környezetbe, és hosszú távon össztársadalmi fejlődést eredményez(het)nek, hozzájárulva a közös felelősségvállaláshoz, az előítéletek csökkentéséhez, azaz egy nyitottabb és fejlettebb társadalom felépítéséhez (Fernandez i Barrera 1997; Harkin 2008). A legtöbb kutatás kimutatta, hogy a visszatérő önkéntesek körében megerősödött a közösségi gondolkodás, a civil elköteleződés és a társadalmi felelősségvállalás: fokozottabban törődnek a társadalmi problémákkal, és elősegítik ezek nyilvánossá válását (Wuthnow 1991; Smith – Laurie 2010; Wilde et al. 2019). A visszatérő nemzetközi önkéntesek később gyakrabban fognak a belföldi önkéntességbe is bekapcsolódni, azaz jelentősen hozzájárulnak saját társadalmukban az aktív polgárság kialakulásához (Kelly – Case 2007; Wu 2011; Alexander 2012). Ezt tovább fokozhatja a nemzetközi önkéntesség

hatásairól és értékeiről szóló nyilvános kommunikáció és az azt kísérő társadalmi diskurzus. Ez azonban sem hazai, sem külföldi tapasztalatok alapján nem működik megfelelően, a nemzetközi önkéntességgel kapcsolatos társadalmi témák leegyszerűsítve jelennek meg a sajtóban, és főleg a közönség által könnyen befogadható, populáris témák kapnak nyilvánosságot az igazán fontos társadalmi kérdések ellenében (Deacon – Fenton – Walker 1995; Greenberg – Walters 2004; Machin 2005; Molnár 2021).

Gazdasági hatások

A nemzetközi önkéntesség gazdasági hatásait a résztvevők által végzett tevékenység értékén keresztül lehet legkönnyebben megbecsülni. Ennek számítása során a legnagyobb nehézséget azonban az jelenti, hogy hogyan hasonlítsuk az eredményét más tevékenységekéhez, hiszen az önkéntességet nem gazdasági célból végzik (Mayer – Costa e Silva 2017). A hatását ezért legegyszerűbben az önkéntesek munkaerejének értékén keresztül tudják mérni (Handy et al. 2010; Dostál – Kéri 2020), hiszen a ráfordításokat pontosabban lehet számszerűsíteni, mint az eredményeket (Hills – Mahmud 2007). A nemzetközi önkéntesség vonatkozásában kevés adat áll rendelkezésre, egy amerikai kutatás kifejezetten a recipiens országok számára jelentkező, fejlesztési célú önkéntesség gazdasági értékét amerikai nemzetközi önkéntesek időráfordítása alapján azonban évente 2,3 – 2,9 milliárd dollár közé becsülte (Lough – McBride – Sherraden 2009).

Ugyanakkor fontos szempontként jelent meg, hogy ne csak a recipiens oldal felé jelentkező eredményt, hanem az önkéntesség komplex hatásmechanizmusának teljes gazdasági értékét is meg lehessen becsülni. Ez magában foglalja az önkéntesek egyéni fejlődését, a fogadó fél felé megnyilvánuló előnyöket, valamint az önkéntességből eredő társadalmi hasznot is. Erre több számítási modell készült (például Haldene-modell), azonban ezek elsősorban a teljes (belföldi) önkéntesség értékét modellezik, és nem számítják külön a nemzetközi önkéntesség hasznosságát (Haldane 2014; Reisinger 2022).

Tovább nehezíti a nemzetközi önkéntesség hozzáadott értékének meghatározását a nemzetközi fejlesztésre elköltött támogatások gazdasági hatásának bizonytalansága. 2021-ben a fejlett országok összesen több mint 185 milliárd dollárt fordítottak humanitárius támogatásra (OECD 2022). Az önkéntesek szakmai közreműködése ebben a folyamatban nagyon jelentős (lásd Lewis 2005; Burns et al. 2006; Devereux 2008), ugyanakkor a programok hatékonysága gyakran megkérdőjeleződik. A folyamatosan emelkedő segélyezési

hozzájárulások ellenére ugyanis például a szubszaharai térségben az egy főre jutó GDP az elmúlt 50 évben gyakorlatilag nem változott (Udvari 2019; Solymári 2019a). Ez felveti a kérdést mind a humanitárius fejlesztés, mind az abban közreműködő nemzetközi önkéntesség gazdasági eredményességét illetően.

Politikai vonatkozások

Az állam hagyományosan több ponton kapcsolódik a nemzetközi önkénteküldéshez. Egyrészt megteremti a jogi kereteket az ágazat működéséhez, amelybe beletartozik az önkéntesség törvényi szabályozása, szakpolitikai keretezése, valamint a vonatkozó adózási rendelkezések meghatározása (Daftary – McBride 2005). Másrészt a legtöbb fejlett országban az állami költségvetés a terület legnagyobb finanszírozója, mind a közreműködő szervezetek, illetve projektek támogatásán, mind a nemzetközi önkénteküldés népszerűsítésén keresztül (Dingle et al. 2001; Smith 2002).

A kormányzati érdekek azonban gyakran túlmutatnak az ágazat támogatásán, és a nemzetközi önkéntes programokat saját geopolitikai céljaikra is felhasználják. Ennek eszköze a donor ország saját céljait szolgáló segélyezési stratégia meghatározása. A globális fejlesztéspolitikában az elmúlt időszakban ugyanis jelentős változás következett be, amely szerint a humanitárius segélyezés egyre nagyobb arányban bilaterális együttműködések keretében történik (Barnett – Weiss 2008; Udvari 2019). Ez jó lehetőséget nyújt a küldő országról alkotott imázs tudatos alakítására. Susanne Schech (2017) szerint az állami támogatású nemzetközi önkéntes programok a küldő ország diplomáciai erőfeszítéseihez alulról építkezve, az emberek közötti kapcsolatokon keresztül járulnak hozzá. Céljuk általában saját országuk megítélésének, hírnevének pozitív befolyásolása. Ausztráliában és Kanadában például a nemzetközi önkénteseket gyakran országuk nemhivatalos, civil nagyköveteinek[27] nevezik.

A tudatosan, kormányzati keretek között megalapított önkéntes programok (például az amerikai Peace Corps, a British Volunteer Program, valamint a Japan Overseas Volunteer Corps) viszont sokszor ezen túlmenő feladatokat is ellátnak. Céljuk saját kormányuk stratégiai irányvonalainak megfelelően a fogadó közösségek ideológiai befolyásolása (Daftary – McBride 2005). Ezt a gyakorlatot követik a kínai – állami – önkéntes programok is a Kína számára

[27] Lásd „Ambassadors of Australian compassion", „grassroots ambassadors", illetve „human faces of Canada" (Schech 2017).

stratégiailag fontos térségekben, mint például Afrikában (Ockenden 2022). A nemzetközi önkéntesség puha diplomáciai (soft power) funkciója viszont csak akkor működik, ha a programok jól szervezettek, megvalósul a részvételi tervezés, és az önkéntesek őszinte, hiteles képet tudnak képviselni (Jackson – Adarlo 2014).

A nemzetközi önkéntesség jó eszköz még a kormányok számára saját társadalmuk fejlesztésére, az aktív polgárság erősítésére is (Daftary – McBride 2005). Ezt részben a programok anyagi finanszírozásán, részben a nemzetközi önkéntesség ismertségének és népszerűsítésének a támogatásán, oktatásba való beemelésén keresztül tudják elérni.

A NEMZETKÖZI ÖNKÉNTESSÉG ELLENTMONDÁSAI ÉS KRITIKÁI

A legtöbb *mainstream* kutatás és szakirodalmi feldolgozás részben az önkéntesek szemszögéből, részben a donor országok vonatkozásában vizsgálja a nemzetközi önkéntességet. A fogadó közösségek tapasztalatai alapján azonban alig született elérhető hatásvizsgálat (lásd Lough – McBride – Sherraden 2012; Tiessen – Heron 2012), ahogy az önkéntesség nehézségeiről és kockázatairól is alig, vagy csak érintőlegesen esik szó (Tian – McConachy 2021). Pedig kritikai diskurzusa számos veszélyre hívja fel a figyelmet.

Legnagyobb kockázatának az interkulturális hiányosságokat tartja, alapvetése, hogy a kulturálisan nem megfelelően előkészített és végrehajtott programok adott esetben több kárt okoznak, konzerválják a társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségeket, és nem érnek el valódi fejlődést (lásd Perold et al 2013). A legtöbb önkéntes nincs tisztában saját szakmai és interkulturális felelősségével, egyrészt szubjektív motivációik gyakran felülírják szakmai elköteleződésüket, másrészt átveszik az önkéntesség paternalista sztereotípiáit, miszerint pusztán altruista hozzáállással, de mindenféle szakmai tudás és a helyi társadalmi szokások, sőt akár nyelvi ismeretek nélkül is hosszú távú fejlődést tudnak elérni (Sherraden – Lough – McBride 2008; Ngo 2013). Így hiába alakul ki bennük a közösségi támogatás mentális jóérzése (Hustinx – Lammertyn 2003; Meier – Stutzer 2004), ez gyakran elfedi azt a tényt, hogy a közreműködésük a legjobb szándékuk ellenére sem volt tartós, sőt az eredmények a fogadó fél számára gyakran átláthatatlanok és sérülékenyek, és tovább fokozhatják a függő viszonyokat (Schech 2016; Yea – Sin – Griffiths 2018).

A nemzetközi önkéntesség ezért a humanitárius fejlesztés és segélyezés keretében gyakran akaratlanul is hozzájárul – ahelyett, hogy megszüntetné – a kulturális imperializmus

fennmaradásához, amely a korábbi gyarmatosítás függő viszonyait alakítja át társadalmi és gazdasági kizsákmányolássá (De Luca 2020). Ez egyben a humanitárius segélyezés jelenkori gyakorlatának legnagyobb veszélye és kritikája is.

Noha a humanitarianizmus eredendően altruista elvek mentén szerveződve, a „nagypolitika" ellenében jött létre, mégis, a nyugati országok, transznacionális szervezetek és fejlesztési NGO-k gyakran saját geopolitikai érdekeik mentén döntik el, hogy a segélyezési forrásokat mire fordítják, és ennek megfelelően határozzák meg a fejlesztések irányát és célját (Moore 2013). A humanitárius tevékenység ezért jelenleg döntően hatalmi érdekek mentén valósul meg. Ennek során viszont a fogadó országok elvesztik önrendelkezésüket, mert az egyoldalú fejlesztés és segélyezés gyakran nem veszi figyelembe a helyi sajátosságokat és szokásokat. A donor és a fogadó országok közötti egyenlőtlenségek miatt az eredeti humanitárius segítségnyújtás szándéka sokszor társadalmi és hatalmi függőséggé alakul át (lásd Chouliaraki 2010; Fassin – Pandolfi 2010; Rozakou 2020). A globális dél országai a humanitárius erőfeszítéseket – a donor országok legjobb szándéka ellenére – ezért általában csak idegen értékek, normák, gyakorlatok és életmódok egyoldalú rájuk erőltetésének látják.

A megoldás része a lefelé irányuló domináns segélyezés helyett a szubszidiaritás elve mentén működő horizontális, bürokrácia-mentes támogatás kialakítása, valamint a humanitárius tevékenység beágyazása a helyi közösségek és társadalmak történelmi szokásaiba (Boltanski 1993; Rozakou 2020; Cantat – Feischmidt 2019). Ebben tud nagy szerepet játszani a nemzetközi önkéntesség, amely a különböző humanitárius programokat és segélyeket az önkéntesek fizikai közreműködésével olyan interkulturális eszközrendszeren keresztül alakítja át lokális fejlődéssé, mint például a közös együttműködésen alapuló tudástranszfer, a képességfejlesztés, a kultúrák cseréje és a kooperatív tanulás (lásd Lewis 2005; Devereux 2008; Schech 2017). Sok NGO már kifejezetten azért dolgozik nemzetközi önkéntesekkel (hivatásos szakértők helyett), hogy a projektek terepszinten jobban illeszkedjenek a helyi kultúrába, és jobban élvezzék a helyiek támogatását (Eliasoph 2013). Ennek része a részvételi tervezés megvalósítása (Brav – Moore – Sherraden 2002), amely biztosítja a helyi közösségek bevonását nemcsak a fejlesztési célok meghatározásába és a projektek közös kialakításába, hanem akár az önkéntesek kiválasztásába és felkészítésébe egyaránt (De Luca 2020). Ez azonban csak a donor országok döntéshozói, az önkéntesküldő szervezetek, a résztvevő önkéntesek, valamint a fogadó közösségek közös együttműködésében tud sikeresen megvalósulni.

IRODALOM

„A fiatal önkéntesek mobilitása Európában" tanulmány. Public Policy and Management Institute, Régiók Bizottsága, EU. 2009. december 14.

Alexander, Zoë (2012): The international volunteer experience in South Africa: an investigation into the impact on the tourist (PhD dolgozat). Buckinghamshire New University, Brunel University.

Barnett, Michael – Weiss, Thomas G. (2008): Humanitarianism, a brief history of the present. In. *Humanitarianism inQuestion: Politics, Power, Ethics*. Cornell University Press, 2008. pp. 1-48.

Bartal Anna Mária – Perpék Éva – Nagy Réka (2021): Ingyen munkaerő-e az önkéntes? *Önkéntes Szemle*, 1(4) pp. 57-75. DOI: https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2021.4.57-75

Boltanski, Luc (1993): *Distant Suffering: Morality, Media, and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Brav, Jenny – Moore, Amanda – Sherraden, Michael (2002): *Limitations of Civic Service: Critical Perspectives* (Global Service Institute Working Paper 02-12). St. Louis: Washington University, Center for Social Development.

Brook, Jennifer – Missingham, Bruce – Hocking, Russel – Fifer, Dimity (2007): *The right person for the job. International Volunteering and the Australian Employment Market*. Melbourne: Australian Volunteers International and Monash University.

Brown, Eleanor Joanne (2015): *Understanding and Engaging with Development Through International Volunteering*. Journal of International Development, 30(1) pp. 102-117. DOI: 10.1002/jid.3145

Burns, David J. – Reid, Jane S. – Toncar, Mark – Fawcett, Jeffrey – Anderson, Cynthia (2006): *Motivations to Volunteer: The Role of Altruism*. International Review on Public and Non Profit Marketing, 3(2) pp. 79-91. DOI: https://doi.org/10.1007/bf02893621

Cantat, Celine – Feischmidt Margit (2019): Conclusion: Civil Involvement in Refugee Protection — Reconfiguring Humanitarianism and Solidarity in Europe. In. Feischmidt, Margit – Pries, Ludger – Cantat, Celine (eds.): *Refugee Protection and Civil Society in Europe*. Cham: Palgrave Macmillan, pp. 379-399. DOI: 10.1007/978-3-319-92741-1_14

Chouliaraki, Lilie (2010): Post-humanitarianism: humanitarian communication beyond a politics of pity. *International journal of cultural studies*, 13(2) pp. 107-126.
DOI: http://dx.doi.org/10.1177/1367877909356720

CIDA (2005): *The power of volunteering: A review of the Canadian Volunteer Cooperation Program. Final Report*. Montreal.

Clary, E. Gil – Snyder, Mark – Ridge, Robert D. – Copeland, John – Stukas, Arthur A. – Haugen, Julie - Miene, Peter (1998): Understanding and Assessing the Motivations of Volunteers: A Functional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6) pp. 1516-1530.
DOI: https://doi.org/10.1037//0022-3514.74.6.1516

Czike Klára – Szabóné Ivánku Zsuzsanna (2010): *Online kutatás az önkéntességről a lakosság körében*. Budapest: Önkéntes Központ Alapítvány.

De Luca, Sadie (2020): *Learning to Fish Together: Imperialism and Hope in International Volunteer Service* (WWU Honors Program Senior Projects 422). Bellingham: Western Washington University https://cedar.wwu.edu/wwu_honors/422 Letöltve: 2024.05.27.

Daftary, Dolly – McBride, Amanda Moore (2005): *International Service: History and Forms, Pitfalls and Potential* (CSD Working Paper No. 05-10). St. Louis: Center for Social Development.

Deacon, David – Fenton, Natalie – Walker, Beth (1995): Communicating Philanthropy: The Media and the Voluntary Sector in Britain. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 6(2) pp. 119-139. DOI: https://doi.org/10.1007/bf02353993

Devereux, Peter (2008): International Volunteering for Development and Sustainability: Outdated Paternalism or a Radical Response to Globalisation? *Development in Practice*, 18(3) pp. 356-370 DOI: https://doi.org/10.1080/09614520802030409

Dingle, Alan – Sokolowski, Wojciech – Saxon-Harrold, Susan K.E. – Davis Smith, Justin – Leigh, Robert (2001): *Measuring volunteering: A practical toolkit*. Washington – Bonn: Independent Sector and United Nations Volunteers.

Dostál, Jakub – Kéri Anita (2020): The economic dimension of international students' volunteering – Opportunities for Central Europe. *Hungarian Education Research Journal*, 10(4), pp. 327-345. DOI: 10.1556/063.2020.00033

Fantini, Alvino – Tirmizi, Aqeel (2007): *Exploring and assessing intercultural competence. World Learning Publications. Paper 1.* Brattleboro: Federation of The Experiment in International Living.

Fassin, Didier – Pandolfi, Mariella (2010): *Contemporary States of Emergency: The Politics of Military and Humanitarian Interventions*. New York: Zone Books.

Eliasoph, Nina (2013): The Politics of Volunteering. Cambridge – Malden: Polity Press. Cambridge.

Fényes Hajnalka – Kiss Gabriella (2011): 2011 – az Önkéntesség Európai Éve. Az önkéntesség társadalmi jelensége és jelentősége. *Debreceni Szemle*, 19(4) pp. 360-368.

Fernandez i Barrera, Josefina (1997): Gondolatok az önkéntességről a második évezred végén. *Parola Folyóirat*, 7(4) pp. 10-12.

Fodor Erika – Orosz Tamás (2015): Magyarország nemzetközi humanitárius segítségnyújtása, 2003-2014. *Külügyi Szemle*, különszám, pp. 110-131.

Geudens, Tony – Costanzo, Simona – Hofmann, Peter – Amorim, Luis – Pavlovova, Luba (2013): *International Voluntary Service*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Greenberg, Josh – Walters, David (2004): Promoting Philanthropy? News Publicity and Voluntary Organizations in Canada. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 15(4) pp. 383-404. DOI: https://doi.org/10.1007/s11266-004-1238-6

Haldane, Andrew G. (2014): *In giving, how much do we receive? The social value of volunteering* (A Pro Bono Economics lecture to the Society of Business Economists, London). London: Bank of London. https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/speech/2014/in-giving-how-much-do-wereceive-the-social-value-of-volunteering Letöltve: 2024.05.27.

Hammer, Mitchell. R. (2005): *Assessment of the impact of the AFS study abroad experience*. New York: AFS Intercultural Programs, Inc.

Handy, Femida – Hustinx, Lesley – Kang, Chulhee – Cnaan, Ram A. – Brudney, Jeffrey L. – Haski-Leventhal, Debbie - Holmes, Kirsten – Meijs, Lucas C. P. M. – Pessi, Anne Birgitta – Ranade, Bhagyashree – Yamauchi, Naoto – Zrinscak, Sinisa (2010): A cross-cultural examination of student volunteering: Is it all about résumé building? *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 39 (3) pp. 498-523. DOI: https://doi.org/10.1177/0899764009344353

Harkin, Marian (2008): *Report on the Role of Volunteering in Contributing to Economic and Social Cohesion (2007/2149(INI))*. H. n.: Committee on Regional Development.

Hills, Greg – Mahmud, Adeeb (2007): *Volunteering for Impact Best Practices in International Corporate Volunteering*. Boston – Geneva – San Franciso – Seattle: FSG Social Impact Advisors.

Hudson, Sheena - Inkson, Kerr (2006): Volunteer overseas development workers: The hero's adventure and personal transformation. *Career Development International*, 11(4) 304- 320.

DOI: https://doi.org/10.1108/13620430610672522
Hustinx, Lesley – Lammerty, Frans (2003): Collective and Reflexive Styles of Volunteering: A Sociological Modernization Perspective. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organisation*, 14(2) pp. 166-187.
Jackson, Liz – Adarlo, Genejane (2014): Bridging Cultures through Unpaid Labor: U.S. Volunteer Teachers' Experiences in China's Yunnan Province. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 27(5) pp. 1-23. DOI:10.1007/s11266-014-9519-1
Jones, Andrew (2005): Assessing international youth service programmes in two low-income countries. *Voluntary Action*, 7(2) pp. 87-99.
Kelemen Kata (2011): Önkéntesség és turizmus: barátok vagy ellenfelek? In. Fojtik János (szerk.): *Felelős marketing – A Magyar Marketing Szövetség Marketing Oktatók Klubja 17. országos konferenciájának előadásai*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, pp. 42-53.
Kelly, Sean – Case, Robert (2007): *The overseas experience: A passport to improved volunteerism. A research report*. Toronto: Knowledge Developmnet Centre.
Lewis, David (2005): Globalization and International Service: A Development Perspective. *Voluntary Action: Journal of the Institute for Volunteering Research*, 7(2) pp. 13-26.
Lough, Benjamin (2010): International volunteers' perceptions of intercultural competence. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(4) pp. 452-464.
DOI https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2010.06.002
Lough, J. Benjamin (2012): *International Volunteerism in the United States, 2004-2010. Research Brief, February 2012*. St. Louis: Washington University.
Lough, J. Benjamin (2015): *The Evolution of International Volunteering. Technical Report published by United Nations Volunteers (UNV) programme*. Bonn.
DOI: 10.13140/RG.2.2.21006.92484
Lough, Benjamin – McBride, Anada M. – Sherraden, Margaret S. (2009): *Perceived Effects of International Volunteering: Reports from Alumni*. St. Louis: Washington University.
Lough, Benjamin – McBride, Anada M. – Sherraden, Margaret S. (2012): International Service and the Perceived Impacts on Volunteers. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 41(6) pp. 969-990.
DOI: https://doi.org/10.1177/0899764011421530
Machin, Joanna (2005): *Volunteering and the Media: A review of the literature*. Norwich: VAMU Institute for Volunteering Research.
Mayer, Jorge M. L. P. – Costa e Silva, Susana (2017): Exploring the Whole Value of Corporate Volunteering. *Journal of Corporate Citizenship*, 17(67) pp. 95-119.
DOI: 10.9774/T&F.4700.2017.se.00007
McBride, Amanda Moore – Benítez, Carlos – Sherraden, Michael (2003): *The Forms and Nature of Civic Service: A Global Assessment. Reserach Report*. St. Louis: Washington University.
McKivison, Lacey (2018): *Impacts of long-term international volunteering on volunteers' intercultural competence* (diplomamunka). Jyväskylä: University of Jyväskylä.
McLachlan, Samuel (2018): *Relationships Matter: The Role and Impact of Younger International Development Volunteers* (PhD dolgozat). Dunedin: University of Otago.
Meier, Stephan – Stutzer, Alois (2004): *Is Volunteering Rewarding in Itself?* Bonn: Institute for the Study of Labor, Bonn.
Mikesy Álmos – Molnár Zsolt – Reicher Péter (2011): *Önkéntesen, felelősen – A 20 legfontosabb kérdés a nemzetközi önkéntességről*. Budapest: Magyar Önkénteküldő Alapítvány.

Molnár Zsolt (2021): A nemzetközi önkéntesség hazai médiareprezentációja 2015 és 2019 között. *Jel-Kép*, 10(3) pp. 25-43. DOI: https://doi.org/10.20520/jel-kep.2021.3.25

Molnár Zsolt (2022a): A nemzetközi önkéntesség társadalmi szerepei. In. Karlovitz János Tibor (szerk.) *Az ember és gazdagsága egészséges és biztonságos környezetben*. Komárno: International Research Institute, pp. 133-147.

Molnár Zsolt (2022b): Humanitárius fejlesztés vagy kulturális imperializmus? A nemzetközi önkéntesség interkulturális vonatkozásai és hatásai magyar önkéntesek reflexiói alapján. *Multidiszciplináris kihívások, sokszínű válaszok*, 5(1) pp. 99-130. DOI: https://doi.org/10.33565/MKSV.2022.01.05

Molnár Zsolt (2022c): *A nemzetközi önkéntesség szerepei, hatásai és társadalmi diskurzusai Magyarországon* (PhD dolgozat). Pécs: Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Nyelvtudományi Doktori Iskola.

Moore, Thomas (2013): Saving friends or saving strangers? Critical humanitarianism and the geopolitics of international law. *Review of International Studies*, 39 (4) pp. 925-947. DOI: https://doi.org/10.1017/s0260210512000368

Nárai Márta (2004): A civil szervezetek szerepe és jelentősége az egyének, közösségek, illetve a társadalom számára. *Educatio*, 134), pp. 616-634.

Ngo, Mai (2013): Canadian Youth Volunteering Abroad: Rethinking Issues of Power and Privilege. *Current Issues in Comparative Education*, 16(1) pp. 49-61. https://eric.ed.gov/?id=EJ1020596 Letöltve: 2024.05.27.

Nováky Mónika (2019): *Az európai önkéntes humanitárius segítségnyújtási képességek magyarországi alkalmazásának jogi és műszaki fejlesztése a katasztrófavédelemben* (PhD dolgozat). Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskola.

Ockenden, Nick (2022): *A New Dawn: Strategic Pathways for the Future of Volunteering in Development. Report for FORUM Members*. H. n.: The International Forum for Volunteering in Development (Forum).

Palmer, Michael (2002): On the Pros and Cons of Volunteering Abroad. *Development in Practice*, 12(5) pp. 637-643.

Perold, Helene – Carapinha, René – Mohamed, Salah Elzein (2006): *Five-country study on service and volunteering in Southern Africa. South Africa country report*. Johannesburg: Volunteer and Service Enquiry Southern Africa (VOSESA).

Perold, Helene – Graham, Lauren A. – Mavungu, Eddy Mazembo – Cronin, Karena – Muchemwa, Learnmore – Lough, Benjamin J. (2013): The Colonial Legacy of International Voluntary Service. *Community Development Journal*, 48(2) pp. 179-196. DOI: 10.1093/cdj/bss037

Reisinger Adrienn (2022): Lehet-e hatása a vállalati önkéntességnek a vállalati versenyképességre? – gondolatok a témáról elméleti megközelítésben. *Önkéntes Szemle*, 2(1) pp. 45-62. DOI: https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2022.1.

Rozakou, Katerina (2020): Solidarity. In. De Lauri, Antonio (ed.): *Humanitarianism: Keywords*. Leiden: Brill, pp. 197-199. DOI: https://doi.org/10.1163/9789004431140_092

Salamon Judit – Papp Zsolt (2012): *Önkéntesség és önszerveződés segítése. Tananyag* (TÁMOP-5.4.4-09/2-C-2009-0002 „Az ifjúságsegítő képzés interprofesszionális fejlesztése”). Kecskemét: Kecskeméti Főiskola.

Schech, Susanne (2016): *The Impacts of International Volunteering: Summary of the Findings*. Canberra: Australian Research Council.

Schech, Susanne (2017): *Volunteer Perspectives on the Impacts of International Development Volunteering*. Canberra: Australian Research Council.

Sherraden, Margaret Sherrard – Benítez, Carlos (2003): *North American community service pilot project*. St. Louis: Washington University.

Sherraden, Margaret Sherrard – Stringham, John – Sow, Simona Costanzo – McBride, Amanda Moore (2006): The Forms and Structure of International Voluntary Service. *Voluntas*, 17(2), pp. 163-180. DOI 10.1007/s11266-006-9011-7

Sherraden, Margaret S. – Lough, Benjamin – McBride, Amanda Moore (2008): Effects of International Volunteering and Service: Individual and Institutional Predictors. *Voluntas*, 19(4) pp. 395-421. DOI 10.1007/s11266-008-9072-x

Sherraden, Michael (2001): *Service and the Human Enterprise. Center for Social Development Global Service Institute*. St. Louis: Washington University.

Silló Ágota (2016): Az önkéntesség modern formái. In. Berger Viktor (szerk.): *Útközben: Az I. Demográfiai és Szociológiai Doktoranduszkonferencia anyagai*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Demográfia és Szociológia Doktori Iskola, pp. 71-81.

Smith, Justin Davis (2002): *„The Inflatable Log". Volunteering, the State and Democracy. Paper to be presented at 31st Annual ARNOVA Conference, Montreal, Quebec, Canada, 14th-16th November 2002*.

Smith, Justin Davis – Ellis, Angela – Brewis, Georgina (2005). Cross-national volunteering: A developing movement? In. Brundey, Jeffrey L. (ed.): *Emerging areas of volunteering*. Indianapolis: Arnova, pp. 63-76.

Smith, Matt Baillie – Laurie, Nina (2010): International Volunteering and Development: Global Citizenship and Neoliberal Professionalisation Today. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 35(4), pp. 545-559.

Solymári Dániel (2019a): Fejlesztéspolitikák Afrikában A segélyezés útja: gyámság helyett együttműködés. In. Marsai Viktor (szerk.): *Afrika a globalizált világban lehetőségek és kihívások*. Budapest: Dialog Campus, pp. 193-221.

Solymári Dániel (2019b): Paradigmaváltás a nemzetközi segélyezésben: a tervezéstől a megvalósításig. In. Kiss Judit (szerk.): *Nemzetközi segélyezés a 21. század elején*. Budapest: Akadémiai Kiadó, pp. 157-174.

Szalainé Homola Andrea – Nagy Józsefné (2002): A nonprofit szervezetek fejlődése 1992-től napjainkig. *Statisztikai Szemle*, 80(5-6) pp. 557-576.

Szigeti Ferenc Albert (2003): *Az önkéntesség szerepe a fejlett piacgazdaságban*. Budapest: ELTE-BTK Kulturális menedzserképző program.

Talarski, Josephine Elaine (2014): *Volunteers' cross-cultural immersion experience in Tanzania and Zambia* (PhD dolgozat). San Antonio: University of the Incarnate Word.

Tian, Zhaohui – McConachy, Troy (2021): Relational challenges in an intercultural volunteer programme in Jordan: Views from Chinese participants. *Journal of Intercultural Communication Research*, 50(6), pp. 588-609. DOI:10.1080/17475759.2021.1959381

Tiessen, Rebecca – Heron, Barbara (2012): Volunteering in the developing world: the perceived impacts of Canadian youth. *Development in Practice*, 22(1) pp. 44-56. DOI: 10.1080/09614524.2012.630982

Udvari Beáta (2013): *Az Európai Unió nemzetközi fejlesztéspolitikája: a kereskedelempolitikai eszközök eredményessége*. Szeged: JATEPress.

Udvari Beáta (2019): A nemzetközi fejlesztési együttműködés átalakuló rendszere: alapfogalmak, változó célok és modalitások. In. Kiss Judit (szerk.): *Nemzetközi segélyezés a 21. század elején*. Budapest: Akadémiai Kiadó, pp. 9-50.
UNV 2021: *Building Equal and Inclusive Societies. 2022 State of the World's Volunteerism Report, United Nations Volunteers (UNV) program, December 2021*.
Wilde, Rachel – Bentall, Clare – Blum, Nicole – Bourn, Doug (2019): *Student Volunteering and Global Citizenship at UCL. Discussion Paper*. London: Development Education Research Centre. UCL Institute of Education.
Wilson, John (2000): Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26, pp. 215-240.
Wu, Huiting (2011): *Social Impact on Volunteerism*. Atlanta: Points of Light Institute.
Wuthnow, Robert (1991): *Acts of Compassopns: Caring for Others and Helping ourselves*. Princeton: Princeton University Press.
Yea, Sallie – Sin, Harng Luh – Griffiths, Mark (2018): International volunteerism and development in Asia-Pacific. *Geographical Journal*, 184(2) pp. 110-114.
DOI: 10.1111/geoj.12254

Internetes források

2005. évi LXXXVIII. törvény a közérdekű önkéntes tevékenységről (https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0500088.tv, letöltve: 2022.09.18.)
European Voluntary Humanitarian Aid Corps Expressing EU citizen's solidarity through volunteering. European Commission Humanitarian Aid and Civil Protection 2011 [evhac_en.pdf (europa.eu), letöltve: 2024.05.09.]
OECD (2022): Official development assistance (ODA) in 2021. (https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/official-development-assistance.htm, letöltve 2022.10.24.)
Papi–Thornton, Daniela (2012): *Why You Should Say No to Orphanage Tourism*. Megjelent: www.huffpost.com / blog. Published November 20, 2012, updated December 6, 2017. Letöltve: 2022. 01. 26. (https://www.huffpost.com/entry/cambodia-orphanages-_b_2164385)

ÖNKÉNTES SZEMLE

4. évfolyam (2024)
2. szám, 24-59.
www.onkentesszemle.hu

AZ ÖNKÉNTES TURIZMUS A NEMZETKÖZI SZAKIRODALOM TÜKRÉBEN

SILLÓ ÁGOTA[1]

DOI: https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2024.2.24-59

Absztrakt

Az önkéntes turizmus egy új társadalmi jelenségnek számít, amely sajátos módon ötvözi az önkéntességet és a turizmust. A 21. század első évtizedének első felében indult rohamos fejlődésnek ez a Nagy-Britanniából származó jelenség, amely az elmúlt 15-20 évben számos országban népszerűvé vált. Leghamarabb Ausztrália és az Amerikai Egyesült Államok kapcsolódott be, mára azonban több ázsiai és afrikai ország is részese. Az önkéntes turizmus gyors növekedése és transznacionális jellege felkeltette a tudományos szféra érdeklődését is, létrehozva egy új kutatási területet, amely egyszerre interdiszciplináris és multidiszciplináris. A kutatók először is igyekeztek megragadni és magyarázni az önkéntes turizmus fogalmát, amely rávilágított arra, hogy egy sokrétű jelentéssel bíró társadalmi jelenségről van szó. A legelterjedtebb kifejezések a volunturizmus, a nemzetközi önkéntesség vagy a fejlesztésért végzett önkéntes munka. Ezt követően több témában is születtek kutatások, a legnépszerűbbek közöttük az önkéntes turisták indulás előtti motivációinak vizsgálata, az önkéntes turizmust működtető szervezetek kutatása, az önkéntes turizmus pozitív és negatív hatásait bemutató felmérések. Azonban ezeket a kutatásokat mozaikszerű „elméletképzés", vagy magyarázat jellemzi, illetve számos vita is kialakult a kutatók között: például egoista versus altruista motivációk, önkéntes versus turista, pozitív hatások versus negatív hatások, kereskedelmi versus nem kereskedelmi célú tevékenység. Következtetésként kiemelhetjük, hogy még számos kutatási lehetőséget kínál az önkéntes turizmus, hiszen még nagyon sok aspektusa van, amely mélyebb feltárásra vár: például az önkéntes turizmus és a közösségi média kapcsolata, az önkéntes turizmus, a közösségi jólét és életszínvonal összefüggései, vagy az önkéntes turizmus civil társadalomra gyakorolt hatásai.

Kulcsszavak: önkéntes turizmus, volunturizmus, alturista motivációk, egoista motivációk, hatások

Voluntary tourism in the light of international literature overview

Ágota Silló

Abstract

Volunteer tourism is a new social phenomenon that combines volunteering and tourism in a unique way. This phenomenon, which originated in Great Britain in the first half of the 21st century, has developed rapidly and has spread to many countries over the last 15 to 20 years. Australia and the United States of America were the first to join, but now several Asian and African countries are also

[1] *Silló Ágota (PhD) szociológus, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem.*

participating. The rapid growth and transnational nature of volunteer tourism has also attracted the interest of the academic world, creating a new field of research that is both interdisciplinary and multidisciplinary. In particular, researchers have sought to grasp and explain the concept of volunteer tourism, which has highlighted the fact that it is a social phenomenon with multiple meanings. The most common terms are voluntourism, international volunteering or volunteering for development. Subsequently, research has been conducted on a number of topics, the most popular of which are: studies on the motivations of volunteer tourists before they set off, research into the organisations that run volunteer tourism, and surveys on the positive and negative effects of volunteer tourism. However, these studies are characterised by a mosaic of 'theorising'/explanations, and a number of debates have emerged among researchers: e.g. egoistic vs. altruistic motivations, volunteer vs. tourist, positive impacts vs. negative impacts, commercial vs. non-commercial activities. In conclusion, there are still many research opportunities in the field of volunteer tourism, as there are still many aspects that need to be explored in depth: for example, the relationship between volunteer tourism and social media; the relationship between volunteer tourism, community well-being and living standards; the impact of volunteer tourism on civil society.

Keywords: voluntary tourism, voluntourism, subtourist motivations, egoistic motivations, effects

BEVEZETÉS

A 21. század első negyedében egy új társadalmi jelenség fejlődésének lehetünk szemtanúi, amely sajátos módon ötvözi a turizmust és az önkéntességet. E jelenségnek robbanásszerű növekedése figyelhető meg az elmúlt 15-20 évben, mind a tudományos szférában, mind a globális térben, illetve a médiában. Az önkéntes turizmus elsősorban Nagy-Britanniából indult a Grand Tour mellékágaként,[2] és terjedt el a többi európai országban, majd más kontinenseken is. Leghamarabb Ausztrália és az Amerikai Egyesült Államok kapcsolódtak be, mára azonban több ázsiai és afrikai ország is részese. Becslések szerint világszerte évente 1,6 millió ember vesz részt önkéntes turisztikai projektekben, akik évente több mint kétmilliárd dollárral járulnak hozzá a világgazdasághoz (Wearing – McGhee 2013).

Az újonnan népszerűvé vált társadalmi jelenség számos kutató figyelmét keltette fel, létrehozva ezzel egy új kutatási területet. A tudományos érdeklődés párhuzamosan fejlődött az önkéntes turizmus növekedésével. 2000 előtt csupán néhány cikk foglalkozott az önkéntes turizmus jelenségével, azonban a kutatások többsége az elmúlt évtizedben valósult meg. Azt is megfigyelhetjük, hogy mostanra születtek meg az első nagyobb összefoglaló tanulmányok is (lásd Wearing – McGehee 2013; Abreu – Ferreira 2021; Movstafa – Abdulaziz 2023).

[2] https://www.rmg.co.uk/stories/topics/what-was-grand-tour

Az összefoglalókból az derül ki, hogy az eddigi kutatásokat viták, mozaikszerű magyarázatok, elméletek jellemezték. A kutatók interdiszciplináris eszköztárral dolgoznak (például közgazdaságtani, pszichológiai, szociológiai kutatási eszközökkel). Továbbá azt is megfigyelhetjük, hogy az önkéntes turizmus kutatása jelenleg interdiszciplináris, transzdiszciplináris, transznacionális és vegyes módszerű megközelítések alkalmazását kívánja meg a társadalmi jelenség szisztematikusabb és logikusabb vizsgálatához. Az általában vett önkéntességhez hasonlóan az önkéntes turizmus is Nyugat-Európában és az Amerikai Egyesült Államokban a legelterjedtebb, Magyarországon és Romániában még csak most kezd meghonosodni.

A tanulmány célja, a fentiekből következően, ismertetni az önkéntes turizmus jelenségét a nemzetközi szakirodalomra alapozva, illetve bemutatni a fontosabb kutatási eredményeket. Tanulmányomat mindezért az önkéntes turizmus fogalmának meghatározási kísérletei tematizálják, felépítése pedig a következő: az önkéntes turizmus kialakulásának története és kutatásának jellegzetességei; az önkéntes turizmus-kutatások főbb témái és eredményei; összegzés és további kutatási lehetőségek.

AZ ÖNKÉNTES TURIZMUS FOGALOMÁNAK MEGHATÁROZÁSI KÍSÉRLETEI

Az általánosan elfogadott megnevezése tanulmányom témájának az önkéntes turizmus, azonban számos más kifejezést is használnak a szakirodalomban. Ilyenek a volunturizmus, a nemzetközi önkéntesség vagy a fejlesztésért végzett önkéntes munka (Wearing – McGehee 2013).

Az 1. táblázat számos különböző megnevezését olvasva, látható, hogy többen is kísérletet tettek az önkéntes turizmus fogalmának átfogó definiálására. Fontos hangsúlyozni, hogy David Clemmons[3] az elsők között volt 2000-ben, aki a volunturizmust a mainstream médiában definiálta, amely szerint az önkéntes turizmus tudatos és zökkenőmentesen integrált kombinációja az önkéntes szolgálatnak és a kirándulás hagyományos elemeinek (művészet, kultúra, földrajz, történelem és kikapcsolódás) egy adott úti célon belül.

[3] Clemmons a voluntourism.org alapítója, a 2000-es évek óta tart előadásokat az önkéntes turizmusról vállalatok, a nonprofit szektor, a turisztikai ipar, főiskolák, egyetemek és középiskolák képviselői számára. Önkéntes turisztikai projektek megalkotója és működtetője. A VolunTourism szervezete 2009-ben végzett felmérést az önkéntes turizmus területén, felhívva a közvélemény figyelmét erre a jelenségre.

1. táblázat. Az önkéntes turizmus fogalma

Az önkéntes turizmus különböző elnevezései	Szerző(k)
alternatív turizmus	Pearce (1980); Dernoi (1981; 1988); Holden (1984); Britton – Clarke (1987); Cohen (1987); Cohen (2003); Sorensen, 1997; Wearing (2001; 2003); McGehee (2002); Singh (2002; 2004); Ellis (2003); Halpenny – Caissie (2003); Uriely et al. (2003)
ökoturizmus	Wearing – Neil (1997); Gray – Campbell (2007)
új turizmus	Poon (1993)
hiánypótló turizmus	Novelli (2005)
új erkölcsi turizmus	Butcher (2003; 2005)
jótékonysági, igazságossági, szegénypárti vagy jószolgálati turizmus	Butcher (2003); Stoddart – Rogerson (2004); Scheyvens (2007); Butcher – Smith (2010); Rogerson (2011); Theerapappisit (2009)
volunturizmus – nemzetközi önkéntesség vagy a fejlesztésért végzett önkéntes munka	Wearing – McGhee (2013)
fizetetlen transznacionális munka	Jackson – Adarlo (2014)
önkéntes szolgálati programok	Bartram et al. (2017); Garland et al. (2009); Tőnurist – Surva (2016); Tukamushaba et al. (2017); Yashima (2010)

Forrás: Saját szerkesztés Wearing – McGehee 2013 és Abreu – Ferreira 2021 alapján.

A meghatározások leggyakoribb eseteiben egyrészt az önkéntes szemszögéből definiálják a fogalmat, másrészt a küldő szervezet/utazásszerző nézőpontját veszik figyelembe.

Az önkéntes szemszögét többek között Stephen Wearing (2001), Nancy McGehee és Carla Santos (2005), Margaret Sherraden és szerzőtársai (2008), illetve Peter Devereux (2008) hangsúlyozzák. A legelterjedtebb meghatározás Wearing (2001) nevéhez fűződik: szerinte az önkéntes turisták azok a turisták, akik, különböző okokból kifolyólag, nyaralásaik során, szervezett módon önkéntes munkát vállalnak, amely során hozzájárulnak egyes társadalmi csoportok anyagi szegénységének enyhítéséhez, bizonyos környezeti-természeti területek helyreállításához, illetve a társadalom és a környezet különböző aspektusainak vizsgálatához. McGehee és Santos (2005) arra utal, hogy az önkéntes turizmus során a résztvevő saját döntése és belátása szerint adományozza idejét, és hogy ez a fajta önkéntes munka az önkéntes mindennapi életének szokásos szféráján kívül zajlik. Sherraden és szerzőtársai (2008) kiemelik, hogy az önkéntesek szervezett körülmények között elköteleződnek és hozzájárulnak egy adott társadalmi-környezeti ügy, csoport megsegítéséhez, amely során, nemzetközi

határokon átívelő munkát végeznek. Devereux (2008) hangsúlyozza, hogy a nemzetközi önkéntesség egy szabadon választott, kényszer nélkül végzett tevékenység, amelyet nem az anyagi haszonszerzés motivál, és amely az önkéntesen kívül más személyek javát szolgálja. Ezek a definíciós elemek megegyeznek az ENSZ 2001-es önkéntesség esszenciális feltételeinek a kritériumaival.[4] Sally Brown (2005) az, aki az utazásszervező szemszögéből határozza meg az önkéntes turizmus tartalmát: az önkéntes turizmus olyan turisztikai élménytípus, ahol az utazásszervező lehetőséget kínál az utazóknak arra, hogy részt vegyenek egy fakultatív kiránduláson, amely tartalmaz önkéntes komponenst, valamint kulturális cserét a helyi lakossággal. Heesup Han és szerzőtársai (2020) az önkéntes turizmust a turizmus alternatív formájának tekintik, amelyben egyesül a szabadidős utazás és az önkéntes tevékenység. Asthana Shekhar (2022), illetve Bo Meng és munkatársai (2020) is hasonlóképpen fogalmaznak: az önkéntes turizmus egyedülálló és autentikus utazási élményeket kínál, miközben hozzájárul a helyi közösségek hosszú távú fejlődéséhez.

Az önkéntes turizmus általában humanitárius és környezetvédelmi programokra összpontosít, amelyeken keresztül szolgálja a hátrányos helyzetű területeket és közösségeket (Movstafa – Abdulaziz 2023). Wearing (2001) ezek közé sorolja a környezetvédelmi projekteket, a tudományos (például az állatvilágot, a földet és a vizet érintő) kutatásokat, az orvosi segítségnyújtást, a gazdasági és társadalmi fejlődéshez kapcsolódó (például a mezőgazdasági, építkezési és oktatási) projekteket, valamint műemlékek helyreállítását (Movstafa – Abdulaziz 2023).

Az önkéntes turisztikai projektek fő jellegzetessége, hogy rövid időre szólnak, többségük kevesebb, mint négy hétig tart (Callanan – Thomas 2005). Számos formában valósulhatnak meg: szakmai gyakorlatként, tanulmányútként, lehetnek nemzetközi hiányszakma pótlékai, diákcsereprogramok, jótékonysági munkák, service learningként és karrierszünetre való utazásként is funkcionálhatnak (Abreu – Ferreira 2021).

Világszinten megfigyelhető és tapasztalható, hogy az emberiség komoly természeti-, ipari- és humán katasztrófákkal néz szembe, amelyek helyreállításában fontos szerepe van a különböző kulturális háttérrel rendelkezők közös önkéntes munkájának, hiszen ez által jelentősen javulnak a kultúrák közötti találkozások és ennek alapján a kulturális megértés (Yashima 2010)

[4] Lásd Support for volunteering. Report of the Secretary General. General 14 August 2001.

is. Ennek köszönhetően a nemzetközi önkéntesség jelentős szerepet tölt be az egyenlőtlen globális tereken átívelő mobilitások alakításában (Smith et al. 2013).

Az európai országokra fókuszálva szintén az figyelhető meg, hogy egyre jobban növekedik azon programok és támogatási projektek száma, amelyek a fiatal önkéntesek számára elérhetők, és amelyek a nemzetközi önkéntességet népszerűsítik. Ilyen volt például korábban az Európai Önkéntes Szolgálat (EVS), amely 2016-tól, kibővített célokkal, az Európai Szolidaritási Testület néven működik tovább.

A szakirodalom egyik fontos megállapítása az önkéntes turizmusról, hogy az nagymértékben hozzájárul a globális állampolgárság új formáinak kialakulásához (Smith et al. 2013). Ezt felismerve kormányok, kormányközi szervezetek, oktatási és vallási szervezetek, illetve civil szervezetek dollármilliókat költenek évente a nemzetközi önkéntesség népszerűsítésére és adminisztrációjára (Lough et al. 2018).

2. táblázat. Az önkéntes turizmus főbb jellegzetességei

Fő jellegzetesség	Részletek
Szervezett módon valósul meg	Egy turisztikai ügynökség vagy szervezet által
A résztvevő saját döntésén alapszik	A jelentkezés önkéntes
Szabadon választott tevékenység	Kényszer nélkül végzett tevékenység
Nem az anyagi haszonszerzés a motivációja	Altruista és instrumentális motivációk keveredése
Az önkéntesen kívül más személyek javát szolgálja	Például a fogadó közösségét
Élménytípusú utazás	Az egyén új kultúrával, emberekkel és földrajzi tájakkal ismerkedik meg
Általában humanitárius és környezetvédelmi programokra összpontosít	Például az állatvilág-, a föld- és a víz védelme, orvosi segítségnyújtás, oktatási tevékenység
Rövid időre szól	Többségük kevesebb, mint négy hétig tart
Számos formája létezik	Szakmai gyakorlat, tanulmányút, nemzetközi hiányszakma pótlása, diákcsereprogramok, jótékonysági munka, service learning és karrierszünetre való utazás
Nemzetközi határokon átívelő munka	
Jelentős szerepet tölt be az egyenlőtlen globális tereken átívelő mobilitások alakításában	
Hozzájárul a globális állampolgárság új formáinak kialakulásához	

Forrás: Saját szerkesztésű táblázat

AZ ÖNKÉNTES TURIZMUS KIALAKULÁSÁNAK TÖRTÉNETE ÉS KUTATÁSÁNAK JELLEGZETESSÉGEI

Az önkéntes turizmus viszonylag új jelenségnek számít, azonban a keletkezése korábbi időkre tehető. Van olyan írás, amely a legelső nemzetközi önkéntességet az első és a második világháborúhoz kapcsolja, amikor orvosok és orvosi asszisztensek utaztak a frontok helyszíneire, hogy ellássák a sérült katonákat. Ez azonban nem számított akkoriban formális önkéntességnek. Az 1950-es években alakultak olyan szervezetek, amelyek valamelyest formális keretet adtak, és szélesebb körben terjesztették el a külföldi önkéntességet [lásd 1951: Australian Volunteers International (Ausztrália), 1953: International Voluntary Services (USA) és 1958: Voluntary Services Overseas (Egyesült Királyság)].[5] Azonban azt is olvashatjuk, hogy az első, kimondottan önkéntes turisztikai programok az 1950-es években a nagy-britanniai Conservation Volunteers-hez[6] köthetők. A kezdetekkel kapcsolatosan még megemlítik az 1971-ben alakult Earthwatch[7] szervezet nevét is, illetve, hogy Nagy-Britanniában és a kontinentális Európában a Grand Tour mellékágaként indult.

A turizmus tudományában azt olvashatjuk, hogy az önkéntességnek ez a formája a 20. század végén, illetve a 21. század elején vált ismertté. Például Sasha Pastran (2014) tanulmányában azt írja, hogy az önkéntes turizmus az 1980-as években kezdett ismertté válni, mint alternatív turisztikai[8] réspiac, amely szemben áll a tömegturizmussal.

Wearing és Mcgehee (2013) összefoglalójában szintén megjelenik, hogy az önkéntes turizmus Nagy-Britanniából indult a Grand Tour mellékágaként, és terjedt el a többi európai országban, majd számos más kontinensen is. Leghamarabb Ausztrália és az Amerikai Egyesült Államok kapcsolódtak be, mára azonban több ázsiai és afrikai ország is részese. Számokban ez azt jelenti, hogy évente több mint 1,6 millió önkéntest mozgat meg ez a tevékenység, akik évente több, mint kétmilliárd dollárral járulnak hozzá a világgazdasághoz (Wearing – McGehee 2013). Az Earthwatch[9] 1971 és 2008 között 90 000 önkéntest vont be 1350 projektbe, amelyek 120

[5] https://stowawaymag-archive.byu.edu/2016/10/03/history-of-voluntourism/
[6] https://www.tcv.org.uk/
[7] https://earthwatch.org/
[8] Az alternatív turisztikai piac fő jellemzője, hogy turisztikai termékei fenntarthatóbbak, részvételi jellegűek, szegénybarátok és kevésbé károsak a helyi közösségre, mint a tömegturisztikai termékek. Az alternatív turizmus meggyőződése, hogy a turizmus egyaránt hasznos a turisták, a turisztikai ügynökségek és a turisták által felkeresett közösségek számára (Pastran 2014).
[9] https://earthwatch.org/

országban valósultak meg. Ezek az önkéntesek 67 millió dollárt és 11 millió órányi tudományos terepmunkát végeztek (Earthwatch Institute 2008; Weiler – Richins 1995). Ezek az értékek rávilágítanak arra, hogy az önkéntes turizmus hatása nem elenyésző, illetve, hogy globális léptékben is fontos szerepet játszik (Hernández et al. 2018).

2009-ben készült egy ágazati jelentés (a Volunteer Travel Insights), amelyben Nestora, Yeung és Calderon (2009) kiemeli, hogy az önkéntes turizmus már a korábban is létezett. Mégpedig a két nagyobb katasztrófa – a 2001. szeptember 11-i terrortámadás az Egyesült Államokban, és a 2004. december 26-ai indiai-óceáni cunami Ázsia délkeleti és déli részén – következtében kapott nagyobb figyelmet, és vált egyre keresettebb lehetőséggé.

Egyre több utazni vágyó kezdte fontolóra venni ezt az utazási formát, aminek köszönhetően kezdett átalakulni a turizmus piaca. Kezdték tudatosan összekapcsolni az önkéntes munkát és a nyaralást. A jelenség gyors elterjedéséhez az is hozzájárult, hogy az elmúlt tíz-tizenöt évben olyan változások következtek be, amelyek az önkéntes turizmus stimulálásához vezettek: például csökkentek az utazási korlátozások és akadályok, számos fejlődő országban növekedett a középosztályhoz tartozók száma, illetve ebben a népességben megjelent a nem hagyományos típusú utazás utáni igény (Movstafa – Abdulaziz 2023).

Wearing és McGehee (2013) összefoglalójában olvashatjuk, hogy az önkéntes turizmust sokan a turizmus részeként értelmezik, és a fejlett és a fejlődő országokban egyaránt az idegenforgalmi ágazat növekvő szegmensét képezi. A két szerző azonban azt kérdezi, hogy az önkéntes turizmus tényleg egy újabb turisztikai rés-e, hogy a turizmusnak valóban egy fenntarthatóbb formája, vagy magában hordoz egy paradigmaváltást, amely szerint a turizmus dekommodifikálódik?

Az önkéntes turizmus kutatásának főbb jellegzetességei: az esetelemzésektől a platformig

Az önkéntesség szakirodalmán belül jelenleg három olyan összefoglaló tanulmány érhető el, amelyek összegzik az önkéntes turizmussal kapcsolatos kutatásokat. Az első (Wearing – McGehee 2013) a 2010-es évek végén készült, míg a továbbiak, már a 2020-as években (lásd Abreu – Ferreira 2021; illetve Movstafa – Abdulaziz 2023).

Wearing és McGehee 2013-ban igyekezett teljes képet adni az akkori, önkéntes turizmussal kapcsolatos kutatásokról. Míg José Abreu és Marisa Ferreira (2021) leginkább az önkéntes turizmust mozgató motivációkat és az önkéntes turizmus hatásait emelték ki, addig Ossama

Movstafa és Ahmed Abdulaziz (2023) ugyancsak a téma átfogó bemutatására vállalkoznak, a 2021-ig megjelent tudományos cikkeket elemezve.

A téma tudományos „karrierjének" felfutását mutatja, hogy csak 2021-ben 401 szerző 245 tudományos cikket jelentett meg az önkéntes turizmusról (Abreu – Ferreira 2021). Movstafa és Abdulaziz elemzésében olvasható, hogy az önkéntes turizmussal kapcsolatos kutatások már a 2000-es évek előtt elkezdődtek, hiszen az évezred elején több tanulmány is megjelent. Azonban a témával kapcsolatos kutatások és tanulmányok jelentős része az elmúlt tíz évben valósult meg (Movstafa – Abdulaziz 2023).

Wearing és McGehee (2013) összefoglalójukban azt emelik ki, hogy a kezdeti időszakban a kutatások többsége egy pozitív képet igyekezett bemutatni az önkéntes turizmus jelenségéről, kevesebb hangsúlyt fektetve annak negatív hatásaira. Ennek megfelelően az önkéntes turisták különböznek a tömegturistáktól, hiszen nagyrészt altruizmushoz kapcsolódó élményeket keresnek, motivációs készletük között megjelenik az önzetlenség, az önfejlesztés, a fogadó közösségnek való segítés, a közösségfejlesztésben való részvétel, illetve a kulturális megértés. A szerzők rámutattak továbbá a pozitív önkéntes turizmus különböző formáira, mint műemlék-helyreállítás, orvosi segítségnyújtás, oktatásban való részvétel, hozzájárulás a környezetvédelemhez (Wearing – McGehee 2013).

A 2010-es évek elején azonban megjelentek az első olyan szerzők, akik kritikusan kezdtek gondolkodni a nemzetközi turizmus jelenségéről. A cikkírók (Caton – Santos 2009; Guttentag 2009; Vrasti 2013) kritikája szerint az önkéntes turizmus a gyarmatosítás új formájának tekinthető, hiszen megteremti a függőség egy újabb formáját a fejlett és fejlődő országok között. Mások (Theerapappisit 2009; Palacios 2010) arra mutattak rá, hogy ez a fajta turizmus lehetőséget teremt a fogadó közösségek kizsákmányolására (lásd bővebben Wearing – McGehee 2013).

Wearing és McGehee (2013) tanulmányukban a fentiekkel kapcsolatosan kiemelik, hogy az önkéntes turizmus esetében bő egy évtized alatt szemléletváltás történt. A kezdeti érdekérvényesítő/pozitív megközelítésből a kritikai gondolkodás irányába való olyan elmozdulás figyelhető meg, amely jellemző volt a tömegturizmus esetében az utóbbi húsz évben. A váltás szembeötlően a 2010-es évek közepére tehető, és a kutatások fókusza arra irányult, hogy olyan konkrét módszereket dolgozzanak ki az önkéntes turizmus számára, amelyek maximalizálják a pozitív hatásokat és minimalizálják a negatívakat.

Mindkét összefoglaló cikk (Wearing – McGehee 2013; Movstafa – Abdulaziz 2023) kiemeli, hogy az önkéntes turizmussal kapcsolatos szakirodalom a negyedik fázisban található, azaz a tudományos platformban. Ez a platform strukturált, interdiszciplináris, transzdiszciplináris, transznacionális és vegyes módszerű megközelítések alkalmazását kívánja meg az önkéntes turizmus szisztematikusabb és logikusabb vizsgálatához. Ez a tudományos hozzáállás egy olyan elméleti alapozással rendelkezik, amely tartalmazza az eddigi, tudományosan szilárd lábakon álló elméleteket és megközelítéseket:

- dekommodifikáció és feminista elmélet (Cousins et al. 2009; Lyons et al. 2009; Lyons et al. 2012),
- munkaügyi kapcsolatok elmélete (Vrasti 2013),
- társadalmi mozgáselmélet (McGehee 2012),
- fejlődéselmélet (Guttentag 2009),
- társadalmi csereelmélet (McGehee – Andereck 2009),
- méltányosságelmélet (Pearce – Coghlan 2008),
- kritikai megközelítés (McGehee 2012) és
- a neokolonializmus-megközelítés (Palacios 2010).

A tudományos szemléletek magukban foglalják a módszertan teljes skáláját a kvalitatív esetelemzésektől a makro-kvantitatív adatokig, amelyek lehetővé teszik az önkéntes turizmus szélesebb körű megértését, akár globális szinten is. Ehhez szükséges a különböző definíciók és koncepciók bevezetése, figyelmet fordítva az önkéntes turizmuson keresztül a közösségek társadalmi fejlődésének optimális gyakorlatát megtestesítő innovatív koncepciók elterjesztésére.

Movstafa és Abdulaziz (2023) mindehhez még hozzáteszik, hogy a tudományos megközelítéseknek továbbá tartalmazniuk kell a kutatás paramétereit is, és azok finomítását, hiszen ezek által könnyebben vizsgálhatók majd a turizmus és az önkéntesség kapcsolódási pontjai. Ezek pedig a jelenség árnyaltabb megértéséhez és szakszerű kezeléséhez vezethetnek.

AZ ÖNKÉNTES TURIZMUS-KUTATÁSOK FŐBB TÉMÁI ÉS EREDMÉNYEI

Az önkéntes turizmussal kapcsolatos elméleti és gyakorlati jellegű kutatások a következő témákkal foglalkoznak: az önkéntesek utazás előtti motivációi, az önkéntes turizmust működtető szervezetek, a desztináció/fogadó közösség, az önkéntesek hazatérés utáni élete,

illetve az önkéntes turizmus pozitív és negatív hatásai. A következő részekben e témákat igyekszem bemutatni a szakirodalomra támaszkodva.

Az önkéntesek utazás előtti motivációi

Az önkéntes turizmus egyik legnagyobb kutatási irányvonala a motivációk körül forog: miért utazik egy önkéntes turista, illetve, ezek a motivációk különböznek-e a tömegturisták motivációitól? A téma frekventáltsága miatt számos kutató foglalkozik e kérdésekkel. A motivációs diskurzusok nagy része az „önérdek kontra altruizmus" (Chen – Chen 2011) dichotómiája körül forog, amely számottevően megkülönbözteti az önkéntes turizmust a tömegturizmustól.

Michelle Callanan és Sarah Thomas (2005) egy elméleti modellt alkottak meg az önkéntes turizmust mozgató motivációs tényezők megértéséhez. A modell szerint az önkéntes turisták három típusa különböztethető meg:

- a sekélyes (shallow volunteer tourist),
- a középszintű (intermediate volunteer tourist) és
- a mélyen elkötelezett önkéntes turista (deep volunteer tourist).

Ezt a három kategóriát hat kritérium alapján hozták létre: a projekt célpontja, az önkéntes munka időtartama, az élmény fókusza (önérdek vagy altruizmus), az önkéntes képzettségi szintje, az aktív vagy passzív részvétel szintje, valamint a helyi közösséghez való hozzájárulás mértéke. Az elmélet szerint a *sekélyes önkénteseket* inkább a személyes érdekek mozgatják, mint ahogyan azt Walter Wymer és szerzőtársai (2010) a „szenzációhajhász" önkéntes turisták esetében megállapították. A *mélyen elkötelezett önkéntes* turisták inkább a fogadó közösség jólétét helyezik előtérbe motivációkban. A *középszintű önkéntes* a fenti két szélsőséges eset közepén helyezkedik el.

A tipológia az önkéntes turisztikai szervezetekre is vonatkoztatható, létrehozva az önkéntes turizmus célpiacainak tipológiáját is. Ennek függvényében a nem kormányzati szervezetek az altruista, mély önkéntesekre összpontosítanak, míg a kereskedelmi-turisztikai szolgáltatók az önérdek által vezérelt, sekélyes önkéntes turistákat célozzák meg.

Emellett Callanan és Thomas (2005) azt találta, hogy az önkéntes turizmust általánosságban négy motiváció mozgatja: (1) a kulturális elmélyülés, (2) a változás elérése, (3) a bajtársiasság keresése és (4) a családi kötődés. Ehhez kapcsolódóan Nicole Benson és Angela Siebert (2009) öt indítékot talált: (1) valami újszerű és egyedi élmény megtapasztalása, (2) afrikai emberekkel

való találkozás, (3) egy másik ország és kultúra megismerése, (4) egy másik országban való élet kipróbálása, és (5) a saját perspektíva bővítése, mint cél.

A motiváció területén végzett kutatások vitát váltottak ki a kutatók között: az önkéntes turisták motivációiban az altruizmus vagy az önérdek dominánsabb (Coghlan – Fennell 2009)? Több kutató (lásd Callanan – Thomas 2005; Grabowski 2011) állítja, hogy az önkéntes turistákat az altruista motívumok mozgatják, míg mások (Hustinx 2001; Tomazos – Butler 2010) arra a következtetésre jutottak, hogy az altruizmus-egoizmus tengelyén bármely pozíciót elfoglalhatják. Ez utóbbi megközelítés egy átfogóbb és tudományosabb keretet kínál, hiszen elismeri, hogy az önkéntes turistákat összetett motivációk mozgatják: nem tekinti az altruizmust és az önérdeket egymást kizáró tényezőknek.

A kutatások során *a motivációkat* megvizsgálták *az életkor összefüggésében* is. Wearing és társai (2008) arra jutottak, hogy a fiatalok hajlamosabbak arra, hogy az önérdeket jelöljék meg elsődleges motivációnak. Ezek az egyének teszik ki az önkéntes turisták nagy részét. Általában egyetemi éveik és a munkaerőpiacra való belépésük közötti átmeneti időszakban vállalkoznak ilyen utazásokra (Simpson 2004). Egy másik jelentős korcsoport a 40-70 év közöttiek, akiknek a személyes haszonszerzés helyett inkább a kulturális elmélyülés, a társaság iránti vágy, a társadalomhoz való hozzájárulás lehetősége és a családi kapcsolatok erősítése a motivációjuk (Bakker – Lamoureux 2008).

McGehee és társai (2009) szintén találtak életkorbeli különbségeket az egoizmus és altruizmus mentén, amely következtében három motivációs kategóriába sorolták a nemzetközi önkénteseket:

- az előőrs (vanguards),
- a pragmatikus (pragmatists) és
- a kereső (questers).

A legkisebb, legfiatalabb és legmotiváltabb csoport az *előőrsöké*. Motivációjuk között szerepel a készségfejlesztés, és a fizikailag és lelkileg legintenzívebb önkéntes turisztikai élmény megélése. A legnagyobb csoport a *pragmatikusoké*, akik közé főként a középkorúak tartoznak. Őket a befogadó közösség tagjaival való kapcsolatépítés vágya motiválta. A *keresők* alkotják a legidősebbek csoportját. Ők bizonytalanok a motivációikat illetően, azonban hajlamosak az önzetlenség felé fordulni.

Vannak kutatások azonban, amelyek nem találtak különbséget a motivációkban az életkor alapján, inkább hasonlóságokat állapítottak meg. Ilyen például Carter (2008) kutatása, aki 17-65 év közötti önkéntesekkel készített interjút, és arra jutott, hogy az önkéntes motiváció fő mozgatórugója minden korosztály esetében az újszerű élmény megtapasztalása és mások megsegítése volt. Egy másik elemzés (Stoddart – Rogerson 2004) szerint minden korosztályra jellemző, hogy a legfőbb mozgatórugója a nemzetközi önkéntességnek a segítségnyújtás a kevésbé kiváltságos helyzetűeknek. Ezt követően olyan tevékenységeket választanak, amelyek által céljuk fejleszteni a képességeiket, interperszonális kapcsolatokat ápolni, és új úti célokat fedezni fel – mely célok mind énközpontúak.

Han és munkatársai (2019) az önkéntes turisták öt elsődleges motivációját azonosították: a személyes fejlődést, az altruista közösséggel való törődést, az ego-erősítést, a menekülést és az oktatásban való részvételt.

Movstafa és Abdulaziz (2023: 3256) tanulmányukban arra a következtetésre jutnak az önkéntes turizmus motivációival kapcsolatos kutatásokról, hogy annak ellenére, hogy jelentős ismeretanyag áll rendelkezésre, még mindig számos lehetőség van arra, hogy tovább vizsgálják a motivációkat, akár más, kapcsolódó témákkal összefüggésben. Whitney Knollenberg és munkatársai (2014) arra hívták fel a figyelmet, hogy kevés vizsgálat készült a fejlődő országokból érkező potenciális önkéntes turisták motivációiról is.

Az önkéntes turizmust mozgató szervezetek jellemzői

Az önkéntes turizmus kapcsán a második legnagyobb kutatási terület az önkéntes turizmust működtető szervezetekre fókuszál. E szervezeteknek a mérete és a száma gyorsan növekszik. A nagy-britanniai Conservation Volunteers nonprofit szervezet volt az első, amely az 1950-es években elindította az első kimondottan önkéntes turizmus-fókuszú programokat. Ebben az időben elsősorban az Egyesült Királyságban szervezte projektjeit, és a fő hangsúly a környezet védelmén volt, hiszen ekkor szökkent szárba a környezeti problémákkal kapcsolatos tudatos gondolkodás. Ennek eredményeképpen számos, környezetvédelemmel foglalkozó szervezet kezdte felhasználni az utazásokat arra, hogy embereket vonjanak be olyan projektekbe, amelyek a helyi közösségek, a természet és a tudományos törekvések javát szolgálják (Wearing – McGehee 2013).

Az önkéntes turizmus népszerűségének rohamos növekedése vonzani kezdte a profitorientált vállalkozásokat is, amelyek gyorsan be is léptek erre a piacra, és árucikké alakították, a

nemzetközi önkéntességet, megváltoztatva az ágazat egészének jellegét. Movstafa és Abdulaziz (2023) azonban úgy gondolja, hogy a for-profit jellegű szervezetek elsődlegesen az ügyfelüket, azaz az önkénteseket szeretnék kiszolgálni, ezért kevésbé törekednek arra, hogy megfeleljenek a fogadó közösségnek. Ennek bizonyítása azonban további empirikus kutatásokat igényel, vélik a szerzők.

Az önkéntes turizmust mozgató szervezetek közé tartoznak az utazási irodák, a környezetvédelmi és humanitárius civil szervezetek, valamint a kutatócsoportok, amelyek lehetőséget biztosítanak az önkéntesek számára, hogy részt vegyenek különféle közösségfejlesztő, ökológiai, kulturális és tudományos projektekben. Kimondható, hogy e szervezeteknek nagyon fontos szerepük van a jó gyakorlatok maximalizálásában, annak ellenére, hogy kevés kutatás született ebben a témában, illetve a lehetséges előnyök maximalizálásában és a lehetséges negatív hatások csökkentésében (Movstafa és Abdulaziz 2023).

McGehee és munkatársa, Kathleen Andereck (2008) ugyancsak kiemelik az önkéntes turisztikai szervezetek fontosságát, hiszen hidat képeznek az önkéntes turisták és a fogadó szervezetek között a közösségalapú projektekben. McGehee (2012) további érveket szolgáltat arra, hogy e szervezetek szerepet játszanak a társadalmi változások előidézésében azáltal, hogy az általános gondolkodást elmozdítják a sztereotípiáktól és a neokolonializmustól egy emancipáltabb társadalmi felfogás irányába.

A legfrissebb összefoglaló tanulmányukban Movstafa és Abdulaziz (2023: 3257) azt írják, hogy ez esetben is kutatásokra van szükség, ahol a fókusz a környezetvédelemre esik, és olyan szervezeteket is megvizsgálnak, amelyek a helyi közösségeket is támogatják, ugyanis e szervezetek többsége helyi civil szervezetekkel működik együtt.

A helyi közösség, a desztináció kérdése az önkéntes turizmusban

Az önkéntes turizmus harmadik, és egyben legfontosabb szereplője: a fogadó közösség (Singh 2002). A szakirodalom azonban azt tükrözi, hogy a kutatások kevesebb figyelmet fordítanak a befogadókra, akár egyéni, akár közösségi szinten. Itt kiemelendő Natan Urielynak és Arie Reichelnek (2000) korai, majd pedig Uriely és munkatársai (2003) későbbi, illetve Ram Cnaan és szerzőtársainak (2010) munkái.

E közeg kutatása nehézkes, kihívásokkal teli, hiszen gyakran nem érhetők el a kutatók számára a szociokulturális, gazdasági vagy nyelvi különbségek miatt. Emellett azért is nehéz kutatni a

helyi közösségeket, mint az önkéntes turizmus desztinációját, mert a vendéglátók gyakran nem tudják, hogy közösségükben önkéntes turisztikai tevékenységek zajlanak, valamint ebből adódóan gyakran nem is gondolnak önkéntes turistaként azokra a kívülállókra, akik segíteni érkeznek a közösségbe (McGehee – Andereck 2008).

Egy másik nehézség, amelyet a szakirodalom említ, hogy a befogadó közösséghez tartozó összes kategóriájú érdekeltet fel kellene térképezni, amely a marginalizált csoportok esetében nem egyszerű, hiszen e csoportok integrálása gyakran a hatalmi dinamika, illetve a társadalmi-gazdasági státusz függvénye, amely gyakran akadályozott. Ezeket a problémákat tárgyalja McGehee és Andereck (2009) kutatása.

A kérdéssel foglalkozó szakirodalom rámutat arra is, hogy nagyon fontos olyan kutatásokat megvalósítani az önkéntes turizmus területén, amelyek előterében a fogadó közösségek állnak. Ezáltal is nagyobb hangsúlyt kap az a megközelítés, amely kiemeli, hogy az önkéntes turisztikai kezdeményezések relevánsak kell, legyenek a helyi közösség számára, figyelembe véve annak lehetséges pozitív és negatív hatásait. A fogadó közösségekre Wearing hívta fel a figyelmet munkássága során (Wearing – Wearing 1999; Wearing 2001) majd pedig Jess Ponting és munkatársai (2005) foglalkoztak kiemelten a témával.

A piacgazdaságban a turizmus az emberek utazás iránti vágyát pénzzé teszi, és a természeti és kulturális javakat a haszonszerzés eszközeként használja fel. A turizmus piacát tehát elsősorban az élmények iránti kereslet mozgatja, amely gyakran kizárja a fogadó közösséget az egész folyamatból. Ennek eredményeként a fejlődő országok helyi közösségei csak korlátozottan járulnak hozzá a turizmus működtetéséhez, sőt néha akadályoztatva is vannak, amellett, hogy nem egyenlő feltételek mellett léphetnek kapcsolatba a turistákkal. Movstafa és Abdulaziz (2023: 3258) azt javasolja, hogy a közösségközpontú kutatásokat ebben az irányban is érdemes elmozdítani. Kifejtik, hogy az önkéntes turizmus egyik alapelve, hogy elősegítse a gazdaságilag hátrányos helyzetű nemzetek fejlődését. Ezt azonban veszélyezteti a gazdasági neoliberalizmushoz való merev ragaszkodás, illetve akadályozza az olyan alternatív turisztikai modellek feltárását és megvalósítását, mint az önkéntes turizmus. A turizmus e formája elősegítheti az árucikké tett neoliberális turisztikai és kutatási megközelítésektől való elfordulást egy alternatív gyakorlati és elemzési paradigma irányába. Nehézségeket jelenthet azonban a helyi közösség részvételének, illetve a kutatás túlzottnak ítélt költségeinek a megszerzése (Movstafa – Abdulaziz 2023).

Az árucikké válás vitáján túl a közösségközpontú kutatások összetett kapcsolatokat is feltártak a fogadó közösség és a turista között. Azok az önkéntes turisztikai projektek, amelybe civil szervezeteket is bevontak, olyan keretet biztosítanak, amely alapján újrafogalmazható egy úti cél kulturális tere, és ezáltal a vendéglátó és a vendég közötti interakció (Gustafson 2001; Meethan 2002). Amennyiben figyelembe veszik a helyi közösség meglátásait, véleményét is, akkor megnő az esélye az alternatív turisztikai programok kibontakozásának. E keretben felértékelődik a másság, kisebbrendűség és identitásrögzítés nélkül, és lehetővé válik az önkéntes turista, a fogadó közösség és az önkéntes turisztikai szervezet közötti többirányú együttlét és együttépítkezés folyamata, amely mindenki számára előnyökkel jár. Lehetővé válik a turista és fogadó közösség közötti interakció, a kulturális- és tapasztalatcsere (Wearing – McGehee 2013).

Wearing és munkatársai már 2005-ben, míg McGehee 2021-ben javasolta a (helyi)politika és kormányzás önkéntes turizmusban betöltött szerepének vizsgálatát, miszerint elengedhetetlen feltárni a közerkölcsök eseteit, amelyeket a helyi közigazgatás, a helyi gazdasági szereplők és a helyi önkormányzatok kezdeményeznek a fogadó közösségekben (Wearing et al. 2005; Wearing – Ponting 2006). Ezeknek a vizsgálata azért fontos, mert a fejlett és fejlődő országok kisebbségi és marginalizált közösségein belül új társadalmi erkölcsöt hozhatnak létre a hovatartozás érzésében, illetve megreformálhatják és szabályozhatják a jelenlegi, világszerte uralkodó nyugati turizmus kereskedelmi és szabványosító jellegét (Lyons et al. 2012).

Mindezek mellett még számos terület adott a közösségközpontú tudományos vizsgálatokra, különös tekintettel arra, hogy megjelent a The International Ecotourism Society „Nemzetközi önkéntes turizmus irányelvek kereskedelmi utazásszervezők számára”[10] című ajánlása (Movstafa – Abdulaziz 2023).

Önkéntes turisták a hazatérés után

Az önkéntes turizmusnak egy izgalmas, ugyanakkor kevés tudományos figyelmet kapott területe az egyén önkéntes turisztikai tapasztalata utáni hazatérésének vizsgálata.

McGehee és szerzőtársai (2005) arról írnak a 2000-es évek közepén, hogy az önkéntes turisták életében változások következtek be, miután hazatértek: megváltoztatták vásárlásokkal

[10] https://issuu.com/ecotravel/docs/voluntourism-guidelines

kapcsolatos döntéseiket, az otthoni civil szervezetekben való részvételüket, sőt a családdal, a barátokkal és a munkatársakkal való kapcsolataikat is (McGehee 2002; McGehee – Santos 2005).

Sue Broad (2003) megállapította, hogy az önkéntes turisták személyiségfejlődésen mentek keresztül, illetve megváltozott a világról alkotott képük. Ez annak eredménye volt, hogy aktívan részt vettek a fogadó közösség mindennapi ügyeiben, valamint kapcsolatban álltak a közösség tagjaival. Más kutatók (lásd Wearning 2002; Sin 2009) is beszámoltak az önkéntes turisták körében észlelhető személyiségfejlődésről.

2010-ben Andrew Bailey és Keith Russel feltárta, hogy az önkéntes turizmusban résztvevő főiskolások olyan pozitív változásokat tapasztaltak magukon hazatérésük után, hogy nyitottabbak lettek, fogékonyabbak az állampolgári attitűdökre, illetve bölcsebbeknek érezték magukat. Pszichológiai szempontból is vizsgálták az önkéntes turisták utazás utáni változásait, ahol Zoe Alexander (2009) és Simone Grabowski (2011) arra jutottak, hogy a résztvevők bizalma és önbizalma nőtt, illetve kreatívabbak lettek. Emellett Grabowski (2011) azt is feltárta, hogy az önkéntes turisták számára kihívást jelentett újra alkalmazkodni az otthoni környezethez. Ezt a jelenséget elnevezték *dekulturációnak*, ami azt jelenti, hogy az egyén két külön kulturális környezet, nevezetesen a befogadó közösség és a származási közösség között reked. Az önkéntes turisták beszámolói arról tanúskodtak, hogy nehéz volt úgy visszatérni a mindennapi életbe, mintha mi sem történt volna, és gyakran elszigetelve érezték magukat, ha nem kerültek kapcsolatba olyan személyekkel, akik szintén részt vettek önkéntes turisztikai projektekben (McGehee – Santos 2005).

Clark Callanan (2010) azonban a dekulturáció hiányát tudta regisztrálni azokban az esetekben, amikor a hazatérő önkéntes turistáknak nem jelentett nehézséget az otthoni kultúrába való visszailleszkedés. Ennek az ellentmondásos eredménynek több lehetséges magyarázata van a szakirodalomban. Az egyik ilyen az információs technológia és a közösségi média fejlődésére, és annak térnyerésére vonatkozik. Lis Sink (2011) azt figyelte meg, hogy az önkéntes turistáknak lehetőségük van fenntartani a kommunikációt az őket fogadó közösség tagjaival a közösségi média-platformok segítségével. Ez lehet egy olyan tényező, amely hozzájárul az ellentétes kutatási eredményekhez. Egy másik magyarázat (Wearing – McGehee 2013) az emlékezet működését hívta segítségül. Az önkéntes turizmus esetében az egyén gazdag kulturális élményben részesül az intenzív interkulturális érintkezések által a fogadó közösséggel. Ez az élménye újra megerősödik benne azáltal, hogy folyamatosan kapcsolatot

tart fenn velük és visszaemlékezik a közösségi média segítségével. Ezzel kapcsolatosan a szakirodalom Margaret Ledwith (2005) elméletét emeli ki, amely szerint életünk történéseit mindig másképp meséljük el és vizsgáljuk felül annak függvényében, hogy épp ki a hallgatóságunk, milyenek akkor az emlékeink a történésekről, illetve milyen akkor a rálátásunk a történésekre. Ezek eredményeként a történeteket az idő, a tér és az értelmezés alakítja, a történetek elmesélése azonban az öntudatunk kifejezésének eszköze lehet.

Szakirodalmilag fontos Anne Zahra és Alison McIntosh (2007) munkája is, akik longitudinális vizsgálatot végeztek az önkéntes utazásból hazatérők körében. A kutatás résztvevői nyolc év távlatából is arra jutottak, hogy az önkéntes turisztikai programnak hosszú távú hatása volt mindennapi életükre (Zahra – McIntosh 2007; Zahra 2011). E téma feltárása is további vizsgálatokat igényel, hiszen más kutatás az önkéntes turizmus hosszú távú hatásairól nem készült. Emellett még további kérdésként felmerül az önkéntes turizmusban résztvevők utóéletének vizsgálata is, például a fogadó közösség vonatkozásában (Movstafa – Abdulaziz 2023).

Az önkéntes turizmus előnyei és hátrányai

Az önkéntes turizmus pozitív, illetve negatív hatásairól többen is írtak. Sokan gondolják úgy azonban, hogy az önkéntes turizmus egyformán előnyös az önkéntes turistákra és a fogadó közösségekre nézve (Movstafa – Abdulaziz 2023).

Az önkéntes turizmus előnyeinek kiemelésre példa Adams Bodomo (2012) tanulmánya, aki szerint az önkéntességnek ez a formája a békés kulturális csere ígéretes aktusa, amely elősegíti a határokon átívelő produktív párbeszédet és tapasztalatszerzést, eközben hidat képez a kultúrák között, erősítve a nemzetek közötti elkötelezettséget.

Freya Higgins-Desbiolles (2018) fenntartható turizmusnak tartja az önkéntes turizmust, hiszen az magába foglalja a fenntartható fejlődést a turisztikai ágazatban. Az önkéntes turizmus során turisztikai erőforrásokat használnak fel a fogadó közösségek és környezetük segítésére, illetve az önkéntes turisták kiszolgálására, anélkül, hogy veszélyeztetnék a jövőbeli keresletet. Mások is megerősítik a fenntartható turizmus alapelvét az önkéntes turizmus kapcsán, hiszen az gazdasági, társadalmi és ökológiai haszonnal jár a fogadó közösség számára (Movstafa – Abdulaziz 2023).

Pénzügyi előnyei közé tartozik a pénzbeli támogatás, a helyi foglalkoztatási lehetőségek bővítése, a jobb infrastruktúra és egyéb létesítmények létrehozása (Proyrungroj 2017; Lee 2020).

Társadalmi előnyt jelent, hogy forrásokat biztosítanak a befogadó közösség megsegítésére, oktatási lehetőségeket kínálnak a fogadó közösség tagjai számára, illetve támogatják a helyi kulturális életet. Az ökológiai előny azt jelenti, hogy az önkéntesek segíthetnek helyreállítani és megőrizni a célállomás környezetét (Movstafa – Abdulaziz 2023).

Számos tudományos cikk kiemeli az önkéntes turisztikai programok előnyeit, tekintettel az önkéntes turistákra is. Ilyen előnyök például a kommunikációs készségek fejlesztése, a kultúrák közötti megértés, a nyelvtanulás, az új kapcsolatok kialakítása, a környezetismeret, az új tapasztalatok szerzése és a munkakészségek fejlesztése (Hernández-Maskivker et. al 2018).

Abreu és Ferreira (2021) tanulmányukban összegzik azon tudományos cikkeket, amelyek az önkéntes turizmus hatásait írják le az önkéntesekre (3. táblázat) és a fogadó közösségre (4. táblázat) nézve.

3. táblázat. Az önkéntes turizmus hatása az önkéntesekre

Hatás megnevezése	Tanulmányok
Szakmai tapasztalat és kompetenciák	Devereux (2008); Sherraden et al. (2008).
Személyiség fejlődése	Guttentag – Wiley (2009); Van Wiligen (2000); Devereux (2008); Sherraden et al. (2008); Cnaan et al (2010).
Interkulturális kompetenciák és nyelvi készségek	Guttentag – Wiley (2009); Sherraden et al. (2008); Bodomo (2012).
Nemzetközi tudáskészlet és megértés	Guttentag – Wiley (2009); Sherraden et al. (2008); Bodomo (2012).
Civil és globális társadalmi részvétel	Cnaan et al (2010); Smith et al. (2013).
Szakmai fejlődés	Cnaan et al (2010); Sherraden et al. (2008).

Forrás: Abreu és Ferreira (2021: 22) alapján.

A 3. táblázatban azt láthatjuk, hogy az önkéntes turizmus által szakmai fejlődésen mennek át a résztvevő önkéntesek (például munkatapasztalat és -készség, nyelvtudás fejlesztése). Emellett a személyiségükben is fejlődés figyelhető meg: jobb önismeret, az identitás pozitív átalakulása, világnézet átalakulása, empátia fejlődése. Harmadik hatásként gyarapodik a nemzetközi ismeretük: új kultúrák és emberek megismerése, a társadalmi integrációhoz való

hozzájárulás, magasabb szintű társadalmi részvétel (Abreu – Ferreira 2021). Ezekből azt láthatjuk, hogy a nemzetközi önkéntesség inkább pozitív hatással van az önkéntesekre nézve.

4. táblázat. Az önkéntes turizmus hatása a fogadó közösségre

Hatás megnevezése	Tanulmányok
Társadalmi, gazdasági, környezeti és politikai feltételek	Guttentag – Wiley (2009); Loiseau et al. (2016).
Interkulturális tudás, megértés és készségek	McGehee – Santos (2005); Palacios (2010); Loiseau et al. (2016)
A helyi igények és szükségletek elhanyagolása	Sherraden et al. (2008); Devereux (2008); Guttentag – Wiley (2009)
Globális szerepvállalás	Simpson (2004); Loiseau et al. (2016)
Paternalizmus és függőség	Sherraden et al. (2008); Guttentag – Wiley (2009); Carpenter (2015); McGehee (2015)
A fogadó közösség kapacitása	Loiseau et al. (2016); Jackson – Adarlo (2014)
Környezetvédelem	Sherraden et al. (2008); Loiseau et al. (2016); Jackson – Adarlo (2014)

Forrás: Abreu és Ferreira (2021: 22) alapján.

A 4. táblázat, már bemutat negatív hatásokat is, amelyek a fogadó közösséget érik az önkéntes turizmus során. Ilyen negatív hatás az, hogy ezek a projektek figyelmen kívül hagyják a helyi közösség igényeit és szükségleteit, hiszen az önkéntesek vágyaira épülnek. Hátráltatják a munkálatok előrehaladását, mert sokszor olyan egyének vesznek részt a programokban, akik nem rendelkeznek megfelelő szakmai kompetenciákkal (például a gap-year diákok, akik egy évet kihagynak a tanulmányaikból – jellemzően a középiskola és a felsőoktatás között –, hogy azt önkéntességre fordítsák), illetve hiányosak a helyi ismereteik. Ugyanakkor ezek a programok megzavarják a helyi gazdaságot, hiszen nem feltétlenül járnak gazdasági haszonnal a fogadó közösség számára, negatívan befolyásolhatják a munkaerő keresletet, illetve függőségi viszonyt teremthetnek. Más negatív hatásai a nemzetközi önkéntességnek a fogadó közösségre nézve a meglévő sztereotípiák megerősítése, illetve a nagyobb hatalommal bírók érdekeinek megerősítése (Abreu – Ferreira 2021). További kutatások rámutattak arra, hogy a fogadó közösség tagjai kisebbrendűnek érzik magukat, mialatt tehetősebb országból származó egyénekkel lépnek kapcsolatba (Lo – Lee 2011).

Léteznek azonban olyan kutatások is, amelyek arra összpontosítanak, hogy hogyan lehetne ellensúlyozni ezeket a negatív hatásokat. Egyes kutatók arra jutottak, hogy kulcsszerepük az önkéntes turisztikai szervezeteknek lenne, hiszen ők segíthetik az önkénteseket olyan munkát

találni, amely figyelembe veszi mind az önkéntes, mind a fogadó közösség igényeit (Raymond – Hall 2008). Mások abban látják a megoldást, hogy a belföldi önkéntes turizmust kellene beindítani és működtetni, hiszen ennek a jótékony hatása csökkentené a nemzetközi önkéntesség fogadó közösségekre gyakorolt káros okozatait (Rattan et al. 2012; Pompurová et al. 2020; Mertens 2022). Itt fontos azonban megemlíteni, hogy az önkéntes turizmusnak eltérő hatása lehet a célközösségre nézve, ha az fejlett vagy fejlődő célországhoz tartozik.

ÖSSZEGZÉS

Noha az önkéntes turizmus egy viszonylag új jelenségnek számít (nemzetközi szinten is), mégis nagy népszerűségnek örvend világszerte. Ezt a népszerűséget kihasználva, számos piaci szervezet lépett be a turizmusnak eme piacára, árucikké formálva a nemzetközi turizmust a gazdasági haszon reményében. Ennek következtében az önkéntes turisztikai programok többsége (főként a piaci megoldásokra épülők) nem veszi figyelembe a desztinációk sajátosságait, igényeit és szükségleteit, negatív hatásokat generálva ezáltal számukra.

A jelenség kutatásáról elmondható, hogy a 1990-es évek végén és a 2000-es évek elején, amikor az önkéntes turizmus kezdett ismertté válni, még kevés kutatás készült. Ezek a korai kutatások a nemzetközi turizmust főként pozitív megközelítésből mutatták be. Ugyanakkor az elmúlt 15-20 évben megtöbbszöröződött a kutatások és tudományos cikkek száma. Erre az időszakra tehető az önkéntes turizmus robbanásszerű, globális elterjedése is. E kutatásokban már tetten érhető a kritikai gondolkodás is, amely igyekszik bemutatni az önkéntes turizmus negatív hatásait is a pozitívak mellett, illetve megoldásokat javasolni a káros hatások ellensúlyozására.

A legnépszerűbb kutatási téma az önkéntes turisták indulás előtti motivációinak vizsgálata, ezt követi az önkéntes turizmust működtető szervezetek kutatása, majd az önkéntes turizmus pozitív és negatív hatásait bemutató felmérések. Kevésbé kutatott témák közé tartozik a desztináció/fogadó közösség témaköre, az önkéntes turisták hazatérés utáni élete, illetve az egy országon belüli önkéntes turizmus jelenségének kutatása.

Abreu és Ferreira (2021) számos helyen kiemelik szakirodalmi áttekintésükben, hogy további kutatások szükségesek az önkéntes turizmus területén, amelyek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy az önkéntes turizmus a turizmus olyan egyedi formájává váljon, amely elősegíti a pozitív

nemzetközi szolidaritást. Jim Butcherre (2011) hivatkozva megjegyzik, az önkéntes turizmust még mindig a politikai erők hatják át, amelyek negatív hatással vannak a jelenségre.

Az önkéntes turizmust úgy kellene elemezni, mint a turizmus bármely formáját, és hogy a kutatók vizsgálataik során biztosítsák a kritikai gondolkodást, és az önkéntes turizmus széleskörű ismeretét, amely által hozzájárulhatnának a hatások mérsékléséhez és a fenntarthatóbb önkéntes turizmus kialakulásához (Hernández-Maskivker et al. 2018; Abreu – Ferreira 2021).

Adam O'Malley (2018) azt javasolja, hogy több kvalitatív és kvantitatív jellegű kutatást kellene megvalósítani annak érdekében, hogy megalapozott statisztikai bizonyítékokat lehessen bemutatni az önkéntes turisztikai programokról, amely által pontosabb kimutatásokat lehet kapni a programok hatásairól.

Gilda Hernández-Maskivker és munkatársai (2018) azt javasolják, hogy újra kell keretezni az önkéntes turizmus jelentését, hiszen sokszor oximoronként hat az önkéntes turista kifejezés, illetve újra kell értelmezni a turizmus és az önkéntes tevékenységek összekapcsolásának következményeit. Ebbe a folyamatba be kell vonni az önkéntes turistákat is.

Movstafa és Abdulaziz (2023) is megfogalmaz néhány területet, ahol még bővíteni lehet a kutatásokat:

- az önkéntes turizmus szabványainak hatékonysági vizsgálata,
- az önkéntes turizmus és a mobilitás: társadalmi-gazdasági, kulturális és fizikai terepeken átívelő globális közösségek támogatásának vizsgálata,
- az önkéntes turizmus és a nem kereskedelmi típusú turizmusformák (pl. hátizsákos turizmus, WWOOF[11]) összefüggései,
- az önkéntes turizmus és a közösségi média szerepe,
- az önkéntes turizmus, a közösségi jólét és az életszínvonal összefüggései,
- az önkéntes turizmus és a társadalmi tőke megteremtése és felerősítése közötti összefüggések,
- az önkéntes turizmus civil társadalomra gyakorolt hatásai,
- a projektek célzott, matematikailag megalapozott hatásvizsgálata elsősorban kvantitatív eszközökkel, a szociológiai jellegű kvantitatív és kvalitatív vizsgálatok mellett.

[11] https://wwoof.net/

Zárásként Movstafa – Abdulaziz (2023: 3261) nyomán kijelenthetjük, hogy annak ellenére, hogy számos kutatás készült az önkéntes turizmusról, még nagyon sok aspektusa ad lehetőséget további vizsgálatok lebonyolítására, illetve számos vita (például egoista versus altruista motivációk, önkéntes versus turista, pozitív hatások versus negatív hatások, kereskedelmi versus nem kereskedelmi célú tevékenység) teszi szükségessé, hogy további tudományos jellegű empirikus kutatás valósuljon meg a jövőben.

IRODALOM

Abreu, José – Ferreira, Marisa R. (2021): What we know about volunteer tourism – an approach to motivations and impacts. *Int. J. Sustainable Society*, 13(1) pp. 16–33.
DOI: 10.1504/IJSSOC.2021.115676

Alexander, Zoe (2009): The effects of voluntourism (volunteer tourism) on the volunteer (the self). *The Voluntourist*, 5(2) www.voluntourism.org. Letöltve: 2024.05.30.

Bailey, Andrew – Russell, Keith (2010): Predictors of interpersonal growth in volunteer tourism: a latent curve approach. *Leisure Sciences*, 32(4) pp. 352-368.
DOI: 10.1080/01490400.2010.488598

Bakker, Martine – Lamoureux, Kristin (2008): *Volunteer tourism – International. Travel and tourism analyst*. London: Mintel International Group Ltd.

Bartram, Timothy – Cavanagh, Jillian – Hoye, Russel (2017): The growing importance of human resource management in the NGO, volunteer and not-for-profit sectors. *International Journal of Human Resource Management*, 28(14) pp. 1901–1911.
DOI https://doi.org/10.1080/09585192.2017.1315043.

Benson, Angela – Siebert, Nicole (2009): Volunteer tourism: motivations of German participants in South Africa. *Annals of Leisure Research*, 12(3-4) pp. 295-314.

Bodomo, Adams (2012): *Africans in China: a sociocultural study and its implications on Africa-China relations*. Amherst: Cambria Press

Britton, Stephen G. (1987): Tourism in small developing countries. In. Britton, Stephen – Clarke, William C. (eds): *Ambiguous Alternative: Tourism in Small Developing Countries*. Suva: University of South Pacific, pp. 167-194.

Broad, Sue (2003): Living the Thai life – a case study of volunteer tourism at the Gibbon Rehabilitation Project, Thailand. *Tourism Recreation Research*, 28(3) pp.63-72.
DOI: 10.1080/02508281.2003.11081418

Brown, Sally (2005): Travelling with a purpose: understanding the motives and benefits of volunteer vacationers. *Current Issues in Tourism*, 8(6) pp. 479-496.
DOI: 10.1080/13683500508668232

Butcher, Jim – Smith, Peter (2010): 'Making a difference': volunteer tourism and development. *Tourism Recreation Research*, 35(1) pp. 27-36.
DOI: 10.1080/02508281.2010.11081616

Callanan, Clark (2010): Going home: deculturation experiences in cultural reentry. *Journal of Intercultural Communication*, 10(1) pp. 1-11.
DOI: 10.36923/jicc.v10i1.492

Callanan, Michelle – Thomas, Sarah (2005): Volunteer tourism: deconstructing volunteer activities within a dynamic environment. In. Novelli, Marina (ed.): *Niche Tourism: Contemporary issues, trends and cases*. Oxford: Butterworth-Heinemann, pp. 183-200.

Carpenter, Kathie (2015): Childhood studies and orphanage tourism in Cambodia. *Annals of Tourism Research*, 42(6) pp. 15-27.
DOI: https://doi.org/10.1016/j.annals.2015.08.010.

Caton, Kelle – Santos, Carla (2009): Images of the other: selling study abroad in a postcolonial world. *Journal of Travel Research*, 48(2) pp. 191-204.
DOI: 10.1177/0047287509332309

Chen, Li-Ju – Chen, Joseph (2011): The motivations and expectations of international volunteer tourists: a case study of Chinese Village Traditions. *Tourism Management*, 32(2) pp. 435-442.
DOI: 10.1016/j.tourman.2010.01.009

Cnaan, Ram –Smith, Karen A. – Holmes, Kirsten – Haski-Leventhal, Debbie – Handy, Femida (2010): Motivations and benefits of student volunteering: comparing regular, occasional, and non-volunteers in five countries. *Canadian Journal of Nonprofit and Social Economy Research*, 1(1) pp.65–81.
DOI: 10.22230/cjnser.2010v1n1a2

Coghlan, Alexandra (2008): Exploring the role of expedition staff in volunteer tourism. *International Journal of Tourism Research*, 10(2) pp. 183-191.
DOI: 10.1002/jtr.650

Coghlan, Alexandra – Fennell, David (2009): Myth or substance: an examination of altruism as the basis of volunteer tourism. *Annals of Leisure Research*, 12(3-4) pp. 377-402.
DOI: 10.1080/11745398.2009.9686830

Cohen, Erik (1987): Alternative tourism – a critique. *Tourism Recreation Research*, 12(2) pp. 13-18.
DOI: 10.1080/02508281.1987.11014508

Cohen, Lizabeth (2003): *'A consumers' republic: The politics of mass consumption in postwar America.* New York: Knopf Publishers.

Cousins, Jenny A. – Evans, James – Sadler, Jonathan (2009): Selling conservation? Scientific legitimacy and the commodification of conservation tourism. *Ecology and Society*, 14(1) pp 32.
DOI: 10.5751/ES-02804-140132

Dernoi, Louis (1981): Alternative tourism: towards a new style in north-south relations. *International Journal of Tourism Management*, 2(4) pp. 253-264.
DOI: https://doi.org/10.1016/0143-2516(81)90030-X

Dernoi, Louis (1988): Alternative or community based tourism. In. D'Amore, Louis – Jafari, J. (eds.): *Tourism – A vital force for peace*. Montreal: D'Amore.

Devereux, Peter (2008): International volunteering for development and sustainability: outdated paternalism or a radical response to globalisation? *Development in Practice*, 18(3) pp. 357-370.
DOI: 10.1080/09614520802030409

Ellis, Claire (2003): Participatory environmental research in tourism – a global view. *Tourism Recreation Research*, 28(3) pp. 45-55.
DOI: 10.1080/02508281.2003.11081416

Grabowski, Simone (2011): Volunteer tourism, acculturation and re-entry: the blend of three concepts. In. Reisinger, Yvette (ed.): *Transformational Tourism: Tourist Perspectives*. Wallingford: CABI, pp. 183-198.

Garland, Diana – Myers, Dennis - Wolfer, Terry (2009): Protestant Christian volunteers in community social service programs: what motivates, challenges, and sustains their service. *Administration in Social Work*, 33(1) pp. 23-39.
DOI: 10.1080/03643100802508627
Gray, Noella – Campbell, Lisa (2007): A decommodified experience? Exploring aesthetic, economic and ethical values for volunteer tourism in Costa Rica. *Journal of Sustainable Tourism*, 15(5) pp. 463-482.
DOI: 10.2167/jost725.0
Gustafson, Per (2001): Meanings of place: everyday experience and theoretical conceptualizations. *Journal of Environmental Psychology*, 21(1) pp. 5-16.
DOI: 10.1006/jevp.2000.0185
Guttentag, Daniel (2009): The possible negative impacts of volunteer tourism. *International Journal of Tourism Research*, 11(6) pp. 537-551.
DOI:10.1002/jtr.727
Halpenny, Elizabeth – Caissie, Linda T. (2003): Volunteering on nature conservation projects: volunteer experience, attitudes and values. *Tourism Recreation Research*, 28(3) pp. 25-33.
DOI: 10.1080/02508281.2003.11081414
Han, Heesup – Lee, Soyeun – Meng, Bo – Chua, Bee-Lia – Ryu, Hyungseo Bobby (2020): The Relative Importance of Volunteer Tourism (Sustainable/Pro- Social Form of Tourism) Motivation Factors for Young Tourists: A Descriptive Analysis by Continents, Gender, and Frequency. *Sustainability*, 12(10) pp.
DOI: 4002.https://doi.org/10.3390/su12104002
Harlow, Sue - Pomfret, Gill (2007): Evolving Environmental Tourism Experiences in Zambia. *Journal of Ecotourism*, 6(3) pp. 184-209.
DOI: 10.2167/joe182.0
Hernández-Maskivker, Gilda – Lapointe, Dominic – Aquino, Rayssa (2018): The impact of volunteer tourism on local communities: A managerial perspective. *International Journal of Tourism Research*, 20(5) pp. 650-659.
DOI: https://doi.org/10.1002/jtr.2213
Higgins-Desbiolles, Freya (2018): Sustainable tourism: Sustaining tourism or something more? *Tourism Management Perspectives*,. 25, pp. 157-160.
DOI: 10.1016/j.tmp.2017.11.017
Holden, Peter (1984): *Alternative tourism: Report on the workshop on alternative tourism with a focus on Asia*. Bangkok: Ecumenical Coalition on Third World Tourism.
Hustinx, Lesley (2001): Individualisation and new styles of youth volunteering: an empirical investigation. *Voluntary Action*, 3(2) pp. 57-76.
Jackson, Liz – Adarlo, Genejane (2014): Bridging cultures through unpaid labor: US volunteer teachers' experiences in China's Yunnan Province. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 27(5) pp. 1-23.
DOI: 10.1007/s11266-014-9519-1
Knollenberg, Whitney – McGehee, Nancy – Boley, Bynum – Clemmons, Davis (2014): Motivation-based transformative learning and potential volunteer tourists: facilitating more sustainable outcomes. *Journal of Sustainable Tourism*, 22(6) pp. 922-941.
DOI:10.1080/09669582.2014.902065
Ledwith, Margaret (2005): Personal narratives/political lives: personal reflection as a tool for collective change. *Reflective Practice*, 6(2) pp. 255-262.
DOI: 10.1080/14623940500106237.

Lee, Hiu Yan (2020): Understanding community attitudes towards volunteer tourism. *Tourism Recreation Research*, 45(4) pp. 445-458.
DOI: 10.1080/02508281.2020.1740959
Lee, Hiu Yan (2021): Do the locals really feel good? Understanding wellbeing in volunteer tourism from the perspectives of host communities in Mongolia. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 19(5) pp. 628-653.
DOI: 10.1080/14766825.2020.1800022
Lo, Ada – Lee, Candy (2011): Motivations and perceived value of volunteer tourists from Hong Kong. *Tourism Management*, 32(2) pp. 326-334.
DOI: 10.1016/j.tourman.2010.03.002
Loiseau, Bethina – Sibbald, Rebekah – Raman, Salem – Darren, Benedict – Loh, Lawrence – Dimaras, Helen (2016): Perceptions of the role of short-term volunteerism in international development: views from volunteers, local hosts, and community members. *Journal of Tropical Medicine*, Vol. 17, pp. 1-12
DOI: 10.1155/2016/2569732
Lough, Benjamin – Tiessen, Rebecca – Lasker, Judith (2018): Effective practices of international volunteering for health: perspectives from partner organizations. *Globalization and Health*, 14(1) pp. 1-11.
DOI:10.1186/s12992-018-0329-x
Lyons, Kevin – Hanley, Jo – Wearing, Stephen – Neil, John (2012): Gap year volunteer tourism: myths of global citizenship? *Annals of Tourism Research*, 39(1) pp. 361-378.
DOI:10.1016/j.annals.2011.04.016
Lyons, Kevin – Wearing, Stephen – Benson, Angela (2009): Introduction to the special issue on volunteer tourism. Special issue on volunteer tourism. *Annals of Leisure Research*, 12(3-4) pp. 269-271.
DOI: 10.1080/11745398.2009.9686823
McGehee, Nancy (2002): Alternative tourism and social movements. *Annals of Tourism Research*, 29(1) pp. 124-143.
DOI: 10.1016/S0160-7383(01)00027-5
McGehee, Nancy – Andereck, K. (2009): Volunteer tourism and the "voluntoured": the case of Tijuana, Mexico. *Journal of Sustainable Tourism*, 17(1) pp. 39-51.
DOI: 10.1080/09669580802159693
McGehee, Nancy – Santos, Carla (2005): Social change, discourse, and volunteer tourism. *Annals of Tourism Research*, 32(3). pp. 760-779.
DOI: 10.1016/j.annals.2004.12.002
McIntosh, Alison – Zahra, Anne (2007): A cultural encounter through volunteer tourism: towards the ideals of sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 15(5) pp. 541-556.
DOI:10.2167/jost701.0
Meng, Bo – Chua, Bee-Lia – Ryu, Hyung-Seo – Han, Heesup (2020): Volunteer tourism (VT) traveler behavior: merging norm activation model and theory of planned behavior. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(12). pp. 1947-1969.
DOI: 10.1080/09669582.2020.1778010
Mertens, Catherine (2022): *Short-term volunteer tourism: An opportunity for the environment or an ethical pitfall?* (szakdolgozat) Glasgow: University of Glasgow.
Movstafa, Ossama – Abdulaziz, Ahmed (2023): The Phenomenon of Volunteer Tourism within the Tourism Industry. *International Journal of Social Science And Human Research*, 6(6) pp. 3252-3268.

DOI: 10.47191/ijsshr/v6-i6-06
Novelli, Marina (2005): *Niche tourism: Contemporary issues, trends, and cases*. Oxford: Butterworth-Heinemann
O'Malley, Adam (2018): Impacts of "Voluntourism" and Future Fair Trade Practices. *International Journal of Volunteer Administration*, 33(3) pp. 54-69.
Palacios, Carlos M. (2010). Volunteer tourism, development and education in a postcolonial world: conceiving global connections beyond aid. *Journal of Sustainable Tourism*, 18(7), 861-878.
DOI: https://doi.org/10.1080/09669581003782739
Pastran, Sasha Hanson (2014): Volunteer Tourism: A Postcolonial Approach. *USURJ University of Saskatchewan Undergraduate Research Journal*, 1(1) pp. 45-57.
DOI: 10.32396/usurj.v1i1.30
Pearce, Douglas G. (1980). *Tourist in the South Pacific: The contribution of research to development and planning*. Christchurch: National Commission for UNESCO.
Pearce, Philip – Coghlan, Alexandra (2008): The dynamics behind volunteer tourism. In: Wearing, Stephen - Lyons, Kevin (eds.): *Journeys of discovery in volunteer tourism: International case study perspectives*. Wallingford: CABI, pp. 130-143.
Pompurová, Kristína – Sokolová, Jana – Cole, David – Marčeková, Radka – Kožiak, Radoslav (2020): Are visitors interested in volunteer tourism? Evidence from Slovakia. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 7(4) pp. 3339-3353.
DOI: 10.9770/jesi.2020.7.4(50)
Ponting, Jess – McDonald, Matthew – Wearing, Stephen (2005): De-constructing Wonderland: surfing tourism in the Mentawai Islands, Indonesia. *Society and Leisure*, 28(1) pp. 141-162.
DOI: 10.1080/07053436.2005.10707674
Poon, Auliana (1993): *Tourism, technology, and competitive strategies*. Wallingford, CABI.
Proyrungroj, Raweewan (2017): Host-guest relationship in the context of volunteer tourism. *European Journal of Tourism Research*, Vol. 16, pp. 177-200.
DOI: 10.54055/ejtr.v16i.284
Raymond, Eliza – Hall, Colin (2008): The development of cross-cultural (MIS) understanding through volunteer. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(5) pp. 530-543.
DOI:10.1080/09669580802159610
Rattan, Jasveen – Eagles, Paul – Mair, Heather (2012): Volunteer tourism: its role in creating conservation awareness. *Journal of Ecotourism*, 11(1) pp. 1-15.
DOI:10.1080/14724049.2011.604129
Rogerson, Christian (2011): Youth tourism in Africa: evidence from South Africa. *Tourism Analysis*, 16(2) pp. 105-120.
DOI: 10.3727/108354211X13014081270206
Scheyvens, Regina (2007): Exploring the tourism-poverty nexus. In. Hall, Michael C. (ed.): *Propoor Tourism: Who benefits? Perspectives on tourism and poverty reduction*. pp. 121-144.
Shekhar, Asthana (2022): Twenty-five years of SMEs in tourism and hospitality research: A bibliometric analysis. *Journal of Tourism, Heritage & Services Marketing*, 8(2) pp. 35-47.
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.7358571
Sherraden, Margaret – Lough, Benjamin – McBride, Amanda (2008): Effects of international volunteering and service: individual and institutional predictors. *Voluntas*, 19(4) pp.395-421.
DOI: 10.1007/s11266-008-9072-x

Simpson, Kate (2004): 'Doing development': the gap year, volunteer-tourists and a popular practice of development. *Journal of International Development*, 16(5) pp. 681-692.
DOI: 10.1002/jid.1120
Sin, Harng Luh (2009): Volunteer tourism: "Involve me and I will learn"? *Annals of Tourism Research*, 36(3) pp. 480-501.
Singh, Thalendra (2002): Altruistic tourism: another shade of sustainable tourism: the case of Kanda community. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 50(4) pp. 371-381.
Singh, Thalendra (2004): *New horizons in tourism: Strange experiences and stranger practices*. Willingforth: CABI.
Sink, Lis (2011): *The voluntourist gaze: Framing volunteer tourism experiences as portrayed in Facebook*. Unpublished thesis. Blacksburg: Virginia Tech.
Smith, Matt – Laurie, Nina – Hopkins, Peter – Olson, Elozabeth (2013): International volunteering, faith and subjectivity: negotiating cosmopolitanism, citizenship and development. *Geoforum*, 45(3) pp. 126-135.
DOI: 10.1016/j.geoforum.2012.10.010
Sorensen, Helle (1997): *International travel and tourism*. New York: Delmar.
Stoddart, Hilary – Rogerson, Christian (2004): Volunteer tourism: the case of Habitat for Humanity South Africa. *GeoJournal*, 60(3) pp. 311-318.
DOI: 10.1023/B:GEJO.0000034737.81266.a1
Support for volunteering. Report of the Secretary General. General 14 August 2001.
https://www.un.org/webcast/events/iyv/a56288.pdf Letöltve: 2024.05.28.
Theerapappisit, Polladach (2009): Pro-poor ethnic tourism in the Mekong: a study of three approaches in Northern Thailand. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 14(2) pp. 201-221.
DOI: 10.1080/10941660902847245
Tomazos, Konstantinos – Butler, Richard (2010): The volunteer tourist as 'hero'. *Current Issues in Tourism*, 13(4) pp. 363-380.
DOI: 10.1080/13683500903038863
Tukamushaba, Eddy – Xiao, Honggen – Ladkin, Adele (2017): Self-transcendence: an alternative explanation for voluntourism in developing countries. *International Journal of Sustainable Society*, 9(1) pp. 1-31.
DOI: https://doi.org/10.1504/ijssoc.2017.085723
Uriely, Natan – Reichel, Arie (2000): Working tourists and their attitudes to hosts. *Annals of Tourism Research*, 27(2) pp. 267-283.
DOI: 10.1016/S0160-7383(99)00071-7
Uriely, Natan – Reichel, Arie – Ron, Amos (2003): Volunteering in tourism: additional thinking. *Tourism Recreation Research*, 28(3) pp. 57-62.
DOI: 10.1080/02508281.2003.11081417
Van Willigen, Marieke (2000): Differential benefits of volunteering across the life course. *The Journals of Gerontology: Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 55(5) pp. S308-S318.
DOI: 10.1093/geronb/55.5.S308.
Vrasti, Wanda (2013): *Volunteer tourism in the global south: Giving back in neoliberal times*. Milton Park: Routledge.
Wearing, Stephen (2001): Volunteer tourism: Experiences that make a difference. Willingforth: CABI.
Wearing, Stephen (2003): Volunteer tourism. *Tourism Recreation Research*, 28(3) pp. 3-4.

DOI:10.1080/02508281.2003.11081411
Wearing, Stephen – McGehee, Nancy Gard (2013): Volunteer tourism: A review. *Tourism Management*, Vol. 38, pp. 120-130.
DOI:10.1080/02508281.2003.11081411
Wearing, Stephen – Neil, John (1997): Tourism that counts: ecotourism, volunteerism and serious leisure. In: Bushell, R. (ed.): *Tourism research: Building a better industry.* Canberra. pp. 141-154.
Wearing, Stephen – Wearing Michael (1999): Decommodifying ecotourism: Rethinking global-local interactions with host communities. *Society and Leisure*, 22(1), pp. 39-70.
DOI: https://doi.org/10.1080/07053436.1999.10715575
Wearing, Stephen – Wearing, Michael (2006): Re-reading the subjugating tourist in neoliberalism: postcolonial otherness and the tourist experience. *Tourism Analysis*, 11(2) pp. 145-162.
DOI: 10.3727/108354206778001512
Weiler, Betty – Richins, Harold (1995): Extreme, extravagant, and elite: a profile of ecotourists on Earthwatch expeditions. *Tourism Recreation Research*, 20(1) pp. 29-36.
DOI: https://doi.org/10.1080/02508281.1995.11014730
Wright, Hayley (2013): Volunteer tourism and its (mis)perceptions: A comparative analysis of tourist/host perceptions. *Tourism and Hospitality Research*, 13(4) pp. 239-250.
DOI: 10.1177/1467358414527984
Wymer, Walter – Self, Donald – Findley, Carolyn (2010): Sensation seekers as a target market for volunteer tourism. *Services Marketing Quarterly*, 31(3) pp. 348-362.
DOI: 10.1080/15332969.2010.486698
Yashima, Tomoko (2010): The effects of international volunteer work experiences on intercultural competence of Japanese youth. *International Journal of Intercultural Relations*, 34(3) pp. 268-282.
DOI: 10.1016/j.ijintrel.2009.12.003
Zahra, Anne (2011): Volunteer tourism as a life-changing experience. In. Benson, Angela M. (ed.): *Volunteer tourism: Theoretical frameworks and practical application*. Milton Park: Routledge, pp. 90-101.

ÖNKÉNTES SZEMLE

4. évfolyam (2024)
2. szám, 60-94.
www.onkentesszemle.hu

KÜLFÖLDI ÖNKÉNTESEK MAGYARORSZÁGON ÉS MAGYAR ÖNKÉNTESEK KÜLFÖLDÖN AZ EURÓPAI ÖNKÉNTES SZOLGÁLAT, VALAMINT AZ EURÓPAI SZOLIDARITÁSI TESTÜLET TÁMOGATÁSÁVAL 2014–2023 KÖZÖTT

BARTAL ANNA MÁRIA[1] – FÉNYES HAJNALKA[2]

DOI: https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2024.2.60-94

Absztrakt

Tanulmányunkban az Európai Önkéntes Szolgálat (European Voluntary Service) által 2014 –2017 között fogadott, valamint az Európai Szolidaritási Testület (European Solidarity Corps) által 2018–2023 között fogadott és 2021–2023 között támogatott (küldött) önkéntesekre vonatkozó primer adatokat elemezzük, melyeket a Tempus Közalapítvány Erasmus+ Programiroda bocsátott a rendelkezésünkre. A tanulmány elején kitérünk az önkéntesség értelmezésére az Európai Unió különböző szervezeteiben, az Európai Önkéntes Szolgálat történetére, projekt-jellemzőire, hatásaira és önkénteseinek sajátosságaira, végül áttekintjük az Európai Szolidaritási Testület történetét és jellemzőit. Másodelemzésünkben – az adatforrások szerint eltérő mélységben – vizsgáljuk meg három időszakban (2014–2017, 2018–2020, valamint 2021–2023 között) az önkéntesek és az általuk végzett munka jellemzőit. Eredményeink szerint a fogadott önkéntesek körében – a nemzetközi kutatásokhoz hasonlóan – felülreprezentáltak a nők, többségük magasabb státuszú (közép- és felsőfokú tanulmányokat folytató), bár a hátrányos helyzetűek bevonódását mutatja, hogy a vizsgált évek során arányaiban nőtt a munkanélküliek aránya. Az „európai trendeknek" megfelelő küldő országokból érkeznek az önkéntesek, de időben haladva egyre több az Európán kívüli ország. A külföldi önkéntesek többsége rövid idejű önkéntes szolgálatot vállal. Kimutatjuk, hogy Magyarország 2021 és 2023 között kevesebb önkéntest küldött, mint fogadott. A támogatott (küldött) önkéntesek főleg a közeli országokban lévő projekteket részesítik előnyben, illetve körükben is felülreprezentáltak a nők, a 18-24 évesek, illetve a rövid távú önkéntesek. Összességében, eredményeink alapján, a férfiak, a 25-30 évesek, illetve a kevesebb lehetőséggel rendelkező (hátrányos helyzetű, munkanélküli) fiatalok mobilizálása a nemzetközi önkéntes programokban kiemelt feladat lehet.

Kulcsszavak: Európai Önkéntes Szolgálat, Európai Szolidaritási Testület, külföldi önkéntesek, fogadott és küldött önkéntesek, Magyarország

[1] *Bartal Anna Mária (PhD), szociálpolitikus-szociológus, az Önkéntes Szemle főszerkesztője.*
[2] *Fényes Hajnalka (PhD), közgazdász - szociológus, habilitált egyetemi docens, Debreceni Egyetem Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék.*

2024.4(2):60-94.

International volunteers in Hungary and hungarian volunteers abroad with the support of European Voluntary Service and European Solidarity Corps 2014–2023

Anna Mária Bartal – Hajnalka Fényes

Abstract

Our study analyses primary data on volunteers received by the European Voluntary Service (EVS) between 2014–2017 and received by the European Solidarity Corps between 2018–2023 and supported (sent) between 2021–2023, provided by the Erasmus+ Programme Office of the Tempus Public Foundation. The beginning of the study discusses the understanding of volunteering in different organisations in the European Union, the history, project characteristics, impacts and characteristics of the European Voluntary Service, and finally it reviews the history and characteristics of the European Solidarity Corps. The secondary analysis examines the characteristics of volunteers and their work during three periods (2014–2017, 2018–2020, 2021–2023) in varying depths according to data sources. According to the results, women are overrepresented among the adopted volunteers, similarly to international studies, most of them have a higher socio-economic status (secondary and higher education), although the involvement of few opportunity young people is shown by the fact that the rate of involvement of the unemployed increased proportionally during the years studied. Volunteers come from sending countries that correspond to "European trends", but over time more and more countries join from outside Europe. The majority of volunteers participate for a short period of time. The study shows that Hungary sent fewer volunteers than received between 2021 and 2023. The sending (supported) volunteers mainly prefer European Solidarity Corps projects in nearby countries, and women, 18–24 year olds and short-term volunteers are also overrepresented among them. Overall, based on the results, mobilizing men, 25–30 year olds and few opportunity young people (unemployed) can be a priority task in international volunteer programs.

Keywords: European Voluntary Service, European Solidarity Corps, international volunteers, volunteers received and sent, Hungary

---

BEVEZETÉS

Magyarországra az Európai Önkéntes Szolgálat pilot programjának keretében 1996-ban érkeztek az első külföldi önkéntesek. Ekkor jött létre a Tempus Közalapítvány is, amely általános feladatai – nemzeti és nemzetközi oktatási-képzési pályázati programok kezelése, különböző képzések nyújtása az EU-támogatások felhasználása témakörében, illetve tudásközpont szerepe – mellett 2016-tól az ifjúsági mobilitási programok, ezen belül az Európai Önkéntes Szolgálat projektjeinek nemzeti ügynöksége lett.

Valójában Magyarország az európai uniós csatlakozását követően tudott „teljes értékűen", mint fogadó és küldő ország becsatlakozni a 2007–2013 közötti program időszakra

meghirdetett Youth in Action Programba. Az Európai Önkéntes Szolgálat Erasmus+ Programirodája és az Erasmus+ ifjúsági terület egyik pályázattípusa volt, amit a nemzeti iroda koordinált. Az Erasmus+ Programiroda nemzeti irodaként vesz részt 2018-tól az Európai Szolidaritási Testület Programban.

A Covid-19-járványt megelőző hat évben valamivel több, mint kétezer külföldi önkéntest fogadott 60 magyarországi civil-nonprofit szervezet. Az elmúlt három évben pedig több, mint hatszáz magyar önkéntes utazott ötvennél is több országba.

Tanulmányunk célja, hogy a Tempus Közalapítvány által rendelkezésünkre bocsátott primer adatbázis feldolgozása alapján bemutassuk, hogy 2014–2023 között – az Európai Önkéntes Szolgálat és az Európai Szolidaritási Testület által – Magyarországra érkező, fogadott és a támogatott (küldött) önkéntesek milyen jellemzőkkel voltak leírhatók. Elemzésünk hiánypótló, mert eddig ilyen részletes elemzés nem jelent meg sem az Európai Önkéntes Szolgálat, sem pedig az Európai Szolidaritási Testület önkéntes programjainak magyarországi vonatkozásairól.

Mielőtt az adatelemzés részletes eredményeit bemutatjuk, szükségesnek tartottuk, hogy kitérjünk három fő téma elemzésére úgy, mint:

- az önkéntesség értelmezése az Európai Unió különböző szervezeteiben, továbbá
- az Európai Önkéntes Szolgálat története, projekt-jellemzői, hatásai és önkénteseinek sajátosságai, valamint
- az Európai Szolidaritási Testület létrejöttének és jellemzőinek bemutatása.

Úgy véltük, hogy ezek olyan „elméleti” keretet adnak másodelemzésünknek, amelyek segítenek megérteni és értékelni a magyarországi adatokat.

AZ ÖNKÉNTESSÉG ÉRTELMEZÉSE AZ EURÓPAI UNIÓ KÜLÖNBÖZŐ SZERVEZETEIBEN – RÖVID ÁTTEKINTÉS

Az a mindig is meglévő és funkcionáló társadalmi és gazdasági jelenség, amit önkéntességnek nevezünk, az 1990-es évektől került az akkor még transznacionálisnak mondott szervezetek – az Egyesült Nemzetek Szervezete és az Európai Unió – figyelmének is a fókuszába. Az önkéntesség, mint eszme és gyakorlat magában rejt számos olyan „tulajdonságot” – a szolidaritást, az integrációt, az élményalapú, nem formális tanulást, kapcsolatok kialakítását a különböző társadalmi csoportok vagy kultúrák között stb. – amelyek „alkalmasak” (voltak)

arra, hogy a transznacionális szervezetek felemeljék és zászlójukra tűzzék, mint a politikai eszköztár egyik elemét (Bartal – Saródy 2010).

A következőkben ennek az időszaknak a főbb csomópontjait emeljük ki, amelyek alapján nyomon követhetők az Európai Unió különböző szervezeteiben az önkéntesség értelmezésének változásai.[3] Mindez reményeink szerint arra is rámutat, hogy azon az úton, amelyet az Európai Unió a vizsgált időszak alatt megtett, az önkéntesség hogyan és mely elemei által kapott hangsúlyt az uniós politikai eszköztárban.

Az Európai Unió Bizottsága először az 1997-ben elfogadott Amszterdami szerződés 38. paragrafusában (Treaty of Amsterdam 1997) fogalmazott meg részletesebb deklarációt az önkéntes szolgálatról. A dokumentumban kifejtésre került, hogy „a Konferencia elismeri az önkéntes szolgálati tevékenységeknek a társadalmi szolidaritás fejlesztéséhez való jelentős hozzájárulását. A Közösség ösztönzi az önkéntes szervezetek európai dimenzióját, különös hangsúlyt fektetve az információ- és tapasztalatcserére, valamint a fiatalok és idősek önkéntes munkában való részvételére." (Treaty of Amsterdam 1997:C340/197).

Hét évvel később egy, az Európai Unió Bizottsága munkatársai részére készült munkaanyag a fiatalok önkéntes tevékenységének erősítésével foglalkozott az uniós tagállamok és a csatlakozó országok körében készült felmérés alapján (Analysis of the replies of the Member States of the European Union 2004:16-21). A munkaanyag egyfelől lehatárolási kérdéseket tárgyalt, miszerint a fiatalok önkéntes tevékenységét megkülönböztette az önkéntes polgári szolgálattól és a közszolgáltatásoktól, másfelől definiálta az önkéntes tevékenység és az önkéntes szolgálat fogalmát. Az önkéntes tevékenységet úgy határozta meg, mint mindenféle önkéntes kötelezettségvállalás, amit a következő szempontok jellemeznek: „mindenki számára nyitott, fizetés nélküli, szabad akaratból vállalt, oktatási (nem formális tanulási szempont) és hozzáadott társadalmi érték." (Analysis of the replies of the Member States of the European Union 2004:5). Az önkéntes szolgálat definiálásánál kiemelte, hogy az „az önkéntes tevékenységek részét képezi, és a következő kiegészítő szempontok jellemzik: határozott idő; világos célkitűzések, tartalom, feladatok, struktúra és keret; megfelelő támogatás, valamint jogi és szociális védelem." (Analysis of the replies of the Member States of the European Union 2004:5).

[3] Az elemzés során felhasználjuk a Bartal Anna Mária és Saródy Zita: *Körkép. Az önkéntesség helyzete és szerepe az Európai Unió egyes tagállaiban az önkéntes-motivációs kutatások tükrében* című tanulmányában foglaltakat.

A fiatalok önkéntes tevékenységeit koordináló szereplők közül a következőket azonosította a dokumentum: a nemzeti kormányok, a regionális és helyi hatóságok, a nemzetközi szervezetek, az önkéntes és ifjúsági szervezetek, az ifjúsági tanácsok, az ifjúsági munkaszervezetek, a YOUTH-program nemzeti irodái, az önkéntes központok és ügynökségek, az egyesületek és különleges szervek, amelyeket többnyire az állam hoz létre, mint például tanácsok, bizottságok vagy a dedikáltan önkéntességgel foglalkozó bizottságok. Ez a felsorolás jól mutatja, hogy a munkaanyag a formális keretekben zajló önkéntes tevékenységeket tartotta támogatandó tevékenységnek, ezért az Európai Önkéntes Szolgálat megerősítésében is állást foglalt.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) 2006-ban kiadott véleményében (Voluntary activity 2006:C325/47) elismerte, hogy az Európai Unió országaiban különböző önkéntes-definíciók használatosak, amelyek ugyanakkor három pontban megegyeznek:

- „Önkéntes tevékenységet az egyén szabad akaratából, önszántából vállal, az ilyen tevékenység semmiféleképpen nem lehet kötelező. Ez biztosítja az önkéntesek tevékenységük iránti elkötelezettségét és azonosulásukat munkájukkal.
- Az önkéntes tevékenységért nem fizetnek, az egyén nem pénzügyi meggondolásból vállalja, az önkéntesek keletkező költségei azonban megtéríthetők.
- Az önkéntes tevékenység célja, hogy az egyén a családi körön túl más emberek, illetve társadalmi csoportok érdekében is cselekedjen, és ezzel hasznára váljon a társadalomnak, mint olyannak (bár kétségtelen, hogy az önkéntes tevékenység jelentős haszonnal jár az önkéntes személyére, személyiségfejlődésére nézve is).” (Voluntary activity 2006:C325/48).

Az önkéntesség karakterisztikájának ez a meghatározása nagy mértékben rokonítható az ENSZ főtitkári jelentésében (Support for the volunteering 2001) közreadott, az önkéntesség esszenciális feltételeiként meghatározott kritériumokkal. Ugyanakkor az EGSZB véleményben sokkal inkább az önkéntesség tevékenység-jellege került hangsúlyozásra, mivel a dokumentum célja az volt, hogy bemutassa, az önkéntességnek mi a szerepe és mi a hatása az európai társadalom alakulásra.

E dokumentumban először került deklarálásra, hogy: „általában véve elmondhatjuk, hogy az önkéntes tevékenység különféle formáinak egy tág definíció felelne meg legjobban” (Voluntary activity 2006:C325/49). Azaz, az önkéntesség fogalmát „ki kell tágítani” az

informális önkéntesség (kölcsönös segítség), illetve a rendszeres önkéntesség mellett az epizodikus (alkalmi, egyszeri) önkéntesség elismerése felé is.

A Régiók Bizottsága 2007-ben megbízta az ír képviselőt, Marian Harkint, hogy készítsen jelentést „Az önkéntesség szerepe a gazdasági és társadalmi kohézióhoz való hozzájárulásában" címmel, amit 2008 márciusában szavazott meg az Európai Parlament (lásd Report on the role of volunteering 2008). Jellegénél fogva a jelentés a regionális-gazdasági fejlődés szempontjából közelítette meg az önkéntesség jelentőségét. Érvelését a rapportőr, Marian Harkin, a korábbi, önkéntességgel kapcsolatos uniós tanulmányokra, valamint a 2004 és 2008 között végzett civiltársadalmi és nonprofit, továbbá a társadalmi tőkére vonatkozó kutatási eredményekre[4] alapozta. Ez utóbbiak alapján az önkéntességet úgy értelmezte, mint aminek meghatározó szerepe van – a bizalom, a kooperáció, a megosztás, a társadalmi hálózat, a részvétel, a normatív viselkedés elsajátítása, az elköteleződés és a közösségi tudat kialakítása révén – a társadalmi tőke növelésében. A beterjesztett és később elfogadott anyagban az önkéntesség értelmezése nagyon közel állt az EGSZB-véleményben megfogalmazottakhoz, azzal a kiegészítéssel, hogy negyedik feltételként az „elérhetőségi-kritérium" – azaz, hogy a tevékenység mindenki számára nyitott – már hangsúlyosabban jelent meg esszenciális jellemzőként. A Harkin-jelentés átvette az EGBSZ-anyag javaslatát az önkéntesség tágabb értelmezésére, és így már határozottan beemelt bizonyos informális önkéntes tevékenységeket, mint például a kölcsönös segítés vagy az önsegítés.

Az Európai Bizottság 2009-ben hozott döntést arról, hogy 2011-es évet az Európai Önkéntesség évének nyilvánítja (Proposal for a Counsil Decision 2009). A dokumentum az önkéntességet a korábbiaknál is tágabban és általánosabb értelemben kezelte, és tételes definiálása helyett sokkal inkább a jelentőségének hangsúlyozására koncentrált. Az önkéntesség jelentőségét egy kontinuumon rajzolta fel, ami a személyes fejlődéstől a civil

[4] Lásd például a Johns Hopkins Egyetem által 2007-ben megjelentetett kézikönyvet Lester Salamon: *Measuring civil society and volunteering*, illetve National Centre for Volunteering által szintén 2007-ben kiadott és a kelet-angliai Institute for Volunteering Research munkatársai által készített kötetet az Angela Ellis Paine – Nick Ockenden szerzőpárostól: *Volunteering works: Volunteering and social policy*. Ide kívánkozik a társadalmi tőkét illetően Christian Grootaert 1998-as munkája: *Social capital: the missing link? Working paper 3*, illetve Francis Fukuyama 1995-ös *Trust. The social virtues and the creation of prosperity* című műve is, ahogy Ton van Shaik 2002-es *Social capital in the European Values Study Surveys* címet viselő konferenciaelőadása mellett sem mehetünk el szó nélkül.

társadalom fejlesztésen keresztül végül is a demokrácia erősítésében mutatkozik meg (Proposal for a Counsil Decision 2009:7).

Érdemes megjegyezni, hogy az Önkéntesség Európai Évének négy célkitűzése – az önkéntességet támogató környezet kialakítása az EU-ban, az önkéntes szervezetek megerősítése és az önkéntesség minőségének javítása, az önkéntes tevékenységek jutalmazása és elismerése, az önkéntesség értékével és fontosságával kapcsolatos tájékoztatás – ma sem vesztett érvényéből.

Elmondható, hogy az Önkéntesség Európai Évével lezárultak az önkéntesség definiálásának törekvései azzal, hogy egy tágabb keretű önkéntes-értelmezés honosodott meg az egyes uniós intézmények fogalom- és szóhasználatában. Mindez arra vezethető vissza, hogy csak így lehetett konszenzust teremteni az uniós országok különböző „önkéntes törvényei" és gyakorlatai között.

A FIATALOK ÖNKÉNTESSÉGE AZ EURÓPAI ÖNKÉNTES SZOLGÁLAT ÉS AZ EURÓPAI SZOLIDARITÁSI TESTÜLET KERETEI KÖZÖTT (1996–2023)

Az uniós szervezetek önkéntességgel foglalkozó dokumentumai kiemelt figyelmet fordítottak a fiatalok önkéntességbe való bevonására és ebben az ifjúsági szervezetek szerepére. Ez nem volt véletlen, mert a Bizottság 1988-ban indította újtára az „Youth for Europe" – „Ifjúság Európáért" programot. Ennek első szakasza 1991-ig tartott, míg a második 1992-94 között, a harmadik pedig 1995 és 1999 között zajlott. Ennek, a harmadik programszakasznak célja volt az ifjúsági csereprogramok fejlesztésének és az ifjúságsegítők képzésének ösztönzése annak érdekében, hogy hozzájáruljanak a minőségi oktatás fejlesztéséhez, és növeljék a fiatalok európai identitástudatát (lásd EU Youth programmes 1988-2013). Az Európai Önkéntes Szolgálatot (European Voluntary Service, EVS) az ifjúsági csere lebonyolítására hívták életre 1996-ban, amelyet az Oktatásügyi, Ifjúságpolitikai, Sportügyi és Kulturális Főigazgatóság fennhatósága alá delegáltak.

Az Európai Önkéntes Szolgálat 20 éves története, ismérvei, hatásai és önkénteseinek sajátosságai[5]

Az Európai Önkéntes Szolgálat történetének főbb állomásai. Az Európai Önkéntes Szolgálatot 1996–97 között kísérleti intézkedésként vezették be, és a pilot program keretében 200 önkéntes 6-12 hónapot töltött más, hazájától eltérő európai országban. A nagyszámú túljelentkezés, a kiséleti program sikere alapján az Európa Tanács és Parlament 1998-ban fogadta el az „European Voluntary Service for Young People" – „Európai Önkéntes Szolgálat fiataloknak" közösségi cselekvési programot.[6] Nagyobb népszerűségre és ismertségre akkor tett szert az EVS, amikor 2000-ben bekerült a „Youth"– „Fiatalok" Közösségi Cselekvési Programba.[7] A program első tíz éve alatt (1998–2008 között), mintegy 30 ezer 18-25 éves európai fiatal teljesített fél-, egyéves önkéntes szolgálatot hazájától eltérő országban.

Az EVS a 2007–2013 közötti időszakra előirányzott „Youth in Action" – „Cselekvő Ifjúság Közösségi Program" egyik fő elemévé vált és ebből kifolyólag számos változtatást vezettek be a rendszer hatékonyságának növelése érdekében. Egyrészt az irányítást decentralizálták (ekkor jönnek létre a „Youth in Action" nemzeti irodák); másfelől egyszerűsítettek a finanszírozási szabályokat; kiszélesítették a földrajzi hatókört, a korosztályi határokat (18–30 évesekre), valamint az önkéntesek körét a hátrányos helyzetű csoportok felé. 2007 és 2012 között minden évben közel 7 ezer 18-30 év közötti fiatal mobilitását segítette elő a program, sőt ez 2013-ban elérte a 10 ezer főt (Brandenburg et al. 2017:25). Egyes adatok[8] szerint az EVS alapításától 2013-ig több, mint 55 ezer fiatal önkéntes vett részt a programban.

Újabb szakaszt jelentett az EVS történetében, hogy 2014-től az Erasmus+ program részét képezte az „Learning Mobility of Young People" – „Egyéni tanulási célú mobilitás" az első kulcsintézkedés keretében, de a „Capacity Building in the field of youth" – „Kapacitásépítés az ifjúságpolitika területén" című második kulcsintézkedésben is megjelent. Mindebből eredhet az is, hogy a résztvevői korhatárt lecsökkentették 17 évre. Az új Erasmus+ keretrendszer azt is

[5] Ezt az alfejezetet Brandenburg és munkatársai 2017-ben megjelent, „Study an the impact of transnational volunteering through the European Voluntary Service" című összefoglaló tanulmányára alapozva írtuk.
[6] Decision No 168/98/EC of the European Parliament and the Council of 20 July 1998 establishing the Community Action Programme "European Voluntary Service for Young People" Official Journal L 214, 31/07/1998
[7] Decision No 1031/2000/CE of the European Parliament and of the Council of 13 April 2000 drawing up the "YOUTH" Community Action Programme. Official Journal L 117, 18/05/2000
[8] Lásd: European Commission (2013), EU Youth programmes 1988–2013: http://www.juventudenaccion.injuve.es/opencms/export/download/noticias/25ansEUYouth.pdf

eredményezte, hogy kiszélesedett a finanszírozott programok köre, így például a nagyszabású EVS-rendezvények és önkéntes programok esetében (például ifjúsági csúcstalálkozók, Európa kulturális fővárosai, Európa ifjúsági fővárosai, európai sportbajnokságok).[9] A stratégiai EVS-projektek támogatásával pedig azt a célt tűzték ki, hogy a tapasztalt koordináló szervezetek – helyi, regionális, nemzeti és/vagy európai szintű hatást gyakorló – EVS-programokat dolgozzanak ki.

Projekt-jellemzők. Az Európai Önkéntes Szolgálat lehetőséget biztosított arra, hogy 17–30 éves fiatalok 2–12 hónapot – egyéni vagy csoportos formában – tölthettek el önkéntes munkával más, hazájuktól eltérő országban. Önkéntességük fizetetlen, nonprofit és teljes munkaidős önkéntes szolgálatból állt. Ez a definíció az önkéntesség szűk definíciós bázisán nyugodott – szemben az akkor már az uniós intézményekben meghonosodott tág értelmezéssel –, és az önkéntesség három esszenciális feltételére koncentrált.

Az EVS-önkéntesek tevékenységükkel hozzájárultak egy civil szervezet missziójának mindennapi megvalósításához, illetve részt vettek közösségi projektekben, különböző intézményekben (például iskola, kórház, idősotthonok stb.) munkájában. A főbb tevékenységi területek a kultúra, a kulturális örökség, a művészetek, a sport, a szociális gondozás és a polgári- és környezetvédelem voltak. Az EVS-projektek túlnyomó többségét az Erasmus+ nemzeti irodák szintjén választották ki.[10] A projekteknek legalább egy küldő és egy fogadó szervezetből kellett állniuk, de rendelkezhettek koordináló szervezettel is, amely összefogta az EVS-projektet, és viselte a pénzügyi és adminisztratív felelősséget. A résztvevő küldő és fogadó szervezeteknek érvényes EVS-akkreditációval kellett rendelkezniük.[11] A küldő szervezet/intézmény volt felelős azért, hogy indulás előtt megfelelő felkészítését biztosítson az önkéntes számára, beleértve az adminisztratív támogatást (például a nem uniós önkéntesek vízumigényléséhez nyújtott segítséget) és az indulás előtti képzést. Az önkéntes hazatérésekor a küldő szervezet/intézmény megszervezte, hogy az önkéntes részt vegyen az EVS-

[9] Lásd részletesebben: European Commission (2015), Erasmus+ Programme Guide: http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/documents/erasmus-plus- programme-guide_en.pdf

[10] Kivéve azokat, amelyeket az European Education and Culture Executive Agency (*EACEA*) szintjén finanszíroztak a „Kapacitásépítés az ifjúságpolitika területén" és a „nagyszabású európai önkéntes szolgálati események" keretében (Brandenburg et al. 2017:26).

[11] Ettől csak a nagyszabású EVS-eseményeken vagy a világ más partnerországainak ifjúsági kapacitásépítési projektjeiben részt vevő szervezetek esetében tekintettek el. Lásd: http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus/files/files/resources/erasmus-plus-programme- guide_en.pdf és EVS Akkreditációs Irányelvek: https://www.salto-youth.net/downloads/4-17- 2938/EVS%20Accreditation%20Guidelines.pdf

tevékenység értékelésében, lehetőséget biztosított számára a tapasztalatcserére, valamint az eredmények terjesztésében és hasznosításában való részvételre, továbbá támogatást nyújtott a saját közösségébe való visszailleszkedésbe. A fogadó szervezet feladata azt volt, hogy koordinálja az önkéntes(eke)t egy tevékenység, vagy szolgáltatásnyújtás területén. A fogadó szervezet volt felelős azért is, hogy az önkéntes számára szállást, „zsebpénzt", mentorálást, folyamatos (személyes, feladathoz kapcsolódó, nyelvi és adminisztratív) támogatást, nyelvi képzést, valamint a helyi közösségbe való beilleszkedési és más EVS-önkéntesekkel és fiatalokkal való találkozási lehetőségeket biztosítson (Brandenburg et al. 2017:27). Ahogy már szó volt róla, az EVS-önkéntesség lehetett egyéni vagy csoportos jellegű. Ez utóbbi esetében a csoport minden önkéntese ugyanabban az időszakban végezte feladatát egy közös témához kapcsolódva.

Az Európai Önkéntes Szolgálat hatásai. Ennek vizsgálatakor három szereplőt kell kiemelni: az önkénteseket, a (fogadó és küldő) szervezeteket és a (helyi) közösségeket. Brandenburg és munkatársai (2017:17-18) az önkéntesekre vonatkoztatva hét fő hatást nevesítenek, úgymint: a személyes fejlődés, az interperszonális és szociális kompetenciák fejlesztése, a munkaszocializációra gyakorolt hatás, a tapasztalatszerzés, a nemzetközi mobilitás, valamint a társadalmi tudatosság és elköteleződés erősítése. A fogadó szervezeti szinten jelentkező hatást vizsgálva a szerzők kiemelik az olyan előnyöket, mint például a munkatársak kulturális sokszínűségre való nyitottságának fejlődését, a jobb projektmenedzsmenti kompetenciákat, valamint a szervezet nemzetközi profiljának erősödését (Brandenburg et al. 2017:18). A helyi közösségekre gyakorolt hatás nehezebben kimutatható és a szerzők szerint kevésbé értékelt szempont volt az EVS hatásvizsgálatánál. Kutatási eredményeik szerint öt közösségre gyakorolt következményt lehetett feltárni az EVS-önkéntesség során: interkulturális tanulást és párbeszédet (például kulturális események során létrejövő interakciók során), a transznacionális mobilitás ösztönzését, az Európai Unióval kapcsolatos pozitív attitűdök megjelenését, az európai identitás erősödését, valamint a hozzájárulást az „idegenekkel" szembeni előítéletek csökkentéséhez.

Az Európai Önkéntes Szolgálat önkénteseinek sajátosságai. Brandenburg és munkatársai 2017-ben 10 480 főt kérdeztek meg, akiknek 79 százaléka EVS-önkéntes[12], 3 százaléka nem EVS-önkéntes, 18 százalékuk pedig a fogadó és küldő szervezetek munkatársai volt.

Az eredmények szerint az összes megkérdezett EVS-önkéntesek 63 százaléka nő volt, és háromötödük magasabb szociokulturális környezetből (felsőfokú végzettségű szülőktől) származott. A válaszadók 67 százalékának ugyancsak felsőfokú végzettsége volt. Ezzel kapcsolatosan a szerzők megjegyzik, hogy „az EVS-ben tapasztalható látszólagos társadalmi szelektivitást inkább az önkéntesség, mint olyan szelektivitásának kell tekinteni, nem pedig az EVS mint önkéntes rendszer egyedi jellemzőjének" (Brandenburg et al. 2017:15). Azaz, ez esetben is megmutatkozott, amit David Smith (1994) leírt, az önkéntesség domináns státusz-modell jellemzője. A megkérdezés idején önkéntességet vállalók motivációjának sorrendjében az első két helyet az idegen nyelv tanulásának lehetősége (87 százalék) és az új emberekkel való találkozás (86 százalék) foglalta el, amit a külföldi tartózkodás lehetősége (84 százalék), a humán készségek fejlesztése (78 százalék) és végül pedig a karrierkilátások szempontjából nyújtott előnyök (63 százalék) követtek.

Klaszterelemzés alapján az EVS-önkéntesek öt típusát azonosították Brandenburg és munkatársai (2017:16):

- A „standard diákok" – a dél-európai önkéntesek kivitelével – a többi európai és a más országok egyetemeinek hallgatói, akiknek átlagéletkora 24 év volt. Alacsonyabb társadalmi státuszúak[13] nem voltak ebben a csoportban (a teljes minta 25 százaléka).
- A „mediterrán diákok" – ide csak a Dél-Európából származó, a fenti csoporthoz hasonló szociokulturális jellemzőkkel rendelkező önkéntesek tartoznak, akiknek átlagéletkora 24,5 év volt (a teljes minta 22 százaléka).
- A „tapasztalt munkavállalók" csoportja, olyan önkéntesekből állt, akik már teljes munkaidőben dolgoztak, mielőtt részt vettek volna az Európai Önkéntes Szolgálatban. Többé-kevésbé egyenlően oszlottak meg az összes országban, bár Észak-Európa volt a

[12] Az egyéni résztvevők között az EVS-önkéntesek valamennyi csoportja képviseltette magát úgy, mint az olyan önkéntesek, akik a kutatás évében kezdték meg önkéntes szolgálatukat vagy annak első felében jártak. Továbbá, akik szolgálatuk utolsó szakaszában voltak, valamint az EVS „öregdiákjai", akik 2015 vége előtt fejezték be önkéntességüket. A nemzetközi tapasztalattal nem rendelkező, nem EVS-önkéntesek száma (mint kontrollcsoport) összesen 351 főt tett ki (Brandenburg et al. 2017:46).

[13] A tanulmány a „fewer oppurtunites" – „kevesebb lehetőséggel rendelkező" kifejezést használja ezekre az esetekre.

leggyakoribb hazai régiójuk, Dél-Európa pedig a legritkább. A legtöbben 26 évesek vagy idősebbek voltak, és csak néhány alacsonyabb szociokulturális státuszú önkéntes tartozott ide (a teljes minta 20 százaléka).

- A „hátrányos helyzetű álláskeresők", akik az alacsonyabb szociokulturális státuszú fiatalok közül kerültek ki, többsége aktívan keresett munkát, illetve 37 százalékuk munkanélküli volt EVS-önkéntessége előtt. Átlagéletkoruk 24,5 év volt és a teljes minta 19 százalékát alkották.
- A „nyugati tanulók" csoportját azok a felső és középfokon tanuló diákok alkották, akik Nyugat-Európa országaiból származtak, átlagéletkoruk 19 év volt és a teljes minta 14 százalékát tették ki.

Végezetül meg kell jegyezni, hogy a „top 10" egyéni önkéntest küldő ország sorrendje a megkérdezettek körében a következőképpen alakult: Németország, Spanyolország, Olaszország, Franciaország, Lengyelország, Törökország, Románia, Magyarország, Ukrajna, Portugália. A „top 10" egyéni önkéntest fogadó országok sorrendjét pedig messze magasan Spanyolország vezette, amit Németország, Lengyelország, Olaszország, Franciaország, Románia, Egyesült Királyság, Bulgária és végül Portugália követett.

Az Európai Szolidaritási Testület létrejötte és működésének jellemzői

2016 őszén Jean Claude Junker, az Európai Bizottság elnöke bejelentette, hogy az ifjúsági önkéntesség fejlesztésére egy új programot – az Európai Szolidaritási Testületet (European Solidarity Corps) – hoznak létre,[14] ami valójában 2018-tól kezdte meg működését. Az Európai Szolidaritási Testületbe öt olyan program lett összevonva, amely a fiatalokkal és/vagy önkéntességükkel foglalkozott.[15]

Az új program már nevében is tükrözte azt a szemléletbéli váltást, ahogyan a 18-30 éves fiatalok önkéntességének fejlesztését meghatározták a testület „alapító" dokumentumában. Egyrészt a tanulási folyamatról a hangsúly – a szolidaritás kiemelésével – áttevődött arra, hogy

[14] Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A European Solidarity Corps, COM (2016) 942, Brussels, December 7th, 2017, http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0942&from=EN

[15] Ez az öt program az Erasmus+ (Európai Önkéntes Szolgálat), a Foglalkoztatás és Társadalmi Innováció, a LIFE, Európa a Polgárokért programok, valamint a Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap. Lásd erről bővebben: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A European Solidarity Corps, COM (2016) 942, Brussels, December 7th, 2017, 7. oldal.
http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0942&from=EN

a fiatalok önkéntessége társadalomtudatos, illetve társadalmilag hasznos legyen, valamint, ahogy a közlemény fogalmaz: „Az Európai Szolidaritási Testület sok európai fiatal számára új lehetőséget teremtene arra, hogy olyan érdemi tevékenységben vegyenek részt, amely ugródeszkának bizonyulhat a munkaerőpiac felé." (lásd Communication from the Commission to the European Parliament 2017:2). Másrészt a „testület" név felvétele azt jelentette, hogy azok a fiatalok, akik önkéntességre vállalkoznak, nem egyszerűen „csak résztvevői" lesznek, hanem jelentkezésükkel tagjaivá is válnak ennek a programnak. A tagokat pedig jogok és kötelességek illetik meg, azaz, például kezdeményezhetnek projekteket saját országukban is.

A misszió. Az Európai Szolidaritási Testület deklarált missziójának három fő eleme azonosítható, hogy összefogja a fiatalokat és a szervezeteket

a) egy befogadóbb társadalom kiépítése,
b) a kiszolgáltatott személyek támogatása, valamint
c) a társadalmi humanitárius kihívások kezelése érdekében.

E fenti felsorolásból jól látható, hogy a humanitárius segítségnyújtással kapcsolatos szolidaritási tevékenységek (melynek projekt típusa az Európai Önkéntes Humanitárius Hadtest lett), valamint a humanitárius önkéntes projektek új elemei az Európai Szolidaritási Testületnek.

Tevékenységek. A tevékenységek négy típusát jelöli ki az Európai Szolidaritási Testület programja[16]:

1. A fiatalok részvétele a társadalmi kihívások kezelését szolgáló tevékenységekben, ami megnyilvánulhat
- önkéntesség és
- szolidaritási projektek formájában.
2. Részt vehetnek humanitárius segítségnyújtással kapcsolatos szolidaritási tevékenységekben, valamint
3. hálózatépítési tevékenységekben.
4. A Szolidaritási Testület részét képezik a minőségi és támogatási intézkedések, úgymint: a tanulástámogatás (például az általános online- és nyelvi tréning, az értékelés, a mentorálás

[16] A program indulásakor a gyakornoki és munkavállalói projektek is részét képezték, de ezek később megszűntek.

stb.), a biztosítás, az Európai Szolidaritási Testület Portálja, és egyéb adminisztratív intézkedések.[17]

A program keretében a legtöbb lehetőséget a határokon átnyúló önkéntes tevékenységek kínálják a környezetvédelem, az egészségügy, a társadalmi befogadás, a digitális technológiák, a kultúra, a sport stb. területén. Az EVS-nél leírtakhoz hasonlóan a fiatalok önkéntessége lehet egyéni és csoportos önkéntesség. Az egyéni önkéntesség a programokban 2 hónaptól 12 hónapig tarthat, amikor is az önkéntes teljes munkaidőben dolgozik (heti 30-38 órát), amivel hozzájárul egy olyan szervezet napi munkájához, ami a helyi közösség javát szolgálja. A csoportos önkénteség 2 héttől 2 hónap időtartamig terjedhet, amikor ugyancsak teljes munkaidőben dolgozik az önkéntes egy olyan csoportban, ami 10-40 önkéntesből áll (akik legalább két különböző országból valók).[18]

Mind az egyéni, mind pedig a csoportos önkéntesség megvalósulhat határon átnyúló, de országon belüli projektek formájában is. Fontos kiemelni még, hogy az Európai Szolidaritási Testület kitágította a fogadó országok körét, mivel már nem csak uniós tagországokba, hanem nem-tagországokba, illetve Európán kívüli országokba (különösen a humanitárius önkéntesség esetében) is utazhatnak az önkéntesek.

Az Európai Önkéntes Szolgálat során még küldött és fogadott önkéntesekről/küldő és fogadó szervezetekről beszélhettünk, míg Szolidaritási Testület a küldött önkéntesekre/küldő szervezetekre már inkább a támogatott önkéntesek/támogató szervezetek kifejezést használja, kifejezve azt a komplex munkát, amit az önkéntes kap felkészítése és visszatérése után, illetve amit a szervezetek támogatása jelent (lásd Kolozsvári 2024).

Az Európai Szolidaritási Testület keretében megvalósuló önkéntességgel kapcsolatban meg kell említeni Gabriella Civico 2017-es tanulmányát, amelyben Szolidaritási Testület alkalmazásával kapcsolatos kihívásokkal (Civico 2017:106) foglalkozott. A szerző határozottan állást foglalt amellett, hogy egyértelműen különbséget kell tenni az önkéntesség, valamint a gyakornoki munka, illetve szakmai gyakorlatok között. Véleménye szerint az a projektekben érvényesíteni kell a helyi közösségek szükségleteit és ahhoz kell megtalálni a megfelelő részvételi formát is. Az Európai Szolidaritási Testület kitágította a fogadó szervezetek körét a

[17] Lásd erről bővebben: European Solidarity Corps Programme Guide 2023. https://youth.europa.eu/d8/sites/default/files/inline-files/european_solidarity_corps_guide_2023_en.pdf
[18] Ez 2024-től már minimum 5 főre módosult és nincs felső határa.

civil-nonprofit szervezetektől kezdve az intézményeken át a forprofit szervezetekig. Ez utóbbiakkal kapcsolatosan Gabriella Civico arra hívta fel a figyelmet, hogy a forprofit fogadó szervezeteknek – különösen a szakmai gyakorlatok esetében – alá kellene írniuk egy minőségi chartát, ami tartalmazza a mentoráláshoz, a világos oktatási célokhoz, a megfelelő fizetéshez és az egészségbiztosításhoz való jogot (Civico 2017:107).

Irányítási struktúra. Az Európai Szolidaritási Testület programjának közvetlen végrehajtója az Európai Bizottság Oktatásügyi, Ifjúsági, Sport és Kulturális Főigazgatósága – általános felelősséget vállalva a felügyeletért és a koordinációért – az Európai Oktatási és Végrehajtó Ügynökség (European Education and Culture Agency, EACEA) által. Az ügynökség alá tartozik olyan intézkedések végrehajtása, mint a Humanitarian Aid, a biztosítás, az általános online tréning és az online nyelvi támogatás, a csoportos önkéntesség kiemelt területeken, a minőségbiztosítás, valamint a centralizált hálózati aktivitás. Az Európai Bizottság Oktatásügyi, Ifjúsági, Sport és Kulturális Főigazgatóságának közvetett irányítása alá tartoznak a Nemzeti Ügynökségek, amelyek felügyelik és szervezik az önkéntes tevékenységeket, a szolidaritási projekteket, a decentralizált hálózati aktivitást, a minőségbiztosítást, valamint az Információs Központot.[19]

Az Európai Szolidaritási Testület 2018 és 2020 közötti tevékenysége számokban.[20] Az Európai Szolidaritási Testület hároméves működését a kövezők jellemezték: 456 275 fiatal fejezte ki érdeklődését és csatlakozási szándékát az által, hogy regisztrált az Európai Szolidaritási Testület Portálján. 72 százaléka az önkénteseknek nő, és a programokban résztvevők 41 százaléka kevesebb lehetőséggel rendelkező (hátrányos helyzetű) fiatal volt.

A Covid-19 járvány hatása az Európai Szolidaritási Testület működésre. A Covid-19 járvány sajátos helyzetet teremtett az önkéntes projektek megvalósítása során. Több tanulmány (lásd például: Strecker – Pitschmann 2022; Jezowski – Poszytek 2022; Dostál 2023) foglalkozott azzal, hogy a globális és az európai szolidaritásra – és ezen belül az uniós szolidaritási programokra – milyen hatással volt a járvány. Tanja Strecker és Ashley Pitschmann (2022)

[19] Az Információs központot az osztrák nemzeti iroda koordinálja, lásd https://www.salto-youth.net/rc/solidarity/

[20] Forrás: https://wayback.archive-it.org/12090/20230331134457/https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/programme-performance-overview/european-solidarity-corps-performance_en

tanulmányukban azt – az Európai Szolidaritási Testület programjaira nézve is konzekvenciákkal járó – a kérdést teszik fel, hogy a Covid-19 járvány tartósan megváltoztatja-e szolidaritási gyakorlatokat és az önkéntességet, és ha igen, akkor hogyan. Elemzésükben bemutatják, hogy miként változott az önkéntesség a válság első hónapjaiban és ezek mennyire voltak átmenetiek, illetve tartósak. Mateusz Jezowski és Paweł Poszytek (2022) az e-önkéntességre fókuszálva egy felmérés eredményeit közlik, amelyet a Lengyelországba érkező külföldi önkéntesek körében végeztek. Eredményeik szerint az önkéntesek gyorsan alkalmazkodtak a megváltozott helyzethez és offline önkéntességüket gyorsan felváltotta az online önkéntesség (például bevásárlások intézése idősek számára, idegen nyelv tanítása, online coaching és pszichológiai tanácsadás). Jakub Dostál (2023) szövegelemzésen alapuló írásában azt állapítja meg, hogy a Szolidaritási Testület pályázati kiírásai az első évben nem foglalkoztak a világjárvánnyal és a kiírásoknak csak alig 8 százaléka nevesítette a pandémiát a projektek fő vagy másodlagos okaként. Ugyanakkor a nemzetközi önkéntesség online piactere lehetőséget adott arra, hogy az Európai Szolidaritási Testületbe bevont 55 partnerország virtuálisan kapcsolatot tudott tartani egymással.

AZ ELEMZÉS CÉLJAI ÉS MÓDSZERTANA

Elemzésünknek két fő célja van: egyrészt megmutatni, hogy miként alakultak 2014 és 2017 között az Európai Önkéntes Szolgálat keretében Magyarországon fogadott önkéntesek jellemzői (számuk és a küldő országok tekintetében). Másrészt feltárjuk a 2018 és 2023 között, már az Európai Szolidaritási Testület programjai által fogadott és támogatott önkéntesek sajátosságait (számuk, nemük, életkoruk, foglalkoztatási státuszuk, küldő és fogadó országok, fogadó városok, illetve megyék, valamint önkéntességük jellege és hossza) tekintetében.
A másodlagos elemzés adatforrását a Tempus Közalapítvány Erasmus+ és Európai Szolidaritási Testület Programiroda által rendelkezésre bocsátott, Excel adatbázisban gyűjtött primer adatok jelentették.[21]

[21] A szerzők ezúton mondanak köszönetet Tempus Közalapítvány Erasmus+ Európai Szolidaritási Testület Programirodájának és Kiss Márta projekt koordinátornak a rendelkezésre bocsátott primer adatokért.

1. táblázat. A rendelkezésre bocsátott adatok jellemzői

Fogadott önkéntesek	2014-2017	2018-2020	2021-2023
száma	X	X	X
neme	n.a.	n.a.	X
életkora	n.a.	n.a.	X
foglalkoztatási helyzet	X	X	n.a.
egyéni/csoportos önkéntesség	n.a.	X	n.a.
önkéntesség időtartama	n.a.	n.a.	X
küldő ország	X	X	X
fogadó város	X	X	n.a.
fogadó megye	n.a.	n.a.	X
Küldött (támogatott) önkéntesek	**2014-2017**	**2018-2020**	**2021-2023**
száma	n.a.	n.a.	X
neme	n.a.	n.a.	X
életkora	n.a.	n.a.	X
fogadó ország	n.a.	n.a.	X
önkéntesség időtartama	n.a.	n.a.	X

Ahogy az 1. táblázat alapján látható, nagyon hiányosak és eltérő adatgyűjtési szempontok szerintiek voltak a másodelemzésre megkapott primer adatok. Az adatgyűjtés 2014-től kezdődött, ami az Erasmus+ Youth in Action Program indulásával esett egybe, és 2017-tel, az Európai Önkéntes Szolgálat utolsó évével zárult. Ebben az időszakban a Magyarországon fogadott külföldi önkéntesek számáról, küldő országukról, magyarországi fogadó városukról, illetve az önkéntesek szociodemográfiai adatai közül csak korábbi foglalkoztatási helyzetükről voltak adatok (1. táblázat). Elemzésünk első részében ezeket az eredményeket mutatjuk be.

2018-tól, az Európai Szolidaritási Testület működésétől számítva 2020-ig a Covid-19 járvány első évéig rendelkeztünk adatokkal a külföldi, fogadott önkéntesek számáról, a küldő országról, a fogadó városról, az önkéntesség jellegéről (egyéni vagy csoportos), a szociodemográfiai adatok közül pedig az önkéntes korábbi foglalkoztatási helyzetéről. Ezen időszak adatainak elemzésére az alfejezet második részében kerül sor.

A 2021 és 2023 közötti időszakban ugyancsak az Európai Szolidaritási Testület égisze alatt fogadott külföldi önkéntesek számáról, a küldő országról, a fogadó megyéről, illetve az önkéntesség hosszáról (napokban) vannak adataink. Az önkéntesek szociodemográfiai helyzetét illetően ismerjük nemüket, életkorukat, de nincsenek adatok korábbi foglalkoztatási helyzetükről. Ezen időszak bemutatásra szintén az alfejezet második részében kerül sor.

A Magyarországról támogatott (küldött) önkéntesekre vonatkozólag csak 2021 és 2023 között álltak rendelkezésünkre adatok, úgymint: a fogadó ország, az önkéntesség időtartama (napokban), valamint az önkéntesek szociodemográfiai helyzetét illetően ismerjük nemüket, életkorukat, de nincsenek adatok korábbi foglalkoztatási helyzetükről.

Az adatok tisztítása, összevonása és (újra)kódolása után az adatelemzést Microsoft SPSS 24.0 programmal végeztük. Az elemzés során jelentkező eltérő esetszámokat az adathiányok magyarázzák.

AZ EURÓPAI ÖNKÉNTES SZOLGÁLAT KERETÉBEN FOGADOTT KÜLFÖLDI ÖNKÉNTESEK 2014–2017 KÖZÖTT

Az Európai Önkéntes Szolgálat keretében 2014 és 2017 között 739 külföldi önkéntes érkezett Magyarországra, évenként növekvő számban (1. ábra). A négy vizsgált évben a fogadott önkéntesek száma közel két és félszeresére (94 főről 227 főre emelkedett).

1. ábra. Az Európai Önkéntes Szolgálat keretében fogadott önkéntesek száma 2014 –2017 között (fő)

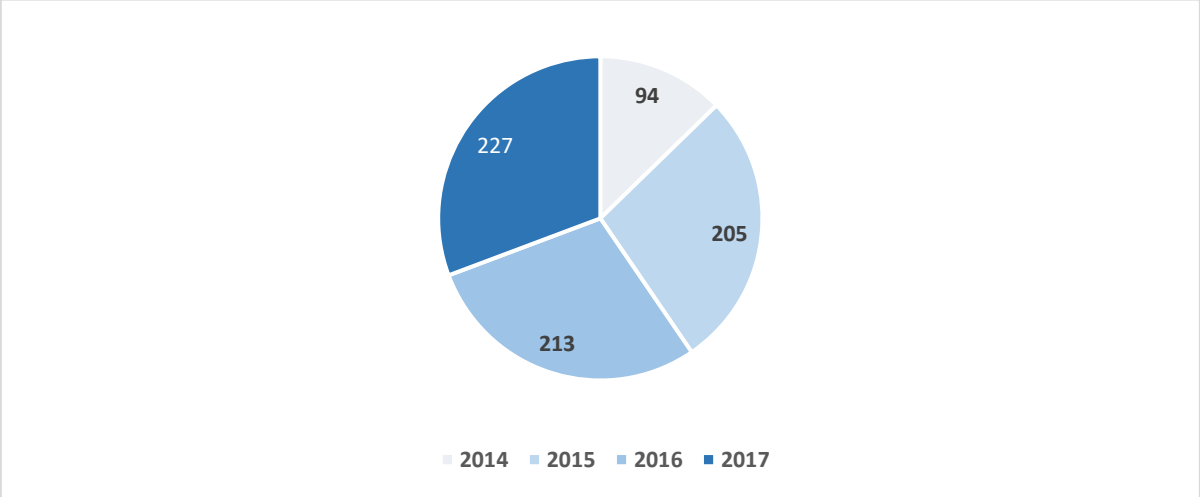

Forrás: Tempus Közalapítvány Erasmus+ Programiroda adatai alapján saját készítésű ábra.

A legtöbb külföldi önkéntes Németországból, Spanyolországból, Olaszországból, Romániából, Franciaországból, Portugáliából és Törökországból érkezett (2. ábra). A küldő országoknak ez a sorrendje csak részben igazolja Brandenburg és munkatársainak (2017) az EVS-önkéntesek rekrutációjára vonatkozó megállapításait. Magyarországra is jelentős számú dél-európai önkéntes érkezett 2014 és 2017 között, ugyanakkor látható egy kulturális hagyományokra alapozódó kapcsolatrendszer leképeződése is (lásd például Németország, Románia vagy

Törökország, illetve Franciaország esetében). Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy egyes szomszédos országokból (Szlovákiából, Szlovéniából, Szerbiából, Ausztriából) nagyon kisszámú önkéntes érkezett.

2. ábra. Az Európai Önkéntes Szolgálat keretében fogadott önkéntesek száma (fő) a küldő ország szerinti megoszlásban (2014-2017)

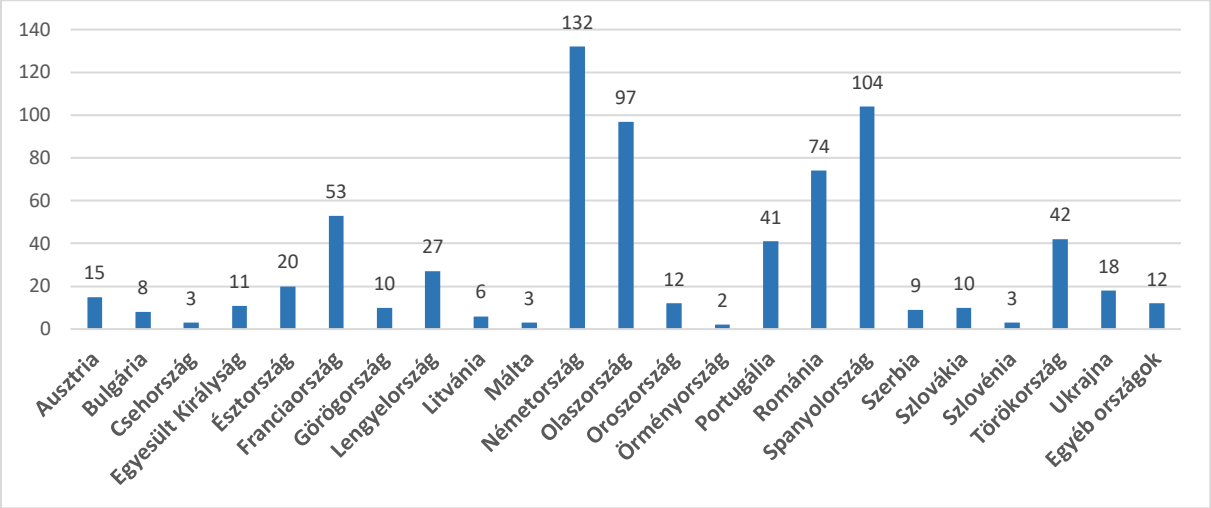

Forrás: Tempus Közalapítvány Erasmus+ Programiroda adatai alapján saját készítésű ábra.

3. ábra. Az Európai Önkéntes Szolgálat keretében fogadott önkéntesek megoszlása a magyarországi fogadó települések (2014-2017) százalékos megoszlása szerint

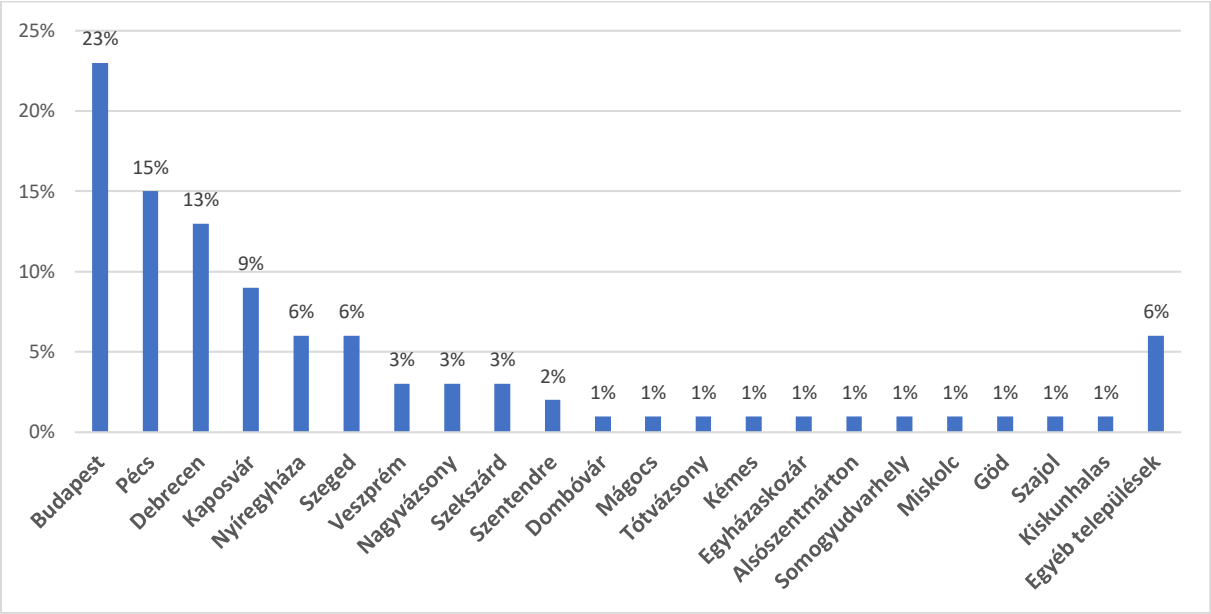

Forrás: Tempus Közalapítvány Erasmus+ Programiroda adatai alapján saját készítésű ábra.

A magyarországi fogadóvárosok tekintetében 492 külföldi önkéntes esetében rendelkeztünk adattal (3. ábra). Az önkénteseknek valamivel több mint a fele három városban töltötte

önkéntes szolgálatát: Budapesten (23 százalékuk), Pécsett (15 százalékuk) és Debrecenben (13 százalékuk). További 49 százalékuk 5 megyeszékhelyen (Kaposváron, Nyíregyházán, Szegeden, Veszprémben, Miskolcon) valamint 8 városban és 6 községben volt önkéntes (3. ábra). Ez a fajta területi megoszlás egyrészt egy erős nagyvárosi koncentrálódást mutat, fővárosi és megyeszékhelyi túlsúllyal. Ugyanakkor nem elhanyagolható annak a kisszámú külföldi önkéntesnek a jelenléte sem, aki kistelepüléseken végezte önkéntes szolgálatát.

Az Európai Önkéntes Szolgálat keretében önkéntességüket 2014 és 2017 között Magyarországon töltő önkéntesek szociodemográfiai jellemzői közül csak a megelőző foglalkoztatási helyzetükről rendelkeztünk adatokkal (4. ábra).

4. ábra. Az Európai Önkéntes Szolgálat keretében fogadott önkéntesek megoszlása megelőző foglalkoztatási helyzetük szerint 2014 és 2017 között (%)

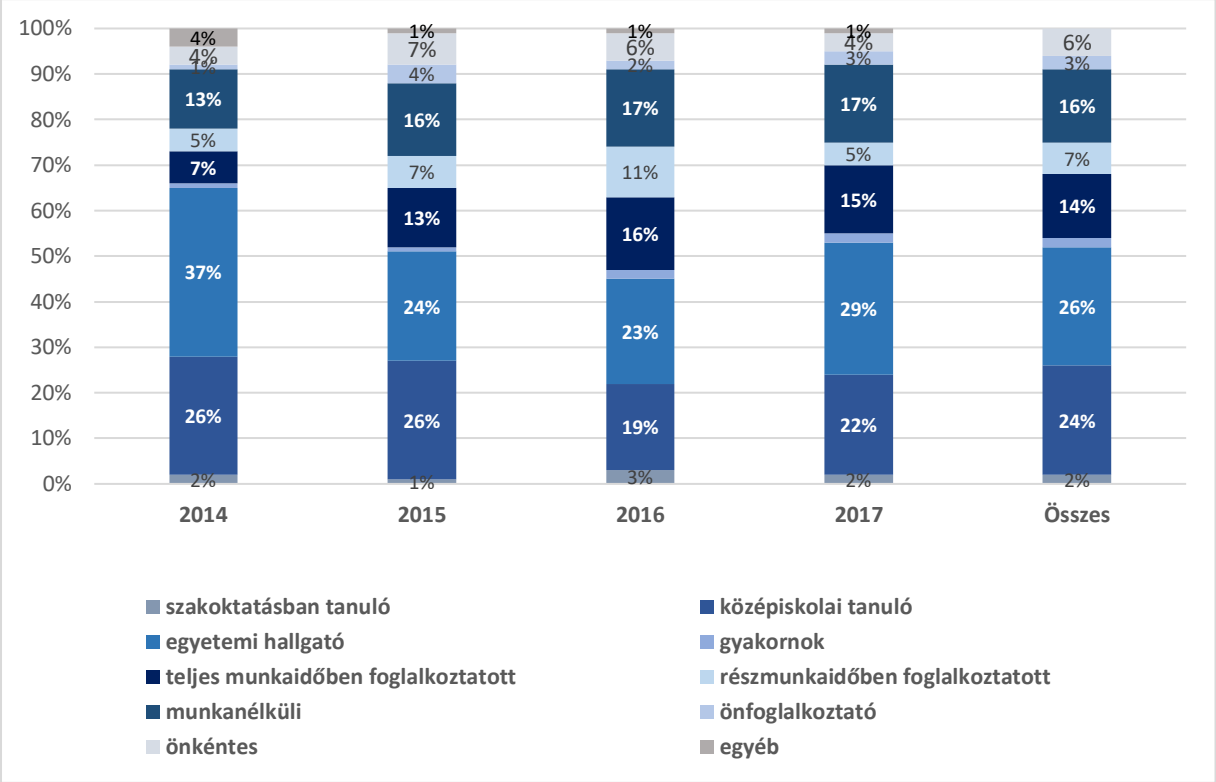

Forrás: Tempus Közalapítvány Erasmus+ Programiroda adatai alapján saját készítésű ábra.

Eszerint a 739 önkéntes megelőző foglalkoztatási státusza szerint két domináns csoport rajzolódott ki: közel azonos arányban voltak az egyetemisták (az összes 26 százaléka) és a középiskolai tanulók (az összes 24 százaléka). Mindez közvetve azt is mutatja, hogy a Magyarországra érkező önkéntesek közel fele fiatal és még közép- vagy felsőfokú tanulói

jogviszonyban volt. Számottevő volt még a munkanélküliek (az összes 16 százaléka) és a teljes munkaidőben foglalkoztatottak aránya (az összes 14 százaléka).

Az évenkénti adatok azonban arra mutatnak rá, hogy 2014-ben az egyetemista önkéntesek aránya még elérte a 37 százalékot, majd ezt követően lecsökkent, és 2017-ben már 29 százalék volt. A középiskolai önkéntesek aránya 2014-ben még 26 százalék körül mozgott, majd 2017-ben 22 százalékon állapodott meg. Mindezekkel szemben mind a munkanélküli, mind pedig a teljes foglalkoztatásban lévő önkéntesek aránya fokozatosan nőtt. A munkanélküli önkéntesek aránya a 2014-es 13 százalékról a vizsgált időszak végére 17 százalékra, a teljes foglalkoztatottaké pedig megkétszereződött, 7 százalékról 15 százalékra emelkedett.

AZ EURÓPAI SZOLIDARITÁSI TESTÜLET KERETÉBEN FOGADOTT KÜLFÖLDI ÖNKÉNTESEK, 2018–2023

Az Európai Szolidaritási Testület keretében fogadott önkéntesek száma összesen 1625 főt tett ki 2018 és 2023[22] között.

5. ábra. Az Európai Szolidaritási Testület keretében fogadott önkéntesek száma 2018 és 2023 között (fő)

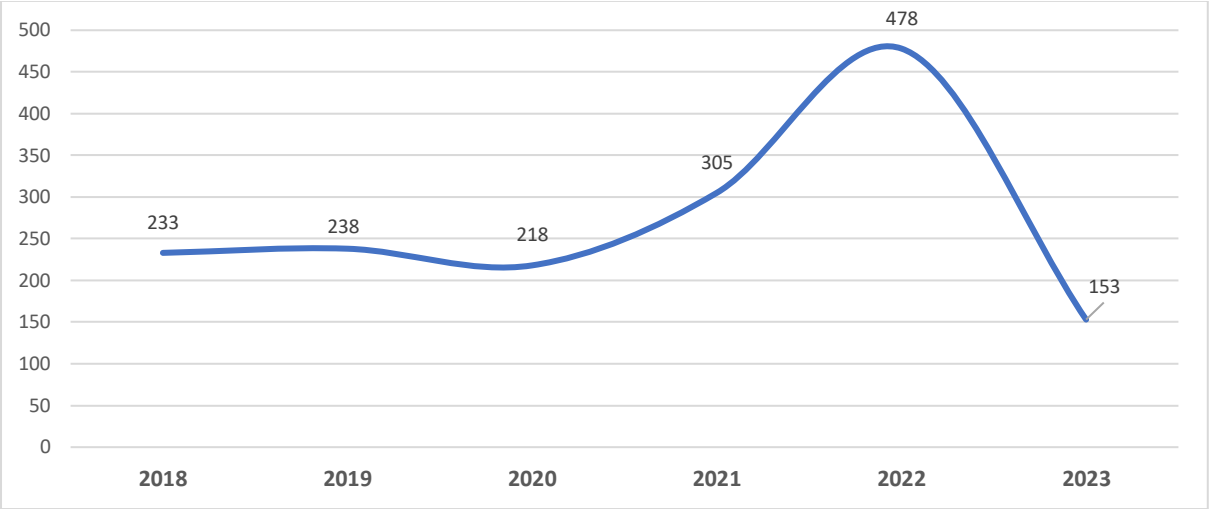

Forrás: Tempus Közalapítvány Erasmus+ Programiroda adatai alapján saját készítésű ábra.

Ahogy az 5. ábrán látható, 2018-ban és 2019-ben nem nagyon változott, és a Covid-19 járvány első évében is alig egy százalékkal (218 főre) esett vissza – az előző évi 238 főhöz képest – az

[22] A 2023-as év nem a végleges számot mutatja a 2024-re áthúzódó önkéntességek miatt.

önkéntesek száma. Ezt követően 2021-ben már 305 főre, 2022-ben pedig 478 főre növekedett a számuk. A 2023-as adatok tájékoztató jellegűek, mert némely önkéntes projektje áthúzódik a 2024-es évre, és itt most csak a 2024 márciusáig önkéntességüket befejezők száma látható. Magyarországra 2018 és 2023 között a legtöbb önkéntes Spanyolországból (155 fő), Olaszországból (136 fő), Németországból (124 fő) Törökországból (113 fő) és Franciaországból (103 fő) érkezett (6. ábra).

6. ábra. Az Európai Szolidaritási Testület keretében érkező külföldi önkéntesek megoszlása a küldő ország tekintetében, 2018–2023 (fő)

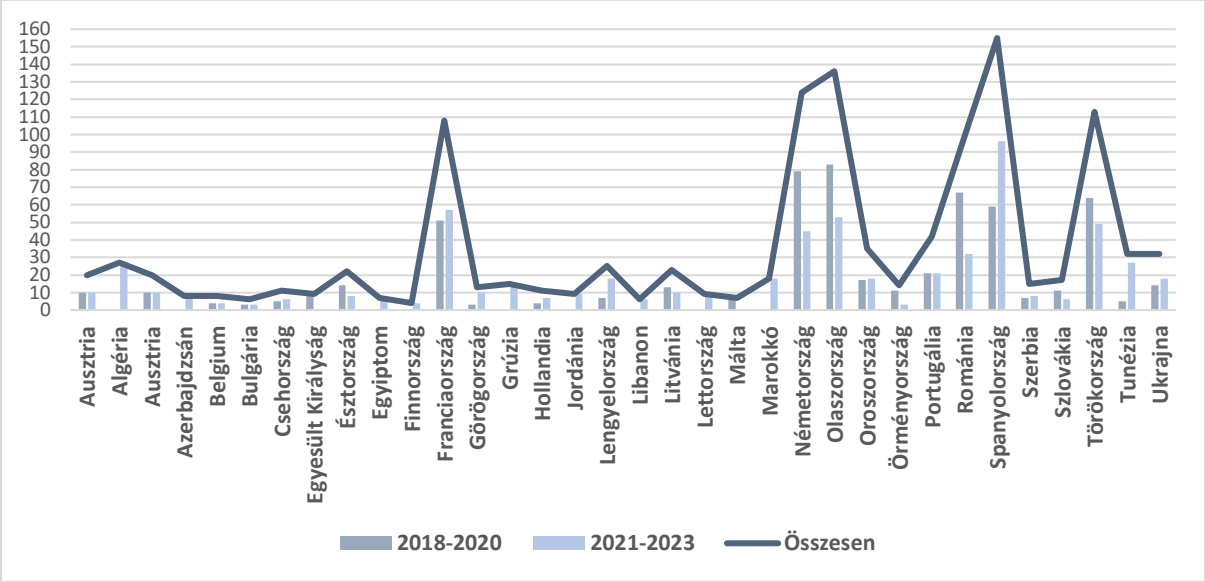

Forrás: Tempus Közalapítvány Erasmus+ Programiroda adatai alapján saját készítésű ábra.

A legnagyobb számú önkéntest küldő országoknak ez a fajta sorrendje megerősíti egyrészt a Brandenburg és munkatársai (2017) által – az Európai Önkéntes Szolgálat kapcsán leírt – megállapítását a dél-európai önkéntesek aktivitására vonatkozólag. Másrészt ez esetben is utal a szomszédsági, illetve bizonyos nemzeti, kulturális kapcsolatokra (lásd Franciaország és Törökország).

Ugyanakkor, ha részletesebben is megnézzük az adatokat azt láthatjuk, hogy a Covid-19 járvány után (2021 –2023 között) egyfajta átrendeződés figyelhető meg a Magyarországra érkező külföldi önkéntesek küldő országát illetően:

- A pandémia előtti időszakhoz képest csökkent az Olaszországból, Törökországból, Németországból Magyarországra érkező önkéntesek száma.

- Csökkent a szomszédos országokból (Románia, Szlovákia), illetve nem, vagy alig változott egyes közép- és kelet-európai országokból (például Ausztria, Bulgária, Csehország, Szerbia) fogadott önkéntesek száma, de megnőtt például a lengyel és az ukrán önkénteseké.
- A korábbiakhoz képest pedig szembetűnően megemelkedett a földrajzilag Európán kívüli országokból (lásd Algéria, Azerbajdzsán, Grúzia, Jordánia, Libanon, Marokkó, Tunézia) származó külföldi önkéntesek száma.

Az önkéntes projektek lehetőséget adnak országon belüli önkéntes projektek megvalósítására is. Az adatok azt mutatták, hogy 2018 és 2023 között az önkéntesek 16 százaléka volt olyan magyar önkéntes, aki egy önkéntes projekt keretében Magyarországon töltötte önkéntes szolgálatát.

Az Európai Szolidaritási Testület keretében 2018–2020 között Magyarországra érkező külföldi önkéntesek magyarországi fogadó települései, foglalkoztatási helyzete és önkéntességének jellege

A 2018 és 2020 közötti időszakban összesen 689 külföldi önkéntes teljesített szolgálatot Magyarországon, akiknek 34 százaléka 2018-ban, 35 százaléka 2019-ben, 31 százaléka pedig 2020-ban érkezett.

7. ábra. Az Európai Szolidaritási Testület keretében érkező külföldi önkéntesek megoszlása a magyarországi fogadó települések alapján 2018 –2020 között (%)

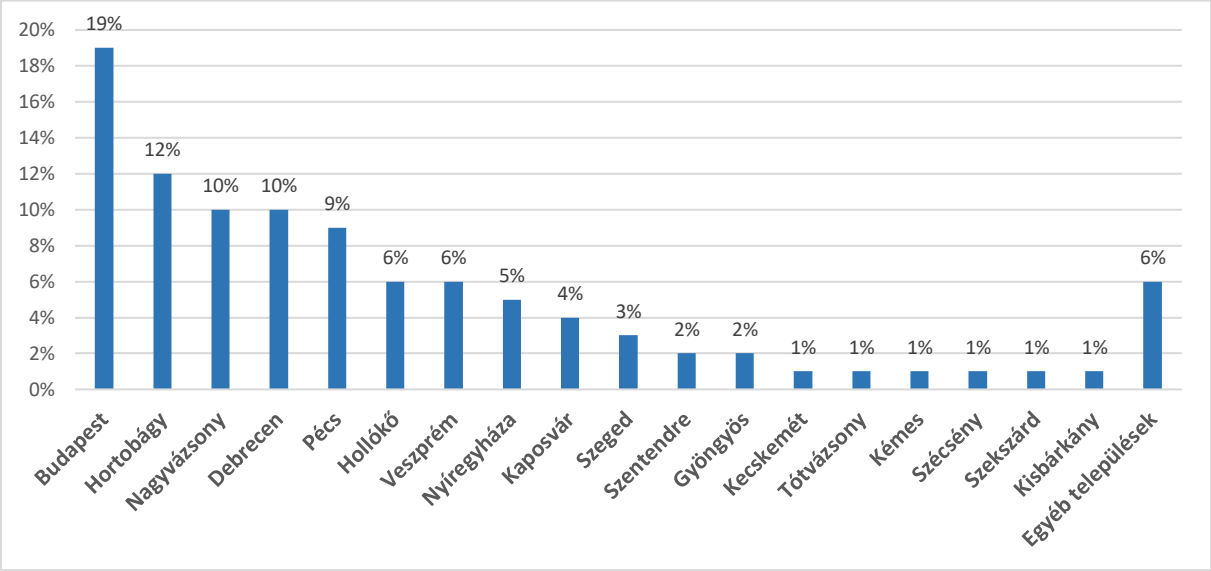

Forrás: Tempus Közalapítvány Erasmus+ Programiroda adatai alapján saját készítésű ábra.

A 2018 és 2020 között Magyarországon lévő összes külföldi önkéntes fogadó városainak sorát Budapest vezette, ugyanis 607 fő adatai alapján az összes önkéntes 19 százaléka a fővárosban töltötte önkéntességét (7. ábra). Köztudott, hogy az olasz és a spanyol önkéntesek kifejezetten budapesti fogadó szervezeteket keresnek. A további négy település közül Hortobágy község népszerűségét természeti-, környezetvédelmi értékei, míg Nagyvázsony községét a Fekete Sereg Ifjúsági Egyesület projektjei magyarázhatják (lásd Szokolay 2023). Debrecen és Pécs megyeszékhelyek követték a két községet a rangsorban, mint nagyobb arányú külföldi önkéntest fogadó települések. Pécsett a 2010-es Európai Kulturális Fővárosa program óta továbbra is jelentős a külföldi önkéntesek jelenléte. Hasonló okok magyarázzák Veszprém „helyezését" is, hiszen 2023-ban Európa Kulturális Fővárosa volt a megyeszékhely (lásd Szendrei – Timár – Happ 2023) és ezekben az években már az előkészületi programok zajlottak. A további, külföldi önkéntest számottevő arányban fogadó magyarországi települések sorában még öt megyeszékhelyet, három várost és három községet találtunk.

A külföldi önkéntesek önkéntességének jellegéről 556 fő esetében rendelkeztünk adatokkal 2018 –2020 között. Az elemzés azt mutatta, hogy mind a három vizsgált évben nagyobb számú önkéntest vonzott az egyéni, mint a csoportos önkéntesség (8. ábra).

8. ábra. Az Európai Szolidaritási Testület keretében érkező külföldi önkéntesek megoszlása önkéntességük egyéni és csoportos jellege szerint, 2018 és 2020 között (fő)

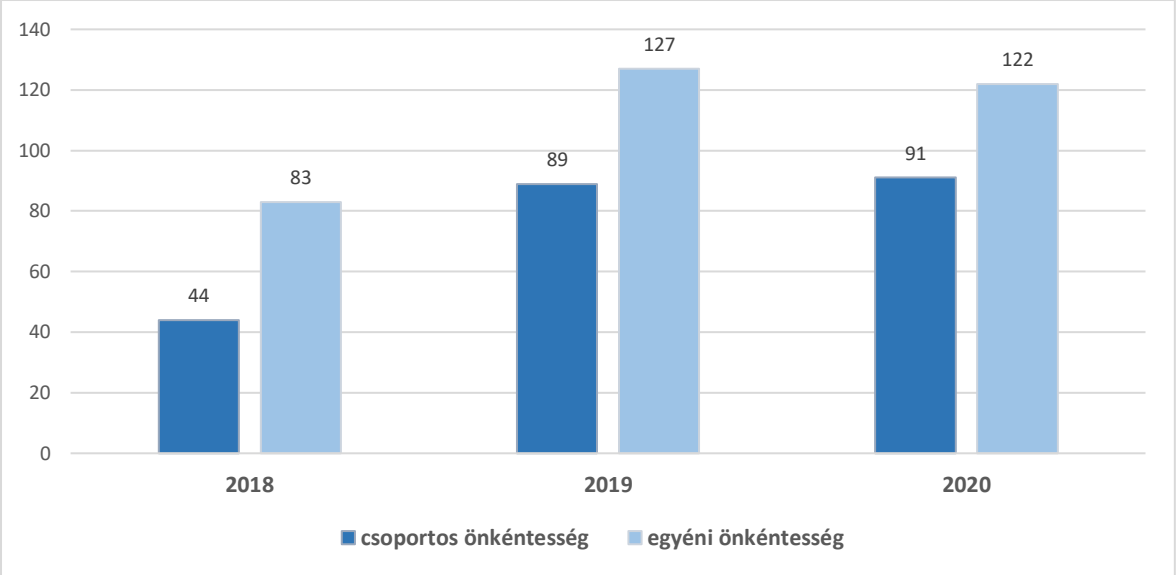

Forrás: Tempus Közalapítvány Erasmus+ Programiroda adatai alapján saját készítésű ábra.

Ugyanakkor az is látható, hogy a csoportos önkéntesek száma 2018 és 2020 között kétszeresére (44 főről 91 főre), míg az egyéni önkéntesek száma (83 főről 122 főre) csak másfélszeresére nőtt.

A 2018 és 2020 között Magyarországra érkező külföldi önkéntesek korábbi foglalkoztatási státuszának jellemzői alapján megállapítható, hogy az önkéntesek (689 fő) 75-83 százaléka négy foglalkoztatási csoportból rekrutálódott (9. ábra). Legnagyobb arányban (26-33 százalékban) egyetemisták voltak, akiket a középiskolai tanulók követnek (15-23 százalékban), közel hasonló megoszlásban pedig a teljes munkaidőben foglalkoztatottak (12-15 százalék) és a munkanélküliek (15-18 százalék).

9. ábra. Az Európai Szolidaritási Testület keretében érkező külföldi önkéntesek megoszlása korábbi foglalkoztatási helyzetük alapján, 2018 és 2020 között (fő)

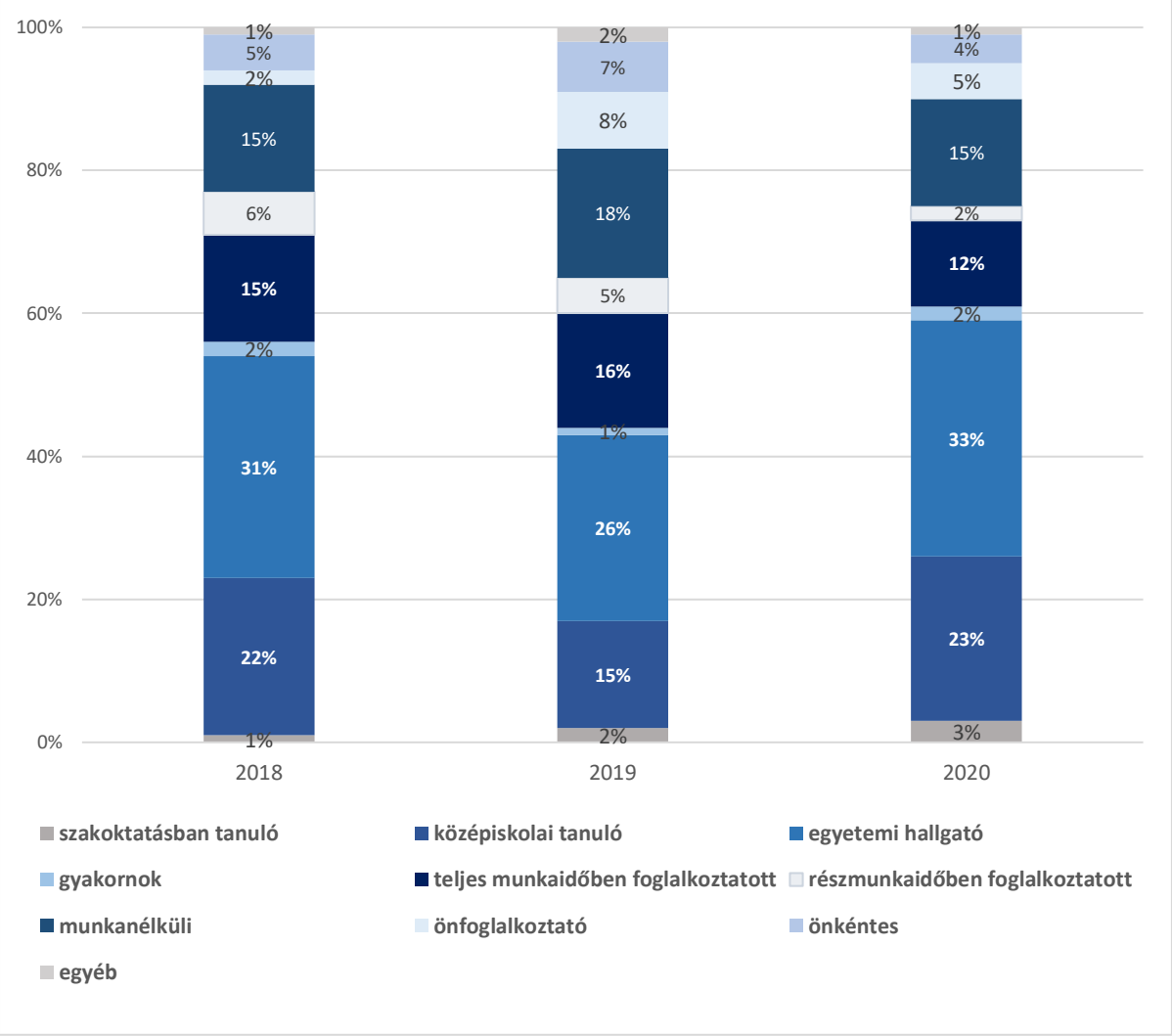

Forrás: Tempus Közalapítvány Erasmus+ Programiroda adatai alapján saját készítésű ábra.

A korábbi foglalkoztatási státusz és az önkéntesség jellege szoros összefüggést mutatott. A csoportos önkéntesség leginkább a szakoktatásban tanulókra, a munkanélküliekre, valamint az egyetemistákra volt jellemző (10. ábra). Ennek alapján az feltételezhető, hogy ez a három csoport olyan önkéntes projektekben vesz részt, amelyekben nagy számú önkéntesre van szükség rövidebb-hosszabb ideig. Ezzel szemben az egyéni önkéntesség a korábbi gyakornokok, a teljes munkaidőben foglalkoztatottak, a magukat önkéntesként megjelölők és meglepő módon a középiskolai tanulók körében mutatkozott dominánsnak. Ez arra utal, hogy az egyéni önkéntesség vállalása a már munkatapasztalatokkal rendelkezők, vagy azt megszerezni kívánók körében mutatkozik gyakoribbnak.

10.ábra. Az Európai Szolidaritási Testület keretében érkező külföldi önkéntesek megoszlása korábbi foglalkozásuk és önkéntességük jellege szerint, 2018 és 2020 között (%)

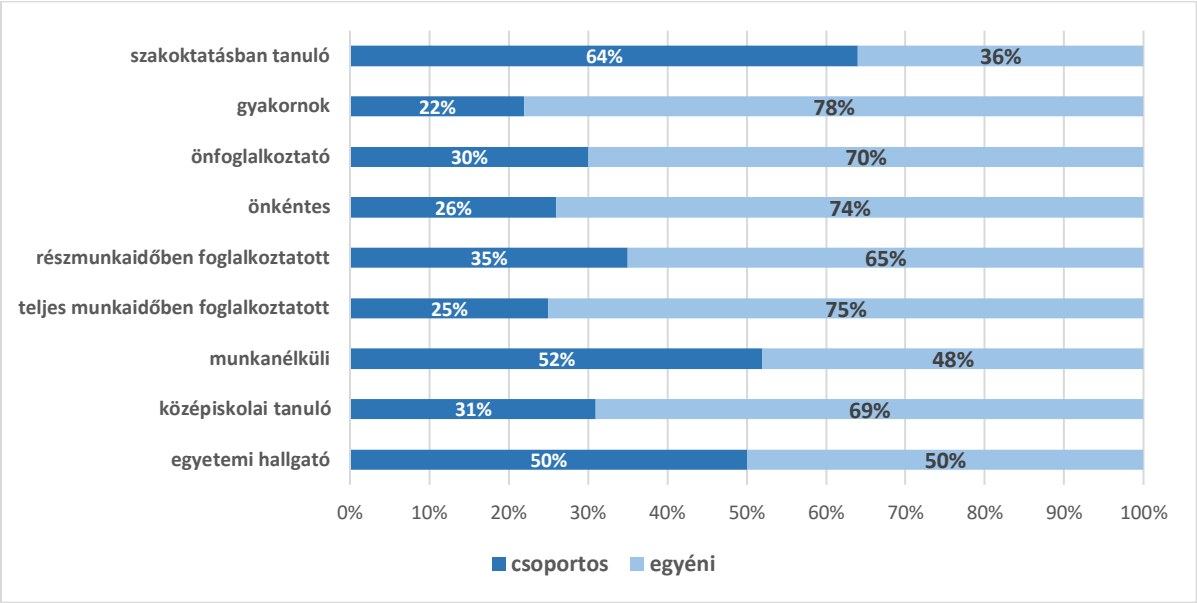

Forrás: Tempus Közalapítvány Erasmus+ Programiroda adatai alapján saját készítésű ábra.

Az Európai Szolidaritási Testület keretében 2021 –2023 között Magyarországra érkező külföldi önkéntesek demográfiai jellemzői, magyarországi fogadó megyéjük és önkéntességük időtartama

2021 és 2023 között 936 fogadott önkéntesről voltak adataink, akiknek 33 százaléka 2021-ben, 51 százaléka 2022-ben, 16 százaléka pedig 2023-ban volt önkéntes. Életkoruk szerint az önkénteseket csoportokba osztottuk: 18-24 évesek és 25-30 év közöttiek, amit az indokolt,

hogy így láthatóvá válik egy tanulói (középiskolai, egyetemista) és egy munkaerőpiaci (foglalkoztatott, munkanélküli) csoport, mivel az önkéntesek korábbi foglalkoztatási helyzetéről nem rendelkeztünk adatokkal.

A 2021 és 2023 között Magyarországon önkéntességet vállalók 37 százaléka volt férfi és 63 százaléka nő, ami hasonló arányú női túlsúlyt mutat, mint amit Brandenburg és munkatársai (2017) az EVS-önkéntesek körében mértek. A fogadott önkéntesek életkora 18 és 30 év között mozgott, az átlagéletkor 22,4 év volt és közel háromnegyedük a tanulói csoportba tartozott, azaz 18 és 24 év közötti volt, míg a 25-30 évesek aránya 26 százalék körül alakult. Mindez arra utal, hogy a magyarországi önkéntes projektek leginkább a tanulói korosztályt vonzzák.

A külföldi önkéntesek 2021 és 2023 közötti időszakban végzett tevékenysége 12 magyarországi megyében realizálódott (11. ábra). Majd egyharmaduk Hajdú-Bihar, egyötödük Veszprém megyében, 14 százalékuk pedig Budapesten teljesített szolgálatot, illetve az önkéntesek további 34 százaléka további 8 megyében volt önkéntes. Mindez véleményünk szerint arra utal, hogy területileg egyfajta koncentrálódás alakul ki magyarországi önkéntes projektekben is. Ebben szerepe lehet az önkéntesek egymás közti információcseréjének és csak az igazán vállalkozó szelleműek mennek „ismeretlenebb” vagy „nem felkapott” helyekre önkéntesnek.

11. ábra. Az Európai Szolidaritási Testület keretében érkező külföldi önkéntesek megoszlása a magyarországi megyék és a főváros alapján, 2020–2023 között (%)

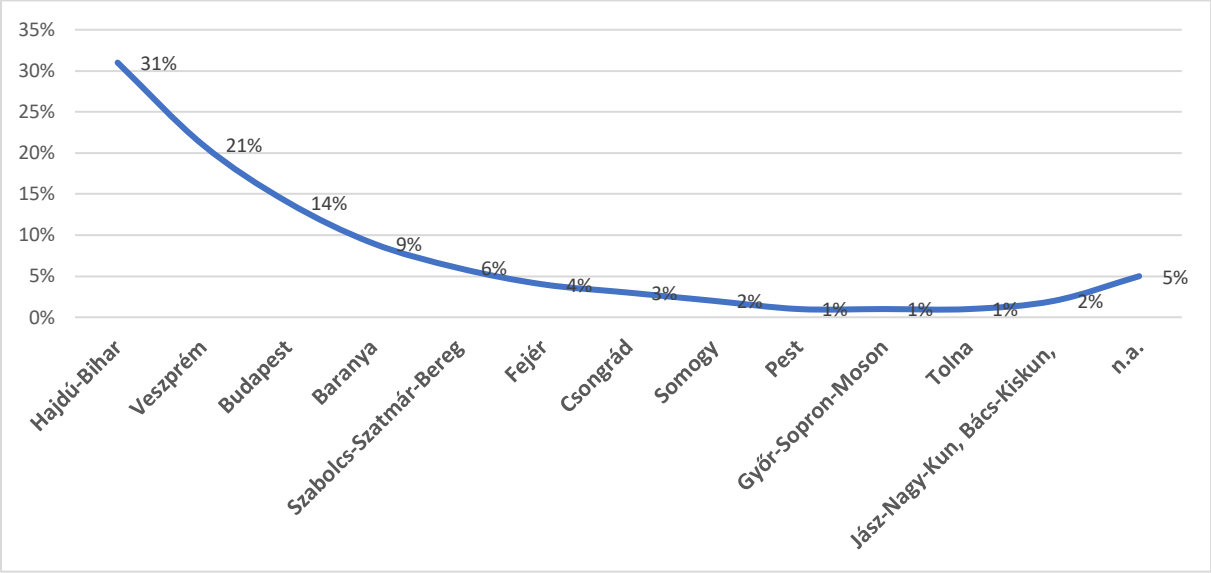

Forrás: Tempus Közalapítvány Erasmus+ Programiroda adatai alapján saját készítésű ábra.

Érdemes megjegyezni, hogy nyolc magyarországi megyében – Békés, Borsod, Fejér, Komárom, Nógrád, Somogy, Tolna és Zala – nem volt olyan fogadó szervezet, amely megfelelő önkéntes programot tudott volna kínálni külföldi önkéntesek számára.

A rendelkezésre bocsátott adatbázisban csak az önkéntes napok száma szerepelt, ezért ezt kategorizáltuk, aminek alapján három csoportot kaptunk: a 2 hónapig vagy annál kevesebb ideig, a 2-12 hónapig és végül pedig a 12 hónapig vagy annál hosszabb ideig önkéntes szolgálatot teljesítőkét. Az elemzés azt mutatta, hogy önkéntesség időtartama évenként eltért, az első időszakban kissé felülreprezentáltak voltak az egy évig vagy azon túli önkéntesek, 2022-ben a 2 hónap vagy annál rövidebb időre érkezők, az utolsó időszakban pedig a 2-12 hónap közötti időtartamra érkezők csoportjai (12. ábra).

12. ábra. Az Európai Szolidaritási Testület keretében érkező külföldiek önkéntességének hossza évenkénti bontásban, 2021–2023 (%)

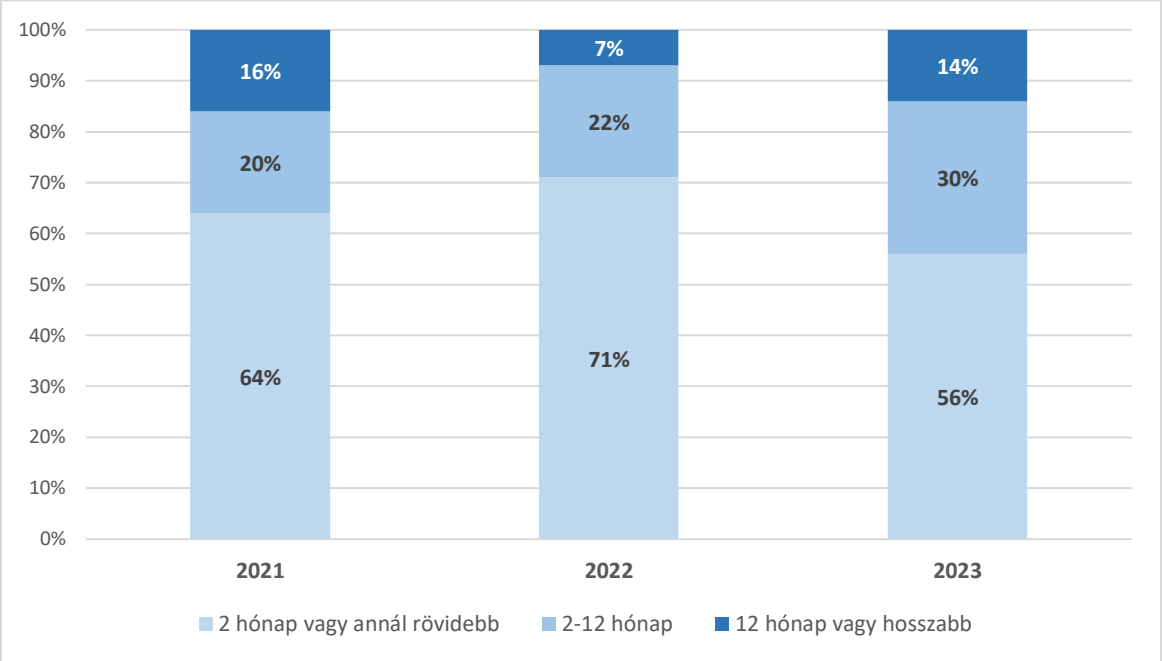

Forrás: Tempus Közalapítvány Erasmus+ Programiroda adatai alapján saját készítésű ábra.

Az önkéntesség hossza nemcsak évenként, hanem nemenként is eltért. Míg a férfiaknak 72 százaléka, addig a nőknek csak 63 százaléka volt 2 hónapig vagy annál kevesebb ideig önkéntes. A 2-12 hónapot teljesítő önkéntesek között arányaiban több volt a nő. Az életkori csoportok szerinti elemzés szerint a 2 hónapig vagy annál rövidebb időre érkezők inkább a fiatalabb, míg az egy évnél hosszabb időre érkezők inkább az idősebb korcsoportból kerültek ki.

AZ EURÓPAI SZOLIDARITÁSI TESTÜLET KERETÉBEN TÁMOGATOTT MAGYAR ÖNKÉNTESEK KÜLFÖLDI ÖNKÉNTESSÉGE, 2021–2023

Adataink szerint 2021 és 2023[23] között összesen 626 magyar fiatal végzett külföldön önkéntes szolgálatot. 2021-ben az összes önkéntes 35 százaléka, 2022-ben 48 százaléka és 2023-ban pedig 18 százaléka volt önkéntes külföldön (13. ábra).

13. ábra. Az Európai Szolidaritási Testület keretében 2021 és 2023 között önkéntes szolgálatot teljesítő magyar önkéntesek száma (fő)

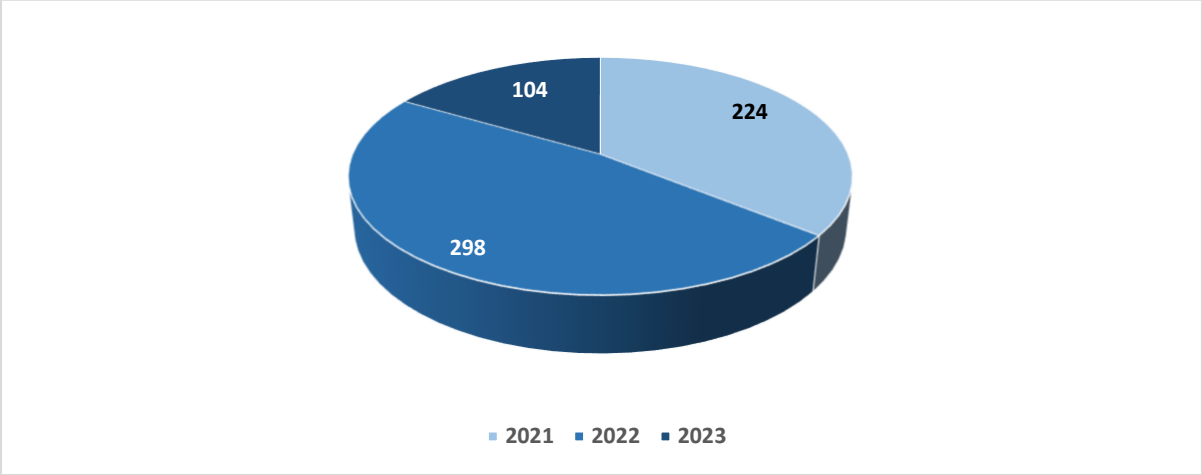

Forrás: Tempus Közalapítvány Európai Szolidaritási Testület Programiroda adatai alapján saját készítésű ábra.

Hasonlóan a fogadott önkéntesekhez, a magyarországi támogatott önkéntesek körében is női túlsúly volt tapasztalható, ugyanis 65 százalékuk nő, 35 százalékuk pedig férfi volt. A nemi megoszlás évenkénti vizsgálata azt mutatta, hogy egyre csökkent a férfi és egyre nőtt a női önkéntesek aránya (a 2021-es 38-62 százalékról 2023-ra 33-67 százalékra változott).

Az életkori kategorizáció szerint az önkéntesek háromnegyede 18-24 éves, míg negyede a 25-30 éves korcsoportba tartozott, ami szintén közel azonosnak mutatkozott a fogadott önkéntesek megoszlásához.

Figyelemreméltó, hogy a 2021 és 2023 között a támogatott magyar önkéntesek 54 százaléka (338 fő) utazott külföldre, míg 46 százalékuk (228 fő) Magyarországon vett részt valamilyen

[23] Itt is meg kell jegyeznünk, hogy a 2023-as adatok tájékoztató jellegűek, mert az önkéntes projektek nem naptári év szerint valósulnak meg. A közölt adatok a 2023 márciusáig lezárult tartózkodásokat jelzik.

önkéntes projekt megvalósításában. A 338 fő közel 30 országban töltötte el rövidebb-hosszabb önkéntes szolgálatát (14.ábra).

A támogatott magyar önkéntesek „top 10” országa: Olaszország, Lengyelország, Németország, Franciaország, Spanyolország, Horvátország, Szlovénia, Finnország és Görögország voltak. Noha szerepel egy-két távoli ország is a fogadó országok között, de úgy tűnik, a magyar önkéntesek főként a közeli országokban lévő önkéntes projekteket részesítik előnyben, illetve oda nyernek felvételt.

14.ábra. Az Európai Szolidaritási Testület keretében 2021 és 2023 között külföldön önkéntes szolgálatot teljesítő magyar önkéntesek fogadó országai (fő)

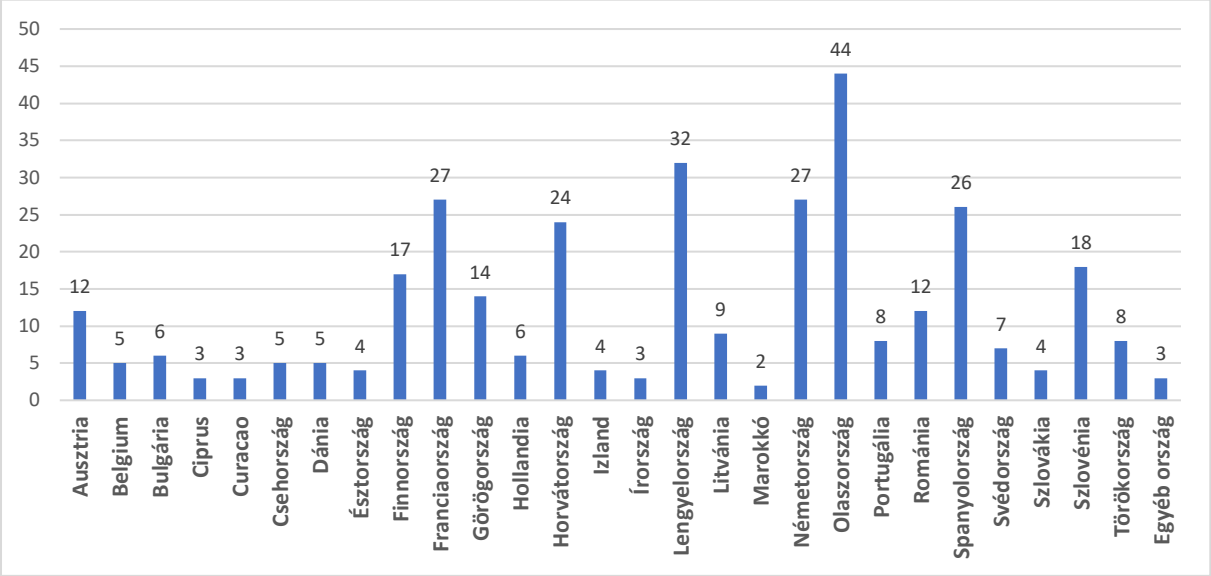

Forrás: Tempus Közalapítvány Erasmus+ Programiroda adatai alapján saját készítésű ábra.

A magyar önkéntesek átlagosan 106 napot (megközelítőleg 3,5 hónapot) töltöttek külföldön önkéntes szolgálaton. Egészen másképp alakul a „top” országok listája, ha az átlagos tartózkodási idejét nézzük meg az önkénteseknek (15. ábra). Ebben a listában Izland áll az első helyen, amit Dánia, Németország, Írország, Észtország és Belgium követ. A 15. ábra adataiból jól kivehető, hogy a legtöbb önkéntest vonzó „top” országokban 3-4 hónapot, illetve 2 hetet-1 hónapot töltenek el.

A részletesebb elemzés azt mutatta, hogy a minta 70 százaléka 2 hónapig vagy annál rövidebb ideig, 23 százaléka 2-12 hónapig, végül pedig 7 százaléka egy évnél hosszabb ideig volt önkéntes, ami hasonló a fogadott önkénteseknél megfigyelt arányokhoz. Az is megfigyelhető

volt, hogy 2021-ben felülreprezentáltak voltak a 2 hónapig vagy annál rövidebb idejű, 2023-ban a 2-12 hónap közötti önkéntesek.

15. ábra. Az Európai Szolidaritási Testület keretében 2021 és 2023 között külföldön önkéntes szolgálatot teljesítő magyar önkéntesek átlagos tartózkodási ideje az egyes fogadóországokban (nap)

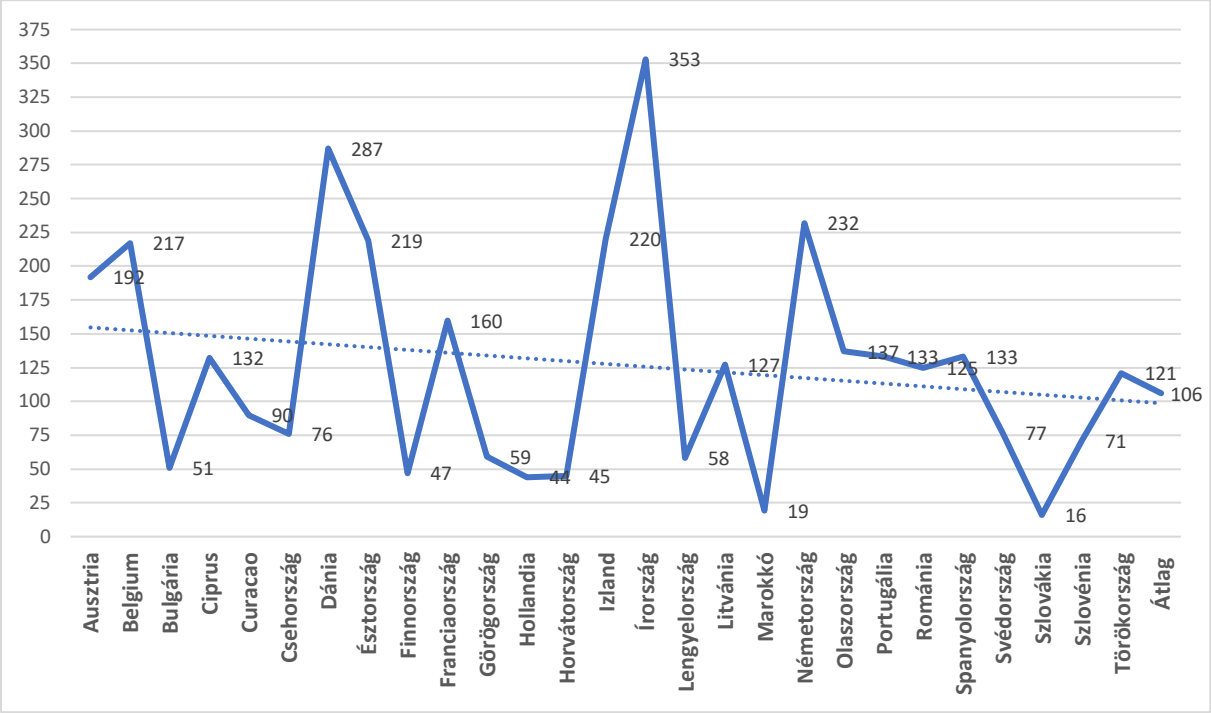

Forrás: Tempus Közalapítvány Erasmus+ Programiroda adatai alapján saját készítésű ábra.

Az önkéntesség hossza a támogatott magyar önkéntesek körében is eltérő volt nemenként, és hasonló tendenciákkal, mint a fogadott önkénteseknél. Míg a férfiak 75 százaléka, addig a nőknek csak 65 százaléka volt 2 hónapig vagy annál rövidebb ideig önkéntes. Ezzel szemben a 2-12 hónapos időtartam esetén felülreprezentáltak voltak a nők. Korcsoportok szerint is eltéréseket tapasztaltunk, ugyanis míg a fiatalabb korcsoportban (18-24 évesek körében) felülreprezentáltak voltak azok, akik a rövid időtartamú önkéntességet vállaltak, addig az idősebbek közt relatíve többen voltak – akárcsak a fogadott önkéntesek mintájában – azok, akik 2-12 hónapig voltak önkéntesek.

ÖSSZEGZÉS

Tanulmányunkban az elmúlt tíz év azon változásait vizsgáltuk a Tempus Közalapítvány Erasmus+ Programiroda által rendelkezésre bocsátott adatok alapján, amelyek képet adnak a

külföldi önkéntesek fogadásának és a magyar önkéntesek külföldi önkéntes szolgálatának jellemzőiről. Ezt a tíz évet két, az önkéntes szolgálatnak keretet adó pályázat és program működése határozta meg: az Európai Önkéntes Szolgálaté és az Európai Szolidaritási Testületé. Mindezzel összefüggésben elemzésünkben három időszakot különböztettünk meg a fogadott külföldi önkéntesek, és egy időszakot a magyarországi támogatott önkéntesek ismérveinek vizsgálatakor. Úgymint a 2014 és 2017 közötti időszakot, amely még az Európai Önkéntes Szolgálat keretei között valósult meg. Majd pedig az Európai Szolidaritási Testület által – 2018–2020, és a (Covid-járvány utáni) 2021–2023 közötti időszakban – megvalósított önkéntes projekteket.

Noha eltérő adatokkal volt lehetőségünk az elemzést végrehajtani az egyes időszakokban, a következő általános megállapításokban összegezhetjük a fogadott külföldi önkéntesek jellemzőit:

- A nemzetközi vizsgálatok (lásd Brandeburg et al. 2017) eredményeihez hasonlóan a Magyarországra érkező külföldi önkéntesek között is a nők azok, akik nagyobb arányban vállalnak önkéntes szolgálatot, mint a férfiak. Ennek hátterében véleményünk szerint szociokulturális és gazdasági megfontolások is állhatnak.
- A Magyarországra érkező külföldi önkéntesek jelentős része közép- és felsőfokú tanulmányokat folytatott. Ennek alapján egyetértünk Brandenburg és munkatársainak (2017) megállapításával, és azt találtuk, hogy nem csak az EVS-, hanem az Európai Szolidaritási Testület önkéntes programjaiban is érvényesült az önkéntesség szelektivitása (vagy másnéven domináns státusz-modell sajátossága).
- Ugyanakkor adataink – a munkanélküliek növekvő részvételi aránya, mind az EVS, mind pedig az Európai Szolidaritási Testület keretében megvalósuló önkéntességben – arra is rámutattak, hogy különböző ösztönzők növelhetik bizonyos hátrányos helyzetű csoportok bevonódását a nemzetközi önkéntes szolgálatokba.
- Általánosságban elmondható, hogy Magyarországra is az „európai trendeknek” megfelelő küldő országokból érkeznek önkéntesek. Ugyanakkor a 2021-2023-as adatok elemzése arra hívja fel a figyelmet, hogy elindult egyfajta nem látványos átrendeződés a küldő országok tekintetében: számos önkéntes érkezett ebben az időszakban Európán kívüli országokból.
- Az önkéntesség időtartamának vizsgálata – amelyik időszakban ez lehetséges volt – arra utalt, hogy egyre nagyobb arányúak a rövid idejű önkéntes szolgálatok a külföldi

önkéntesek körében. Azt feltételezzük, hogy ennek hátterében a következő okok állhatnak: egyrészt az epizodikus önkéntesség mind nagyobb térnyerése, másrészt a projektkiírások időtartama, harmadrészt pedig az Európai Szolidaritási Testület program-ösztönzői, hiszen a hosszú távú önkéntesség jelentősen költségigényesebb mint a rövid távú. Ráadásul ez utóbbi szélesebb rétegeknek enged hozzáférést az önkéntes szolgálatokhoz ugyanannyi idő alatt.

A Magyarországról támogatott/küldött önkéntesek 2021 és 2023 közötti vizsgálatának eredményei alapján a következőket kell kiemelni:

- Míg a vizsgált időszakban 936 külföldi önkéntes teljesített szolgálatot Magyarországon, addig 626 magyar önkéntes volt külföldön. Mindez indirekten azt jelzi, hogy az önkéntes szolgálatok terén inkább fogadó ország vagyunk, semmint küldő ország.
- A magyar fiatalok közül is inkább a nők és a 18-24 évesek mentek külföldre önkéntesnek, tehát a 25-30 éves korosztály mobilizálása és meggyőzése révén vannak még tartalékai a külföldi önkéntes szolgálatnak.
- A magyar önkéntesek főként a közeli országokban lévő önkéntes projekteket vállalnak be, illetve oda nyernek felvételt.
- A magyar önkéntesek a külföldieknél nagyobb arányban (70 százalékuk) részesítették előnyben a 2 hónapos vagy annál rövidebb idejű önkéntességet, és ez főként a férfiakra volt nagyobb arányban jellemző. Az a fiatal férfi, aki tehát külföldi önkéntességet vállal, leginkább rövid időre teszi meg azt.

Összességében, eredményeink alapján, a férfiak, a 25-30 évesek, illetve a kevesebb lehetőséggel rendelkező (hátrányos helyzetű, munkanélküliek) fiatalok mobilizálása a nemzetközi önkéntes programokban kiemelt feladat lehet.

IRODALOM

Bartal Anna Mária – Saródy Zita (2010): Körkép. Az önkéntesség helyzete és szerepe az Európai Unió egyes tagállaiban az önkéntes-motivációs kutatások tükrében. *Civil Szemle*, 7(2), pp. 22-42.

Brandenburg, Uwe – Faragau, Bianca – Hall, Anne-Mari – Jantoš, Milan – Klíčniková, Milan –Kunc, Michal – Milatová, Pavla – Pavlovaite, Inga – Stuburek, Šimon – Ulcica, Irina – Vltavská, Kristýna (2017): Study an the impact of transnational volunteering through the European Voluntary Service. European Commission. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture Directorate, Youth, Education and Erasmus+, Unit Youth, Volunteer Solidarity and Traineeship Office. Luxembourg: Publications Office of the European Union. DOI: 10.2766/87737

Civico, Gabriella (2017): European Solidarity Corps: Summarizing oppurtunies and risks of new iniciative. *Voluntaris*, 5(1) pp. 102-108. DOI: 10.5771/2196-3886-2017-1-102

Dostál, Jakub (2023): European Solidarity Corps project responding to COVID-19: Implications for future crisis. *Journal of Public and Nonprofit Affairs*, 9(2) pp.2024-260.
DOI: https://doi.org/10.20899/jpna.9.2.224-260

Fukuyama, Francis (1995): *Trust. The social virtues and the creation of prosperity*. New York: Simon and Schuster.

Grootaert, Christiaan (1998): *Social capital: the missing link? Working paper 3*. Washington D.C.: World Bank Group.
https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/902971468764409654/social-capital-the-missing-link Letöltve: 2024.05.28.

Jezowski, Mateusz – Poszytek, Paweł (2022): Theoretical foundations and practical applications of e-volunteering within the European Solidarity Corps during the outbreak of COVID-19 pandemic in Poland. The 13th International Multi-Conference on Complexity, Informatics and Cybernetics. *MCIC 2022, Vol. I.,* pp. 33-35. International Institute of Informatics and Cybernetics.
DOI: https://doi.org/10.54808/IMCIC2022.01.33

Kolozsvári Csenge (2024): Külföldi kalandok – mit ad nekünk a nemzetközi önkéntesség. *Önkéntes Szemle*, 4(2) pp.

Paine, Angela Ellis – Ockenden, Nick (2007): *Volunteering works: Volunteering and social policy*. London: National Centre for Volunteering – Institute for Volunteering Research.

Salamon, Lester (2007): *Measuring civil society and volunteering. Handbook on non-profit institution in the system of national accounts*. Baltimore: Johns Hopkins University.
https://www.issuelab.org/resources/961/961.pdf Letöltve: 2024.05.28.

Smith, David Horton (1994): Determinants of voluntary association participation and volunteering: A literature review. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 23(3), pp. 243-263.
DOI: https://doi.org/10.1177/089976409402300305

Strecker, Tanja – Pitschmann, Ashley (2022): Reserch project on the evidence-based analysis and monitoring of the European Solidarity Corps. RAY-SOC 3rd Literature snapshot – Solidarity an Covid-19.
https://www.researchyouth.net/wp-content/uploads/2022/06/RAY-SOC_Literature-Snapshot-III_20220630.pdf Letöltve: 2024.05.28.

Szendrei Virág Zsófia – Timár Marietta – Happ Zsófia (2023): Felkészüléstől a megvalósításig: A Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa programsorozat önkéntes programja. *Önkéntes Szemle*, 3(4) pp. 33-62.

Szokolay Dávid (2023): A Fekete Sereg Ifjúsági Egyesület tapasztalatai és eredményei a nemzetközi önkéntes-koordináció területén. *Önkéntes Szemle*, 3(4) pp. 154-168.

van Shaik, Ton (2002): *Social capital in the European Values Study Surveys*. OECD-ONS International Conference on Social Capital Measurement London, September 25-27.
https://www.oecd.org/innovation/research/2381883.pdf Letöltve: 2024.05.28.

Williamson, Howard – Hoskins, Bryony – Boetzelen, Philipp (eds.) (2005): *Charting the landscape of European youth voluntary activities*. Starsbourg: Council of Europe.

Internetes dokumentumok

Analysis of the replies of the Member States of the European Union and the acceding countries to the Commission questionnaire on voluntary activities of young people. Brussels: Council of the European Union, SEC (2004)628. 19 May 2004.
https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261764/19May2004_Analysis-of-the-replies-of-the-Member-States-of-the-European-Union-and-the.pdf/760fa1bf-28bd-4649-86d7-9209ac93f660?t=1377603749000 Letöltve: 2024.05.28.

Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A European Solidarity Corps, COM (2016) 942, Brussels, December 7th, 2017.
http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0942&from=EN Letöltve: 2024.05.28.

EU Youth programmes 1988 – 2013. From „Youth for Europe" to „Youth in Action". European Commission.
https://www.injuve.es/sites/default/files/2013/19/noticias/25ansEUYouth.pdf Letöltve: 2024.05.28.

Proposal for Conuncil Decision on the European Year of Volunteering (2011) Brussels: 3 March 2009. COM(2009) 254 final, 2009/0072 (CNS)
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52009PC0254 Letöltve: 2024.05.28.

Report on the role of volunteering in contributing to economic and social cohesion. Committee on Regional Development, rapporteur: Marian Harkin. Brussels 10 March 2008. (2007/2149(INI)
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-6-2008-0070_EN.html Letöltve: 2024.05.28.

Support for volunteering. Report of the Secretary General. General 14 August 2001.
https://www.un.org/webcast/events/iyv/a56288.pdf Letöltve: 2024.05.28.

Treaty of Amsterdam amending the treaty on European Union, the treaties establishing the European Communities and certain related acts. Official Journal of European Communities, C 340. 10.11. 1997.
https://www.refworld.org/legal/agreements/eu/1997/en/97640

Voluntary activity: its role in European Society and its impact. Opinion of the European Economic and Social Committee. Brussels 13 Decembre 2006, SOC/243 – CESE 1575/2006. Ofiicial Journal of the European Union, 2006/C 325/13.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52006AE1575

ÖNKÉNTES SZEMLE

4. évfolyam (2024)
2. szám, 95-116.
www.onkentesszemle.hu

CARE2TRAVEL EGYESÜLET: NEMZETKÖZI ÖNKÉNTESSÉG CSÍKSZEREDÁBAN

ELEKES ISTVÁN[1]

Absztrakt

Jelen esettanulmány a Care2Travel Egyesület tevékenységét és tapasztalatait mutatja be, melynek célja Csíkszereda szociális szolgáltatóinak, árvaházának és oktatási programjainak támogatása nemzetközi önkéntesek bevonásával. Az egyesület küldetése az „utazva törődés": önkénteseket toborozni külföldről, hogy segítsenek és megismerjék a helyi kultúrát. Az esettanulmány bemutatja, hogyan valósult meg ez az elképzelés, milyen eredményeket értek el, és milyen kihívások jelentkeztek az önkéntesek foglalkoztatásában. Az analízis a szervezet több mint tizenöt éves történetét dolgozza fel az indulástól a koronavírus járvány utáni újraéledésig, kitérve az önkéntesmenedzsmentre és az önkéntesek tapasztalataira. Az esettanulmány módszerei közé a szervezet egyik alapítójával készített interjú és a weboldal tartalomelemzése tartozik, amelyek révén mélyebb betekintést nyerhetünk a szervezet működésébe és eredményeibe.

Kulcsszavak: nemzetközi önkéntesség, önkéntesmenedzsment, önkéntes-tapasztalat, Care2Travel Egyesület, Csíkszereda

Care2Travel Association: International volunteering in Miercurea Ciuc

István Elekes

Abstract

The case study presents the activities and experiences of Care2Travel Association, which aims to support social services, orphanages and educational programmes in Miercurea Ciuc through the involvement of international volunteers. The mission of the association is "caring while travelling": to recruit volunteers from abroad to help and learn about the local culture. This case study shows how this idea was realized, the results achieved and the challenges faced in employing volunteers. The analysis traces the organisation's history over more than fifteen years, from its inception to its resurgence after the outbreak of the coronavirus, covering the experiences of volunteer management and volunteers. The methods of the case study includes an interview with one of the organisation's founders and a content analysis of the website to gain a deeper insight into the organisation's operations and achievements.

[1] *Elekes István (MA hallgató), Babes-Bólyai Tudomány Egyetem Szervezetszociológia és humánerőforrás menedzsmentmesteri program, Gyergyói Közösségi Erőforrásközpont, projektvezető*

Keywords: international volunteering, volunteer management, volunteer experience, Care2Travel Association, Miercurea Ciuc,

BEVEZETÉS

A Care2Travel Egyesület 2011-ben azzal a céllal alakult meg, hogy a Csíkszeredában működő szociális szolgáltatók munkáját önkéntesekkel segítse nemzetközi önkéntes programok szervezésével. Noha az egyesületet 2011-ben jegyezték be, az alapítók már több mint tizenöt éve, 2008 óta toboroznak – helyi önkénteseik mellé – nemzetközi önkénteseket is a csíkszeredai szociális szolgáltatók és egyéb segítők munkájának eredményessé tételéhez. Így tud hozzájárulni a csíktérségi tanulók számára a délutáni oktatás megszervezéséhez, egy gyermekotthon és a rászoruló gyerekek nyári táboroztatásához, valamint egy kutyamenhely fenntartásához. Emellett az önkéntesek nyelvoktatással, közösségi és kulturális programok szervezésével teszik gazdagabbá a helyi közösség életét. A Care2Travel egyesület elnöke[2] az egyesület nevére rákérdezve elmondta, hogy már a kezdetektől az volt a céljuk, hogy a csíkszeredai szociális szolgáltatóknak, árvaháznak, délutáni oktatási programoknak és a kutyamenhelynek önkénteseket toborozzanak külföldről – innen a névben a „care", törődés szó. A másik nem titkolt szándékuk az volt, hogy az ide utazó önkéntesekkel megismertessék a helyi kultúrát és a turisztikai látványosságokat. Ezért szerepel a névben a „travel", utazás szó. Az esettanulmányban arról számolok be, hogy hogyan valósul meg ez az „utazva törődés" Csíkszeredában, megmutatva, hogy a szervezet milyen eredményeket ért el közel másfél évtizedes tevékenysége alatt, illetve, hogy milyen problémák és kihívások jelentkeztek a külföldi önkéntesek foglalkoztatása terén a fogadószervezetnél.

Az esettanulmányban a Care2Travel egyesület tevékenységi korszakait tekintem át az indulástól a koronavírus járvány utáni újraéledésig. Ezt követi a szervezet programjainak bemutatása a nemzetközi önkéntesek fogadása terén, majd szólok az önkéntesmenedzsmentről és önkéntestapasztalatokról.

[2] Az egyesület elnöke Kedves Péter, a honlapjuk elérhetősége: https://www.care2travel.org/

AZ ESETTANULMÁNY CÉLJAI ÉS MÓDSZEREI

A Care2Travel Egyesület közel másfél évtizedes tevékenységét elemezve két fő célom van. Egyrészt, hogy bemutassam a szervezet nemzetközi önkéntesekkel való munkáját, másrészt, hogy megvizsgáljam a magyarországi és az egyéb külföldi országok önkéntesei közötti hasonlóságokat és különbségeket. Az esettanulmány elkészítéséhez a szervezet egyik alapítójával, jelenlegi elnökével készített félig strukturált interjút használtam fel, amelyet folyó év márciusában vettem fel, valamit tartalomelemzést végeztem a szervezet weboldalán és az önkéntes beszámolók alapján.

Elemzési szempontjaim voltak a szervezet fejlődéstörténetét feltáró adatok összegyűjtése, az önkéntes beszámolók elemzése és a szervezet által alkalmazott jógyakorlatok feltárása.

A CARE2TRAVEL EGYESÜLET SZERVEZETI- ÉS ÖNKÉNTESMENEDZSMENTI FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE

Indulás és stabilizálódás: 2008-2014

Az egész történet – és egyben a nemzetközi önkéntesség és az egyesület története – egy angol önkéntes tanár érkezésével kezdődött, aki egy nemzetközi önkéntes-küldő ügynökség révén jutott el Csíkszentmártonba. Jackie Curtin 2008-ban fél évre érkezett az Egyesült Királyságból Romániába önkéntesként, hogy angolt oktasson egy Csíkszereda melletti kis falu iskolájában. A helyi fogadtatás és az iskola tanárainak lelkesedése ellenére a kezdetek nem bizonyultak könnyűnek. A küldő szervezetnek nem lévén helyi kapcsolatai, Curtinnek magának kellett megszerveznie a beilleszkedését és az önkéntességgel töltött napjait. Hétköznapokon a csíkszentmártoni iskolában tanított, míg a szabadidejében nyári tábort szervezett gyerekeknek. Ebben az időszakban érett meg benne a gondolat, hogy a megszerzett tapasztalatait más külföldi önkéntes(ek) szolgálatába is tudja állítani, így fél év önkéntesség után a küldő szervezet alkalmazta, mint helyi önkéntes-koordinátort. Ez idő alatt évente négy-hat nemzetközi önkéntes érkezett Angliából, illetve Amerikából, akiknek már Curtin segített a beilleszkedésben, munkaszervezésben, sőt az iskolai angol oktatás mellett már egy-két tábort, illetve nyelvklubokat is szerveztek. Egy év után megszakadt a kapcsolat az ügynökséggel és szabadúszó önkéntes-koordinátorént folytatta a munkáját, több nemzetközi szervezettel építve ki kapcsolatokat. Noha 2010-ben úgy döntött, hogy máshol fekteti be az idejét, ez

azonban nem gyengítette eltökéltségét, hogy módot találjon a helyi emberek segítésében és az önkéntes szolgálatok népszerűsítésében. Egyévnyi gondolkodás után, 2011 márciusában, a Care2Travel Egyesület ötlete merült fel benne, amely a hatékony és fenntartható önkéntes munka elősegítésére irányuló vágyából született.

A Care2Travel Egyesületet 2011-ben jegyezték be azzal a céllal, hogy a 2008-ban megkezdett nemzetközi önkéntes-fogadásnak jogi kereteket biztosítsanak, hiszen egyre több önkéntes érkezett és több nemzetközi önkéntes-küldő szervezet is érdeklődött Csíkszeredában kifejtett munkájuk iránt. 2011 és 2014 között évente négy-hat külföldi önkéntes érkezett nyugat-európai országokból, átlagban két hónap időtartamra és emellett a World Challenge nemzetközi szervezet küldött csoportokat egy-két hétre. Ez idő alatt épült ki a szervezeti infrastruktúra és egy helyi önkéntes-koordinátor, illetve két-három csíkszeredai személy is bekapcsolódott az egyesület munkájába, ami azt eredményezte, hogy megnövekedett a helyismeret és a munkakapacitás is. Így 2014 meghozta a várt áttörést az egyesület életében, mivel egy nagy nemzetközi önkéntes-küldő szervezettel – az International Volunteer Headquarterrel, továbbiakban IVHQ-val – sikerült hosszú távú szerződést kötni. Ez a megállapodás hozzájárult az egyesület anyagi helyzetének stabilizálódásához és az alkalmazotti létszám növelése révén a szervezeti professzionalizációjához is.

Fellendülés és fejlődés: 2015-2019

A szervezet a nemzetközi ügynökséggel kötött szerződés által a stabilitás mellett rengeteg felelősséget is kapott, hiszen az eddigi hat-nyolc önkéntes és egy-két csoport után szintet kellett lépni. Az IVHQ-nak köszönhetően 2015-ben már közel 60 önkéntes érkezett Csíkszeredába és emellett a World Challenge is szervezett évente kétszer egy-egy 20 fős önkéntes csoportot. Ez a növekedési környezet – ahogy fentebb is írtam – meghozta a gyümölcsét: a szervezet mind humánerőforrásban, mind gazdaságilag felívelt, és a tevékenységi körük is egyre szélesedett.

Ebben az időszakban a szervezet meghatározta azokat az alapelveket, amelyre a nemzetközi/külföldi önkéntesekkel való munkáját építette. Azóta is négy szempontot tartanak szem előtt, amikor a szervezet tevékenységeit tervezik, úgymint:

- az oktatás, amelyet formális és nemformális módon is művelnek. Az iskolai oktatás mellett az önkéntesek délutáni oktatási programokat, különböző nyelvklubokat és kulturális estéket szerveznek. Ezeken az estéken egy-egy önkéntes a saját kultúráját mutatja be a

helyi érdeklődőknek. Azt tartják, hogy a példamutatással is tudnak tanítani az önkéntesek, hiszen a közösségi munkában való aktív részvételükkel inspirálják a helyieket, hogy kapcsolódjanak be önkéntesként a programjaikba. *„Az önkéntesek hazamennek, a helyiek folytatják a munkát”* – véli az alapító elnök.

- A második szempont az önkéntesség népszerűsítése. Ez szorosan összefügg az előbbiekben bemutatott szemponttal. Már 2015-2016-ban felfigyeltek arra, hogy a nemzetközi önkéntesek példája alapján a helyi (csíkszeredai) fiatalokban is megfogalmazódott a vágy az önkéntesség iránt. Ebben az időszakban kezdett a Care2Travel Egyesület foglalkozni az önkéntes-kiküldéssel is. Elsősorban magyarországi partnerszervezetekhez, de nem ritkán egyéb európai országokba is.
- Az önkéntesség terjesztése mellett a harmadik szempont az elfogadás kultúrájának fejlesztése és művelése a helyi közösségben. 2016-tól már nem csak európai önkéntesei voltak a szervezetnek, hanem a távolkelettől Mexikóig szinte minden földrészről jöttek, igen különböző kultúrákból érkeztek tehát. A tevékenységbővülést jelentette, hogy elkezdődött az önkéntesek kihelyezése a halmozottan sérültek nappali foglalkoztatójába is. Fókuszálnak arra, hogy elejét vegyék mindenféle megkülönböztetésnek is, képzéseket szerveznek ebben a témában a helyi lakosságnak és az önkénteseknek egyaránt.
- A negyedik szempont a helyi turizmus fejlesztése volt. Az önkénteseknek 2015 és 2019 között minden évben különböző turisztikai programot szerveztek. Rövidebb-hosszabb kirándulásokat Székelyföld szépségeinek bemutatására, és bátorítják az önkénteseket, hogy szabadidejükben fedezzék fel Erdélyt és Romániát.

2016-ban már 90 európai egyéni önkéntes fordult meg Csíkszeredában, sőt Ausztráliából is érkezett két hétre ötven fő. Ebben az évben a csoportokkal együtt összesen 180 önkéntest foglalkoztatott az egyesület. A szervezet stabilizálódását és professzionalizálódását az is elősegítette, hogy ekkor már hárman dolgoztak teljes állásban és saját irodát tudtak bérelni. Emellett megvették az első kisbuszt, amely az önkéntesek szállítását és a szervezői munkát is segítette. Fontos volt számukra, hogy az önkéntesek egy fenntartható és biztonságos szálláshelyen lakjanak tartózkodásuk ideje alatt. A város központjában található az első önkéntes-szállás, amelyben egy nyolcágyas lakrész két fürdővel áll rendelkezésre a férfiak és és szintén nyolcágyas háló a nők részére. Az önkéntes-szálló udvarán egy közösségi

konyhakertet is létrehoztak, amelyet az önkéntesek az ottlakó, helyi családokkal együtt gondoznak.

2017 és 2019 között csatlakozott az egyesület stratégiai partnerei közé a Hull Egyetem (University of Hull), amely segítő szakmai gyakorlat elvégzésre küldött ki önkénteseket, illetve oktatási- és táborszervezési feladatok ellátására. Eközben a Free-Packers spanyol-francia önkéntes-küldő szervezettel bővült a külföldi önkéntes-küldő szervezetek száma, és ennek eredményeképpen már évente 140 egyéni és 120 csoportos önkéntes érkezett. Ezekben az években a külföldi önkéntesek rövid távú (két hét és egy hónap közötti) időtartamot töltöttek a Care2Travel egyesületnél. Ezt lehetővé tette, hogy megnyitották a második önkéntes-szállásukat, amelyet egy családi típusú gyermekotthonból alakítottak át és hat szobában fogadja az önkénteseket. Humánerőforrás szempontjából a legjelentősebb eredményeket 2019-ben mutatta fel a szervezet. Ekkor már hét teljes munkaidős állást biztosítottak, és a feladatköröket is differenciálták, így két munkatárs folyamatosan a programszervezéssel és a pályázatok menedzsmentjével, hárman az önkéntes-koordinációval, és egy ember az önkéntes-szálláshelyek adminisztrációjával foglalkozott. Mindezek következtében 2019 volt az első év, amikor a szervezet elnökének az elsődleges feladata a csapat vezetése és az önkéntesek képzése lett, minden más szervezési munkát delegálhatott a munkatársaknak. Ez a jól szervezett munka tette lehetővé, hogy az egyesület további stratégiai partnerség révén alapozza meg a fennmaradását. Ebben az évben csatlakozott az egyesület az Európai Önkéntes Szolgálathoz (European Voluntary Service – EVS), későbbi nevén Európai Szolidaritási Testülethez (European Solidarity Corps – ESC). Már az első évben három hosszútávú önkéntes (10 hónapra) érkezett meghatározott munkakör betöltésére. Mint később kiderült, ez az egyetlen partnerség „mentette meg” a szervezet működését a Covid-19 világjárvány ideje alatt.

A világjárvány okozta kihívások és az újraéledés: 2020-2023

A Care2Travel Egyesületet a tevékenysége csúcsán érte a világjárvány. Ekkorra már évente közel háromszáz önkéntest fogadtak Csíkszeredában, féltucat nemzetközi szervezettel álltak stratégiai partneri viszonyban, és egyre népszerűbb önkéntescélponttá vált a szervezet. Az országhatárok lezárása és a kijárási tilalmak 2020-ban lehetetlenné tették a rövidtávú önkéntesek fogadását, noha korábban ők tették ki a szervezet önkénteseinek nagy részét. Azok az önkéntesek, aki az előző években egy-két hétre érkeztek, hogy a gyerekek nyári

táborát szervezzék vagy a kutyamenhely munkáját segítsék, már nem vállaltak ekkora kockázatot, így a szervezet önkénteseinek száma jelentősen visszaesett. Az egyetlen partner, akitől önkéntesekre számíthattak ezekben az embert próbáló időkben, az ESC volt. Az ESC által küldött önkéntesek minimum 10 hónapot töltöttek a fogadó szervezetnél, így a karanténidőszak és egyéb kockázati tényezők nem tántorították el a jelentkezőket. A hosszútávú önkéntesek mind az Európai Unió tagországaiból származtak, mivel az ESC szerződéses viszony növelte a bizalmat, hiszen az Európai Szolidaritási Testület önkéntesei térítésmentesen tudtak önkéntességet vállalni, ellentétben az egyéb küldő szervezetekkel, ahol az utazást és a lakhatást az önkéntes fedezi saját költségén, és a kockázat is nagyobb volt. Így 2020-ban a szervezet hét hosszútávú és három rövidtávú önkéntest fogadott, ami azzal a következménnyel járt, hogy tevékenységüknek csak 10 százalékát tudták ellátni. Ez kihatott a szervezet humánerőforrás-bázisára is, mivel ismét kettőre csökkent a teljes állással foglalkoztatott munkatársak száma. Az egyesület mindezt úgy tudta áthidalni, hogy az előző években fejlesztésre félretett megtakarításokat használták fel azért, hogy a jól működő infrastruktúrát fenn tudják tartani, remélve a kilábalást. Így az a cél, hogy Kolozsváron fiókszervezetet és önkéntesszállást működtessenek, forrás hiányában elmaradt.

2021-ben az ESC mellett az IVHQ is újra indította a tevékenységét, és mind a fogadott, mind a kiküldött nemzetközi önkéntesek száma növekedni kezdett. Ebben az évben egy német önkéntes-küldő szervezettel is partnerséget kötött a szervezet. Noha az év végére egy bíztató növekedési tendencia rajzolódott ki, 2022 februárjában az orosz-ukrán konfliktus kitörésekor – a politikai és a gazdasági helyzet bizonytalansága miatt – a csoportos önkéntesek visszaléptek. A szervezet életében újabb mélypont következett. Ez után újabb lassú növekedés figyelhető meg, hiszen év végére már ismét három munkatársat tudtak foglalkoztatni. 2023-2024 között két újabb munkatárssal bővült a csapat, így jelenleg öten dolgoznak a szervezetnél. Az egyesület vezetőjének az elmondása szerint: *„a számok elkezdtek növekedni, de 2023 olyan volt, mint a 2018”*.

A Care2Travel nem készített még pontos kimutatást az évek során fogadott önkéntesekről, de az esettanulmány megírásához a szervezet elnöke biztosította az aggregált adatokat. A közel tizenhat évnyi önkéntes-menedzsmenti munka során a Care2Travel egyesület közel 1200 önkéntest fogadott, 30 önkéntest küldött külföldi partnerszervezethez és 200 helyi

önkéntessel működött együtt a táborok és helyi programok szervezésében, amelynek változásai jól megfigyelhetők az alábbi, 1. számú ábrán.

Az adatok alapján megfigyelhető, hogy a szervezet első öt évében meredeken emelkedett mind az nemzetközi, mind a helyi önkéntesek száma. Az ábrán látható „bezuhanás” 2020-ban a Covid-19 világjárvány hatása, hiszen a lezárások miatt csak néhány önkéntes vállalta be a külföldi önkéntességgel járó rizikót. 2022-től ismét egy meredek emelkedés tapasztalható az önkéntesek számában, így 2023-ra a szervezet elérte a 2017-es eredményeket.

1. ábra. A Care2Travel Egyesülethez jelentkezett önkéntesek száma az évek viszonylatában, 2008 és 2023 között (fő)

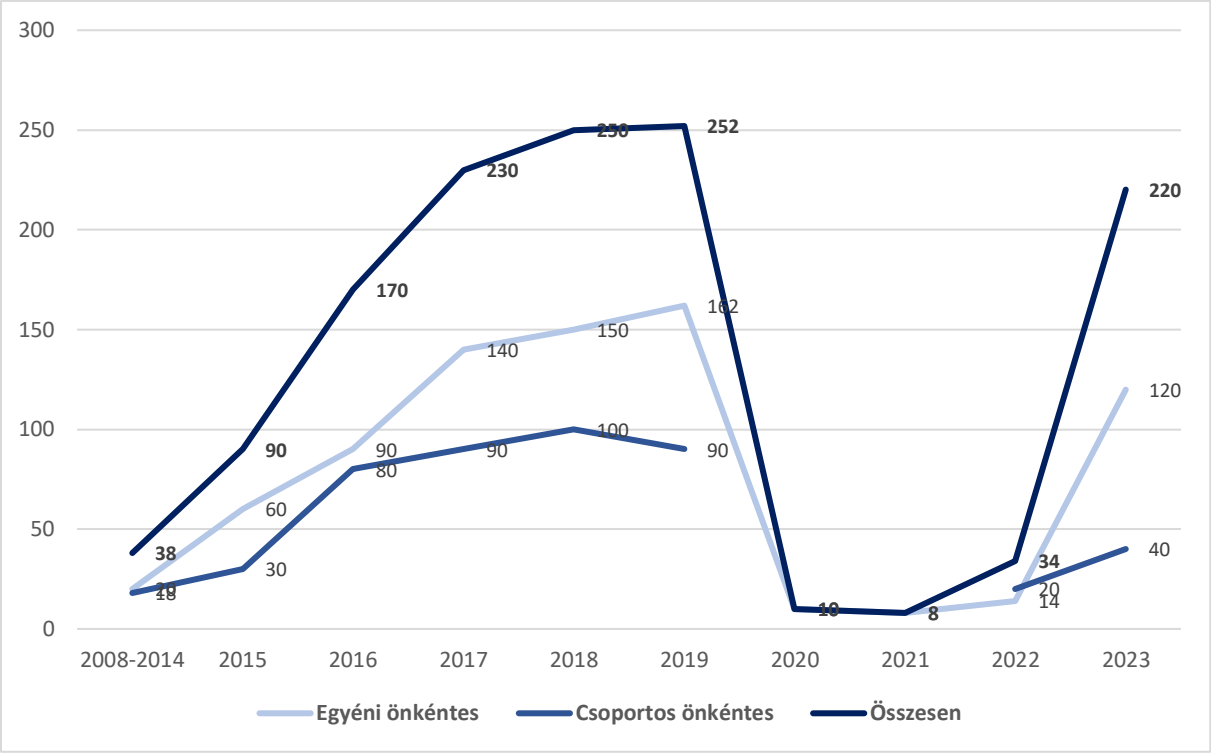

Forrás: A Care2Travel Egyesület által rendelkezésre bocsátott adatok alapján saját szerkesztés.

A CARE2TRAVEL EGYESÜLET PROGRAMJAI A NEMZETKÖZI ÖNKÉNTESEK FOGADÁSA TERÉN

A Care2Travel tagjai az egyesület nevében szereplő törődés köré építették azokat a tevékenységeket, amelyekre a nemzetközi önkéntesek már lassan tizenhat éve jelentkezhetnek. Az önkéntesek nyolc programtípusból választják ki azt, amely a készségeik alapján a számunkra megfelelő, és emellett részt vehetnek a szervezet közösségformáló munkájában is.

Oktatási tevékenységek

Féléves angol nyelvoktatási gyakorlat. Az angol nyelvoktatói projekt önkéntesei egy helyi iskolába vagy iskola utáni klubba kerülnek. Az iskolában elhelyezett önkéntesek olyan gyerekek angol nyelvtanításában vesznek részt, akik közül sokan hátrányos helyzetűek. A tanulók életkora hat és tizenhat év között van, a tanítás az iskolai tanterv szerint zajlik. A projekt célja, hogy felkeltse a diákok érdeklődését az angol nyelv tanulása iránt, és támogassa a tanárokat vonzó és kreatív óratervek elkészítésében. Erre a programra olyan önkéntesek jelentkeznek, akik szeretnek strukturált környezetben dolgozni. Az önkénteseknek nem kell képzett vagy tapasztalt tanároknak lenniük ahhoz, hogy részt vegyenek az oktatási projektben, mivel útmutatást és támogatást kapnak a helyi koordinátortól és tanártól.

Délutáni oktatást támogató program. A „Délutáni oktatást" támogató projekt önkéntesei egyrészt segítenek meleg és biztonságos környezet megteremtésében a hátrányos helyzetű gyermekek számára. Az önkéntesek a gondozónő munkáját támogatják a meleg étel elkészítésében és felszolgálásában. Másrészt ahol lehetséges, segítik a gyerekeket a házi feladatuk megírásában. Általában olyan extra törődést és odafigyelést biztosítanak, amely gyakran hiányzik otthonról. Ez a fajta projekt kevésbé strukturált, mint a tanítási gyakorlat, és az önkénteseket arra ösztönzik, hogy hozzanak magukkal új játékokat és tevékenységeket, ha a gyerekek befejezték a házi feladatukat. Ez a program ideális olyan önkéntesek számára, akik kreatívak, energikusak és proaktívak.

Szabadidős és közösségi tevékenységek

Nyári tábori programok. Romániában a nyári szünet ideje alatt a kisvárosokban és falvakban élő fiataloknak alig van elfoglaltságuk, ezért a szervezet Csíkszereda térségében több korosztálynak nyári táborokat szervez. Ezen táborok célja a gyerekek szórakoztatása mellett a közösségépítés, valamint az elfogadás és elköteleződés fejlesztése. Azoknak a nemzetközi önkénteseknek, aki erre a programra jelentkeznek, feladatuk a szervezőcsapatot segíteni és angol nyelvű programokat tervezni és lebonyolítani 6 és 15 év közötti fiatalok számára. Különböző művészeti eszközök alkalmazásával az önkéntesek olyan inspiráló programokat hoznak létre, amelyek elősegítik a tábor résztvevőinek bevonását és motiválását az angol nyelvtanulásra. Ez a program is minden évben időszakosan zajlik június és szeptember között.

Közösségfejlesztési programok. A Care2Travel Egyesület vízióként tűzte ki az önkéntesség kultúrájának terjesztése mellett a helyi közösség szolgálatát is, ezért az önkéntesek

szabadidejükben csatlakozhatnak azokhoz a programokhoz is, amelyeket a szervezet hozott létre. Az oktatás, főleg az angol nyelv oktatása fontos célkitűzése a szervezetnek, ezért két nem-formális nyelvoktatási platformot is létrehoztak gyerekeknek, illetve felnőtteknek. Az AngoLooL egy iskola utáni foglalkozás gyerekeknek Csíkszeredában. Hétfőn és szerdán a Care2Travel tevékenységi házában a közösségi kertben játszva angolul tanulnak a 2-8. osztályos gyerekekkel. Az épület egy átalakított üvegház, amely tele van fénnyel, rusztikus környezetben, de mégis a város közepén. Az angol klub lehetőséget biztosít az embereknek, hogy barátságos környezetben gyakorolják az angol nyelvet. Minden héten találkoznak és megbeszélik az előző ülésen kiválasztott témát. Az érdeklődő gyakorolhatja az angol nyelvet, és megoszthatja tapasztalatait angol anyanyelvű önkéntesekkel a világ minden tájáról. A nyelvoktatás mellett havi rendszerességgel tartanak kvízesteket, ahol a helyi közösségből álló csapatok mérhetik össze tudásukat az önkéntesek csapatával. Ezek az alkalmak lehetőséget biztosítanak a hosszútávú önkénteseknek a helyi közösségbe való jobb beilleszkedésre, ismerkedésre, illetve kikapcsolódásra.

A Legorobot klubot 2022-ben egy hosszútávú önkéntes hozta létre saját kezdeményezésre, amelyet a helyi Waldorf iskola átvett és azóta üzemeltet. A klubban elemi iskolás diákok ismerkedhetnek meg a programozás alapjaival és építhetnek különböző lego-robotokat. A szervezet biztatja az önkénteseit, hogy kapcsolódjanak be ebbe a programba is, vagy kreatívan hozzanak létre újabb közösségi kezdeményezéseket, amelyek a helyieket szolgálják.

Integrációs önkéntes tevékenységek – Speciális szükségletek ellátását támogató program

Ez a program lehetőséget biztosít a nemzetközi önkénteseknek, hogy a speciális szükségletekkel élő fiatalok életét gazdagítsák. A társadalmi megbélyegzés és a kormányzati támogatás hiánya miatt Romániában sok olyan család van, amely nem tud megfelelően gondoskodni a családjában élő szellemi és fizikai fogyatékossággal élő gyermekekről és fiatal felnőttekről. Ebben a programban az önkéntesek a nappali foglalkoztató központban dolgoznak, és játékok, oktatási tevékenységek megszervezésével segítik a gondozó központ munkatársait. Az önkénteseknek gyógypedagógiai és/vagy fizikoterápiás képesítéssel kell rendelkezniük, vagy éppen ezeken a területeken kell tanulmányokat végezniük. A tanulmányaikat végző önkénteseknek lehetőségük van a kötelező szakmai gyakorlat megszerzésére is, amelyet a fogadó intézmény igazoló okirattal is alátámaszt. A szakmai tapasztalat vagy előképzettség mellett az önkénteseknek legalább két hétre kell a projekt

mellett elköteleződniük, viszont a szervezet munkatársai bátorítják a hosszútávú önkénteseket, hogy esetleg több hónapot töltsenek el a gondozóközpont önkéntes munkatársaként.

Növénytermesztési és állatgondozási tevékenységek

Fenntartható kertgazdálkodási program. Világszerte egyre inkább a biogazdálkodást tekintik a friss gyümölcs- és zöldségtermesztés legjobb módjának. A gyomirtószerek és műtrágyák használatának elkerülésével a hagyományos mezőgazdaság csökkentheti karbonlábnyomát, fenntarthatóbbá válik, és jobb, táplálóbb élelmiszerekkel látja el a közösségeket. A Care2Travel Egyesület felelősségének tartja a fenntartható mezőgazdasággal megismertetni a helyi közösséget. Létrehoztak az önkéntes-szálláshoz tartozó belvárosi udvaron egy közösségi kertet, amely minden év februárjától novemberig üzemel. Ebben a létesítményben együtt dolgozik a nemzetközi önkéntes a helyi közösség tagjaival, főként kisgyerekes családokkal. Az önkéntesek feladata a helyi közösség segítése az évszaknak megfelelő munkákban. Tájjellegű növénymagok ültetésével, zöldségek betakarításával, komposztálással és a közösségi kiskert karbantartásával járul hozzá az önkéntes a kislépékű városi gazdálkodás népszerűsítéshez. A programban résztvevőket arra ösztönzik, hogy az innovációt és a fenntarthatóság gyakorlatát ötvözzék kreatív módon. A korábban ebben a programban dolgozó önkéntesek létrehoztak egy aktív komposztáló rendszert, újrahasznosított kannák felhasználásával telepítettek esővízzel működő automata öntözőrendszert és napelemet.

A fenntartható kertgazdálkodási programban résztvevő rövidtávú önkénteseknek lehetőségük nyílik helyi környezetvédő civilszervezetekkel is együttműködni. Számos olyan munkát végeznek el, amelyek nem csak a környezetvédelem, hanem a helyi közösségépítés szempontjából is kiemelkedő szerepet töltenek be.

Állatgondozási program. A szervezet dolgozói a csíkszeredai állatmenhellyel együttműködésben hozták létre ezt a projektet az önkéntesek számára. Noha ez mind közül a legembertpróbálóbb önkéntes munka, évről-évre nagy népszerűségnek örvend. A csíkszeredai menhely jobb állapotban van, mint sok más romániai menhely, de eltér a nyugat-európai szabványoktól. Az önkéntesek feladata a menhely munkatársainak segítése és az állatok életkörülményeinek jobbá tétele. Főbb tevékenységek: a kutyák etetése, alapvető engedelmességi parancsok oktatása, a kennelek tisztítása, és az állatok sétáltatása. A menhelyen lévő állatok nagy részét örökbe fogadják mind helyben, mind Európán belül.

Emellett az önkéntesek érzékenyítő programokat is szerveznek iskolákban és a helyi közösség tagjait is bevonják a menhely munkájába. A program időtartamától függően lehetőség nyílik arra, hogy az önkéntes segítséget nyújtson néhány kisebb építési projektben (például kutyafuttatók és kerítések építésében), fotózásban és adminisztrációban azért, hogy elősegítsék a kutyamenhely népszerűsítését, és támogassák a csapatot a helyi közösségen belüli oltási kampányok során.

Fizikai munka és környezetvédelmi tevékenységek

A Care2Travel Egyesület tevékenységi portfóliójában önkéntes csoportok számára kínál különböző fizikai munka-projekteket. Elkötelezettek a helyi közösség szolgálatában, ezért velük közösen hozzák létre ezeket a projekteket. Minden évben konzultálva a helyi közösségek képviselőivel azokra a területekre összpontosítanak, ahol a legnagyobb szükség van a segítségre és az emberi munkára, emiatt ezek a programok évente változnak. Ilyen közösségi projektek a gondozóotthonok, iskolák vagy egyéb szociális szolgáltatók épületeinek felújítása, például: belső falak festése, falfestmények készítése, új padlók lerakása, nyílászárók cseréje, játszóterek beépítése/felújítása és falszigetelés. Emellett környezetvédelmi projektekbe is bekapcsolódhatnak az önkéntes csoportok, mint például: ásványvízforrások és túraútvonalak tisztítása, legelők megőrzése, közösségi kert gondozása. Az önkéntes munkatárborok egész évben zajlanak és egy csoport minimum három napot tölt munkával egy projekt keretén belül.

Nonprofit szervezeteket támogató tevékenységek

Rengeteg munka folyik a kulisszák mögött a romániai helyi civil szervezetek céljainak elérése érdekében. A nonprofit szervezeteket támogató projekt célja, hogy segítséget nyújtson az ilyen szervezetek működési leterheltségéhez, lehetővé téve számukra, hogy szélesítsék hatókörüket és javítsák szolgáltatásaikat. Az önkéntesek hasznosíthatják a meglévő készségeiket és tapasztalataikat, vagy új készségeket sajátíthatnak el azáltal, hogy segítik a mindennapi működést ezeken a szervezeteken belül, valamint jobban megérthetik a civil szervezeteket és az őket érintő problémákat. Az önkéntesek segíthetnek a fordításban, a nyilvántartásban, a PR-ban.

ÖNKÉNTES-MENEDZSMENT ÉS ÖNKÉNTES TAPASZTALAT A CARE2TRAVEL EGYESÜLETNÉL

A Care2Travel Egyesület tevékenységét áttekintve elmondhatjuk, hogy elsődleges céljuk a helyi közösség szolgálatába állítani a nemzetközi önkénteseket és ezzel is élhetőbbé tenni Csíkszeredát és a környező településeket. Emellett a szervezet kiemelkedően fontosnak tartja az önkéntesek fejlesztését. Az egyesület elnökének elmondása szerint mind készségek mind jellemfejlesztés terén sokat fektetnek az önkéntesekbe. Céljuk, hogy hazatérve „jobb emberek" legyenek az önkéntesek, mint amikor megkezdték az önkéntes elhelyezésüket. Teszik mindezt több éve azáltal, hogy számtalan nemzetközi önkéntes-küldő ügynökséggel építettek ki stratégiai kapcsolatokat.

Ebben a fejezetben a szervezet önkéntes-menedzsmentjét tekinthetjük át, megmutatva, miként zajlik az önkéntesek toborzása, fogadása, kiképzése, valamint a koordináció és a mentorálás. Ezen önkéntes-menedzsmenti lépések megtétele alapvető fontosságú az önkéntesek és a szervezet szempontjából is, hiszen gyakran tíz-tizenkét hónapig dolgoznak együtt egy-egy program során.

Megállapítható, hogy a szervezet önkéntes-menedzsmenti munkája két, egymástól nagyban különböző irányvonalon történik. Míg az ESC-s önkéntesek gyakran tíz-tizenkét hónapot töltenek Csíkszeredában, addig a nemzetközi önkéntes-küldő ügynökségektől álltalában egy-három hétre jönnek az önkéntesek. Ennek fényében a továbbiakban külön tárgyaljuk a hosszú- illetve a rövid távú önkéntesekkel folyó munkát.

A hosszú távú ESC-önkéntesség koordinálása és mentorálása

Az ESC keretében az önkéntes projektek támogatását az Oktatási és Szakképzési Közösségi Programok Nemzeti Ügynöksége egy pályázati rendszeren keresztül hajtja végre. A nyertes projektekre vagy a küldő- vagy a fogadószervezet végzi az önkéntesek toborzását. A fogadószervezet a pályázókkal egy online interjú révén kerül kapcsolatba. Az interjúztatás folyamatának végeredményeképpen a szervezet megköti a hosszútávú önkéntessel a szerződést és felkészül a fogadására.

Az önkéntesek érkezésük után egy intenzív tréningfolyamaton vesznek részt, amely az tartózkodásuk hosszától függően két hét, de akár egy hónap időtartamú. A képzések a helyi nyelv és kultúra megismertetésével kezdődnek. Ez után az önkéntesek a munkájukhoz

szükséges oktatói és vezetői készséget fejlesztő elméleti és gyakorlati oktatásban részesülnek. Az önkéntesek választott tevékenységüktől/projekttől függően a szakterületüknek specifikus tréningben is részesülnek, hogy az a munka, amelyre jelentkeztek, pozitív impakttal záródjon az önkéntesfolyamat végén.

A felkészítő után az önkéntesek megismerkednek a koordinátorukkal és a mentorukkal. Ezt a két funkciót a szervezet azért hozta létre, hogy az önkéntesek mind a munkaterületen, mind a magánéletben kapcsolódni tudjanak, szakmai és életvezetési tanácsokat kapjanak, ez által segítve az integrációjukat a helyi közösségbe. A koordinátor feladata az önkéntesmunka megszervezése és nyomon követése, ami a szervezet egyik munkatársára hárul, hiszen jól kell ismernie azt a tevékenységet/programot/projektet, amelyre az önkéntes jelentkezett. A koordinátor és az önkéntes napi kapcsolatban vannak. A mentor minden esetben a helyi közösség egyik tagja, illetve a szervezet szimpatizánsa, akinek a feladata az önkéntes támogatása a beilleszkedési folyamatban, valamint a váratlan magánéleti nehézségekkel való megküzdés segítése, mint a honvágy, a szorongás vagy a személyes konfliktusok. A mentorációt azért tarja szükségesnek a szervezet, mert az önkéntesek különböző társadalmi-gazdasági háttérrel rendelkeznek, más-más kultúrájú országokból érkeznek.

A rövidtávú önkéntes tevékenységek koordinálása és mentorálása

Az IVHQ és más önkéntes-küldő ügynökségek révén érkező önkéntesek általában egy-két hetet töltenek el a Care2Travel Egyesület önkéntes programjain. Ebben az esetben az önkéntesek toborzását az ügynökség végzi és a megfelelő jelentkezőket a szervezethez továbbítja, ahol megtörténik a kiválasztás. A rövidtávú önkéntesek is az előző fejezetben bemutatott önkéntes elhelyezési portfólióból választják ki a munkájuk területét. Érkezésük után egy intenzív képzési folyamat veszi kezdetét. Az első képzési napon egy nyolc-tíz órás kulturális bevonás történik, a képzés részét képezi egy városnéző túra, magyar nyelvóra és a projektmenedzsment alapjait is elsajátítják az önkéntesek. Majd másnap már önkéntes projektjükkel ismerkednek, és azzal a munkával amire jelentkeztek, valamint az önkéntes-koordinátorukkal. Ezután elkezdődik a munka, és, hasonlóan a hosszútávú önkéntesekhez, ők is kapnak mentort és mentorálást. Az önkéntesség lezárása után a rövidtávú önkéntesek hazarepülnek, az utánkövetésről és a reintegráció folyamatáról a szervezet vezetőjének nincs információja.

A Care2Travel Egyesület által fogadott önkénteseknek egy jól kidolgozott rendszer alapján szervezik meg a munkát és a magánéletet is, így Csíkszereda egy kedvelt önkéntescélponttá vált az elmúlt években. Bizonyítja mindezt az a közel 1200 önkéntes visszajelzése, aki hosszabb vagy rövidebb szerepet vállalt a helyi közösség szolgálatában, és az a tucatnyi partnerszervezet, amely évről-évre önkénteseket küld az egyesülethez.

Önkéntes-küldés a Care2Travel Egyesület által

A Care2Travel Egyesület amellett, hogy kiváló fogadószervezet, évente fél tucat helyi fiatalnak segít fogadószervezetet találni, kiküldés esetén az önkéntes-menedzsment folyamat első szakaszát végzi és a reintegrációban is segíti a hazatérő önkéntest. Az elmúlt években a szervezet több külföldi civil szervezettel kötött partnersége révén gyakran kap felkérést önkéntesek küldésére. Ezekre az egyesület mindig örömmel válaszol, és amennyiben megtalálja a megfelelő jelentkezőt, összekapcsolja őt a fogadó szervezettel. A folyamat kezdeteként a felkérést továbbítják a helyi önkéntesek adatbázisába, amelyet az elmúlt tizenöt év alatt építettek fel. Sikerült szoros kapcsolatot kiépíteni a városi oktatási intézményekkel és ifjúsági szervezetekkel, az egyesületnek hozzáférése van azok hírlevéllistáihoz, így egyszerre több száz potenciális önkéntest tudnak elérni rövid idő alatt. Amennyiben egy projektre a helyiek körében nagyobb az érdeklődés, a szervezet az előinterjúzást is vállalja, mielőtt az önkéntesjelölt jelentkezését tovább küldi a fogadó szervezethez.

Az ESC önkéntes-pályázatot elnyert személy felkészítésében is szerepet vállal a Care2Travel Egyesület. Erről így számolt be egy önkéntes: *„A kezdetektől fogva az utamat segíti és figyelemmel követi a Care2Travel küldő szervezet. A projektmenedzser a jelentkezéstől kezdődően folyamatosan lelkesen segít minden lépésben. Egy utazás előtti felkészítőt is biztosítottak számomra, amely során minden bennem felmerülő kérdést tisztáztunk, igazán jó hangulatban beszéltük meg a legfontosabb információkat.”*[3]

A külföldön eltöltött önkéntesség lejártával a hazaérkező önkéntesnek szakértőkkel segítenek visszailleszkedni a helyi közösségbe és közösen megtalálni azokat a pontokat, ahol az önkéntes-tapasztalatait kamatoztatni tudja. Az egyesület által eddig küldött, több mint harminc önkéntes fele Magyarországot választotta célországnak. Ez a megállapítás indított

[3] Forrás: https://care2travelsendingesc.wordpress.com/2022/09/14/ismerd-meg-timeat/

arra, hogy a következő alfejezetben megvizsgáljam azokat az önkéntesbeszámolókat, amelyeket a csíkszeredai önkéntesek írtak a magyarországi ESC-önkéntességükről.

ÖNKÉNTESEK BESZÁMOLÓI A KÜLFÖLDI ÖNKÉNTESSÉGÜK TAPASZTALATAIRÓL

A Care2Travel Egyesület elnökének elmondásból kiderült, hogy a legtöbb helyi fiatal magyarországi partnerszervezetet választ önkéntessége helyszínéül. A szervezetnek több magyarországi civil szervezettel van kapcsolata, például a Talentum Alapítvánnyal, Nemzeti Portrétár Alapítvánnyal és az Önkéntes Diakóniai Év Programirodával. Annak hátterében, hogy a helyi fiatalok többsége miért választott magyarországi önkéntes-elhelyezést, a helyismeret és a nyelvismeret volt. Több önkéntes-beszámolóban is olvasható volt, hogy fontos kritérium volt, hogy már ismerték az országot vagy a várost, ahová mentek, illetve, rokonok ismerősök is élnek azon a környéken. *„Nekem személy szerint az első két hét nehéz volt a kommunikáció szempontjából, de nagy türelmük volt hozzám, és amíg élek nem felejtem el ezeket a pillanatokat...”*[4]

A nemzetközi önkéntesekkel való kapcsolattartás a külföldi fogadószervezeteknél is az önkéntes-koordinátorok feladata. A világjárvány idején az önkéntes-koordinátorok mozgástere is szűkösebb volt, ezért több esetben is az önkéntesszálláson élő, magyarul beszélő önkéntesek vették át ezt a feladatot. A kommunikáció a szervezet projektfelelősével és a feladatok leosztása is könnyebb volt magyar anyanyelvű önkéntesek esetén. Ezzel kapcsolatban így fogalmazott az önkéntes: *„Aztán jött az igazi megmérettetés, mikor magunknak kellett megszerveznünk egy kéthetes tábort, aminek a lényege az volt, hogy szórakoztassuk és fejlesszük a gyerekek angol tudását. Mivel csak én tudtam magyarul így rengeteget kellett fordítanom, de szívesen segítettem.”*[5]

A szervezet céljai között szerepel a helyi közösség fejlesztése mellett az önkéntes fiatalok személyiség- és készségfejlesztése. Mind a szervezet elnöke, mind az önkéntes fiatalok hangsúlyt fektetnek erre a beszámolóikban. Egy önkéntes úgy fogalmazott, hogy a 10 hónap önkéntes munka irányt mutatott az életében mind a magánélet, mind a karrier tekintetében. Hasonlóan vélekedik egy másik önkéntes: *„Az önkéntességi projektem során sikerült jobban*

[4] Forrás https://care2travelsendingesc.wordpress.com/2022/10/24/bedo-nora-boglarka-elmenybeszamoloja-szeged-2022/

[5] Forrás: https://care2travelsendingesc.wordpress.com/2022/10/24/bedo-nora-boglarka-elmenybeszamoloja-szeged-2022/

megismernem magam, mit szeretek, mihez értek, illetve belekóstolhattam az irodai asszisztensi munkába, aminek köszönhetően most már több tapasztalattal állhatok neki a munkakeresésnek."[6]

Sok önkéntest a kíváncsiság hajt, hogy valami ismeretlenben, valami újban kipróbálják magukat, néha olyan szakterületen vállalva az önkéntesmunkát, amelyhez nem értenek, de megvan bennük a nyitottság és a tanulni vágyás. Így vélekedik erről egy önkéntes: *„Azért jelentkeztem az önkéntes projektbe, mert szükségét éreztem annak, hogy egy kicsit olyan területen is tapasztalatot szerezhessek, ami attól a »buroktól« némiképp távolabb áll, mint amiben az életem nagyrészét élem."*[7]

A szervezet elnöke is beszámolt arról, hogy a Care2Travel Egyesületnél önkéntességet vállaló fiatalok azzal a szándékkal érkeznek Csíkszeredába, hogy kimozduljanak a komfortzónájukból. Mint említette, ez mindenkinek sikerül, hiszen a szervezet is törekszik arra, hogy az önkéntességüket aktívan töltsék, sok munkával és közösségi programokkal. A szervezet munkatársától megtudtam, hogy szeretnek magyarországi önkéntesekkel dolgozni: *„Könnyebb a munka, jobban terhelhetők"*, hiszen a munkához és úgy általában az élethez való hozzáállásuk *„közelebb áll a mienkéhez"* – véli az elnök.

Az önkéntesek küldésénél is fontos szerepet játszik a nyelv és a helyismeret. A szervezet elnöke ugyan jobban szeretné, ha a fiatalok távolabbi országot választanának az önkéntesség helyszínének, de amint fogalmaz: *„...azért mennek Magyarországra, mert tizennyolc évesek és anyuka, apuka nem engedi, mert félti. (...) azt mondja a szülő: Portugáliába nem engedlek, de menj el egy félévet Magyarországra, mert ott van nagynénéd."* A szervezet elnöke gyakran találkozik hasonló esetekkel, és az a véleménye, hogy a helyiek bizalmatlanabbak az új iránt és kisebb kockázatokat vállalnak. Ezzel szemben azt figyelte meg, hogy a nyugat-európai önkéntesek nagyobb távokat tesznek meg, és kíváncsibbak. Szerinte: *„...ha Németországból átmész Ausztriába önkéntesnek akkor sok minden nem változik."*[8]

A Care2Travel Egyesület nagy hangsúlyt fektet a helyi lakosság bevonásába az önkéntesek mentorálási folyamata közben. A mentorok a szervezet „barátai": nem munkatársak, hanem olyan közösségi emberek, akik az önkénteseknek tudnak segíteni a tíz-tizenkét hónap alatt a

[6] Forrás: https://care2travelsendingesc.wordpress.com/2022/09/28/beszamolo-csilla-esc-onkentes-everol/
[7] Forrás: https://care2travelsendingesc.wordpress.com/2020/10/26/kincso-bemutatkozik/
[8] Forrás: K. P. egyesületi elnök.

mentális egészségük megőrzésében. Egy önkéntes így írja le a mentorálás folyamatát: *„ESC-önkénteskénti volt mentorom. A kezdetekben nem tudtam mit kezdeni ezzel a ténnyel, oda kellett tennem magam, hogy egy esélyt adjak neki... később megnyíltam és beszéltünk különböző témákról. Később már alig vártam ezeket a beszélgetéseket.”*[9]

Több önkéntes is hasonló élményekről számol be, hogy a mentora gyakorlottsága és karaktere miatt könnyedén tudott az érzéseiről és a nehézségeiről beszélni. A megküzdési stratégiákat közösen alkották meg.

Egy másik önkéntes így fogalmaz az önkéntes munkáról és a mentorával való kapcsolatról: *„Türelmet és érzelemi kontrollt tanultam, hogy hogyan dolgozzak csoportban és legyen önbizalmam.”*[10] A gyerekekkel való munka rengeteg türelmet követel meg, még ha az anyanyelvükön is tudott beszélni, noha angol nyelvet oktatott. Az angol, mint munkanyelv több önkéntes esetében is fontos volt, hiszen egyszerre akár öt-tíz nemzetközi önkéntes is tartózkodott Csíkszeredában. Egy önkéntes így emlékszik erre vissza: *„Környezetvédelmi projektben vettem részt a járvány alatt. (...) annak ellenére, hogy egy magyar környezetbe érkeztem, szívesebben használtam az angolt az önkéntes társaimmal és a helyiekkel is, hiszen a nemzetközi környezet miatt választottam az ESC-önkéntességet.”*[11]

Az szervezet elnökét az interjú véleményblokkjában arról kérdeztem, hogy észlel-e valamilyen különbséget a magyarországi és más külföldi önkéntesek között. Amellett, hogy kiemelte a nemi és életkori sajátosságokat úgy vélte, hogy: *„...sajnos nincs akkora merítésünk, hogy azt tudjam mondani, hogy a különbségek általánosíthatók”*.[12] Az általánosan megfigyelhető, hogy általában személyes jellegű problémák ütik fel a fejüket az önkéntesség alatt, mint például a honvágy, a kommunikációs nehézségek vagy életvezetési nehézségek, hiszen: *„...ezek tíz hónap alatt nagyon előjönnek, és akkor jönnek a drámák”*.[13] Ezeket az eseteket szakemberek, tréningek segítségével igyekeznek megoldani.

A Care2Travelnél az önkéntesség hatékonysága azt mutatja, hogy az önkéntesek valós impaktot hoznak létre a helyi lakosság érdekében, és a munkájuk hatékony és eredményes. Az önkéntesek napi hat órát dolgoznak és az elnök ezzel kapcsolatban így fogalmaz: *„arra*

[9] Forrás: https://youtu.be/wgoUYEhiDD4?si=wtEpEw6KyGZ4SHJY
[10] Forrás: https://www.youtube.com/watch?v=YAbJ7L9treU
[11] Forrás: https://www.youtube.com/watch?v=mxGsSVWfWPI
[12] Forrás: K. P. egyesületi elnök.
[13] Forrás: K. P. egyesületi elnök.

fókuszálunk, hogy dolgozzanak, mert igazából azért jöttek ide. A projekt szempontjából nagyszerű, a riport szempontjából nagyszerű, a Nemzeti Ügynökség szempontjából szintén."[14] Ennek köszönhetően a szervezet munkájára szükség van mind helyi, mind országos szinten és ez ismét növekedési pályára állította a szervezetet a koronavírus-járvány óta.

FENNTARTHATÓSÁG ÉS CÉLOK

Noha a koronavírus járvány lényegesen visszavetette a szervezet fejlődését, az elnök bizakodó a jövőre nézve. A 2024-es év elején az egyesület pénzügyi kimutatásait vizsgálva az állapítható meg, hogy az indulással járó nehézségek után 2014 és 2017 között meredeken emelkedett mind a szervezet bevétele, mind a kiadása. Ezt követően pár év stabilitás következett, kisseb hullámzásokkal, majd 2019-2020-ban megfigyelhető a Covid-hatás, mind a bevételek, mind a kiadások mértéke visszaesett a 2015-ös szintre. A 2022-es évet a korábbiakat meghaladó árbevétel jellemezte. Mindezen adatok elemzéséből arra a következtetésre jutunk, hogy a szervezet ismét elindult a gazdasági fenntarthatóság irányába. Ez figyelhető meg az alábbi, 2. ábrán is, ahol a szervezet árbevételének alakulása látható, román lejben kifejezve.

2. ábra. A Care2Travel Egyesület pénzügyi mutatói 2011 és 2022 között (Lejben számolva)

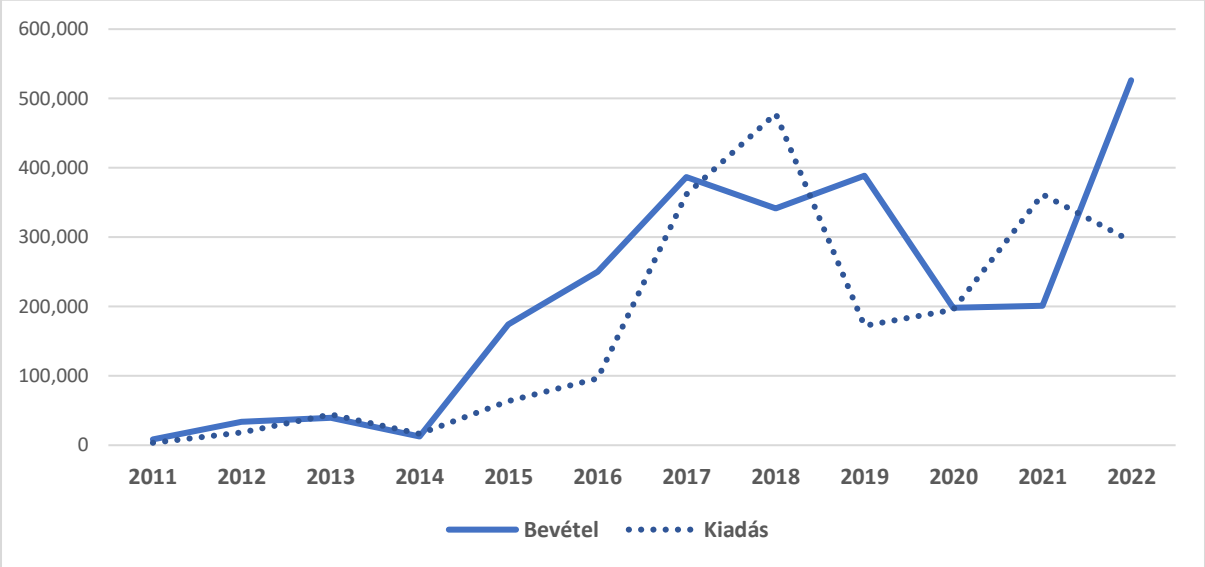

Forrás: A Care2Travel Egyesület által rendelkezésre bocsátott adatok alapján saját szerkesztés.

[14] Forrás: K. P. egyesületi elnök.

A szervezet árbevételének és kiadásainak összefüggéseit vizsgálva megállapítható, hogy összhangban van a szervezet történeti alakulásával. A kezdeti évek lendületes munkája 2014 és 2016 között megteremtette azt az anyagi hátteret, amely a növekedéshez volt szükséges így 2018-ban már egy nagyobb csapat dolgozhatott a szervezetnél, melynek eredménye a költségek megnövekedése volt. Emellett a Covid-19 járvány hatása is megfigyelhető az ábrán, hiszen a bevételek csökkenésével a költségek növekedésével járt. Ennek hatását ellensúlyozta az ESC-vel való együttműködés, amely bevétele megjelenik 2019-ben és kvázi a szervezet túlélését biztosította a világjárvány ideje alatt.

Ahogyan a nagy nemzetközi nonprofit szervezetek a fenntarthatóság felé fordultak, úgy a Care2Travel Egyesület is célul tűzte ki, hogy mind az önkéntes menedzsmentben, mint pedig a szervezet működésében törekszik a környezettudatosságra. Az önkéntes szálláson és a szervezet irodájában a szelektív hulladékgyűjtés mellett figyelnek arra, hogy minél kevesebb hulladék hagyja el az épületeket. Az önkéntesek a szerves hulladékot komposztálják és a szervezet által működtetett közösségi kertben használják fel, az egyéb hasznos hulladékot újra használják kreatív módon beépítve a közösségi programjaikba. Emellett az önkéntesek saját kezdeményezésére olyan eseményeket szerveznek, amelyek a környezet tisztántartását célozzák meg.

Az önkéntesek helyi mobilitásában is törekszenek a környezettudatosságra. A szervezetnek saját kerékpár parkja van. A kerékpárokat az ideérkezők önkéntesek szabadon használhatják. A turisztikai programjaikon az önkénteseknek javasolják a vonattal való utazást.

A nemzetközi mobilitás terén is hasonlóan járnak el. Az Európai Unió területéről érkező önkénteseknek javasolják, hogy repülés helyett válasszák a vonattal való közlekedést. Egyes projektek esetében ez a javaslat kötelező érvényű, de az önkéntesek is örömmel fogadják. A nemzetközi trendekkel megegyezően az önkéntes fiataloknak is egyre fontosabb a környezetvédelem és sokan a kényelmetlenségek ellenére önként választják a nemzetközi közlekedés fenntartható formáját és egy-két óra repülés helyett a sokszor húsz órás vonatutat. Azáltal, hogy nemzetközi szinten a Care2Travel Egyesület egy népszerű fogadószervezet, és a helyi közösségnek is haszna származik a munkájukból, elmondható, hogy rengeteg a fejlődési potenciál a szervezetben. A szervezet vezetői folyamatos és organikus növekedésben hisznek, és abban, hogy minél több önkéntes érkezik Csíkszeredába, annál nagyobb hatással tudnak lenni a helyi közösség életére is. A szervezet elnöke ezt így fogalmazza meg: *„Tehát nekünk igazából itt az a célunk, hogy nőjünk, még több önkéntes jöjjön, még több tevékenységet*

szervezzünk, még több iskolának építsünk játszóteret, még több After School-ba tudjunk elmenni, és akkor ez hozza maga után a fejlődési lehetőségeket is. „[15]

ÖSSZEGZÉS

A Care2Travel Egyesület tevékenységének átfogó vizsgálata során kiderült, hogy számos erőforrással rendelkeznek, amelyet a helyi közösség szolgálatába tudnak állítani. A nemzetközi önkéntes menedzsment terén kiemelkedő eredményeket értek el, és olyan jógyakorlatokat alakítottak ki, amelyek segítettek abban, hogy Csíkszereda és környéke élhetőbb hellyé váljon. Mindemellett megfigyelhetőek olyan tényezők, amely kihívásokat jelentenek számunkra.

Noha nem készült a szervezet működéséről egy kimerítő SWOT analízis, mégis az elnökkel készített interjú alapján érdemes annak szempontjai alapján összefoglalni az egyesület tevékenységeinek eredményeit. A „kvázi" SWOT analízis segít megérteni azokat az erősségeket, gyengeségeket, lehetőségeket és fenyegetéseket, amelyek meghatározhatják a további fejlődési irányokat és stratégiákat a szervezet számára.

Erősségek. A szervezet legfőbb erőssége a stratégai partnerségek, hiszen az évek során sikeresen kiépített szoros kapcsolatok a nemzetközi ügynökségekkel lehetővé teszik számukra a hatékony önkéntes toborzást és fogadást. Emellett a kiemelkedő önkéntesmenedzsment tekinthető erősségüknek. A kialakított rendszerek, és azok a jógyakorlatok, amelyeket alkalmaznak javítják az önkéntesekkel való együttműködést, valamint a hatékony és eredményes tevékenységek megszervezését. A harmadik erősség, amelyet megfogalmazhatunk, hogy a szervezet elkötelezett a környezettudatos működés mellett. Ide sorolhatóak még az infrastruktúra, a rengeteg tapasztalat, a helyi közösséggel való erős viszony, a gazdag programkínálat, a több főállású munkatárs.

Gyengeségek. A szervezet elnöke szerint az elsőszámú tényező, amelyet gyengeségként tekinthetünk a pénzügyi instabilitása. A covid járvány a szervezet megtakarításait felemésztette. Ugyan az egyesület éves árbevétele folyamatosan növekszik, de azzal megegyező szinten növekszenek a kiadások is. Emellett a rövid távú önkéntesek hatékony integrációját fogalmazhatjuk meg gyengeségnek, hiszen kevesebb időt töltenek a

[15] Forrás: K. P. egyesületi elnök

közösségben, és a szervezetnek kevesebb lehetősége van az ő integrációjukra és mentorálásukra, ami csökkentheti az önkéntes tevékenység impaktját.

Lehetőségek. A környezettudatosság és a partnerségek révén a szervezet képes fenntartható fejlődést elérni. Ez további növekedési lehetőségeket nyújt számukra mind a tevékenységük terén, mind a befolyásuk kiterjesztésében. A helyi közösség hatékony bevonásában áll a második fejlődési lehetőség, amely biztosíthatja a helyi támogatottság növekedését és hosszútávú hatásaik megerősítését.

Veszélyek. A geopolitikai és gazdasági instabilitás jelenthet veszélyt a szervezet önkéntes tevékenységeinek folyamatosságára és hatékonyságra. Emellett komoly veszélyt jelenthet az a csökkenő tendencia, ami a külföldi önkéntesek jelentkezése terén mutatkozott. Amíg néhány évvel ezelőtt egy ESC önkéntes helyre öt-hat jelentkező volt, ami igazi versenyhelyzetet jelentett, addig ma van olyan, hogy senki nem jelentkezik, vagy csak nagy nehézségek árán tudnak egy-egy önkéntest toborozni egy tíz hónapos időszakra. A Care2Travel Egyesület átfogó tevékenységét értékelve elmondható, hogy kiemelt figyelmet fordít az önkéntesek személyes és szakmai fejlődésére, miközben szolgálják Csíkszereda és környékének közösségét.

Internetes hivatkozások

Care2Travel Egyesület weboldala: https://www.care2travel.org/
Care2Travel önkéntesek beszámolói: https://care2travelsendingesc.wordpress.com/
Care2Travel Egyesület youtube csatornája: https://www.youtube.com/@care2travel65/videos

ÖNKÉNTES SZEMLE

4. évfolyam (2024)
2. szám, 117-134.
www.onkentesszemle.hu

TÚLNŐNI ÖNMAGUNKON – AZ ÖNKÉNTES DIAKÓNIAI ÉV PROGRAM BEMUTATÁSA

ZÁVODI EMESE[1] – CSORDÁS KRISZTINA[2]

Absztrakt

Az önkéntesség az utóbbi években egyre fontosabb szerepet kap a társadalmi és közösségi munkában, különösen a fiatalok számára, mint fejlődési és tapasztalatszerzési lehetőség. Az esettanulmányban az Önkéntes Diakóniai Év program nemzetközi önkéntes-fogadásának kezdetét, fejlődéstörténetét és önkénteseit mutatjuk be. Az Ökumenikus Diakóniai Év Hálózat (EDYN) egy 1997 óta működő keresztény, önkéntes programokat koordináló hálózat, melynek tagja a Magyarországi Református Egyház keretein belül működő Önkéntes Diakóniai Év Programiroda. Az EDYN-hálózat küldetése egy elfogadó, befogadó közösség kialakítása, amelyben a munkatársak kiváló szakmaiságuk mellett a kölcsönös tiszteleten és a személyes kapcsolatokon alapuló munkával járulnak hozzá a közösséghez. Az önkéntesek számára az EDYN-hálózat személyes és lelki fejlődést, interkulturális és ökumenikus tanulást, valamint szociális és társadalmi felelősségvállalást céloz meg. Az Önkéntes Diakóniai Év Programiroda önkéntes programjai lehetőséget biztosítanak hosszú- és rövid távú önkéntes szolgálatra szociális és oktatási intézményekben, de akár egyházközségek közösségi életébe is becsatlakozhatnak az önkéntesek. A jelentkező önkéntesek legnagyobb része más országban szolgál, maximum 12 hónapon keresztül, így új kultúrával, életkörülményekkel és emberekkel találkoznak. Az elmúlt 27 évben az Önkéntes Diakóniai Év keretein belül több mint 1800 magyar és külföldi fiatal szolgált számos helyszínen. Az elmúlt évek során több mint 17 országból 1000 fiatal érkezett Magyarországra önkéntes szolgálatra. Az önkéntesség a társadalmi kohézió, a közösségi értékek átadása és a fiatalok személyes és szakmai fejlődésének fontos eszköze.

Kulcsszavak: Önkéntes Diakóniai Év Programiroda, önkéntes fogadás, nemzetközi önkéntesség, misszió, szolgálat, Önkéntes Diakóniai Év Hálózat

Growing beyond the self – introducing the Voluntary Diaconal Year program

Emese Závodi – Krisztina Csordás

Abstract

In recent years, volunteering has become an increasingly important part of social and community work, especially for young people, as a means of development and experience. This case study will look at the origins, development, and volunteers of the international volunteering experience of the Voluntary

[1] *Závodi Emese, református lelkész, korábbi programvezető és EDYN elnökségi tag.*
[2] *Csordás Krisztina, projektmenedzser, Magyar Református Szeretetszolgálat, Jobbadni Nonprofit Kft.*

Diaconal Year Programme Office programme. The Ecumenical Diaconal Year Network (EDYN) is a Christian network coordinating volunteer programmes since 1997, of which the Voluntary Diaconal Year Programme Office within the Reformed Church is a member.

The mission of the EDYN network is to create an accepting, inclusive community where staff contribute their excellent professional experience to the improvement of the community work with mutual respect with its members, and develop personal relationships. For its volunteers, the EDYN network provides personal and spiritual development, intercultural and ecumenical learning, and social and civic responsibility. The programmes provide opportunities for long-term and short-term volunteer service in social and educational institutions, church programmes, and parishes. Most of the volunteers serve in internationally for up to 12 months, experiencing new cultures, living conditions, and interactions with residents. Over the past 27 years, more than 1,800 young Hungarian and international volunteers have served at a number of locations within the framework of the Voluntary Year of Deaconry. Volunteering is an important means of promoting social cohesion, mobilising community resources, and developing young people's personal and professional skills.

Keywords: Volunteer Diaconal Year Program Office, volunteer reception, international volunteering, mission, service, Volunteer Diaconal Year Network

---

BEVEZETÉS

Az önkéntesség, az önkéntes szolgálat az utóbbi években egyre fontosabb szerepet kapott a társadalmi és közösségi munkában. A fiatalok számára különösen vonzó, mivel fejlődési lehetőséget és értékes tapasztalatokat kínál számukra. A téma aktualitása a fiatalok társadalmi felelősségvállalásának növekedésében és az önkéntes tevékenységek hatékonyságának, valamint a programok hatásosságának vizsgálatában rejlik. Ebben az esettanulmányban az Önkéntes Diakóniai Év Programiroda (ÖDE) nemzetközi önkéntes-fogadásának kezdetét, fejlődéstörténetét és önkénteseinek jellemzőt mutatjuk be.

A tanulmánynak három fő célkitűzése van. Az első, a program történeti és nemzetközi kontextusban való bemutatása, amely az elmúlt évtized eseményeire és fejlődési irányaira koncentrál. A második, a részvételi adatok ismertetése, melyeket egy saját adatbázis alapján elemzünk és mutatunk be. Végül pedig a harmadik célkitűzés annak igazolása, hogy mennyire értékteremtő ez a kezdeményezés, bemutatva a résztvevők saját megítélését és a program által generált értékeket.

Hisszük, hogy az önkéntes szolgálat során a fiatalok egy olyan lelki utazásban vesznek részt, melyben saját magukról, a világról és Istenről tanulhatnak, és az utazás során Isten az életüket formálhatja. Isten kegyelméből az Önkéntes Diakóniai Év Programiroda ebben a lelki utazásban segít. A tanulmány az ÖDE működését mutatja be, minden adat a Jobbadni

Nonprofit Kft. és a Magyar Református Szeretetszolgálat Alapítvány adatbázisából került felhasználásra.

AZ ÖDE NEMZETKÖZI KERETRENDSZERE

Az Ökumenikus Diakóniai Év Hálózat, a Volunteer Diaconal Year Network – EDYN[3], egy keresztény, önkéntes programokat koordináló hálózat, amely önkénteseket küld és fogad világszerte. Ennek a hálózatnak tagja 1997 óta a Magyarországi Református Egyház kereteiben működő Önkéntes Diakóniai Év Programiroda.

A programok lehetőséget biztosítanak a hosszú távú, vagy esetenként akár rövid távú önkéntes szolgálatra szociális és oktatási intézményekben, valamint egyházközségek életébe, programjaiba is bekapcsolódhatnak az önkéntesek.

A jelentkező önkéntesek az esetek legnagyobb részében másik országban szolgálnak, maximum 12 hónapon keresztül, ennek köszönhetően új kultúrával, új életkörülményekkel, új emberekkel, illetve más felekezetekkel is találkoznak, és így jelentősen szélesíthetik látókörüket és ismereteiket a világról.

A kezdetek

Németországban már a háború után megindult a fiatalok bevonása különböző önkéntes programokba. A német Neuendettelsau-i Diakónia rektora, Hermann Dietzfelbinger a szervezet 100. születésnapján, 1954. május 9-én arra szólította fel a fiatalokat, hogy legyenek önkéntesek diakóniai intézményekben, és egy évet adjanak az életükből mások megsegítésére ilyen kiemelt formában is. Új volt az elképzelésben, hogy nem arra hívták őket, hogy diakonisszák legyenek és tegyenek egy életre szóló fogadalmat, hanem hogy adjanak az életükből egy évet és így segítsenek. Ezek a „korai” önkéntesek elsősorban a beteg- és idősgondozásban vettek részt, melyért cserébe zsebpénzt, szállást és ellátást kaptak. A felhívás rendkívül népszerű lett, hamarosan tömegesen érkeztek az önkéntesek – elsősorban fiatal nők – a programba. Ezzel vette kezdetét a „Diakóniai Év” program Németországban.

Más országokban is hasonló kezdeményezések indultak el, elsősorban a protestáns egyházak és diakóniai intézmények bevonásával. Ezeket a különböző országokban kialakuló vagy már meglévő kezdeményezéseket kezdte összefogni az EDYN, melyet először „európai” Diakóniai

[3] www.edyn.org

Év Hálózatnak hívtak és csak később lett „ökumenikus”. 1994-ben volt a „Diakóniai Év” program első nemzetközi konferenciája Nürnbergen. Magyarország és az Önkéntes Diakóniai Év Merétey Sándor református lelkész, akkori zsinati tanácsos kezdeményezésére 1997-ben csatlakozott az egyre szélesedő nemzetközi hálózathoz. A csatlakozásról a Magyarországi Református Egyház Zsinata hozott döntést. A hálózat jelenleg 16 tagszervezettel és brüsszeli székhellyel működik. A tagszervezetek többsége küld és fogad is önkénteseket, de a hangsúlyok különbözőek. Tagjai között vannak program-orientált szervezetek, például ifjúsági munka-fókusszal, de olyan hagyományos diakóniai szervezetekkel is együttműködnek, ahol az önkéntesek diakóniai intézményekben szolgálnak.

Az EDYN 30 éves múltra tekinthet vissza, mely évtizedek alatt különböző egyházi és diakóniai háttérből érkeztek a tagok, különféle hagyományokkal. Vannak százéves múlttal rendelkező, hagyományos egyházstruktúrákból érkező tagszervezetek, de újabb és kisebb keresztény egyesületek is csatlakoztak azóta a hálózathoz. A hálózaton belül évente mintegy 600-800 önkéntescsere zajlik nemzetközi szinten, ahol a fiatal (18-30 év közötti) önkéntesek különböző háttérrel, különböző kérdésekkel érkeznek. Felekezeti hovatartozásuk és hitbéli meggyőződésük is eltérő lehet, azonban mindannyiukban közös, hogy nyitottan, elhivatottan szeretnének szolgálni a kiválasztott intézmény vagy gyülekezet tagjai között.

Az Önkéntes Diakóniai Év Hálózat küldetése

A hálózat elfogadó és befogadó közösségként igyekszik működni. Hitük szerint a munkatársak nemcsak kiváló szakmaiságukkal járulnak hozzá a munkához, hanem a kölcsönös tisztelettel is. A hálózat tagjai minden évben más-más helyszínen találkoznak a közgyűlések alkalmával, ahol nemcsak a szakmai kérdéseket és a munka új kihívásait beszélik meg, hanem bibliai és teológiai kérdésekkel is foglalkoznak.

A következő alapelveket fogalmazták meg 2023-ban:

- A szeretet arra késztet bennünket, hogy imádkozzunk egymásért.
- Különbözőek vagyunk, de testvérként tekintünk a másikra.
- Hátrányos helyzetű fiatalokat is bevonunk a szolgálatba.
- Minden egyes önkéntes érték, ezért kísérjük őket az úton mentorok és szakmai csapat segítségével. Nem keresünk minden problémára azonnali és kollektív megoldást. Ipari terméket lehet tömegben gyártani, de önkéntest segíteni nem lehet rohanó sebességgel.

Ahhoz, hogy egy önkéntest szeretni és támogatni tudjunk, közvetlen és személyes kapcsolatba kell kerülnünk vele.

Az Az Önkéntes Diakóniai Év Hálózatban a következő tanulási célokat fogalmazták meg az önkéntesekre nézve:

- személyes és lelki fejlődés
- interkulturális tanulás
- ökumenikus tanulás
- szociális és társadalmi felelősségvállalás
- „hit-utazás”
- kommunikációs képességekben és a csapatmunkában való fejlődés
- segítségnyújtás a további célok megfogalmazásában a munka és továbbtanulás irányában.

Kapcsolathálózat

Különleges és egyedülálló egy ilyen hálózatban dolgozni, ami már 30 éve működik az önkéntes szolgálat területén egyházak, diakóniai intézmények és más keresztyén közösségek között, ökumenikus módon.

A hálózatban való együttműködés túlmegy azon az igazságon, hogy „minden mindennel összefügg". Barabási Albert-László kutató szerint azok a hálózatok maradnak fenn tartósan, amelyek dinamikus csoportokból állnak. Fontos a megújulás, a nyitottság az új felé, az együttműködés az új és a régi tagokkal, valamint szolidaritást vállalni a szolgálati helyekkel.

Az Önkéntes Diakóniai Év Hálózatban egy olyan modellt építettek ki, amelyben az önkéntesek egyszerre kezdik és egyszerre fejezik be a szolgálatot. Ezzel szolgálatuk nemcsak egy egyéni tapasztalat lesz, hanem csoportos is, és csakugyan kialakul egy közösségi élmény és dinamika. Ebből kifolyólag a különböző országokban dolgozó munkatársak is hasonló dinamikát követnek, ugyanabban a ritmusban vannak benne. Ezekről a munkafolyamatokról a munkatársak visszajeleznek egymásnak, évente személyesen találkoznak és kéthavonta online találkozón vesznek részt. A kollégák ismerik egymás erősségeit és gyengeségeit. Az éves közgyűléseken nem csak stratégiai kérdések és döntések merülnek fel, hanem történetek is elhangoznak, érdeklődés, kíváncsiság és elismerés keretezi a közös munkát.

AZ ÖDE NEMZETKÖZI ÖNKÉNTES-FOGADÁSÁNAK ÉS -KÜLDÉSÉNEK KEZDETE, SZAKASZAI, „FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE”

Az Önkéntes Diakóniai Év Programiroda a nemzetközi önkéntes-fogadásával és -küldésével módot szeretne biztosítani arra, hogy fiatal felnőttek az önkéntes szolgálat által formálódjanak és lehetőségeket, perspektívát kapjanak. Az önkéntes szolgálat ebben az értelemben befektetés a jövőbe.

Az elmúlt 27 év során az Önkéntes Diakóniai Év keretein belül több mint 1300 külföldi és határon túli magyar önkéntes látogatott Magyarországra, míg a magyar fiatalok számos nemzetközi helyszínen szolgáltak. A programban az első évben 11 fiatal vett részt, az utóbbi években ez a szám már évente 50-90 között mozog. Egy adott évet tekintve a legtöbb külföldre küldött önkéntes 77 fő volt 2009-ben (1. ábra).

1. ábra. Az ÖDE által fogadott és küldött önkéntesek száma 2000–2022 között

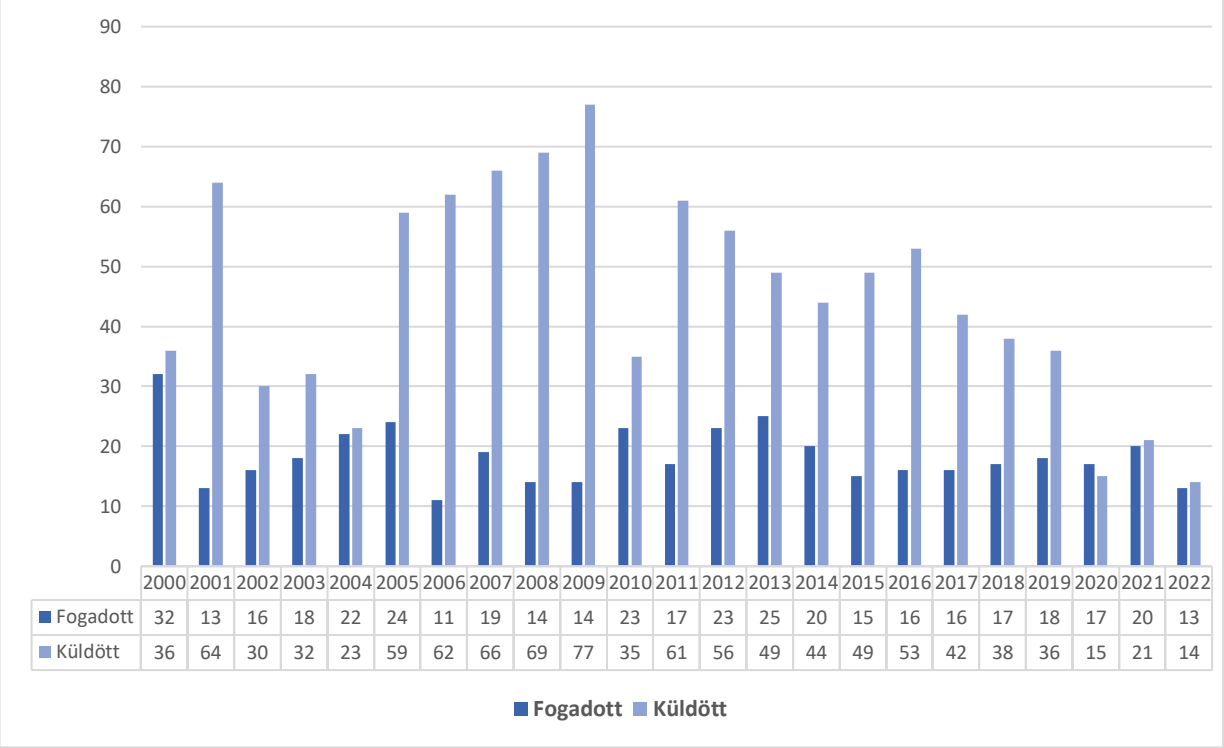

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Fogadott	32	13	16	18	22	24	11	19	14	14	23	17	23	25	20	15	16	16	17	18	17	20	13
Küldött	36	64	30	32	23	59	62	66	69	77	35	61	56	49	44	49	53	42	38	36	15	21	14

Forrás: Jobbadni Nonprofit Kft. statisztikai adatgyűjtése

E statisztikai adatok mögött számos egyedi és értékes történet húzódik. Az elmúlt két évtized alatt sok tehetséges és karizmatikus fiatal vállalkozott az önkéntességre, és megannyi személyes történetet meséltek el. Érkeztek olyan fiatalok, akik kihívásokkal küzdöttek,

hezitáltak vagy bizonytalanságokkal néztek szembe, de voltak köztük olyanok is, akik bátran és magabiztosan léptek előre.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy az esetek túlnyomó többségében érettségi után választják a fiatalok az önkéntes szolgálatot, hiszen ilyenkor sokan még keresik az útjukat, nem vágynak azonnal vissza az iskolapadba, hanem felsőoktatási tanulmányaik megkezdése előtt szeretnének világot látni, közben pedig Istent szolgálni. Másik gyakori élethelyzet, hogy egyetemi évei közben érzi úgy a fiatal, hogy szeretne utazni, szolgálni, tapasztalatokat gyűjteni, vagyis kiszakadni a mókuskerékből, mielőtt befejezi tanulmányait és elhelyezkedik a munkaerőpiacon. Ennek hátterében állhat, hogy friss diplomásként a fiatalok úgy érzik, hogy elsősorban a munkahelyükön kell bizonyítaniuk, teljesíteniük kell az elvárásokat, amelyért cserébe akár a munka és a szabadidő egyensúlyát is feláldozzák, és ebben az életszakaszban már nem látnak lehetőséget arra, hogy rövidebb-hosszabb ideig önkéntes szolgálatot vállaljanak.

Mindig az év elején indul a jelentkezés az önkéntes szolgálatra. Jelentkezési lap, motivációs levél, valamint két ajánlás szükséges hozzá. Beérkezett jelentkezése feldolgozása után sor kerül mindenkivel egy online interjúra, hiszen szeretnénk minden önkéntest megismerni, hogy megfelelő fogadóhelyszínt, fogadószervezetet találjunk számukra. Miután megvan az elképzelés, az önkéntessel karöltve felvesszük a kapcsolatot a nemzetközi partnerekkel, akik ilyenkorra már meghirdetik a szabad helyeiket és egyfajta összekötő szerepet töltünk be önkéntes és fogadóhelyszín között. Maga a hosszú távú önkéntes tevékenység a szerződéskötés után ősszel kezdődik és onnantól tart 11-12 hónapig. Kiutazás előtt szervezünk az önkénteseknek egy felkészítő szemináriumot, ahol játékos formában, szituációs játékok keretében igyekszünk őket az elkövetkező hónapokra felkészíteni, továbbá ismertetjük velük személyesen is a lehetőségeiket és a kötelezettségeiket a program alatt. Külföldi tevékenységük alatt is kapcsolatban maradunk, probléma esetén a fogadószervezettel közösen keresünk megoldást.

Az ÖDE programjait – küldés és fogadás tekintetében – az Európai Unió támogatásával valósíthatjuk meg. Önkéntes projektjeink az Európai Szolidaritási Testület (ESC) program keretében jönnek létre. A programiroda akkreditált szervezet küldő és fogadó helyként is. A program során mind a hozzánk érkező, mind a magyarországi fiataloknak szállást, naponta egyszer meleg étkezést, egyszeri útiköltség-térítést (a célországba eljutás és a hazautazás

céljából), egészségügyi biztosítást, nyelvtanulási lehetőséget, valamint havonta zsebpénzt biztosítunk.

Az alábbi, 2. ábrán egyértelműen látható, hogy több magyarországi fiatalnak sikerült lehetőséget biztosítanunk külföldi önkéntességre, mint amennyi fiatal érkezett az ÖDÉ-hez Magyarországra 2000 és 2022 között. Ez az aránytalanság több tényezőre vezethető vissza.

2.ábra. Az ÖDE által küldött és fogadott önkéntesek összesített száma 2000 és 2022 között (fő)

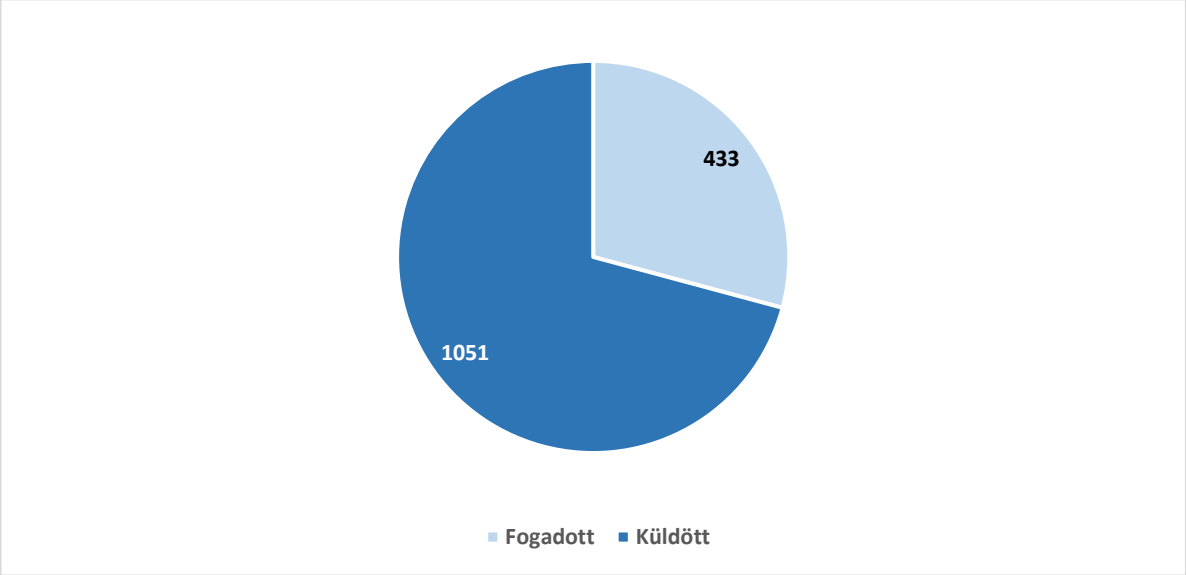

Forrás: Jobbadni Nonprofit Kft. adatbázisa

Az egyik fő oka, hogy jelenleg összesen nyolc intézménnyel állunk kapcsolatban, ahol önkénteseket tudunk fogadni. Ezek az intézmények különféle szociális területeken tevékenykednek, így lehetőséget kínálnak az önkénteseknek hajléktalanok, menekültek, fogyatékkal élők, gyermekek, idősek és egyetemi közösségek támogatására. Az ilyen intézményekben végzett önkéntes tevékenység rendkívül értékes, hiszen segít a rászorulóknak, erősíti a közösségeket és hozzájárul a társadalmi összetartozás és szolidaritás erősítéséhez, de nagyon nehéz feladat is, mivel mind fizikailag, mind lelkileg nagyobb elköteleződést kíván meg. Mindebből kifolyólag a fogadóhelyszínek számának növelése fontos cél a program tovább fejlesztésében. A több intézménybe való kiterjesztés lehetővé tenné, hogy még több fogadott külföldi fiatal találjon megfelelő önkéntes szolgálati lehetőséget az érdeklődési körének megfelelően.

Az önkéntesek számára nagyon fontos, hogy választhassanak a különböző célcsoportok között, amelyekben szolgálni szeretnének. Ez lehetővé teszi számukra, hogy a saját érdeklődésüknek

és elhívásuknak megfelelő tevékenységet végezzenek, és így a lehető legtöbbet hozzák ki az önkéntes évből. A fiatalok választási lehetőségeinek szélesítése javítja az önkéntes tevékenységek vonzerejét és a fiatalok motivációját, emellett hozzájárul a hosszú távú önkéntes-elkötelezettség növekedéséhez. Ez a választási lehetőség sokszor egyedi preferenciák kialakulásához vezet, mivel a mai generáció inkább a könnyebb és élvezetesebb önkéntes tapasztalatokat keresi. Magyarországról külföldre utazó önkéntesek körében a kezdetekkor az európai országok voltak vonzók, mára már egyre többen szeretnének a tengeren túlra menni szolgálni. Folyamatosan dolgozunk ezen, hogy bővítsük külföldi partnereink listáját is, hogy lépést tudjunk tartani a fiatalok igényeivel.

Az ÖDE külföldről fogadott önkénteseinek jellemzői

A 2006 és 2022 közötti adatok alapján szemmel láthatóan többségében fiatal nők érkeztek Magyarországra önkéntes szolgálatra. A 2014-2015-ös és a 2018-2019-es programban volt a legnagyobb létszámú férfi részvétel.

3.ábra. Az ÖDE által 2006 és 2022 között fogadott, külföldi önkéntesek nemenkénti megoszlása (fő)

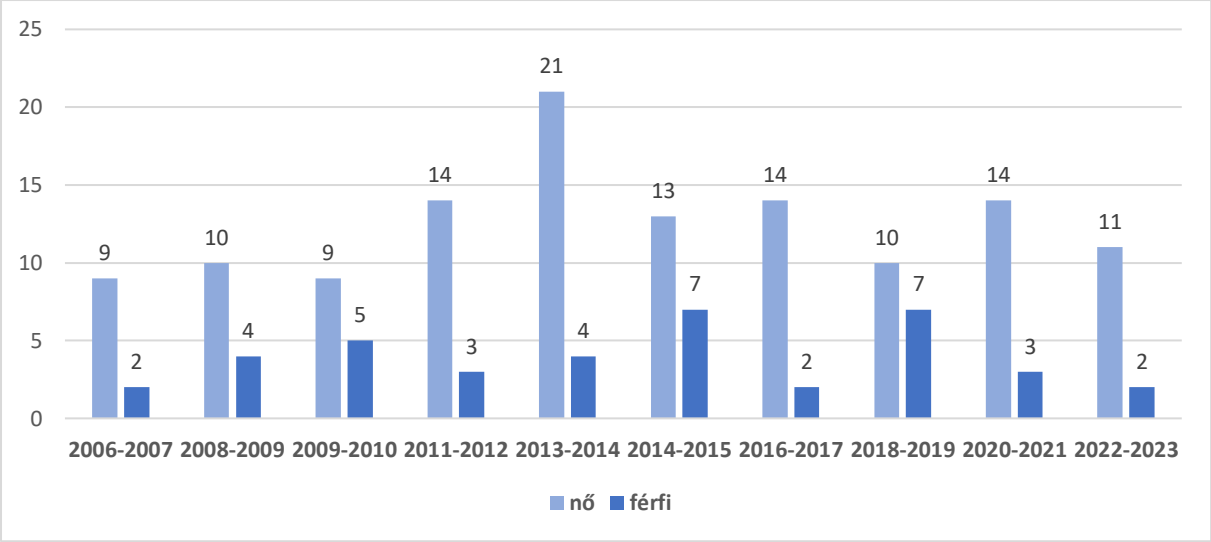

Forrás: Jobbadni Nonprofit Kft. adatbázisa

Az ÖDE-programban 18 éves kortól 30 éves korig lehet részt venni. Az önkéntes programban 2006 és 20022 között résztvevő külföldi fiatalok átlagéletkora 26 év volt (4. ábra). A következő, 5. ábrán azonban megfigyelhető, hogy a Magyarországra érkező fiatalok inkább 25 éves kor felett jelentkeznek önkéntes szolgálatra. Minden évben a nők voltak többségben.

4.ábra. Az ÖDE által fogadott, külföldi önkéntesek életkori megoszlása a 2006 és 2022 közötti időszakban (fő)

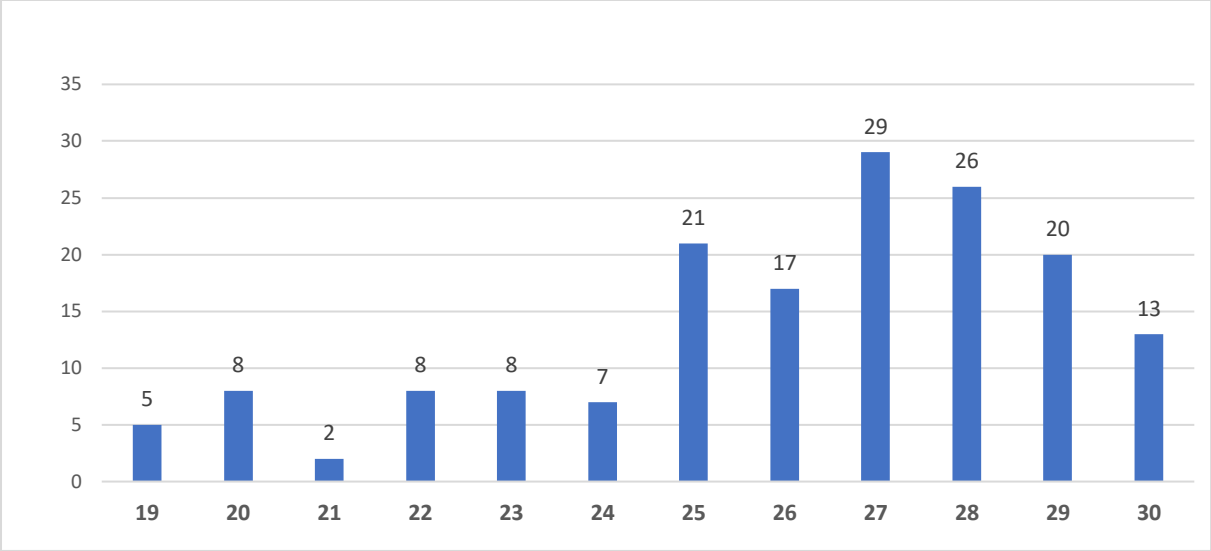

Forrás: Jobbadni Nonprofit Kft. adatbázisa

5.ábra. Az ÖDE által fogadott, külföldi önkéntesek nemenkénti és életkor szerinti megoszlása a 2006 és 2022 közötti időszakban (fő)

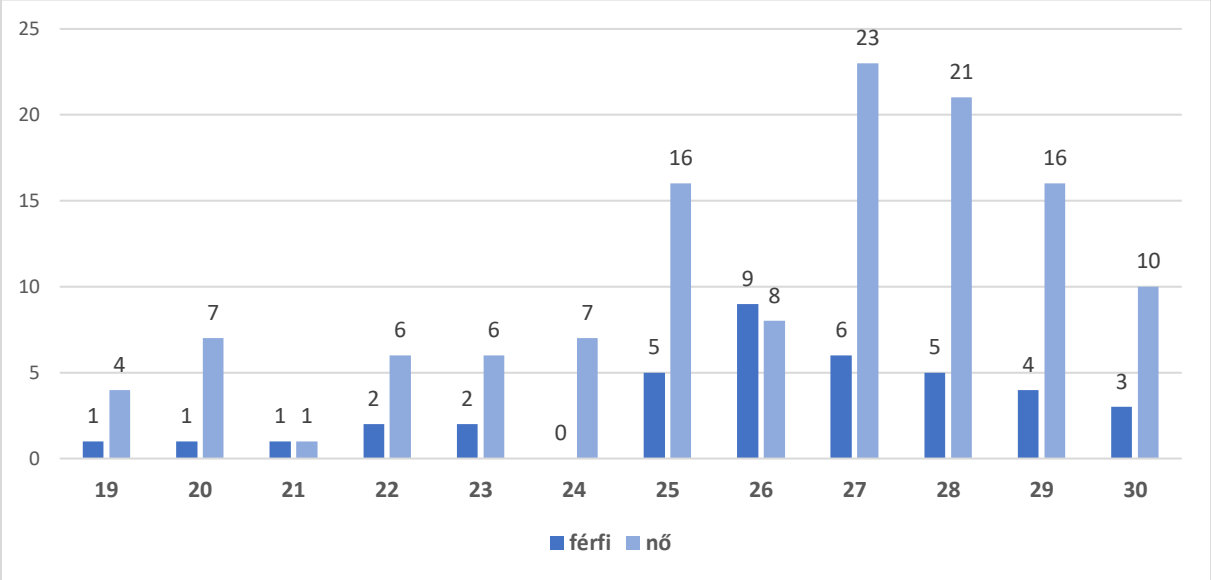

Forrás: Jobbadni Nonprofit Kft. adatbázisa

Az ÖDE 2006 és 2022 között 18 külföldi országból fogadott önkéntest. Amennyiben külföldi, önkéntesek földrajzi jellemzőit vizsgáljuk, akkor azt láthatjuk, hogy a legtöbb önkéntes Németországból (44 fő), valamint azonos számban (23-23 fő) Olaszországból, illetve Kárpátaljáról, valamint Ukrajnából (17 fő) érkezett. Nagyobb számban voltak még a romániai (13 fő) és franciaországi (13 fő) önkéntesek (6.ábra).

6.ábra. Az ÖDE által fogadott, külföldi önkéntesek országok szerinti megoszlása a 2006 és 2022 közötti időszakban (fő)

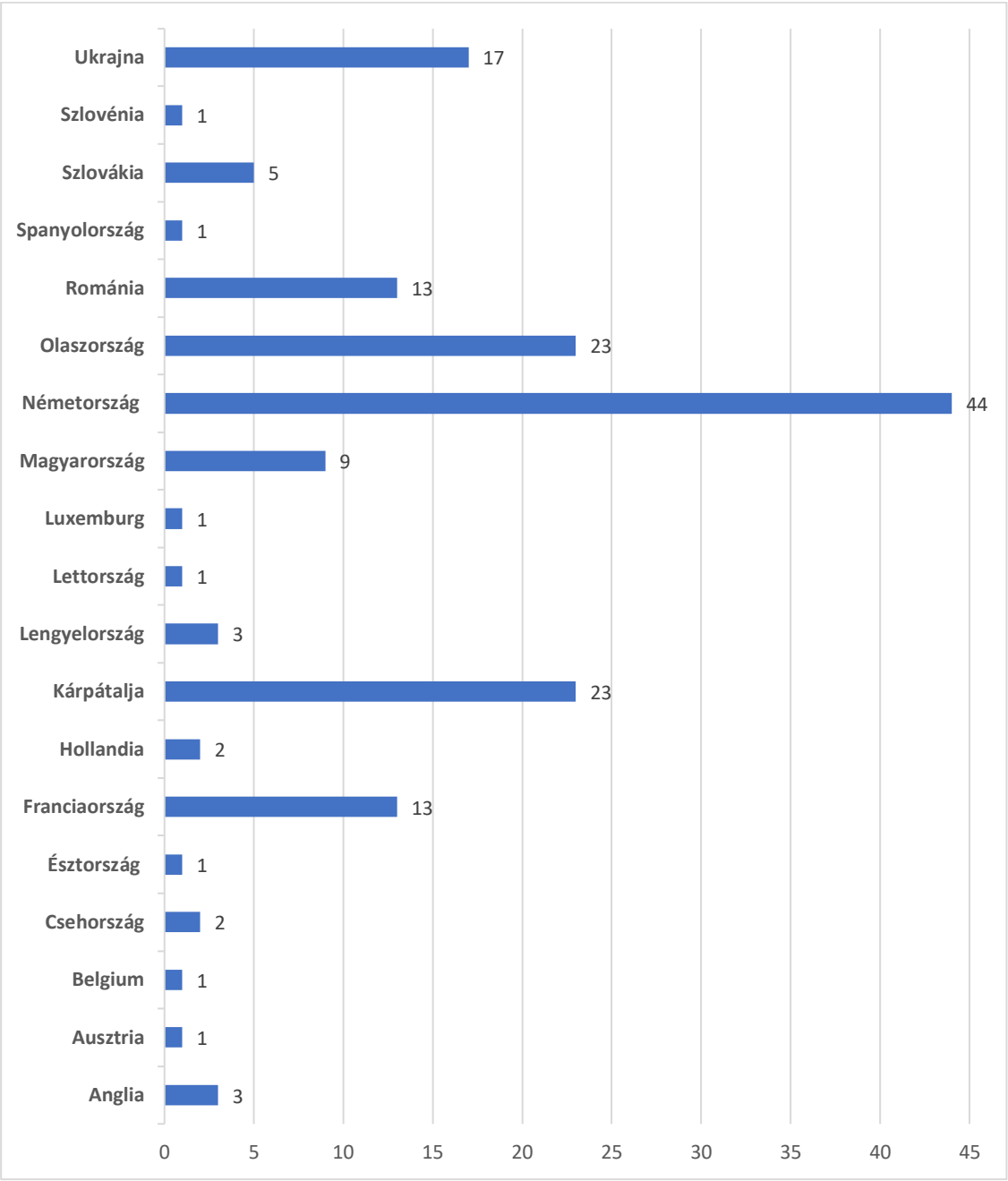

Forrás: Jobbadni Nonprofit Kft. adatbázisa

Mit adott az önkéntes szolgálat? A küldött önkéntesek tapasztalatai

A külföldön járt magyar önkénteseket arra kértük, hogy osszák meg velünk, mit is adott számukra ez az egy év szolgálat, és a négy legtöbbször megadott válasz: barátok, bátorság, elfogadás, önismeret voltak., 38 válaszadó szerint. Az ábrán megjelenő további kifejezések is

jól szemléltetik számunkra, hogy egy évnyi szolgálat alatt mennyi mindent tanulhatnak, tapasztalhatnak meg a fiatalok, ami által gazdagabbá válnak.

Forrás: Önkénteseink mondták (készült a mentimeter.com oldalon)

Az alábbiakban három önkéntes beszámolójával érzékeltetjük ezt részletesebben. Eszter beszámolója így hangzott: *„»Adjatok hálát az Úrnak, mert jó, mert örökké tart szeretete.« (Zsoltárok 107:1) Az egyetemi éveim alatt fogalmazódott meg bennem, hogy jó lenne egy évet külföldön tölteni, nyelvet tanulni, megismerni egy másik kultúrát. Ahogy mindez elkezdett mozgolódni bennem, találkoztam pár fiatallal, akik az ÖDE-n keresztül egy évet Európa különböző országaiban töltöttek és sokat meséltek élményeikről. Éreztem, hogy Isten engem is erre az utazásra hív, hogy egy éven át Őt szolgáljam. (…)*

A Hope Centre egy igazán szeretetteljes légkörű keresztény könyvesbolt és kávézó. 35 gyülekezet összefogásából jött létre és több mint 50 önkéntes dolgozik a hét hat napján, hogy működtesse ezt a helyet. Mindössze egyetlen egy fizetett alkalmazottjuk van, mindenki más a szabadidejét áldozza, heti 4 órában. A kávézónak van egy igazi varázsa, jelmondata: »Élni, szeretni, szolgálni, megosztani«. Minden reggel imaközösséggel kezdenek, Isten elé viszik a szolgálatukat, a várost, az aznap érkező vendégeket és egymást. Egy olyan összetartó közösség alakult ki, akik együtt nevetnek, együtt sírnak és együtt örülnek az örömhírnek, hiszen mindennek a középpontjában Krisztus áll.

Az egyik ifjúsági szervezet, akikkel dolgoztam, a Cre8. Ők egy szegény környék gyermekeivel foglalkozó keresztény csapat, akik közösségi délutánokat, zeneoktatást, kirándulásokat

szerveznek a gyerekeknek, akik sokszor nehéz családi háttérből jönnek. A másik a Just Drop In, ők pedig a 12-25 éves kor közötti fiatalokat segítik, akik valahol megakadtak az életben. Délutánonként bárki bejöhet beszélgetni, főzni, játszani. Segítenek önéletrajzot írni vagy állásinterjúra felkészülni. Ezen felül pedig ingyenes tanácsadást is biztosítanak a fiataloknak.

Az Open the Book programot egy iszonyúan kreatív kis közösség alkotja. Macclesfieldben 4 db 6-8 fős csoport dolgozik, akik ó- illetve újszövetségi bibliai történeteket játszanak el iskolákban. Ez egy hatalmas missziós terület, hiszen így olyan gyerekekhez is eljut Isten igéje, akik otthon esetleg nem hallanak róla. A gyerekek is be vannak vonva a műsorba, iszonyúan élvezik a közös énekeket és volt, hogy még az utcán is megállítottak és kérdezték, mikor megyünk újra.

Hatalmas élmény volt számomra ez az év. Nagyon sokféle területen dolgoztam és nagyon sok embert ismerhettem meg. Csatlakoztam egy kinti gyülekezethez is, akik szinte a második otthonommá váltak. Olyan szeretetteljes keresztény közösség vett körül, amit sosem felejtek el és úgy érzem, életre szóló barátságok születtek.

Ebben az egy évben Isten Szentlelke munkálkodott bennem, a hitem növekedett és erősödött. Úgy hiszem, sokkal közelebb kerültem Istenhez. Az angol szervezetem neve Time for God és én teljes mértékben ezt éltem át egy éven keresztül. Időt tölthettem Istennel, egy teljes évet Neki szentelhettem. Habár szolgálni mentem, mégis sokkal többet kaptam, mint amit valaha képzeltem volna. Úgyhogy igazán hálás vagyok az Önkéntes Diakóniai Év Programirodának, hogy ezt az évet lehetővé tette és bátorítok minden fiatalt, hogy menjen és adjon egy évet Istennek! SDG!”[4]

Az idézet a Zsoltárok könyvéből felhívja a figyelmet az áldásokra és az Isten iránti hálára. Az élmények és tapasztalatok során láthatóvá vált, hogy az önkéntesség nemcsak egy külső szolgálat, hanem egy belső utazás is, ami gazdagít és közelebb viszi Istenhez. Az önkéntes munka során találkozott különböző közösségekkel és szervezetekkel, amelyekben együttműködve és szolgálva megtapasztalta az összetartozás és a szeretet erejét. Az önkéntesek nemcsak adnak, hanem kapnak is, és ezáltal gazdagabbá válnak. Az önkéntes munka által megtapasztaltak segítik őket abban, hogy megerősödjenek a hitükben és közelebb kerüljenek Istenhez. Az önkéntes év nemcsak külső szolgálatot jelent, hanem belső növekedést és átalakulást is. Ez a beszámoló arra bátorít, hogy más fiatalok is merjenek részt

[4] Forrás: https://odeprogramiroda.hu/

venni az önkéntes munkában, hiszen az nemcsak másoknak, hanem nekik maguknak is hatalmas áldás lehet. Az önkéntesség által lehetőség nyílik arra, hogy az ember jobban megismerje önmagát, másokat és Istent is.

Imola és Ádám beszámolója is számos tanulságot hordoz magában. *„Szeptember 3-án kezdtük egy éves önkéntes szolgálatunkat Belgiumban. Mindketten szerettünk volna világot látni és nyelvet tanulni. Jegyespárként vágtunk neki az útnak.*

Szeptemberben szállt fel a repülőgépünk Budapestről. Imolának ez volt az első repülési élménye. Charleroi-ban, a gépről leszállva, két reptéri dolgozó francia beszélgetését hallva kellett rádöbbenünk, hogy bizony megérkeztünk. Akkor még egyikőnk sem beszélt franciául.

Az első három napot szemináriumon töltöttük. Körülbelül 15-en jöttünk önkéntesnek Belgiumba, különböző európai országokból.

A szolgálatunkat a Neufvilles-ben található, 500 lelket számláló otthonban kezdtük el. Az otthon rendkívül komplex, számtalan épületből áll. A fogyatékkal élő emberek számára lehetővé teszi, hogy teljes életet éljenek.

Az első hónapokban foglalkoztató műhelyekben dolgoztunk, ahol a lakók különböző munkákat végeznek. Imola egy olyan munkahelybe került, ahol csomagolnak, ruhákat varrnak, pólókra mintákat nyomnak. Én pedig egy kertészetbe kerültem, ahol növénytermesztéssel foglalkoznak.

Januártól a bentlakók otthonaiban is dolgoztunk és az esti feladatok (fürdetés, vacsorakészítés, fogmosás) elvégzésében segédkeztünk. Itt bensőségesebb kapcsolatban vunk a fogyatékkal élőkkel. A szolgálatunk elején vegyes érzelmeink voltak velük kapcsolatban. A túlzott közvetlenségük, gátlástalanságuk vagy másságuk szokatlan volt számunkra. Ez teljesen megváltozott. Barátokra leltünk bennük. Másságukat sikerült elfogadnunk. Ez teszi őket különlegessé.

Mint ahogy már említettük, nulla nyelvtudással érkeztünk Belgiumba. A jó napot és a köszönöm kifejezéseken kívül nem ismertünk mást. Emiatt az első pár hónap rettenetesen fárasztó és frusztráló volt. A hetek múlásával azonban egyre jobban belejöttünk a nyelv használatába. Az otthon hetente egy nyelvórát biztosít a számunkra. Ezen kívül online forrásokból, tv-ből, képregényekből és a mindennapi élet adta szituációkból tanultunk.

Belgium híres finom söreiről, csokoládéjáról, gofrijáról (waffel) és sült krumplijáról (fritt). Az említett finomságokat mi is megkóstoltuk. Méltóak a hírnevükre.

Néhány dologhoz azért nehéz volt hozzászokni. Belgiumban az általános köszönési forma, egy puszi az arc bal oldalára. Kicsit mulatságos látvány, amikor két férfi szelíden megközelíti a másik orcáját majd egy tökéletesen időzített pillanatban, egyszeri cuppanással adnak jelet a másik iránti tiszteletről és szeretetről. Fontos tudni, hogy az elcsattanó puszinak nem a másik arcán, hanem a levegőben kell landolnia. A fogyatékkal élőknek sajátos elképzelésük van a helyes kivitelezésről. Tapasztalatainkat összegezve, egy életre szóló élménnyel gazdagodtunk."

Ebben a beszámolóban két fontos tanulsággal találkozhatunk. Az első az, hogy az emberek képesek megtalálni a közösségben a kölcsönös tisztelet és szeretet alapjait, még ha kezdetben idegennek is tűnnek számukra a másoktól eltérő szokások és viselkedésmódok. A fiatalkori tapasztalatok és a közvetlen kapcsolat lehetőséget adott arra, hogy az önkéntesek megértsék és elfogadják a fogyatékkal élő emberek sajátosságait és különlegességét, és barátságot alakítsanak ki velük.

Másodszor, a beszámoló megmutatja, hogy a nyelvtudás hiánya sem akadályozhatja meg az embereket abban, hogy kapcsolatokat építsenek és teljes életet éljenek egy idegen országban. Az önkéntesek kitartása és elszántsága, hogy megtanulják a helyi nyelvet, végül meghozta gyümölcsét, és lehetővé tette számukra, hogy jobban beilleszkedjenek a helyi közösségbe és teljesebben élvezzék az ottani életet.

Ezek a tanulságok azt mutatják, hogy az önkéntesség nemcsak a segítségnyújtásról szól, hanem egyúttal egy tanulási és fejlődési lehetőséget is jelent mindazok számára, akik részt vesznek benne.

ÖSSZEGZÉS

A szociális vagy bármilyen területen végzett önkéntesség rendkívül fontos, számos okból, melyek közül jelen tanulmány összegzésében a szociális szolgálat-jellegét emeljük ki, hiszen az ÖDE-program is erről szól. Először is, a szociális önkéntesség segít a rászoruló embereknek és közösségeknek, és mások megsegítésének érzése pozitív változást hozhat az önkéntesek életébe, hiszen megtapasztalhatják, milyen jó érzés segíteni embertársainkon. Az önkéntesek által nyújtott segítség lehetővé teszi a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem erősítését, valamint elősegíti a társadalmi összetartozást és szolidaritást.

A szociális területen végzett önkéntesség hozzájárul továbbá a fiatalok személyes és szakmai fejlődéséhez. Az önkéntes tevékenységek során a résztvevők olyan értékes készségeket és kompetenciákat sajátíthatnak el, mint a csapatmunka, a problémamegoldás, a kommunikáció és az empátia. Ezek a készségek nemcsak az önkéntes tevékenység során, hanem a későbbi munkaerőpiacon is hasznosak lehetnek. A program kereteiben lehetőségük nyílik biztonságos keretek között kipróbálni a „munka világát": minden nap bemenni, felelni a feladatokért, amik olykor kihívást is okoznak, felelősséget vállalni munkáért és együtt dolgozni kollégáikkal.

Az önkéntesség a szociális területen gazdagítja az önkéntesek szemléletét és világlátását. A rászoruló emberekkel való közvetlen találkozás és együttműködés révén az önkéntesek jobban megérthetik a társadalmi problémákat és kihívásokat, valamint növekszik az empátiájuk és a toleranciájuk. Az egész önkéntes szolgálat egy lelki utazás, mely óriási ajándék a fiatalok számára.

Végül, de nem utolsó sorban, a szociális önkéntesség fontos eszköz az európai szolidaritás és összetartozás erősítésében. Az önkéntesek által nyújtott segítség és támogatás révén a különböző kultúrák és nemzetek közötti kapcsolatok erősödnek, és növekszik az európai identitás és összetartozás érzése.

Összességében, a szociális területen végzett önkéntesség rendkívül fontos a társadalmi jólét előmozdításában, a fiatalok személyes és szakmai fejlődésében, a civil társadalom, valamint az európai szolidaritás és összetartozás erősítésében. Az önkéntes tevékenységek révén a fiatalok lehetőséget kapnak arra, hogy aktívan hozzájáruljanak a társadalomhoz és pozitív változást hozzanak az életükbe.

A program hosszú múltjában rejlő értékek és sikertörténetek által, lévén éveken át számos fiatalnak nyújtott segítséget és támaszt, valóban kialakult egy erős közösség, mely a biztonságos környezetet biztosítja az útkeresőknek. Ez az eredményesség és a közösség ereje nem csupán a múltban tapasztalható, hanem a jelenben is megmutatkozik, a korábbi önkéntesek hálájában és az új érdeklődők folyamatos csatlakozásában.

Az ÖDE valójában egyfajta nagy családdá nőtte ki magát, melynek határok nélküli jellege az ország szinte minden pontjára és határon túlra is elér. Ez a széleskörű elterjedtség és kapcsolati háló lehetőséget teremt a közösség számára, hogy még több fiatalt érhessünk el.

A jövőbe tekintve a program számára kiemelten fontos a korábbi résztvevők, az ún. Alumni csoport nagyobb mértékű bevonása a program életébe és fejlesztésébe. Az Alumni csoport tagjai rendelkeznek értékes tapasztalatokkal és hálával a támogatás iránt, amit korábban

kaptak. Őket bevonni nemcsak segít a program fenntartásában és fejlesztésében, hanem erősíti a közösség összetartó erejét is.

Emellett különösen fontos a program jelenlétének erősítése a közösségi médiában. A mai fiataloknak ezek a platformok jelentik az egyik legfontosabb kommunikációs csatornát, így az e területen való aktív jelenlét elengedhetetlen a célközönség eléréséhez és a kapcsolattartáshoz. Az online platformok lehetőséget kínálnak a közvetlen kommunikációra, a tartalom megosztására és a közösség építésére, így ezekre a csatornákra fókuszálva tovább növelhető az ÖDE-hálózat hatékonysága és ereje a jövőben.

Az önkéntesség fontos eszköz a társadalmi összetartozás, a közösségi erőforrások mobilizálása és a fiatalok személyes és szakmai fejlődésének elősegítése terén. A magyarországi önkéntes programok továbbfejlesztése, a fogadóhelyszínek számának növelése, és a fiatalok számára nyújtott választási lehetőségek bővítése segíthet abban, hogy még több fiatal vegyen részt az önkéntes tevékenységben és pozitív változásokat hozzon létre a társadalomban, valamint saját életét is formálja. Az önkéntesek sikere és boldogsága sokszor kis dolgokon múlik: egy kedves szó, egy baráti mosoly vagy egy csésze meleg kávé is erősítheti bennük az érzést, hogy a szolgálati helyükön örömmel fogadják őket és, hogy valódi segítséget jelent a szolgálatuk. Ugyanakkor az előkészítés minősége és a gondosan átgondolt projekt is kulcsfontosságú. Az önkéntesség – véleményünk, tapasztalataink szerint – ugyanis egy lelki utazás, amely során az önkéntesek megismerik önmagukat, a világot és reményeik szerint Istent is, aki életeket formál, mindehhez azonban szükséges egy stabil, szervezett háttér, hogy a szolgálati idejük alatt ne hétköznapi nehézségek és fennakadások foglalkoztassák őket.

Azt tapasztaljuk, hogy az őszinteség az önkéntesség során alapvető fontosságú. Az önkéntesek gyakran kiszolgáltatott helyzetben vannak, mivel egy számukra ismeretlen helyen és közösségben vannak jelen, ahol már meghozott döntésekhez és szabályokhoz kell alkalmazkodniuk. Ugyanakkor valódi partnerek is szeretnének lenni a szolgálati helyen, a közösségben, valamint a képzéseken, ahol hozzászólhatnak, reflektálhatnak és tanulhatnak. Lévén fiatalok, sokan közülük arra vágynak, hogy valódi partnerekké váljanak az általuk választott önkéntes szervezetekben és közösségekben. Nem csupán a tevékenységek végzése, hanem aktív részvételük, véleményük kifejezése és tanulásra való nyitottságuk is fontos számukra. Ez a sajátos kettősség adja meg az önkéntesség „varázsát” és az önkéntes

helyzetének egyediségét, hiszen nem csupán adnak, hanem egyben részt vesznek és tanulnak is a tapasztalatokból.

Az ÖDE-program biztonságos környezetben, testvéri közösségben kínálja a szárnypróbálgatás lehetőségét. Az önkéntesek gyakran sebezhetők, és korukból fakadóan még nem professzionális szakemberek. Hibázhatnak, nem mindig és nem állandóan lehetnek sikeresek, de az a jó ebben a történetben, hogy a lelki utazás folytatódik az önkéntesség során és utána is. A megszerzett készségekkel és kompetenciákkal az önkéntes valóban sikeressé és áldottá válhat.

Az elmúlt 27 év során számos ember járult hozzá az Önkéntes Diakóniai Év Program sikeréhez. Mindenkinek köszönjük a meghatározó munkáját, lelkesedését, fáradozását és imádságait. Az önkéntesség egyik legnagyszerűbb ajándéka, hogy kísérhetjük ezeket a fiatalokat ezen az izgalmas és értékes úton.

ÖNKÉNTES SZEMLE

4. évfolyam (2024)
2. szám, 135-147.
www.onkentesszemle.hu

KÜLFÖLDI KALANDOK – MIT AD NEKÜNK A NEMZETKÖZI ÖNKÉNTESSÉG?

KOLOZSVÁRI CSENGE[1]

Absztrakt

Jelen esettanulmány célja a Hidak Ifjúsági Alapítvány nemzetközi önkénteseket támogató tevékenységeinek bemutatása, és ezen keresztül a nemzetközi önkéntesség jelentőségének feltárása mind a fiatalok fejlődése, mind a társadalmi aktivizmus előmozdítása szempontjából. Az esettanulmány során, mely szervezetünk önkéntesküldési tevékenységét mutatja be, kitérünk arra, hogyan viszonyul a többségi társadalom a fiatalok önkéntességéhez, miért megy külföldi önkéntes programra egy fiatal, hogyan zajlik egy ilyen folyamat szervezeti szempontból, illetve, mi történik a hazatérés után. Rávilágítunk továbbá arra is, mi a különbség a tudatos és a valós értékeink között, miért fontosak ezek az önkéntesség során, és hogyan változnak. Végül felhívjuk a figyelmet az Európai Szolidaritási Testület programjában rejlő, eddig kiaknázatlan lehetőségekre és a Hidak Ifjúsági Alapítvány nemzetközi önkéntességgel kapcsolatos jövőbeli terveire is.

Kulcsszavak: nemzetközi önkéntesség, Európai Szolidaritási Testület Hidak Ifjúsági Alapítvány, fiatalok, tanulási mobilitás,

Foreign adventures – What does international volunteering give us?

Csenge Kolozsvári

Abstract

The aim of this case study is to introduce the activities of the Bridge Youth Foundation supporting international volunteers; thus, to explore the importance of international volunteering both for the development of young people and for the promotion of social activism. The case study that presents the volunteering activities of our organization discusses how the mainstream relates to the volunteerism among youth, why a young person volunteers abroad, how such a process takes place from an organizational point of view, and what happens after the volunteers return home. This paper also sheds light on the difference between conscious and real values, their importance in volunteering, and the transformation of them. Finally, the paper highlights the untapped potential of the European Solidarity Corps programme and the future plans of the Bridge Youth Foundation for international volunteering.

Keywords: international volunteering, European Solidarity Corps, Bridge Youth Foundation, learning mobility, young people

---

[1] *Kolozsvári Csenge, andragógus, okleveles emberi erőforrás tanácsadó, a Hidak Ifjúsági Alapítvány ügyvezetője.*

BEVEZETÉS[2]

Miért dönt úgy három különböző hátterű szakember, hogy civil szervezetet alapít? Ennek természetesen számos oka lehet, de egy közös pontjuk egészen biztosan van: az aktív társadalmi részvétel, a társadalmi jólléthez való egyéni hozzájárulással kapcsolatos tudatosság. Nem volt ez másként a mi esetünkben sem, amikor 2019 elején életre hívtuk a Hidak Ifjúsági Alapítványt. Mindhárman nemzetközi önkéntességgel és számos tanulási, mobilitási tapasztalattal a hátunk mögött úgy éreztük, hogy képesek vagyunk, és szeretnénk is visszaadni valamit a környezetünknek, további olyan lehetőségeket teremteni a fiataloknak, amikkel annak idején mi is élhettünk.

Ennek már öt éve, és bár a szervezet és annak tagjai is sok változáson mentek keresztül az elmúlt évek alatt, továbbra is mindhárman aktívan dolgozunk a szervezetben, ketten már főállásban, és azóta új munkatársak is csatlakoztak a csapatunkhoz. Önkéntes tapasztalataink belföldön és külföldön (Indiában, Törökországban és Németországban) szilárd alapot adtak a nemzetközi környezetben való fejlesztő munkához, mely komplexebb és embert próbálóbb, mint azt sokan kívülről gondolnák. De miért ilyen összetett, és miért segíti tevékenységüket ennyire hatékonyan a külföldi tapasztalat? Mit adott nekünk a nemzetközi önkéntesség, és mit adhat társadalmunknak?

VEGYÜNK EGY BŐRÖNDÖT

Az értékek jelentős mértékben befolyásolják az egyén magatartását: a személyiség a tudatos értékeit vállalja fel, azonban cselekvésére a valós, létező értékek gyakorolnak nagyobb hatást (Szilágyi 2007). Értékeink befolyásolják pályaválasztásunkat, életvezetésünket, társadalmi szerepeink alakulását (Super 1980; Szilágyi 2007), ugyanakkor választásainkkal, igényeink érvényre juttatásával mi is alakítjuk az értékeket – az egyén és képességeinek előtérbe kerülése modern társadalmi folyamat, és számos változáshoz vezet a humán erőforrások fejlesztésben és a munkaerőpiaci dinamikákban. Bár a szolidaritást, az arra rászorulók segítését a társadalmunk kétségtelenül érvényes értéknek tekinti, amikor cselekvésre van szükség, a tényleges attitűd már eltérő lehet.

---

[2] *Jelen esettanulmány nem készülhetett volna el a Hidak Ifjúsági Alapítvány önkéntes-koordinátorai, Varju Szandra és Varga Kincső Anna értékes hozzájárulása nélkül, melyet ezúton is köszönök nekik.*

Személyes tapasztalataink, továbbá a 2024. márciusában, CEVY[3] projektünk keretében fiatalokkal megvalósított fókuszcsoportos interjúnk eredményei alapján is kijelenthetjük, hogy az önkéntességhez való hozzáállás még mindig ambivalens a magyar társadalomban. Az altruizmus tudatos értékként megjelenik, de ha a cselekvésre kerül sor, sokszor már kevésbé tűnik érvényesnek: kevés szülő, tanár, mentor érti meg és támogatja a fiatalok azon ambícióját, hogy a munkaerőpiacra való kilépésük, felsőoktatási tanulmányaik megkezdése előtt vagy közben pár hónapot, esetleg egy teljes évet külföldön töltsenek önkéntes szolgálattal. Számos szülő erre az évre (angolul „gap year") nem fejlődési lehetőségként tekint, hanem időpazarlásként, elfecsérelt lehetőségként, és a fiatalok beszámolója szerint több szülő attól is tart, hogy ez eltéríti gyermeküket a főiskolai, egyetemi tanulmányok megkezdésétől, folytatásától, de olykor még a munkáltatók is inkább „kihagyott" évként értékelik az önkéntes tapasztalatot. Láthatjuk tehát, hogy nem olyan egyszerű elővenni azt a bizonyos bőröndöt: ha ellenkezéssel nem is, de értetlenséggel biztosan találkozhat az a magyar fiatal, aki ma ilyesmire adja a fejét.

IDEJE BEPAKOLNI

Minden akadály ellenére mégis évről évre egyre több fiatal vág bele a saját külföldi önkéntes kalandjába, főként az Európai Unió Európai Szolidaritási Testület-programja segítségével. Az Európai Szolidaritási Testület – European Solidarity Corps program közel 40 000 fiatalnak biztosított lehetőséget mintegy 2400 civil szervezet bevonásával 2021-2022-ben,[4] hogy 2-12 hónapot külföldön önkéntességgel tölthessenek. A program fontos előnye, hogy anyagi támogatást nyújt a szervezeteknek az önkéntesekkel kapcsolatos kiadásaik fedezésére, mint például szállás, étkezések, utazási költségek; a fiatalnak fedezi a kint tartózkodása alatti egészségbiztosítást, a nyelvtanulási lehetőséget, sőt még némi zsebpénzt is juttat. Ennél többet is nyújt azonban: egy keretrendszert, melyben a résztvevő szervezeteknek minőségi tanúsítványt kell szerezniük, és digitális felületet biztosít, ahol a fiatalok megtalálhatják a számukra megfelelő önkéntes programot. Az Európai Szolidaritási Testület segítségével az

[3] Civic Engagement through Volunteering for Youth, Erasmus+ 2023-1-FR02-KA220-YOU-000158192, https://www.youthbridgesbudapest.org/long-term-projects/cevy
[4]https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/programme-performance-statements/european-solidarity-corps-performance_en

olyan praktikus akadályok, mint forráshiány, bizalmi kihívások, kommunikációs nehézségek tehát elhárulnak, vagy legalábbis jelentősen mérséklődnek. Az aggódó szülők számára pedig megnyugtató lehet nem csak az Európai Unió adta biztonság és presztízs, de az önkéntesség során szerzett tanulási tapasztalatokat nem-formálisan elismerő Youthpass oklevél is.

Önkénteseinkkel a kint tartózkodásuk alatt és után is interjúk készülnek, melyeket hozzájárulásuk esetén a honlapunkon[5] közzéteszünk. Jelen cikkben ezekből az interjúkból idézünk. Tünde szerint: *„Azoknak, akik azon gondolkodnak, hogy önkéntes munkát vállaljanak valahol, azt mondanám, hogy tegyék meg, mert sokat tanulhatnak belőle, utazhatnak és sok új emberrel találkozhatnak. Összességében ez egy életre szóló élmény!”*

MINŐSÉGI TANÚSÍTVÁNY

A Hidak Ifjúsági Alapítványban természetesnek tűnt számunkra, hogy a tanulási mobilitás, a fiatalok saját kezdeményezéseinek támogatása és az ifjúsági munka fejlesztése mellett nemzetközi önkéntességgel is foglalkozzunk. Még a szervezet alapításának évében benyújtottuk pályázatunkat a minőségi tanúsítvány megszerzésére, mint támogató szervezet, mely 2020. januárjában elfogadásra került. (A korábbi programciklusokban az azonos feladatkört ellátó szervezeteket küldő szervezetnek nevezték, sokan még ma is ezt a kifejezést ismerik, illetve használják, holott a támogató szervezet pontosabban fejezi ki az önkéntesnek biztos hátországot nyújtó civil szervezetek szerepét.) Maga a tanúsítvány megszerzése segített átgondolni a tervezett gyakorlatokat. Mivel tudtunk a saját, meglévő önkéntes tapasztalatainkra építeni, a pályázat megírásából és két szakértővel folytatott kellemes hangulatú, konstruktív elbeszélgetésből álló folyamat nem jelentett számunkra túl nagy kihívást, ugyanakkor hasznosnak bizonyult: a független értékelők rávilágítottak ugyanis néhány olyan szempontra, ami számunka újdonságként hatott, és később be tudtuk építeni a munkánkba. Fontosnak tartjuk azonban hozzátenni, hogy csak támogató szerepre pályáztunk, fogadó- és koordinátori szerepre nem.

A minőségi tanúsítvány jelentősége, hogy a támogató képviselőjeként eljáró nemzeti iroda, esetünkben a Tempus Közalapítvány, meggyőződjön a szervezet alkalmasságáról az adott szerep ellátására. Fontos a rendszerszemlélet, az együttműködési képesség, a

[5] https://www.youthbridgesbudapest.org/projects_1/volunteering/volunteer-stories

problémamegoldás és természetesen az interperszonális és interkulturális tudatosság megléte a szervezeten belül, ehhez társulnak még speciális követelmények a fogadó- és a koordinátori szerep esetében. Támogató szervezetként azt kellett megmutatnunk, hogy képesek vagyunk segíteni a fiatalokat a folyamat minden szakaszában a kiválasztástól az utánkövetésig, beleértve a praktikus szempontokat (mint utazástervezés, egészségügyi kockázatok, adminisztráció) és a képességfejlesztést (nyelvtanulás, életvezetési készségek fejlesztése) is. Saját tapasztalatunk szerint a minőségi tanúsítvány megszerzésének kulcsa az, hogy a szervezetnek legyen stratégiája, fektessen időt és energiát a szervezetfejlesztésbe és a minőségbiztosításba, és ami a legfontosabb: hatékonyan integrálja az önkéntességet a szervezet működésébe.

A KEZDETEK

Miután megszereztük a minőségi tanúsítványt, bekerültünk az Európai Szolidaritási Testület Portálján a támogató szervezeteinek listájába, így a rendszerbe regisztráló fiatalok már megtalálhatnak minket, ha támogató szervezetet keresnek. Ugyanis, az ESC-ben nincsen delegálás támogató szervezet nélkül: minden kiutazó önkéntes mögött lennie kell egy, a küldő országában működő támogató szervezetnek, ami felkészíti őket a programra, gondoskodik az utánkövetésről és a program alatt is a háttérben támogatja az önkéntest, illetve biztosítja a projekt láthatóságát.

A fiatalok természetesen különbözőek, és ezért a kapcsolatfelvétel sem egyforma. A leendő önkéntesek egy része nagyon tudatos és önálló, pontosan tudják, milyen témában, mely országban keresnek programot, maguk keresnek a rendszerben, és sok esetben már a kiválasztás is megtörténik, mire kapcsolatba lépnek velünk. Mások pedig sokkal jobban kihasználják az általunk nyújtott lehetőségeket: többségük valamit már tud a programról, de segítséget kérnek nem csak a megfelelő önkéntes projekt, fogadó szervezet megtalálásában, de olykor még az önéletrajzuk megírásában és az interjúra való felkészülésben is. Egyik út sem jobb vagy rosszabb, mint a másik, és egyvalami biztos: előbb vagy utóbb, de minden külföldön önkéntes munkát vállalni szándékozó fiatal megtalálja a maga programját.

Kara a következőt tanácsolta a program iránt érdeklődő fiataloknak: *„Bárcsak mindenkinek lenne egyszer az életében egy ilyen élménye! Körültekintően válaszd ki a projektet, de aztán*

vágj bele, ne habozz! Ki fogsz lépni a komfortzónádból, de ugyanakkor úgy fogod érezni, hogy tartozol valahová."

A kiválasztást követően a fiatal egy részletes információs csomagot kap tőlünk olyan gyakorlatias információkkal, mint az utazástervezés, az erkölcsi bizonyítvány beszerzése (amennyiben szükséges), vagy az az Európai Szolidaritási Testület Portálján történő további adminisztráció. Ekkor küldjük el az Európai Szolidaritási Testület Info Kit című dokumentumot is, amit kötelesek vagyunk átadni a résztvevőknek, bár elég rövid, és csak nagyon általános információkat tartalmaz. Ajánlani szoktuk viszont az Egyesek Ifjúsági Egyesület által éppen a kiutazó önkéntesek felkészítésére fejleszett iPrepare[6] online alkalmazást a fiataloknak.

A kiutazás előtti felkészítés szintén kötelező eleme a programnak, és a támogató szervezet felelőssége. Bár a Hidak Ifjúsági Alapítvány alapvetően online működik, nincs irodánk, lehetőségeink mentén ezt a találkozót igyekszünk személyesen megszervezni. Előfordul azonban, hogy ez nem lehetséges, vagy a kiutazó fiatal maga kéri, hogy online történjen a megbeszélés. Akár személyes találkozón alapul, akár nem, a felkészítés mindenkinek személyre szabott és egyedi – vannak ugyan kötött elemek, amiket mindenkivel átbeszélünk, de igyekszünk mindenkinek az igényeihez igazodó felkészítést biztosítani. Ahogy bővült ezen tevékenységünk, láttuk azonban, hogy ez a módszer csak viszonylag kevés kiküldött önkéntes esetén működik. Az önkénteküldési tevékenységünk miatt fontolóra vettük már az egynapos, nem-formális képzési elemekkel jobban operáló felkészítő tréning lehetőségét a személyes tanácsadás helyett, ehhez azonban az is kell, hogy legalább 4-6 önkéntes nagyjából egy időben utazzon ki akár egyéni, akár csoportos önkéntes programra. Az Európai Szolidaritási Testület programjának kétségtelen előnye, hogy a felkészítés módjában nincs megkötés, az a támogató szervezetek szabad választása, és így jobban igazodhat a fiatalok igényeihez. A Hidakban országos szinten dolgozunk, nem korlátozódik a célcsoportunk a fővárosban élőkre, és az önkéntességen belül sajnos viszonylag kevés kifejezetten hátrányos helyzetű fiatalt érünk el, de látjuk azt, hogy egy kisebb helyi szervezet eltérő célcsoporttal teljesen más jellegű felkészítést alkalmazhat sikerrel.

[6] https://www.iprepare.eu/

A KÜLFÖLDI KALAND

A személyre szabott felkészítés, és a kapcsolat felépítése a bizalom kialakítását is segíti. Fontos, hogy a kiutazó önkéntes érezze, számíthat ránk, ha esetleg probléma merül fel a programja során, nem megfelelő a szállás vagy az ellátás, esetleg konfliktusa van a fogadó szervezetével. Ugyan az Európai Szolidaritási Testület programjába építettek be olyan mechanizmusokat, amelyek az önkéntesek biztonságát és jóllétét szolgálják (például, a szállásuk nem egyezhet meg a fogadó szervezet helyszínével, illetve a fogadó országban is részt vesznek képzéseken), mégis a támogató szervezet mediál igazán hatékonyan gond esetén. Sokszor már maga az érzés is jelentősen csökkenti a kiutazás miatti stresszt, hogy bármikor fordulhatnak a támogatójukhoz. Számon tartjuk a kiutazásuk napját, és a megérkezésüket követően pár órán belül rákérdezünk, hogy minden rendben ment-e, sikerült-e elfoglalniuk a szállást. Pár hét után még kérünk egy rövid beszámolót az első benyomásokról, de az önkéntesekkel közvetlenül foglalkozó munkatársaink egybehangzó véleménye az, hogy többnyire az a legjobb jel, ha ilyenkor az önkéntes már kevésbé reszponzív, kissé „eltűnik" – ez azt jelenti, hogy rendben halad a program, tartalmasak a napjai, beilleszkedett és jól érzi magát.

Ekkor a háttérbe vonulunk, de a kapcsolat nem szakad meg teljesen. Attól függően, hogy az önkéntes rövid- vagy hosszútávú programban vesz részt, egy vagy két interjút készítünk vele. Ekkor lehetősége nyílik bemutatni a programját, megosztani tanulási eredményeit, személyes élményeit és tapasztalatait. Az interjúkérdéseket írásban kapják meg, és terjedelmi megkötés nélkül válaszolhatnak – mi egyaránt örülünk a hosszú és a rövid válaszoknak is. Az interjúkat egyébként a fiatalok hozzájárulása esetén felhasználjuk a projekt láthatóságának biztosítására is, Facebook-oldalunkon tesszük közzé részben vagy egészben Volunteer Wednesday (Önkéntes Szerda) rovatunk keretében, és tervezzük Instagram-posztsorozat indítását is.

A kapcsolatok a teljes folyamat során kiemelt szerepet játszanak, és ez nemcsak a velünk fennálló kapcsolatra igaz. Ha az adott szervezethez már küldtünk korábban önkéntest, akkor összekötjük az újjal, és a kortárs támogatást azzal is segítjük, hogy az éppen kint lévő, aktív önkénteseknek Messenger-csoportot hozunk létre, ahol megbeszélhetik mindennapi ügyeiket, tanácsokat kérhetnek és adhatnak. Ezen túlmenően kifejezetten bátorítjuk az azonos országban, egymás közelében önkéntes szolgálatot teljesítő fiatalokat a találkozásra: ez különösen azoknak lehet fontos, akik a programjukban egyedüli magyarként vesznek részt,

és nem nyílik alkalmuk személyesen beszélni az anyanyelvükön a kint-tartózkodásuk során. Karácsonyra az önkéntesek többnyire hazajönnek, ez lehetőséget kínál arra, hogy személyes találkozót is szervezzünk nekik.

ÚJRA ITTHON…

Hogyan tovább egy ilyen kaland után? Teljesen érthető, ha több hónap, esetleg egy év után az önkéntes nehezen illeszkedik vissza az eredeti környezetébe. Ezért is fontos, hogy támogató szervezetként még nem engedjük el a fiatal kezét a hazatérése környékén. A szolgáltatásunk része egy újabb, immár utolsó, hivatalos találkozó, ahol átbeszéljük a fiatal élményeit, tanulási eredményeit, a további lehetőségeket. Hiszen a nemzetközi lehetőségek nem érnek véget az ESC-program lezárásával! Ha megtetszett nekik a nemzetközi környezet, folytathatják a külföldi útjaikat a rövidebb távú tanulási mobilitási lehetőségeket biztosító Erasmus+ program ifjúsági cseréivel, önkénteskedhetnek egyéb programok keretein belül, kereshetnek külföldi szakmai gyakorlati lehetőségeket. Ha a program témája, missziója nem hagyja nyugodni, akkor pedig társaival pályázhat kisebb támogatásra szintén az Európai Szolidaritási Testület Program keretén belül, annak szolidaritási projektjével, mely helyi szinten biztosít lehetőséget fiatalok csoportjainak arra, hogy jobbá tehessék a környezetüket.

A hazatérő önkéntestől írásban is kérünk élménybeszámolót és képeket, amiket felhasználunk ugyan terjesztési célokra is (ezeket a weboldalunkon tesszük közzé), a lényeg azonban itt is az élmény átadása, közvetítése. Arra is biztatjuk a fiatalokat, hogy keressenek környezetükben helyet és lehetőséget egy kisebb élménybeszámoló tartására, például a helyi középiskolában érettségi előtt állóknak vagy ifjúsági központban kortársaiknak. Nyitva hagyjuk nekik a lehetőséget arra is, hogy jobban kapcsolódjanak a Hidakhoz, de a Hidak önkéntes alumni kezdeményezésben komolyabban nem gondolkozunk, inkább a Tempus Közalapítvány által létrehozott Európai Szolidaritási Testület Önkéntes Alumni Facebook-csoportot ajánljuk a hazatérő önkénteseinknek. A kapcsolat így is sok esetben megmarad az önkéntesek között, illetve a szervezettel is, gyakran látjuk viszont volt önkénteseinket helyi rendezvényeinken, tanulási mobilitási programjainkon, illetve leendő önkénteseink segítőjeként.

AZ ÖNKÉNTESSÉG KEZDETE ÉS VÉGE

Az Európai Szolidaritási Testület nemzetközi világának megvan a maga varázsa, rendkívül nyílt, befogadó, pozitív környezet. Fiatal munkatársunk érettségi után ment a németországi Potsdamba egy évre, ahol hamar maga is elkezdett önkéntesekkel foglalkozni. Hazatérése után rögtön felvette velünk, mint támogató szervezetével a kapcsolatot, hogy folytathassa ezt a munkát a Hidaknál, és mi örömmel fogadtuk a lelkesedését. Először gyakornokként, 2024-től pedig már részmunkaidős munkatársként segíti az önkénteseinket, és nap mint nap tapasztaljuk, hogy a hasonló életkor mennyire meg tudja könnyíteni a kommunikációt, valamint személyesen több rövidebb csoportos önkéntes programban is részt vett. Sajnos azonban nem mindenki olyan szerencsés, mint Kincső: az idei évtől ugyanis az eddigiektől eltérően már a csoportos önkéntesség is beleszámít az eddig is limitként állított 12 hónapba. Természetesen érthető, hogy az Európai Szolidaritási Testület programjába szeretnének minél több fiatalnak lehetőséget biztosítani, ez a korlátozás azonban sok fiatalt fájdalmasan érint.

De miért ilyen nehéz abbahagyni a külföldi önkéntességet, kiszakadni ebből a világból? A válasz egyszerűbb, mint gondolnánk: mert megváltoztat. Mert ugyan miért kezd bele egy fiatal az önkéntes kalandjába? Az ok az esetek nagy részében nem az altruizmus, hanem az utazás, a személyes fejlődés, a munkatapasztalat megszerzése és hogy kipróbálhassa, milyen külföldön élni. Vannak, akik úgy indulnak el, hogy valami konkrétum érdekli őket, például gyerekekkel szeretnének foglalkozni vagy egy konkrét területen tapasztalatot szerezni; vannak olyanok, akik megrekedtek az életükkel és számukra az önkéntesség az útkeresés része; a kiégés határán állnak vagy már benne vannak, és emiatt szeretnének változást az életükben, így kilépnek az addigi közegükből, hogy kevesebb nyomással és felelősséggel szembesüljenek; illetve vannak egészen tudatos fiatalok is, akik a készségfejlesztés és a nyelvtanulás céljával indulnak neki a külföldi kalandnak. Maga a szolidaritás, mint érték, kezdetben igen mérsékelten jelenik csak meg, de a végén már annál inkább. A hazatérő fiatalok ugyanis sokkal tudatosabbak a társadalmi kérdéseket illetően, nyitottabbá válnak az őket körülvevő világra. A mi olvasatunkban az ESC tehát nem az önkéntesség maga, hanem annak a kezdete – valóban inkább egy fejlődési lehetőség, hogy a fiatalok meglássák az aktív társadalmi részvétel, a másokért végzett önzetlen munka értékét és jelentőségét.

A COVID-19 ÉS A NEMZETKÖZI ÖNKÉNTESSÉG

A Hidak Ifjúsági Alapítvány indulása nem volt könnyű, hiszen aktív működésünket mindössze félévvel a COVID-19 kitörése előtt kezdtük meg. A világjárvány kezdetben teljesen beszüntette a tanulási mobilitási programok megvalósítását, és természetesen az Európai Szolidaritási Testület önkéntes programjai is szenvedtek hátrányt. Ez azonban nem bizonyult tartósnak. A teljes lezárások időszakait leszámítva a nemzetközi önkéntes programok folytatódtak, hiszen hosszabb távra még karanténkötelezettség mellett is lehetséges, érdemes volt külföldre utazni. Az általunk kiküldött önkéntesek számában is látszik ez a jelenség. 2020-2023 között 58 fiatal nemzetközi önkéntességét támogattuk az Európai Szolidaritási Testület keretein belül, és ennek a tevékenységnek csapatunk bővülését is köszönhetjük. Kiküldött önkénteseink többsége, 80 százaléka, nő, átlagéletkoruk pedig 23,5 év. 2020-ban csupán pár önkéntest küldtünk, de ők mind egy évre mentek külföldre (egyikük végül hamarabb hazatért), 2021-ben, a COVID-19 járvány alatt kifejezetten népszerűek voltak a rövidebb távú, pár hónapos programok. 2022-ben, a tanulási mobilitási programok újraindulását követően (sőt, némi túlkínálat miatt) mind az önkéntesek száma, mind a külföldi önkéntes hónapok száma visszaesést mutatott. 2023-at tekintjük az első reális, stabil évünknek az ESC-önkéntesség szempontjából – ekkor az önkéntesek száma nem, de a külföldi önkéntes hónapok száma összesen már majdnem elérte a kiugró 2021-es szintet.

1. ábra. Kiküldött önkénteseink és a külföldi önkéntes hónapok száma éves lebontásban, 2020-2023 (fő és hónapok száma)

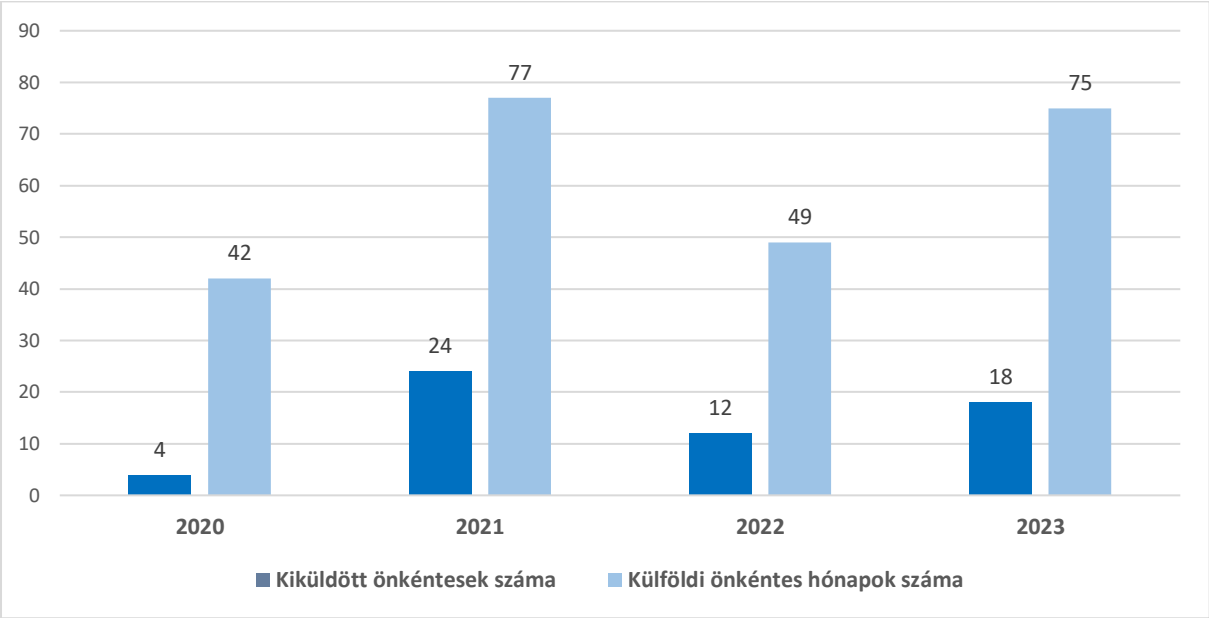

Forrás: Hidak Ifjúsági Alapítvány adatbázisa alapján saját készítésű ábra.

Érdekesség, hogy bár számos kihívást hozott magával a járvány, mind a fogadó, mind a támogató szervezeteknek pluszfeladatokat és logisztikai nehézségeket okozott, az önkéntesekre még akár pozitív hatása is lehetett, hiszen a nemzetközi önkéntes csapatok sokkal jobban összekovácsolódtak, és életre szóló barátságok születtek. Mindazonáltal egyes tevékenységek online térbe való áthelyezése, mint például a nemzeti irodák által szervezett, megérkezés utáni képzések, az online oktatás egészéhez hasonlóan nem arattak osztatlan sikert a résztvevők körében. Mint az a DYME[7] projektünk képzési programjához készített mélyinterjúkban is többször megjelent, a COVID-19 fiatalokra gyakorolt közép- és hosszú távú hatásait nehéz megjósolni, annyi azonban biztos, hogy a mentális egészséggel kapcsolatos tudatosság növelését előtérbe kell helyeznünk az ifjúsági munkában. A rövidebb ESC-programok népszerűségének növekedése a COVID-19 alatt azt is megmutatja, hogy a fiataloknak mekkora igénye van világot látni, és kilépni a komfortzónájukból.

KULTÚRÁK KÖZÖTT

Minden akadály dacára, és minden támogatás mellett, ilyen vagy olyan okból, de az önkéntes megtalálja a maga programját, külföldre megy, és számos élménnyel és tapasztalattal gazdagabban, nyitottabban és tudatosabban tér haza. Az Európai Szolidaritási Testület kézikönyve kifejezetten tiltja a fizetett munkaerő helyettesítését a programon belül, tehát az önkéntes munka nem válthatja ki a szakmai gyakorlatot vagy a fizetett munkaerőt, csupán kiegészíthetik az alkalmazottak napi munkáját. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy bár tartalmazhatja az önkéntes feladatköre a közösségi média-posztok elkészítését vagy hozzájárulást a rendezvények szervezéséhez, nem bízható rá például teljes projektmenedzseri feladatkör. Ez a kitétel elsősorban a munkahelyek és a potenciális alkalmazottak védelmét szolgálja, de az ESC-önkéntesség gazdasági hasznának mérését problematikussá teszi.

Bár a program elsősorban a fiatal egyénről és az ő fejlődéséről szól, nem hagyhatjuk figyelmen kívül a jelentős gyakorlati előnyöket, amivel a részvétele jár. A munkáltatóknak könnyű meglátni a gyakorlatban csiszolt nyelvtudást, a már megkezdett munkaszocializációt, az együttműködési és kommunikációs készségeket, akár konkrét, szakmájukhoz kapcsolódó

[7] Digital Storytelling for Youth Mental Health, Erasmus+ 2021-1-HU01-KA220-YOU-000029270, https://storytellingforyouth.com/

képességeket. Ezek egy része akár még számszerűsíthető is (nyelvtanfolyam, szakmai és általános készségfejlesztő tréningek, karriertanácsadás), vannak azonban a változásnak olyan aspektusai, amelyek nehezen lennének beárazhatók. A fiatal nyitottságának, proaktivitásának, önállóságának, problémamegoldási készségének fejlődése nehezen mérhető, ám ezek annál fontosabb képességek a munkaerőpiacon, és ha ennél is távolabbra tekintünk, a közép- és hosszútávú társadalmi hasznot is megláthatjuk. A tudatosabb fiatal tájékozódik, szavaz, felelősséget vállal, tettre kész, meg kívánja oldani a környezete problémáit, sőt talán még saját vállalkozásba is fog, amit a közös értékeink mentén működtet, és így a volt ESC-önkéntesek apró vagy akár nagyobb lépésekben, tízesével, százasával, ezresével, jobb hellyé teszik Európát.

A fiatalok interkulturális és társadalmi tudatosságának fejlesztése közös felelősségünk, azonban az oktatási rendszerek sokszor nem tudnak lépést tartani a 21. századi kihívásokkal. A nemzetközi önkéntesség tehát messze nem csak egy kaland vagy egy „kihagyott" szabad év, bátran számolhatunk a pozitív egyéni és társadalmi hatásaival is.

ÖSSZEGZÉS

Bár volt önkéntesként tisztában voltunk a társadalmi szolgálat előnyeivel, az szervezeti szinten is hozott nem várt előnyöket a Hidak Ifjúsági Alapítványban.

Bár az Erasmus+ rövid távú tanulási mobilitási programjaiban továbbra is aktívak vagyunk, egyre inkább felismerjük a hosszú távú programokban rejlő lehetőségeket mind a fiatalok, mind a társadalmi hatás szempontjából. 2023-ban sikerrel pályáztunk az ESC humanitárius segítségnyújtás minőségi tanúsítványára, így hamarosan már humanitárius területen, Európán kívül is támogatunk majd fiatalokat mindössze harmadik magyar, és első magyar ifjúsági szervezetként a programágban, továbbá tervezzük a koordinátori minőségi tanúsítvány megszerzését is.

Aggódva figyeljük azonban az Európai Szolidaritási Testület és az Erasmus+ programok változásait. A Hidak Ifjúsági Alapítványban a fiataloknak szóló mobilitási programokban csökkenő résztvevői létszámmal számolhatunk a 2024-től bevezetett korlátozások miatt: legfeljebb pályázati körönként öt ifjúsági cserében lehetünk partnerek, és a csoportos önkéntesség is beleszámít a nemzetközi önkéntességre szánható 12 hónapba. De leginkább azt látjuk aggályosnak, hogy az ESC-önkéntesség 12 hónapjába beleszámít a humanitárius

önkéntesség is, azaz annak, aki már volt Európában önkéntes, nem tudunk lehetőséget biztosítani egy merőben eltérő területen, ahol még kifejezetten előnyére is válna a korábbi nemzetközi tapasztalata. Megfelelő felkészítéssel természetesen korábbi tapasztalat nélkül is remekül helyt lehet állni akár a harmadik világban is önkéntesként, azonban kihagyott lehetőségnek tartjuk az Európai Szolidaritási Testületen belül azt, hogy a program nem épít humanitárius területen a korábbi önkénteseire.

Mégis örömmel tapasztaljuk, hogy a nemzetközi önkéntesség népszerűsége és elfogadottsága évről évre nő hazánkban is. Az Európai Szolidaritási Testület-programot remek lehetőségnek tartjuk a fiatalok személyes és munkaerőpiaci készségeinek fejlesztésére, és a jövőben is bátran építünk rá Alapítványunkban, illetve bővítjük e tevékenységi körünket.

IRODALOM

Szilágyi Klára (2007): *Munka-pályatanácsadás mint professzió*. Budapest, Kollégium Tanácsadó, Szolgáltató Kft., pp 332.

Super, Donald E. (1980): A Life-Span, Life-Space Approach to Career Development. *Journal of Vocational Behavior*, 16(3) pp. 282-298.
DOI: https://doi.org/10.1016/0001-8791(80)90056-1

ÖNKÉNTES SZEMLE

4. évfolyam (2024)
2. szám, 148-153.
www.onkentesszemle.hu

HOGYAN INDULT AZ EURÓPAI SZOLIDARITÁSI TESTÜLET? – LEHETŐSÉGEK ÉS KIHÍVÁSOK

DORNER LÁSZLÓ[1]

Gabriella Civico (2017): European Solidarity Corps: Summarizing Opportunities and Risks of a new Initiative. *Voluntaris, 5*(1) pp. 102-108.

Mi a szerepe a szolidaritásnak napjaink társadalmi folyamataiban? Mi a szerepe a fiataloknak a közösségek építésében – teszi fel a kérdéseket Gabriella Civico, aki az Európai Önkéntes Központ (Centre for European Volunteering, CEV) igazgatója immár 12 éve. A cikk a megírása idején (2017) az Európai Bizottság által még épphogy csak elindított kezdeményezést, az Európai Szolidaritási Testület kialakulásának történetét, céljait mutatja be.

AZ EURÓPAI SZOLIDARITÁSI TESTÜLET CÉLJA

Mi is ez a kezdeményezés, és miért hívták életre? „Az Európai Szolidaritási Testület (European Solidarity Corps) közös színteret kínál a fiataloknak ahhoz, hogy egy befogadóbb, kiszolgáltatott embertársainkat felkaroló és a mindannyiunkat érintő kihívásokat jobban kezelő társadalom létrehozásán munkálkodjanak. Életre szóló tapasztalatokkal és értékes képességekkel gazdagodhatnak azok a fiatalok, akik késztetést éreznek magukban arra, hogy segítsenek másokon, új ismereteket és készségeket sajátítsanak el és fejlesszék önmagukat”.[2] Vagyis a testület létrejöttének célja, hogy új önkéntes és foglalkoztatási/gyakornoki lehetőségeket teremtsen a fiatalok számára, hogy életük egy meghatározott időszakát mások segítésének szenteljék, a társadalmi szolidaritás EU által meghatározott alapértékét a

[1] *Dorner László (PhD) pszichológus, egytemi adjunktus, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pszichológia Intézet*
[2] https://youth.europa.eu/solidarity/mission_hu

gyakorlatba is átültetve, miközben tiszteletben tartják a különböző kultúrákat és hagyományokat, és olyan közösség kialakításán fáradoznak, amely a közös felelősségvállaláson és a kölcsönös segítségnyújtáson alapszik.

A szerző rámutat, hogy már most is sok fiatal végez önkéntes munkát a legkülönbözőbb területeken, viszont nagy erőforrás rejlik abban, hogy még több olyan fiatalt vonzzunk az aktív közösségi tevékenységek végzése felé, akik hozzájárulnak a társadalom hatékonyabb működéséhez. Mindezzel személyes kompetenciáikat is fejleszthetik, valamint fokozottabb elkötelezettséget és kötődést alakíthatnak ki közösségeik iránt, mely célok előmozdítása érdekében az Európai Bizottság elsősorban életre hívta ezt a kezdeményezést.

HOGYAN MŰKÖDIK AZ EURÓPAI SZOLIDARITÁSI TESTÜLET PROGRAM?

Minden 18 és 30 év közötti fiatal egy online űrlap kitöltésével jelezheti, hogy részt kíván venni az Európai Szolidaritási Testület munkájában,[3] megjelölve az őt érdeklő témákat, projekteket és területeket. Ezt követően az egyén bekerül egy online adatbázisba, amelyet a kezdeményezésben részt vevő szervezetek felhasználhatnak a lehetséges önkéntesek vagy gyakornokok felkutatására. A szolidaritás kifejezése és a társadalmi kihívások kezelése terén tevékenykedő nem kormányzati szervezetek, helyi hatóságok vagy magánvállalkozások (szociális vállalkozások)[4] az Európai Szolidaritási Testület portálján keresztül felvehetik a kapcsolatot és toborozhatnak a jelentkezésüket a portálra korábban aktiváló fiatalok közül. Az Európai Szolidaritási Testület keretein belül a fiataloknak lehetőségük nyílik önkéntes tevékenységekben, gyakornokként, szakmai gyakorlaton és munkahelyi foglalkoztatásban való részvételre egyaránt. Az Európai Szolidaritási Testületen keresztül elérhető egyéni önkéntesség egy másik országban, 2 és 12 hónap közötti időtartamban, teljes munkaidőben végzett (heti 30-38 óra) önkéntes tevékenységet jelent, míg a csoportos önkéntesség 10-40 fő közötti csoportban végzett, 2 héttől 2 hónapig tartó, teljes munkaidőben (heti 30–38 óra) zajló tevékenység, mely csoport tagjai legalább 2 különböző országból származnak, és hátrányos

[3] Melynek van önkéntességet és foglalkoztatást segítő ága is (a cikk megírása idején).
[4] Melyek az Európai Önkéntes Szolgálat minőségi elvárásainak való megfelelést igazoló akkreditációval rendelkeznek.

helyzetű tagjai is vannak.[5] A Testület lehetőséget biztosít szolidaritási projektek[6] támogatására is, amelyek a helyi közösséget közvetlenül érintő kérdésekre irányulnak, regionális vagy akár nemzeti szintű problémák kezeléséhez is hozzájárulhatnak, és 2 és 12 hónap közötti időszakot ölelnek fel, nem teljes munkaidőben, tehát akár szabadidőben is végezhető.

AZ EURÓPAI SZOLIDARITÁSI TESTÜLET JOGALKOTÁSI FOLYAMATAI – KIHÍVÁSOK

A szerző az Európai Szolidaritási Testülettel kapcsolatos különböző lehetőségeket és kockázatokat három csoportba sorolja:

1. Hozzájárulás a társadalmi szükségleteket kielégítő szolidaritási akciókhoz

Civico szerint kockázatot jelent az a tény, hogy nem minden jóléti és szociális szolgáltatást a másokkal való szolidaritás jegyében nyújtanak, hanem egyes szolgáltatásokat profitszerzés céljából, illetve egyes ügyek (pl. menedékkérők) felkarolása pedig inkább biztonsági, mint szolidaritási okból történik.

2. Hozzájárulás a fiatalok foglalkoztatásához és foglalkoztathatóságához

Akár az önkéntesség, akár a foglalkozás területére tartozó bármely gyakorlat hozzájárulhat a fiatalok foglalkoztathatóságának növeléséhez az EU irányelvei szerint. Ugyanakkor a program keretében részt vevő fiatalok készségfejlesztése és foglalkoztathatóságának javítása elsődleges céllá, és a szolidaritási akció tényleges közösségi hatása másodlagossá válhat, vagy akár teljesen háttérbe szorulhat, ami ellentétes a Testület szellemiségével. Ez különösen fontos az önkéntes tevékenység esetében, ahol a közösségi szükségleteknek és a másoknak nyújtott szolgálatnak kell lennie az elköteleződés mozgatórugójának annak érdekében, hogy az önkéntesség sajátos, egyedi jellemzőit meg lehessen óvni, és hogy az fenntartható legyen.

3. Hozzájárulás az uniós projekt fejlődéséhez az országok közötti csere és az uniós együttműködés, és az EU értékeinek kifejezése révén.

Az Európai Szolidaritási Testület célja, hogy a polgárok jobban tudatában legyenek a szolidaritás fontosságának az uniós projekt vonatkozásában, hogy az uniós pénzeszközök jól kerüljenek felhasználásra a szolidaritási ügyek támogatására, hogy a fiatalokat segítse a tanulási és foglalkoztatási lehetőségeik bővítésében, valamint, hogy a fiatalok számára

[5] https://youth.europa.eu/solidarity/young-people/volunteering_hu
[6] https://youth.europa.eu/solidarity/young-people/solidarity-projects_hu

szervezett módot biztosítson arra, hogy kifejezzék európai értékrendjüket és a másokkal való szolidaritásukat.

AZ EURÓPAI SZOLIDARITÁSI TESTÜLET MŰKÖDÉSE A GYAKORLATBAN

A program végrehajtása során egyértelmű különbséget kell tenni az önkéntesség, a munkavállalás és szakmai gyakorlat között: alapvetően az önkéntesség esetén a kedvezményezettek (a közösség) szükségletei állnak a középpontban, a munkavállalás és a szakmai gyakorlat[7] esetében pedig az önkéntesek szükségletei. A szerző hangsúlyozza, hogy ahhoz, hogy az Európai Szolidaritási Testület sikeres legyen, az Európai Bizottságnak integrálnia kell azt egy szélesebb körű stratégiába, amelynek célja a szolidaritás és az önkéntesség számára kedvező környezet megteremtése Európában, nem átfedéseket hozva létre, hanem inkább sikeresen megerősítve az olyan meglévő kezdeményezéseket, mint például az Európai Önkéntes Szolgálat (EVS). Ennek során – mondja a szerző – a munka vagy tanulmányok mellett végezhető szabadidős önkéntes tevékenységet, mint az önkéntesség és a polgári szerepvállalás nagy hatókörrel rendelkező, messze leggyakoribb formáját minden fiatal számára elérhetővé kell tenni a program keretein belül, mivel – érvel a szerző – ezzel a személy nagyobb mértékben járul hozzá az európai szolidaritáshoz, lévén az önkéntesség a program keretein belül hosszabb időn át tartó folyamatos önkéntes elkötelezettséget jelent, mint a határozott idejű, teljes munkaidős gyakorlatok, például az EVS-program keretében végzettek.

Az önkéntes- és szolidaritási akciók túlnyomó többsége helyi szinten zajlik, a helyi igények kielégítése érdekében, és az Európai Szolidaritási Testületnek a helyi önkéntességre és foglalkoztatásra, nem pedig a nemzetközi mobilitást igénylő, határokon átnyúló lehetőségekre kell összpontosítania. Ez az oka annak, hogy nem jelenthet adminisztratív terhet az egyéneknek vagy a résztvevő szervezeteknek az önkéntesek fogadása, és ez mutatja, miért kell a lehető legnagyobb mértékben a meglévő és a szolidaritásra összpontosító szervezetek

[7] Itt fontos megemlítenünk, hogy a cikk megjelenése óta a 2018-20-as Európai Szolidaritási Testület keretében létrehozott szakmai gyakorlatok és állások megszűntek, lásd Európai Szolidaritási Testület 2021-2027 https://op.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/e3db90e7-8ac5-11eb-b85c-01aa75ed71a1

által már biztosított, jól bevált önkéntes- és gyakornoki/foglalkoztatási lehetőségekre támaszkodni.

Az önkéntesség területét a minőségi önkéntesség alapelveinek megértése és gyakorlati megvalósítása kell, hogy a szervezésben irányítsa. Másrészt az is alapvető fontosságú, hogy a foglalkoztatási terület fogadó szervezetei csatlakozzanak egy olyan minőségi chartához, amely elfogadott célkitűzéseket és normákat tartalmaz, mint mentorálás a fiatalok számára a szakmai gyakorlat alatt; megfelelő fizetés; egészségügy; és egészségbiztosítás; egyértelmű oktatási célok.

Mindkét területről elegendő adminisztratív és pénzügyi támogatást kell nyújtani a fogadó szervezeteknek a kihelyezések közvetlen költségeinek fedezésére, valamint az önkéntesek megfelelő fogadásához szükséges ismeretek és készségek biztosítására. Az európai önkéntes infrastruktúra-szervezeteket támogatni és erősíteni kell, hogy azok e tekintetben megfelelően hozzá tudjanak járulni a fogadó szervezetek kapacitásépítéséhez.

A szerző felhívja a figyelmet az intergenerációs szempont fontosságára is: a program egyik fontos célja, hogy az idősebb korosztály önkéntes mentorként jelenjen meg a részt vevő fiatalok számára, ezzel kölcsönös tanulási lehetőséget biztosítva. Azt is hangsúlyozza, hogy a polgári védelem és a humanitárius segítségnyújtás nem függhet csak a fiataloktól, valamint, hogy az Európai Szolidaritási Testület fejlesztése nem befolyásolhatja negatívan a folyamatos erőfeszítéseket a szervezett polgári védelemre és a humanitárius segítségnyújtásra Európában. Egy másik figyelembe veendő szempont, hogy a vállalkozások által a nem kormányzati szervezeteknek adományok vagy önkéntes munkaidő révén nyújtott támogatások nem szabad, hogy veszélybe kerüljenek azáltal, hogy a program keretében közvetlenül fiatalokat alkalmaznak.

ÖSSZEGZÉS

A tanulmány tehát rámutatott arra, hogy miközben az EU önkéntességi politikájának a fő hangsúlyt a helyi önkéntesség fejlesztésére kell helyeznie a közösségek igényeinek kielégítése, rezilienciájának és kapacitásának növelése céljából, az Európai Szolidaritási Testület mint a mozgósítást megkönnyítő platform, igyekszik növelni az eddigi szolidaritási törekvések európai uniós szintű, koordinált működését is. Ugyanakkor a program hosszú távú, sikeres működése szempontjából az érintett szereplők folyamatos bevonása a program

végrehajtásába és nyomon követésébe kulcsfontosságú elem. Emellett az is fontos, hogy a program ne támasszon észszerűtlen elvárásokat az önkéntesek felé. Talán, jegyezhetjük meg, ebben a fogadó szervezeteken kívül a megfelelő információnyújtásnak, és az egyszerű, nyomon követhető adminisztrációnak is kiemelkedő szerepe van.